Hamar folkebibliotek

14360

752 17/78

mt 396 NYL

Nylænde : tidsskrift for kvindernes

04010216591015 01 1909

Indbundet av Erik til 7de Mai 1917

NYLÆNDE

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG

UTGIVET OG REDIGERET

AV

GINA KROG.

23 Aargang.

KRISTIANIA
BOGTRYKKERIET »MINERVA«
1909.

Indholdsregister.

	Side
Jubilæum 25 aar (Gina Krog)	1
Ludvig Holberg med billede (red)	5
»Levned« av Georg Brandes (Johan Bojer)	8
Statens lærerindeskole i husstel	12
I anl. ulykken i Italien	13
Fra de Forenede stater (Elisabeth Laage Aus.)	14
Valgaaret 1909 (red)	17
Victoria	19
Undervisningsraadet (red)	20
Friere	21
Fabriktilsynsloven (red)	22
De nye kurser (Suplikant)	24
Eli Grønlien (Jenny Arnesen)	25
Ragnhild Jølsen (Kristian Elster)	26
Anna Whitlock (G. K.)	27
Indbydelse til kurser i samfundslære og politik	29
Barnedomstoler	33
Til Stortinget (fra N. K. F.)	37
Aarsberetning for Norsk Kvindesaksforening 1907—1908	39
Caroline Bauer med to billeder (Gina Krog)	43
Smaaprat om store mænd. Napoleon Forts, fra nr. 24 1908 (Anna Bugge)	46
Norges statsforfatning og forvaltning (Mikael Henriksen Lie)	49
Almindelig kommunal og statsborgerlig stemmeret for kvinder	51
Indtryk fra russiske kvinders første landsmøte (Annie Furuhjelm)	52
Lænken av Peter Egge (Judith Keller)	58
Om kvindernes praktiske utdannelse (red)	63
Norwaysaken i det internationale kvinderaad (G. K)	65
Norges statsforfatning og forvaltning II	70
Norske kvinders nationalraad	72
Drammens kvinderaads foredragsserie	73
Lov om barn født utenfor ægteskap	74
Elgen (Adolf Skramstad)	76
Smaaprat om store mænd Napoleon (Anna Bugge)	78
Fabriktilsynsloven. Særlove for kvinder Dr. Dagny Bangs foredrag. (red)	81
En Enquête om ægteskapsproblemet	85
Fra Fr.stad Frisindet Kvindesaksforening	86
Jonas Lie Oplevelser. Erik Lie (anm. av L. H.)	87
Almindelig stemmeret for kvinder (red.)	91
En fattig piges levnetsløb (av Nanna Thrane.)	92
Norges statsforfatning og forvaltning III	97
Enquèten om ægteskapsproblemet Svar Ellen Key (efter »Politiken«)	100
Herman Aall: Mere klarhet i samfundsspørsmaal (anm. av A)	101
Den internationale kvindestemmeretsalliances 4 møte	103
Fra Østerrige	104
Om svenske kvinders borgerrettigheter	106
Japans buddhistiske mission	108
Norges statsforfatning og forvaltning IV	113
En kamp om kvindestemmeret	118
Oplysningsarbeidet (red)	119
Kvinder som medlemmer av helseraadet for by og land	120
Annie Furuhjelm med billede (G. K)	121
Enquèten om ægteskapsproblemet. Svar. 1 Olaug Preuthun f. Martens	124
Kvinders ansættelse i politiets tjeneste (Anna Gulbrandsen)	125
Fr.stad og omegns kvindesaksforening	125
En fattig piges levnetsløb (Nanna Thrane)	126
En kvindelig fabrikinspektør om særbeskyttelse for kvinder. Efter Vera Hjelt (ved red.)	129

14360

Side

Trykkeriarbeiderskernes protest mot særlove for kvinder 139
Enquèten om ægteskapsproblemet. Svar II Hulda Garborg Svar III I. S. . . . 141
En stor lovreform. Utenfor ægteskap fødte barns retsstilling (red.) 145
Enquèten om ægteskapsproblemet. Svar IV Peter Egge 148
Norsk folkedigtning ved Hulda Garborg 150
Indbydelse til tegning av bidrag til opførelse av en hal for vikingeskibene efter arkitekt Hollands plan 156
En fattig piges levnetsløb. Av Nanna Thrane. Slutning 158
Stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd (Gina Krog) . . . 161
Lidt om kvindesaksarbeidet i Frankrig. Maria Martin (med billede) red 164
Ægteskapsalderen (red.) 166
Kvinderne og fabriktilsynsloven 167
Kvindelige komponister II (B. H.) 168
Enquèten om ægteskapsproblemet. Svar (Anna Bugge) 172
Delegerede ved Norske kvinders nationalraad 175
Norsk kvindesaksforening (med billede) Gina Krog 177
Billed av Gina Krog (Fr. Mørck) 180
Stemmeret for kvinder paa samme betingelser som for mænd. (Gina Krog) . . . 180
Fra den internationale stemmeretskongres i London 26 april til 1 mai 1909 av Betzy Kjelsberg 183
Nogle tanker ved et par av svarene paa enquèten. (Anna Bugge) 190
Kvinder i fabriktilsynet 191
Frøken Ellen Ellingsen 192
Beretning om Norsk kvindesaksforenings 25 aarige virksomhet 28 juni 1884—28 juni 1909 (Alette Ottesen) 193
Frøken Ellen Ellingsen. (Olga Thim) 200
Enquèten om ægteskapsproblemet. Svar (Josefine Sørvig) 202
Fra den internationale stemmeretskongres i London 26 april tif 1 mai 1909 av Betzy Kjelsberg 205
Norsk kvindesaksforenings 25 aars jubilæumsfest (Fr. Mørck) 209
Fra den internationale stemmeretskongres i London 26 april til 1 mai 1909 av Betzy Kjelsberg (fortsat) 223
Beretning om Norsk kvindesaksforenings 25 aarige virksomhet 28 juni 1884—28 juni 1909 Alette Ottesen (forts.) 225
Fra kongressen i Toronto (Amalia Hansen) 230
Lidt om kvindesaksarbeidet i Frankrige II med billede (G K.) 232
Biskop W. A. Wexelsen (F. M.) 234
Brev från Sverige (Ann. Margret Holmgren) 235
Beretning om Norsk kvindesaksforenings 25 aarige virksomhet 28 juni 1884—28 juni 1909 Alette Ottesen (forts.) 241
Blomsterbinderskene i England og fabrikloven 245
Bibliothekar frk. Valborg Platou (Finn Simonsen) 247
Kvinder i dagspressen (Anna Hvoslef) 250
Omstreifersaken i Norge (Thora Storm) 253
Gina Krog i Amerika 257
Laura Rømcke Schjødt med billede (Anna B. Wicksell) 262
Fra den internationale stemmeretskongres i London 26 april til 1 mai 1909 av Betzy Kjelsberg (forts) 264
Lærerindeskolen paa Stabæk (Margrete Christensen) 266
Fabriktilsynsloven (red.) 268
De norske delegerede ved Dei internationale kvinderaadsmøte I Toronto 1909 (Gina Krog) 271
Det internationale kvinderaads kongres i Canada 1909 med billede (Gina Krog) . 273
Fra Frankrige (Kirsten Holst) 276
Fabriktilsynsloven. Kvindelig fabrikinspektør (red.) 277
The Women's battle song (Theodora Flower Mills) 279
Fru Helene Marie Tønsberg, med billede X. 280
Fra den internationale stemmeretskongres i London 26 april til 1 mai 1909 av Betzy Kjelsberg (slutn.) 281
Seir eller nederlag? efter »Dagny« 287
Til Stortinget (N. K. N.) 287
Offentlige bibliotheker i Norge (Martha Larsen) 289

	Side
I anl. stortingsvalgene	297
Statsraad Karl Seip (red)	298
Litt om den kristelige studenterbevægelse (Lilli Heber)	299
Grefsens Folkesanatorium	302
For første gang — (red.)	305
Forut for Torontokongressen (G. K.)	308
Sehneiders keramik i kunstindustrimuseet (R B)	311
Henry B. Blackwell med billede (Gina Krog)	312
Kvindelige valgkandidater	318
Skolekjøkken (Olevine Urdal.)	319
»Minde« (Lalla)	320
I anl. stortingsvalgene (red.)	321
Frøken Anna Rogstad	324
Litt om Peter Jonas Collett og Camilla Collett ved Lilly Heber	325
Kvindelig skolebestyrer	332
Arbeidsstuerne for barn. (Randi Blehr)	333
Sommer i skjærene. Digte (Alf Ingebrekt)	334
Frugtutstillingen i Kristiania 1909	336
Efter valgene. Enmandskredse. Omvalg (Gina Krog.)	337
Dr. Alise Salomon med billede (red)	342
Forut for Torontokongressen forts. fra nr. 19 (G. K.)	345
Bøker. Hjalmar Søderberg: Doktor Glas anm. av L. H.	351
Norske kvinders nationalraad	353
Stemmeretskravet herhjemme (red.)	354
Kvindestemmeretsbevægelsen i Tyskland (Tonny Breitsched)	355
Kvinders deltagelse i en folkeavstemning (F. B.)	357
Borghild Arnesen	357
Bøker Alexander L. Kelland: Breve til hans datter (G. K.)	358
Mine uttalelser (G. K.)	360
«Bergensbanen«	361
Nye felter for kvindearbeide	361
Maria av Helene Bøhlau oversat av Olaug Preuthun	362
Vor føljeton	368
Bjørnstjerne Bjørnson 77 aar (red)	369
Elise Auberts minde	370
Norsk kvindesaksforening (H. E. Berner)	373
Til Norsk kvindesaksforenings formand (Gina Krog)	373
Betzy Kjelsberg med billede (red)	377
Bøker til jul anm. av (G. K.)	375
Maria av Helene Bøhlau oversat av Olaug Prenthun	377
Indholdsregister	381
Tillægsblad	

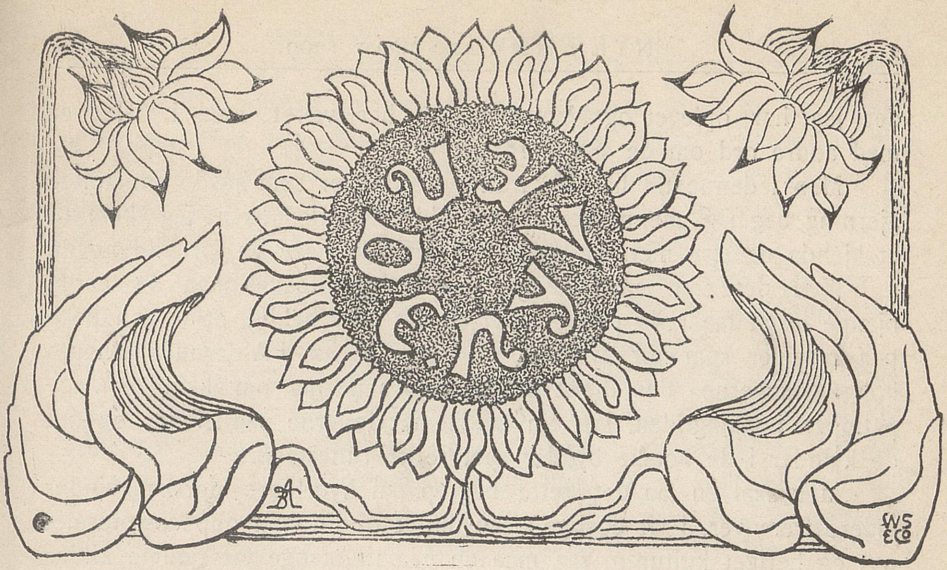

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 1. januar 1909. | No. 1

Jubilæum

25 aar

Det er før fortalt at 1909 er et jubilæumsaar for kvindesaken herhjemme. I 1884, 28de juni, blev Norsk kvindesaksforening stiftet, saa det sammenhængende, organiserede arbeide kunde ta sin begyndelse utover høsten. Men baade de maaneder som var gaat forut, og de maaneder, eller man kan si aar, som fulgte, var kvindespørsmaalet meget sterkt fremme i pressen og i den private og offentlige diskussion.

Det var i sandhed det brændende spørsmaal, man vilde ikke drøfte noget andet. Saa høit flammet ilden, at der sjelden er set make til det i landet.

Saa la den sig, og arbeidets aar begyndte for alvor.

Det er meldt at Nylænde utover jubilæumsaaret vil gi et historisk overblik over kvindesaken.

Det høres dristig. For kvindesaken — den strækker sig langt tilbake i tiden, og dens rødder gaar dypt.

Bedst derfor strax at melde, at det jeg skal fortælle om er

det jeg har oplevet og kjender til og har været med i. Det er med andre ord om de sidste 25 aar.

Men i denne tid har jeg truffet mennesker som havde sin største gjerning bag sig, mennesker af det ældre slegtled, som jeg kom til at kjende og staa nær, og ogsaa om disse kan jeg da fortælle noget.

Men det som gaar længer end langt tilbake, maa de lærde hjælpe os at faa rede paa. Og vi er alt saa heldig, at vi kan peke paa arbeider som gir lys i saken. Læs f. ex. i Alexander Bugges bok »Vikingerne» den høist interessante skildring om kvindeemancipationen i vikingtiden, læs om landnamskvinderne paa Island, og om de kvinder i de norske bygder som reiste runestener.

Men skal en faa det rette begrep om hvorledes norske kvinder videre fremover, i sit daglige virke, holdt traditionen oppe og formet nyt og beriget kulturen, saa maa en gaa til mange forskjellige kilder og finder allikevel ikke nok.*)

Den moderne kvindesak er endnu i sin begyndelse. For at tale under kampens merke: det er endnu bare utenværkerne som er vundet. Og her hos os er arbeidet ikke trængt langt ind i landet.

Vi har et svært løft for os, og ingenting vilde være af større betydning, der vi nu staar, end at faa en klar utsigt over den dunkle mellemtid i vort nationale liv. Vi faar trøste os med at videnskapen er flittig paafærde, dens paalitelige resultater faar vi med tiden.

Men følger vi andre linjer bakover, saa finder vi paa enkelte punkter klart nok lys. Straalerne samler sig om én skikkelse: *Ludvig Holberg*. Den store digter, reformator, forkjæmper for kvindernes sak. Bedre kan vi ikke indvi aaret og grundlægge skildringerne end med at ta hans billed frem.

Ser man i nytaarsheftet for ifjor, vil man finde Welhavens billed med text, ogsaa han var — paa en helt anden vis — kvindernes talsmand. Vi henviser did, han hører med i den historiske række, den første af det forrige aarhundreds digtere som gav bud fra kvinders sjæleliv.

Jeg har for flere aar siden holdt foredrag om Camiila Collett her og i nabolandene. Jeg er ofte blit opfordret til at la det trykke. Jeg skal se at faa gjort det iaar — her i Nylænde. Saa kommer Aasta Hansteen, og saa de 25 aar.

*

*) Lidt om dette er optat i mit skrift Norske kvinders retslige og sociale stilling.
G. K.

14360 9/36 1/43 1/45

Det er et tilfælde som ser ut som en tanke, at vi fik os tilsendt til nytaarsheftet den efterfølgende artikel om *Georg Brandes*, den mand som gjorde *Stuart Mills* bok *Kvindernes underkuelse* tilgjængelig for den nordiske læseverden, og som ved flere anledninger varmt har hævdet kvindeemancipationens berettigelse.

Det er imidlertid gaat her, som det ofte gaar dem der paa et tidlig stadium gjør indsats for en sak, de blir senere misfornøiet over den maate bevægelsen arter sig paa — og reagerer.

Georg Brandes blev ikke rigtig tilfreds med de norske kvindelige ledere, og lederne paa sin side — naa — fortællingen om dette bør komme i rette rækkefølge, jeg skal ikke foregribe det her. For mit eget vedkommende vil jeg bare si, at jeg tidlig forstod der maatte bli uenighet trods enigheten. Det er ingen hemmelighet for Nylændes læsere, for de ældre af dem, at det det blev.

Men daarlig var det om vi af den grund vilde underkjende Georg Brandes' store fortjenester, ogsaa af kvindesaken. Der kommer aldrig den dag da vi ikke føler os taknemlig for den gode hjælp han har git os. Og altid er der et punkt en kommer tilbake til: oversættelsen af Stuart Mills bok og fortalen til første utgave — det er en daad som aldrig glemmes.

*

Det faar indrømmes det er ganske stilfuldt at det er i jubilæumsaaret norske kvinder første gang kan gaa til politiske valg — til høsten, akkurat 25 aar siden de optog det bevidste, fælles, fremadskridende arbeide for sin sak. Aaret efter, 1885, tok vi fat paa den specielle kamp for stemmeret. Jeg skal nu bekjende at jeg dengang trodde det vilde vare meget længer, før nogen kvinde i landet fik politiske rettigheter.

Saa gjælder det at faa de kvinder med som er utestængte. Nu beror det paa os selv om det skal vare længe eller kort. Gid det maa kunne skrives i vor historie, at i dette aar viste de kvinder som havde faat rettighederne, at de var det værdig. De vilde ikke ha privilegier, de vilde retfærdighet, de kjæmped en modig kamp for de utestængte.

Gina Krog.

Norske kvinders nationalraad har andraget stortinget om 2000 kroner til bestridelse af utgifterne ved representationen i Kanada i juni maaned. Regjeringen har indstillet beløpet til bevilgning. —

Ludvig Holberg.

Endnu hænder det at det vækker forbauselse, naar en nævner *Ludvig Holberg* som kvindernes og kvindesakens talsmand. Merkelig nok hænder det ikke saa sjelden, at ogsaa yngre folk kommer med protest eller indvendinger. Holberg? — nei af to ting var han da heller kvindehader, sies der, og man kommer med anekdoten om »rokkehodet», med citater om dameselskabernes nonsens — godt og vel om man ikke kommer med paradoxet om at kvinder ikke var at anse som mennesker. Man vet at Holberg i sine utopier har ladet kvinder beklæde landets høieste embeder — men det er jo bare satire og lystig skøi.

Paa den maate kan gamle brokker af skolelærdom tumle med folk og faa gjort spøk til alvor og alvor til spøk. Læg brokkerne paa hylde, og ta fat paa at læse Holberg: Peder Paars, Niels Klim, Komedierne, ræsonerende skrifter, og sidst ikke mindst Zille Hans-Dotters Forsvarsskrift for Kvindekjønnet — saa skal man forstaa der er alvor i leken.

Det er gjengangere fra ældre literaturhistoriske opfatninger som spøker i hodet paa mange, for ikke faa literaturhistorikere har virkelig hævdet at Holbergs indlæg for kvindesaken var at opfatte som parodi; andre har maattet erkjende at parodi var det ikke, men en grille var det, en urimellg grille, lyst til paradoxmakeri, som ikke var at agte paa.

Den moderne kritik er kommet til helt andre resultater, men antagelig er den nye opfatning ikke tilstrækkelig fremme i lærebøker, i kommentarer og læreres foredrag. Det skader ihvertfald ikke at minde om det.

I sin bog: *Holberg som komedieforfatter* sier *Olaf Skavlan*: »Ingen har mere anerkjendende end han stillet kvinden *fuldt**) sideordnet med manden, og det er en besynderlig misforstaaelse, uskjønsomhed eller mangel paa vilje, naar man, gjennem lange tider, hos Holbetg har opfattet som »parodi« eller »paradox« de udtalelser om denne sag, der netop fra forfatterens side har været alvorligst ment og mer end ofte gjentagne. »Dersom »Paradoxe Meninger« — bør

*) Udhævet af forfatteren.

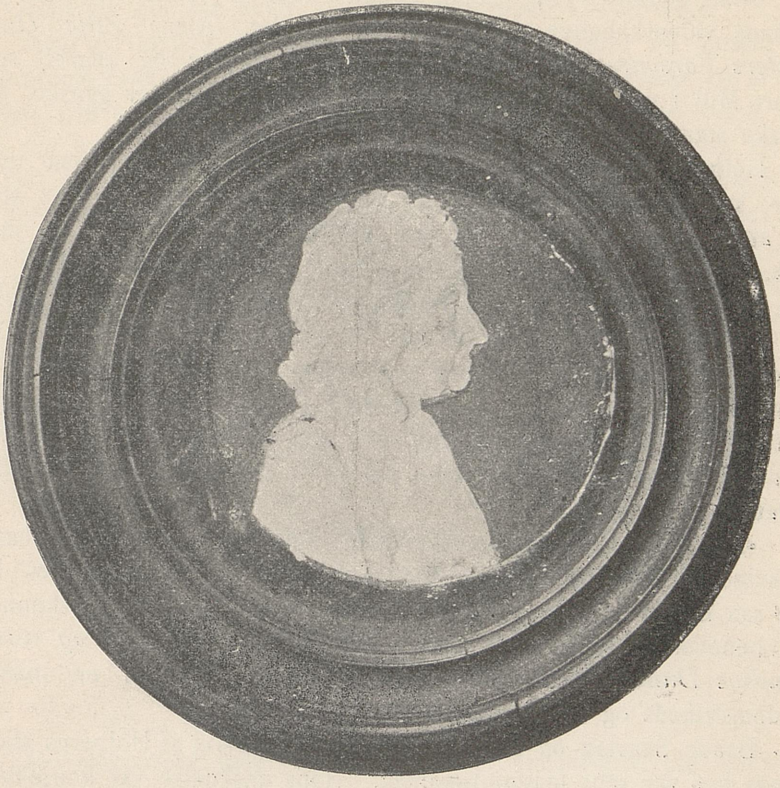

man erindre Holberg sier ensteds — »ingen rimelighed har med sig er der intet, jeg er sterkere hader af.«

I *Ludvig Holberg*, Festskrift af Georg Brandes, 1884, skildres hvorledes kritiken i »den tid som gik umiddelbart forud for vor tid« var paa afveie paa dette felt. Der citeres følgende »i sin uskyld morsomme udtalelser« af »Holbergianeren» C. W. Smith:

»At Holberg hører til de Forfattere, der vil have Kvindekønnet emanciperet, er en egen Kuriositet . . . . Da han som lærd Pebersvend aldrig havde havt Leilighed til selv at erfare i hvilken Kres og i hvilke Forhold Kvindens aandelige Rigdom udfolder sig allerskønnest, saa var han kommen paa den idé at Piger, naar de havde Hoveder, burde sættes til Studeringer ganske paa samme Maade som Drenge, og at Fruentimmer burde have lige Adgang til de offentlige Embeder med Mandfolk.»

C. W. Smith tilføier at man i Holbergs videnskapelige skrifter kan finde beviser for, »at det virkelig var hans alvorlige Mening.«

»Man behøver,« sier Georg Brandes ianl. af dette, »ikke at gaa til hans videnskabelige skrifter for at se det. Alene *Zille Hans Dotters Forsvarsskrift* indeholder ethvert forsvar og angreb som Stuart Mill i vort aarhundrede har fremført, og indtager ganske det Millske standpunkt.«

Holberg, udtales der i Festskriftet, har forarget sig saa dypt over kvindernes avhængighet og tvungne uvidenhet, at han atter og atter kommer tilbake til den uretfærdighet, som begaas mod dem. I mønsterstaten *Potu* (Nils Klim) har kvinderne adgang til alle de samme embeder og stillinger som mændene, en ung jomfru har forsædet i retten og er berømt for sine vise domme. — — Dog er det saa langt fra at Holberg ved denne kvindens frigjørelse vil ha hende løsrevet fra hendes naturlige kald at han like omvendt — mer end 20 aar før Rousseau — optræder som naturens talsmand overfor den unaturlige mode eller vane der skilte det spæde barn fra moderen.

«Fra dette Holbergs særegne stade i opfattelsen,« sier forf., »baade af kvindens naturlige kald og hendes aandige ret, et stade der ligger saa høit over hans samtids i norden, falder et nyt og skønnere lys henover et værk som hans: *Adskillige Heltinders og navnkundige Damers sammenlignende Historie.* Det er en mandig fordomsfriheds og en ren beundrings verk.« — —

Baade Skavlan og Brandes fremhæver forøvrig at Holbergs standpunkt her var rent forstandsmæssig. Hans anskuelse var konsekvent og urokkelig, en følelsessak var den ikke.

»Ikke som elsker af kvindekønnet, ikke heller fordi han havde en enkelt kvinde meget at takke for, ikke ad en kritikløs begeistrings vei, med blik for det menneskelige, ikke for det kvindeligste i kvinden har Holberg, fordi hans væsen var en genial forstand, forudset og forfægtet den største og skæbnesvangreste samfundsomvæltning som den fjerne fremtid har i sit skød.» —

Vi har tidligere ved flere leiligheter havt fremme samme emne, vi har git citater af Holberg — de er bedre end alle argumenter — men denne gang har vi ogsaa søgt undsætning hos kritikens autoriteter.

Vi tyr til deres hjælp for at faa slaat ordentlig fast at Holberg er den store høvding ogsaa naar det gjælder vor sak. —

Men saa meget han end ellers blev lærer og opdrager for de næste slegtled, saa blev han det ikke her.

»Jeg gaar fra Alfarvey en sælsom Mening haver».

Han gik her saa langt fra alfarvei at ingen kunde følge.

Naar en tænker paa tilstandene i de dage; naar en husker at hexeprocesserne knap var tilende i norden — saa forstaar en at der maatte gaa aarhundreder, før det gik op for folk hvad meningen var.

Og nu i vore dage — er vi nu kommet forbi ham? La os se os lidt om her i vort eget land, som jo har faat ord for at være en af mønsterstaterne, naar det gjælder kvindesaken. Hvorledes ser det saa ud her i vort eget kjære *Potu* m. h. t. statens embeder f. ex? Hvor mange gange mon har vi forgjæves andraget om at faa dem aapnet for kvinderne og faat høre, at vi altfor sælsomme meninger haver? — — — —

Jo længer en tænker efter, jo mer en ser sig om, des bedre forstaar en hvad talsmand vi har i Ludvig Holberg, og, for at tale med Georg Brandes — »desmere hensynsløs beundring aftvinger hans geniblik».

L. K. S. F.

Til et enkeltmedlem.

Det omhandlede møde i L. K. S. F. blev bekjendtgjort paa sædvanlig vis ved brevkort til medlemmerne i Kristiania, som for dette fortrin betaler kr. 1.00 i kontingent, medens de øvrige enkeltmedlemmer kun betaler 0.50. Hvis imidlertid nogen af disse tilfældigvis opholder sig i byen og ønsker at deltage i møderne, vil de blive varslet ved at opgive sin adresse paa foreningens kontor.

Der existerer intet »Kristiania led af L. K. S. F.« og dette kan saaledes ikke holde møde. Foreningen bestaar her kun af enkeltmedlemmer uden særskilt styre.

Nogen reisende sekretær vil vistnok vanskelig kunne ansættes, da det vilde overskride foreningens midler; men oplysnings- og organisationsarbeide vil i den nærmeste fremtid blive optaget.

Kristiania 23/12 08.

Marie Kjølseth.
vikarierende sekretær.

Levned

af

Georg Brandes.

Hvis Henrik Ibsen havde faat færdig den selvbiografi, som han flere gange begyndte paa, saa var det vel blit en bitter bok. Men Rosmer, dr. Stockmann, Bygmesteren og professor Rubeck er Ibsenbiografi nok, og meget mere karakteristisk og intimt end f. eks. hans offentliggjorte breve.

Georg Brandes, som i sit livsværk hovedsagelig har været henvist til at belyse figurer som andre har skapt, har ikke kunnet indsmugle sit eget levned i nogen digtet person, derfor træder han omsider frem i eget navn og fortæller. Tiderne kom og gik, oplevelserne samler sig i erindringernes underjordiske hvælv, og en vakker dag træder mesteren ned til dem, graanet og lidt træt maaske, og løfter lygten udover hvad han har gjennemgaaet oplevet, kjæmpet og følt af glæde og sorg i de mange kampens aar.

Bare den ting at sidde med dette omfangsrike værk foran sig gjør en forunderlig tilmode. Der var nogle store aander, som i sidste halvdel af det foregaaende aarhundrede flyttet Europas literære tyngdepunkt til Norden. De fleste af dem ligger under muld, men to lever endnu, Bjørnson og Brandes. Af disse er Brandes den første — kanske han blir den eneste — som aapner dørene og siger: »Kom ind og se, hvorledes det hele gik til.«

Saa begynder da Brandes med at fortælle om barndom og ungdom. Af det første bind stiger en lidt blek yngling med den unge mands sværmerier og famlen, — tørstig efter kundskaper, sulten efter at leve og handle. Blodet er hedt, sindet er blødt, drømmene mange og skjære. Men her tegnes intet helgenportræt, skjønt letsindighederne er der ogsaa maate paa. Stevnemøterne blir ikke flere end at det juridiske studium kan gaa sin gang, men den unge mand han er nyfigen paa alt, han ikke kjender, og samtidig som han tumler med æsthetiske theorier og filosofiske skoler forsømmer han ikke at ta undervisning i ridning, musiktheorier og vaapenføring. Fektelæreren gir ham attest for »talent for hugning,« — en egenskap, han senere skulde faa god bruk for, omend paa en lidt anden maate.

Saa følger læseren ham til de danske lærere, som fra først af betød noget for ham, og paa de første famlende skridt af den livsbane, han endelig dreves ind paa. Og man tar gjerne med ham paa de første utenlandsreiser og ser verden med hans unge, følsomme sinds mottagelighet. Men lidt efter lidt begynder denne elev og beundrer af alt, som er stort, selv at anta

større og større dimensioner. Georg Brandes tar selv ledelsen gjennem de mange lande og idésfærer, gjennem bøker og atter bøker, galerier med kunst, parlamenter og theatre, at følge ham blir snart et kursus i verdenskultur.

I andet bind staar der en moden mand, som har sat sig et maal. Han planter en fane i det nordiske aandsliv, og han sætter sin og sin families eksistens ind paa at forsvare den, altid like rank, selv om kameraterne flygter, saa han staar alene paa skandsen. I det lille danske samfund virker han som løven i en hønsegaard, huhei for opstandelse! En overordentlig aand kommer altid til at bibringe andre følelsen af at være irriterende smaa, men selv den mest idefattige og talentløse har altid noget at gripe til for at lægge en alen til sin egen vekst, og det blir da et rent tilfælde, hvad han i farten vælger, enten »moralen«, »samfundet« eller »fædrelandet«. Den samlede danske presse lukker døren for Georg Brandes, saa han nægtes adgang til nogetsomhelst selvforsvar — det var en af formerne for den moral, som skulde reddes. Og tilslut ser vi ham nødt til som Ibsen at gaa i landflygtighed, ikke for at svigte noget, men for at finde en anden slagmark. Han tar ophold i Berlin, lærer sig et nyt morsmaal, faar en ny kultursfære omkring sig, som er ganske anderledes rummelig at puste ut i, enda det er i Prøisen.

Imidlertid sidder den lille danske hønsegaard paa vagt. Landsmanden derute blir berømt — det ties der om. Han faar nogle angrep — det noteres med omhu i den danske presse. Da de tyske angrep ikke kommer saa rigelig som fædrelandet ønsker, paatar man sig i Danmark at tage dem og sende dem til Tyskland under merket. «*Made in Germany.*«

Der er nordisk kulturhistorie i dette. Vi norske kjender os igjen.

Men Brandes og Norge? spør man. Jo, da han var blit europæisk berømt som forelæser, saa kaldtes han naturligvis op til Kristiania, nordmændene har altid villet følge med. Men Kristiania vilde heller ikke staa tilbake for Danmark i moral. Som dr. phil, havde Brandes traditionel ret til en forelæsningssal ved nordiske universiteter. Men denne gang gjorde autoriteterne hos os en undtagelse. Brandes fandt universitetet stængt, og Arne Garborg hævdet i lange avisartikler rigtigheden af at holde en fare og en fiende som G. B. borte fra vor høieste læreanstalt.

Hvilke omvæltende theorier for saa denne mand omkring med? Ak det var kun nogle forelæsninger om Søren Kierkegaard.

Men dette var — dengang.

Vi yngre sidder og læser om dette og kan vanskelig forstaa, hvorfor tanker, som nu forekommer os saa selvfølgelige, kan ha faat saa mange fornuftige mennesker til at skrike op om brand i huset.

Men midt under forfølgelse og økonomiske vanskeligheder vedblir den forunderlige mand ustandselig at vokse. Han skriver værker om fransk, engelsk og tysk literatur med større grundighet end fagmændene i vedkommende lande, leverer epokegjørende værker om engelske statsmænd og tyske socialistførere med samme interesse som om en svensk nationalpoet (Tegner). Den overordentlige viden hober sig ikke op til død lærdom, men virker kun som ny brænde paa en ild, som stadig flammer høiere. Han er kosmopolit nok til at føle med de ulykkelige i Polen, Rusland og Makedonien og skriver flammende opraap i den anledning, men samtidig er det lille danske fædreland hans stadige tanke. Han blir en forunderlig blanding af en videnskapsmand, en filosof, en agitator og en kunstner. Motgangen gjør ham ikke til nogen grædekone, han siger ikke nei til et glas vin sammen med venner, og ingen er mer villig til at føre an paa en fest ved siden af en skjøn kvinde. »Den græske visdom« siger han »synes mig at bestaa af to dele. Først hvad Sokrates havde lært Aspasia, dernæst hvad Aspasia havde lært Sokrates til gjengjæld.« Det lyder som om han taler af erfaring.

I Polens hovedstad feires han som en af deres egne frihedshelte. I St. Petersburg, i Wien, Paris, Berlin hylder man ham som en af samtidens fornemste aander. Tilslut er der nogle i Danmark, som finder, at nu bør det snart ogsaa være fædrelandets tur. Der er et professorat ledigt i literaturhistorie, men han, som er selvskreven, faar det dog ikke. Han kommer hjem, arbeidere og studenter bereder ham fakkeltog. Men kultusministeren faar vite, at et par unge embedsmænd, som sorterer under ham, har været med. Og han lader dem kalde og siger, at de nu kan spare sig haabet om forfremmelse.

Dette er saa sent som i 1891. Vi maa atter ryste uforstaaende paa hodet.

Vidunderlig komisk virker det at læse om, hvad en uskyldig anmeldelse af en tysk bok vakte for spektakel. Bokens forfatter havde opkastet det spørsmaal, om fattige arbeiderbørn, paa forhaand dømt til et ulykkeligt liv, var saa at ynkes over, om de i en tidlig alder fik dø. Dette blev i den moralske presse til et ramaskrik om, at Brandes havde anbefalet massemord af smaabørn.

Dog — her er saavist andet at læse om i disse tre bind end om smaalig forfølgelse. Læseren følger med i en række levende reiseskildringer, præsenteres for en hel skare af samtidens betydeligste politikere, videnskapsmænd, forfattere og kunstnere, og faar en aandfuld karakteristik af flere af dem. Man følger ham gjennem verdensbyernes galerier, føler hans

altid vaagne sans for kunst og skjønhet, man faar fine naturstemninger fra halve Europa, fra Italien til Norge. Vi faar et hastig blik ind i hans familieliv og ser ham som skjemtefuld far for to døtre — indtil den ene rives bort af sykdom og han sidder en silde nattetime og skriver fortvilede og ømme sørgeord i sin dagbok. Endelig faar vi et indblik i, hvorledes de forskjellige værker er blit til og de stemninger og oplevelser, som fostret dem.

Til Norge har Brandes været knyttet paa mange maater. Med Ibsen, Kielland og Jonas Lie stod han jo i uafbrudt venskapsforhold. Bjørnson var det op og ned med. Men det er bekjendt, hvorledes han var den første til at bane vore store forfattere vei ute i Europa, og selv de yngre og yngste har nok følt større luft under vingerne, naar det opmuntrende ord kom fra den store autoritet i Havnegate 55.

Vi faar i »Levned« en flygtig karakteristik af en hel række nordmænd — Fritz Thaulow, Chr. Krohg, Eilif Petersen, Hamsun, redaktør Thommessen, Johan Sverdrup m. fl. Georg Brandes har havt en særlig interesse for Norge og under hans senere besøk heroppe har jo ungdommen feiret ham med en begeistring som om han var en af vore egne.

Naar man endelig er færdig med dette værk, blir man siddende med en følelse af at ha gjennemlevet en hel tidsalder. Og trods mange mørke og svære timer i hovedpersonens liv, ender det dog med, at man misunder ham og siger: »Lykkelige mand. Hvor du har levet stort og rigt!«

Brandes »Levned« kan vel ingen aandsinteresseret nordbo være bekjendt af ikke at læse.

Johan Bojer.

De høiere skolers landslærerindeforening har ansøgt om at 1—*én* lærerinde maatte bli valgt ind i *Undervisningsraadet.* Andragendet blev støttet af N. K. N. og flere foreninger. Men ved valget like før nytaar blev der valgt ind 7 mænd og ingen kvinde. Det er hele 5 aar til næste valg skal foregaa.

Der blir to store internationale kongresser for kvindesaken i vort jubilæumsaar. Kvindestemmeretsalliancens 5-aarsmøte (generalforsamling) i London, i april maaned. Og det internationale kvinderaads 5-aarsmøte (generalforsamling) i juni maaned. Er lykken god blir Norge repræsenteret paa begge.

Statens lærerindeskole i husstel.

Styret for Statens lærerindsskole i husstel, som bestaar af skoledirektør Eftestøl og fru Sofie Sønderaal og, som extraordinære medlemmer, direktør Hirsch og fru Betzy Kjelsberg, har udarbeidet plan (program) og undervisningsplan for skolen og oversendt denne til Landbrugsdepartementet til godkjendelse.

Skolen begynder sin virksomhed den 10de januar med 16 elever. Der er antaget 66 elever til optagelsesprøven, der begynder den 7de januar. Prøven omfatter skriftlig og mundtlig norsk og regning, mundtlig naturfag.

90 elever havde søgt om optagelse, heraf var 28 fra byerne, resten fra landdistrikterne. 24 fyldte ikke optagelsesbetingelserne.

Skolen vil faa et prægtig lokale i det gamle »Stabæk slot.«

Kjøkkenet, som er styrets kjælebarn, udstyres saa tidsmæssig, solid og smagfuldt som mulig. Her blir intet sparet. Monteringen af værelserne blir enkel og hyggelig. Dagligstuen udstyres med norske bondemøbler med høisædes krak, langbord o. s. v.

Spisestuen, hvor der er plads til 33, faar et vakkert lysegrønt møblement, leveret fra Drammens trævarefabrik. Elevværelserne monteres med jernsenge, lakeret grønt eller rødt og med møbler samme farve.

Senge og sengeudstyr er leveret fra det landskjendte firma Gunerius Pettersen. En af vore medarbeidere har havt anledning til at se noget af det færdig og kunde ikke noksom rose dets udseende.

I anden etage er der en stor prægtig sal, som vil bli benyttet som skoleværelse, naar skolen er i fuld virksomhed med sine tre kurser.

Denne sal vil ogsaa bli benyttet til foredrag, som vil bli afholdt saa vidt mulig en gang i ugen, om kulturhistoriske, literaturhistoriske og sociale emner.

Her kan vore dygtige kvindelige og mandlige foredragsholdere faa anledning til at lade kvinder fra landets forskjelligste egne nyde godt af deres viden. Afholdelse af foredrag af denne art er opført i planen.

Om den prægtige have vil vor medarbeider foreløbig kun si: Naar vaaren kommer vil mange flittige hænder bli anvendt her under ledelse af en dygtig gartnerske. Naar saa høsten kommer kan vi nyde frugterne. Da reiser vi ud og hviler vore trætte hjerner eller lemmer, sidder og vegeterer eller driver omkring i havens idylliske spadsergange.

Ianl den forfærdelige ulykke

som har rammet Italien ved jordskjælvet i Syditalien den 28de december 08, har *Norske kvinders nationalraad* sendt et kondolansetelegram til det italienske kvinderaad.

Der er nu kommet oprop i vore aviser om at tegne bidrag til de skadelidte. Det er undertegnet af de officielle autoriteter for landet og hovedstaden, men der er ogsaa endel foreninger representeret. Naar saa er, burde Norske kvinders nationalraad været med. Det kunde gjort sin nytte.

Vi opfordrer alle som paa nogen mulig maate kan til at yde sin skjærv.

Saa ofte er penge sendt utaf landet til høist tvilsom nytte. Her vet vi de trænges!

Rikmændene faar gi ordentlige summer, men alle vi andre maa ogsaa gi, af erfaring vet vi hvor de smaa bidrag monner, naar bare rigtig mange er med. Og likedan er det med landene, ogsaa vi smaa nationer maa gi vor skjærv.

Husk efter Aalesundsbranden for et lettelsens suk der gik gjennem folket, da undsætning kom utenifra. For en trøst det var baade i hjælpen og offervilligheden og medfølelsen.

Lister til tegning af bidrag er udlagt i »Aftenpostens«, »Dagbladets«, »Morgenbladets«, »Norske Intelligenssedlers«, »Social-Demokratens«, »Verdens Gangs» og »Ørebladets« expeditioner. Endvidere hos Rich. Andvord, Cammermeyers boghandel, frk. E. Hauffs boghandel samt i Det italienske generalkonsulat.

Indkomne beløb vil bli fremsendt gjennem det herværende italienske generalkonsulat.

Fra Drammen.

Drammens kvinderaads gratis tandklinik har siden september og til 7de december d. a. været benyttet af 323 barn. 216 tænder er udtrukket, 224 hul er fyldt med guldamalgam, 15 tænder rodfyldt.

Til tandlægeforeninger er udbetalt for materiale og arbeide siden ferien ca. 700 kr.

Bidrag til tandkliniken faar kvinderaadet af Drammens sparebank, brændevinssamlag samt kommunen. —

*

Drammens kvinderaad indsendte i sommer andragende til magistrat og formandskab med anmodning om at der maatte blive bevilget penge til opførelse af et dametoilet for byen. Paa aarets budget har magistraten opført 4000 kr. til toiletbygning for mænd og kvinder. — Her ser man at organisationerne rundt om i by og bygd har sin betydning. —

*

I Drammens kvindesagsforening har fru Helga Eide Parr fra Haugesund holdt et ypperlig foredrag om »haandens arbeides betydning for barnets aandelige udvikling.« Foredraget var rigt paa nye tanker og egnet sig særlig til efterfølgende diskussion.

*

Drammens handelskammer, hvor de kvindelige handlende er representeret ved fru Betzy Kjeldsberg havde sit første ordinære møde tirsdag den 22de december. Af sager som skulde behandles kan nævnes reglement for handelskammeret, forslag til 4 medlemmer af Drammens havnestyre, forslag til medlemmer af børskomite. — Handelskammerets formand er grosserer And. Brecke af firma Harald Lyche & Co.

I de Forenede stater

ser det ud til der paanyt er kommet liv i stemmeretsbevægelsen, flere af de engelske forkjæmpere har været derover og talt, baade *suffragister* og *suffragetter*, og det har frisket op. Hvad der specielt maa glæde os er at flere af de norske damer, som bor derover, er med i arbeidet. Saaledes skriver fru *Elisabeth Lange Aus* i et brev af 6te december bl. a.:

I stemmeretsforeningen «*Equal Suffrage League*« er jeg med som korresponderende sekretær.

Det forekommer en undertiden for ærgerlig at vide, at en i sit eget fødeland vilde ha, hvad man her er med at arbeide for, men morsomt er det jo ved alle anledninger at høre Norge nævnt som et exempel til efterfølgelse. Her drives for tiden meget livlig arbeide for stemmeret; aviserne har næsten daglig artikler om sagen — for og imod — og interessen udbredes mere og mere. Selv om mange er imod, er det meget

bedre end den tidligere ligegyldighed, ja jeg tror saagar, at den organiserede modstand »*antisuffrage leagues*« gjør godt, fordi de gjør vort parti ivrigere og aarvaagnere. — Fredag 4de december var en stolt dag for alle »suffragists«, det store møde i *Carnegie Hall* var en uforglemmelig oplevelse. Mødet var arrangeret af New-York-organisationen «*The Interurban Suffrage Society*« (bestaaende af presidenten og en delegeret fra alle lokale stemmeretsforeninger i «*Greater New-York*« — og desuden hvemsomhelst som enkeltmedlemmer *uden* stemmeret.) Disse møder er meget interessante, og der lægges planen for videre arbeide. Hver president bringer raport om disse møder til sin lokalforening, og denne behandler de forskjellige beslutninger og udtaler sig for eller imod. *Carnegie Hall* var fyldt af et meget representativt elegant publikum. Mrs. Snowden er virkelig en *taler*, og det var en stor nydelse baade at høre og se hende. Hun er bare 27 aar gammel, har stor begeistring — og en musikalsk velklingende stemme. Mrs. *Chapmann Catt* ledet mødet med sin sedvanlige smukke værdighed, og alt forløb uden en eneste mislyd. Ugevis i forveien var alle loger solgt (de solgtes for 10 og 5 dol.) og der var stadig forespørsel efter flere — alle andre pladse var fri, og der var ivrig forespørsel efter adgangstegn, uagtet intet var gjort for at avertere mødet. Der var trykt en hel del cirkulærer, men de blev ikke engang sendt ud, da det viste sig aldeles unødvendigt. — Nylig afholdtes en «suffrage bazar« i hotel *Martha Washington*, hvor *The Interurban* har sit lokale. Resultatet i penge var meget godt, og det væsentligste resultat: at vække interesse for sagen — endnu bedre. — *Mrs. Catt* forestod selv den ene afdeling — alle apparater som letter husarbeide, saasom en maskine til at vaske op med, høkasser, elektriske apparater til at feie med etc. etc. — og hun og *Mrs. Gudrun Løken Drewsen* var utrættelige i at forevise, hvordan de skulde bruges. Jeg var med at sælge hjemmelavede syltetøier, vi havde hundreder af krukker af forskjellige sorter. — Der er besluttet over hele U. S. at samle navne til en adresse til «Congressen« undertegnet af borgere (mænd og kvinder) over 21 aar. Mrs. Catt er formand og har leiet et kontor i »Martha Washington« med to stenografer. Papirer til at samle underskrifter paa uddeles i disse dage, og saasnart disse kommer tilbage, skal optællingen og klasseficeringen begynde. Alle lister maa være inde 1ste februar, saa der er kort tid at gjøre paa. Alle opfordres til at hjælpe med ordningen saa mange dage om ugen som man kan. Det nytter jo simpelthen ikke at komme med at man ikke har tid! — Mrs. Catt er uundværlig, med sin store begavelse og elskværdighed og sit varme hjerte; jeg synes hun har alle egenskaber som en leder skal ha. — — —

Nylænde
1909
Mer end nogensinde

gjælder det at støtte arbeidet for kvindernes sak. Dette er en vanskelig tid. Vistnok har vi i det sidste kunnet melde mer end en seir. Men vi ser at netop disse seire driver motstanderne frem til sterkere virksomhet. Og samtidig ser vi at de slappere tilhængere af saken slaar sig til ro eller falder fra. Man kan si at derved er ingen skade sket, saa har vi en desto mer maalbevidst hær, med klart syn vendt mod fremtiden. — Dette kan der være noget i, men det gjælder da samtidig at faa mange nye tilhængere med nyt m og ny iver ind i rækkerne.

Udbred Nylænde!

Et par uddrag af uttalelser i den udenbys presse i 1908: —

I *Samhold* skrives: Enhver der i længere tid har læst »Nylænde« har lært at holde af det. Der er over tidsskriftet en naturlig friskhed, s fri for al slags sygelighed at det gjør en rent godt. — — — — — —. Har man begyndt at læse holder man paa til sidste blad. Stoffet er vexlende; — — — — — det burde faa en endnu større udbredelse end det nu har — — —

Ranværingen. Nylænde, tidsskriftet for kvindernes sag burde alle kvinder holde. Ikke bare fordi det arbeider og stedse har arbeidet for en høiere samfundsretfærdighed i det hele, men ogsaa fordi det fører denne kamp med de fineste vaaben — fordi dets artikler er saa overlegne i form og indhold.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** Telefon 9235.

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 udenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste januar 1908.

Jubilæum. 25 aar (Gina Krog) — Ludvig Holberg med billede (red.) — „Levned" af Georg Brandes (Johan Bojer). — Statens lærerindeskole i husstel. — Ianl. ulykken i Italien. — Fra Drammen. — I de Forenede stater (Elisabeth Lange Aus.) — Nylænde — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

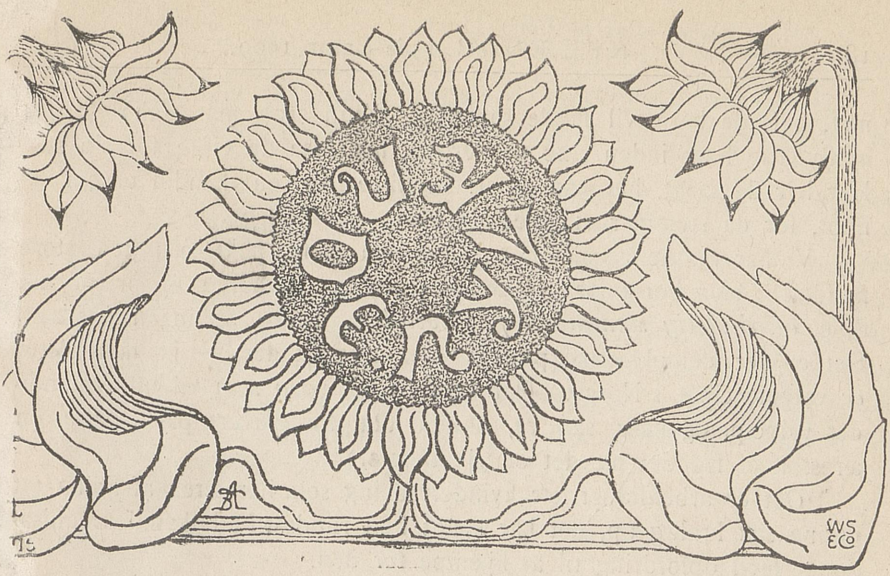

de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG. KRISTIANIA 15. januar 1909. | No. 2

Valgaaret

1909

Iaar skal norske kvinder for første gang gaa til politisk valg. Det storting som nu er traadt sammen er det sidste som er valgt udelukkende af mænd.

Det blir et historisk aar.

Nu kaldes kvinder til at ta del i statens liv som myndige borgere, under fuldt ansvar kan de arbeide for sit land og dets fremtid.

Hvorledes kommer det til at gaa? Vil det sætte sterke spor? Blir der valgt kvindelige representanter? Skal kvinderne danne særskilt parti? Spørsmaalene strømmer ind.

Paa det sidste spørsmaal kan vi svare. M. h. t. de andre maa vi desværre være med at sætte spørsmaalstegn.

Nei, kvinderne danner ikke eget politisk parti. Har det ikke været gjort ved de kommunale listevalg, saa er en saadan ordning end mindre tænkelig ved de politiske énmands-kredsvalg.

Kvinderne kommer gjennemgaaende til at stemme med sine partier. Men det hindrer ikke at de kan faa sine fælles saker frem-

met, hvis de bare vil holde sammen. Kvinderne maa søke at faa indflydelse hver inden sine partier, og her maa de virke for sin sak. Her har de magt, her kan de si: stil ikke op en kandidat som er imot, for da stemmer vi ikke paa ham.

Vi har for længe siden, og gang paa gang, pekt paa den store fællessak: stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd, d. e. *almindelig stemmeret for kvinder*. Dette er ingen partisak. Det er det demokratiske princip — indvendes der, — ja, men dette *er* valgprincipet i Norge. Der er ikke det parti som vil underkjende det princip, og naar saa er, skulde det for ethvert parti være en æressak at faa det hævdet og gjennemført.

Det er arbeiderpartiets kvindeforening som har æren af at ha tat denne sak kraftig op, det har sendt bud rundt til alle kvindeorganisationer med opfordring til at kjæmpe for den.

Kvindestemmeretsforeningen har i anledning af henvendelsen paa møte 8. januar vedtat følgende resolution:

»K. S. F. har ifølge sit program, lovene § I, at fortsætte sit arbeide for stemmeret. Ved kommende stortingsvalg vil foreningen arbeide for at der blir valgt kandidater til stortinget, som vil støtte kravet om kommunal og politisk stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd.«

Dette var K. S. F. Om L. K. S. F.s aktion i saken har vi endnu intet hørt, den forening som aldrig har havt andet program end det uavkortede krav, og som derfor endnu ikke har faat realiseret noget af sit program. Der foreligger forslag om almindelig kvindestemmeret fra L. K. S. F. Vi haaber snart at faa se foreningen i aktivitet for at faa dette forslag til lov.

Af mange grunde, og ikke mindst fordi vi mangler almindelig kvindestemmeret, blir svarene paa de andre spørsmaal usikre. Der skal meget til at faa kvinder ind i stortinget. Men vil de paa sit sted sterkeste partier sætte sine bedste kvinder op i sine bedste valgkredse, saa kan de bli valgt, selv om der er langt færre kvindelige end mandlige vælgere. — Var det listevalg og almindelig kvindestemmeret som i Finland, saa skulde nok vi ogsaa faa flere kvinder ind i stortinget. Vor valgordning er i det hele uheldig for kvinderne, nybegynderne i politiken.

Det tør forudsies at kvinderne denne første gang kommer til at spille større rolle som vælgere end som valgte. Og skulde dette aar, trods alt, væsentlig bli et læreaar, saa faar vi ihvertfald haabe

det blir det i allerbedste betydning. Saa der blir vext og liv og utfoldelse paa grundlag af den erfaring de gjør og den lærdom de faar.

*

Vi fremhævet i forrige hefte at 1909 var jubilæumsaar, og at Nylænde af den grund skyldte sine læsere historisk stof.

Vi har nu talt om 1909 som valgaaret; i den anledning uttaler vi, at vi skylder vore læsere indlæg i dagens spørsmaal, aktuelt stof, oplysninger, orientering. Det ene udelukker ikke det andet. Men skal det gaa med det sidste, saa trænger vi hjælp utenifra. Send os derfor fra by og bygd meddelelser — her er det punkt hvor de kan knyttes sammen, her paa den historiske bakgrund faar dagens begivenheter netop sin betydning.

Victoria

Overskriften betegner ikke seiersropet, men navnet paa den eneste australiske stat hvor kvinder ikke havde stemmeret. Men nu kan kvinderne i den stat rope Victoria! De har ventet længst, men de har faat den med glans.

I det engelske blad »Women's Franchise« skriver *Vida Goldstein* om hvorledes det hele gik for sig og slutter saaledes:

»De australiske kvinders stemmeretsbevægelse begyndte i Victoria i 1869. Victoria var den første stat som fordred kvindernes politiske frigjørelse, og den sidste som vandt den. Ni og tredive aars arbeide! Hvorfor? Fordi Victoria har det mest forbenede overhus i verden, og et underhus som i de sidste snes aar ikke har ejet et eneste medlem som fortjener navn af statsmand, og som derfor ikke har kunnet ta kampen for kvindestemmeret op med overhuset, der jo har faat sin konstitutionelle stilling yderligere befæstet. Men nu, naar vi har vundet saa stor en seir, kan vi næsten glemme alt hvad Victorias kvinder har maattet taale under kampen. Vi er taknemlige over at være fri, fordi det vil øke vor selvrespekt, fordi det gir os magt til at hjælpe Australien til at bli en stor nation, og fordi vi derved faar evne til at hjælpe vore søstre i andre land til at vinde sin politiske frihed.«

Undervisningsraadet.

Det har vakt forbauselse, og det har vakt harme, at der ikke er kommet kvinder ind i undervisningsraadet. Vi regner ikke alle dem som slaar politisk mynt af det, vi tænker paa dem for hvem det er realitet.

Og disse sier: denne regjering har ved flere anledninger vist, at den vil gjøre ret mod kvinder og stille dem side om side med mænd, særlig kirkestatsraaden har git vidnesbyrd om det. Men hvorfor behandler man da os lærerinder og vore interesser saa ilde?

Grunden var — stod der i et blad — at man ikke kunde finde nogen kvinde som var specielt skikket som medlem af undervisningsraadet. Det hørtes merkelig — var ikke langt fra at være en fornærmelse mot lærerinderne. Vi henvendte os i den anledning til styret for Høiere skolers landslærerindeforening. Jo vist havde man kandidater til stillingen. Alt var i orden. I ansøkningen var nævnt at et eventuelt kvindelig medlem af undervisningsraadet kunde ved sin erfaring gjøre sin indflydelse gjældende paa bestemmelserne om de høiere pike- og folkeskoler. Det eneste man havde at bebreide sig var, at man for sent havde anmodet N. K. N. og andre foreninger om at støtte kravet, saa disses indlæg kunde resikere at bli virkningsløse.

De kvinder som skal være medlemmer maa være akademisk utdannet og samtidig ha praktisk indsigt og erfaring — har man sagt; men vi har set efter i loven, der staar ingenting om akademisk utdannelse, og mænd uten den har før været medlemmer.

Heller ikke er betegnelsen *mænd* i loven til hinder. Det er landsmaalet, som er i veien — sies der saa; men vi har set paa listen over de valgte og finder der ogsaa navn paa riksmaalsmænd som der ingen nødvendighet var for at vælge ind.

Hvordan en end leter, saa finder en ikke nogen gyldig grund. Det faktum staar, at der er handlet daarlig mot lærerinderne, og at landets kvinder derigjennem rammes følelig. Gjentagende har vi set exempler paa at autoriteter har forbigaat de høiere skolers lærerinder ved ansættelser o. a. Skal dette vedvare, skal deres gjerning ikke respekteres og deres stilling ikke hævdes, saa gaar det ilde, det gaar utover den opvoxende kvindelige slegt, og en alvorlig reaktion vil komme.

Den kommer sikkert, om den kommer sent.

Friere.

Under denne titel har »Verdens Gang» for 13de januar en meget morsom artikel. Den begynder saa:

»Kvinderne har faat politisk stemmeret — og dermed friere. De samler sig som bekjendt tættest der, hvor der er noget paa kistebunden.

En søger at røre den eftertragtede ved at minde om fordums galanteri og en at daare ved fagre løfter. En konservativ beiler fremhæver til sin fordel, at han i praksis hævder kvindernes rettigheder. Den radikale beiler maa vedgaa, at han »i praksis« har baaret sig temmelig uopdragent ad. Men nu kan damerne til gjengjæld stole paa, at de skal faa »almindelig stemmeret«, hvis de kommer hans længsler imøde.

Saa fortsætter »V. G.«

»Det turde dog neppe være ved disse midler, at kvindehjerterne vindes. I det store og hele staar de kvinder, det nu gjælder, saa høit, at de forstaar at vurdere baade politikernes selvforherligelse og deres løfter. De vil ta hensyn til de foreliggende realiteter og efter dem træffe sit valg.«

Se det er smukke ord. Det er V. G.s maate at fri paa:

Derpaa fortsættes om de andre partiers synder, de som hænger almindelig kvindestemmeret paa sit »meget rummelige skilt.«

Ianl. dette sier Verdens Gang.

»Principet er brudt, og vi ved alle, at som mændene efterhaanden kom med allesammen, vil ogsaa engang kvinderne komme med. De fleste af dem vil finde, at det er i det heles interesse at høste lidt erfaring, se tiden lidt an, forberede den store omvæltning med lidt ansvar, lidt samvittighed.

Og netop her venter vi for vor del meget af kvinderne. Vi tror de i politiken vil ta stærkere hensyn til reel og vederheftig færd, føle sit ansvar dybere, tænke sig redeligere om.«

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ja, det er et nydelig frierbrev det fra V. G. Ikke desto mindre maa vi, kfr. 1ste artikel, ønske at det blir besvaret med en drabelig kurv.

Idet heftet gaar i pressen holdes to foredrag af interesse: det ene av Mme *Misme* redaktør av *La Française* om kvindesaken i Frankrig. i *Alliance Française*. Det andet av Alfred Mjøen: *Om forplantnings-hygiene og racebiologi* N. K. F.s 3die universitetsforedrag.

Fabriktilsynsloven

skal snart frem til behandling i odelstinget, sies der.

Forslaget, som det nu foreligger gjennem socialkomiteens indstilling, indeholder, som man vet, særbestemmelser for kvindelige fabrikarbeidere.

Vi har gjentagende opfordret dem som har andre meninger om disse bestemmelsers gavnlighed, end de som er blit fremholdt af os, til at komme med sine indsigelser her i bladet, men ingen har villet. Det har i det hele været særdeles vanskelig at faa kvinder frem i breschen — og det baade paa den ene og den anden side. Og hvorfor? Fordi de fleste, — og ikke mindst de hvis arbeide den nye lov i tilfælde kommer til at ramme, — har særdeles liten greie paa det hele spørsmaal.

Men mange af dem lytter til de skjønne løfter, vi betænker os ikke paa at kalde det de letsindige forespeilinger, om hvor herlig det skal bli, naar man har faat ind alle disse særbestemmelser.

Jo vist vil de gjerne ha kortere arbeidstid! Naturligvis!

Men én dag vaagner de og føler sig kneblet paa hænder og føtter — da er det for sent at snakke fra. —

Indtil videre vender de sig heller i en slags dump vrede mot disse »kvindesakskvinder« disse »overklassekvinder!« som ikke vil »at der skal være beskyttelseslove for kvinderne.« Misforstaaelserne gror tykt.

Det blir derfor nødvendig gjennem den mest kortfattede katekismus endnu engang at gi svar paa hvad vi vil.

*

Bør kvindelige fabrikarbeidere beskyttes gjennem lovgivningen?

Ja.

De kvindelige arbeidere bør beskyttes likesaavel som de mandlige.

*

Bør de beskyttes m. h. t. det arbeide som de er alene om (f. ex. i systuer, vaskerier o. l.)

Ja, der trænges det mest.

*

Bør der være særbestemmelser (som forbud mot natarbeide, forkortet arbeidstid*) for de kvindelige fabrikarbeidere naar det angaar det arbeide de deler med mænd?

Nei.

---

*) Om barselspausen senere.

Hvorfor ikke?

Fordi de derved kommer i en mislig stilling paa arbeidsmarkedet, hvor kvindearbeidet synker ned i en lavere klasse.

Fordi de derved utsættes for at skyves ut av de bedste fag, ja ofte helt at miste sit selvstændige erhverv. De blir derved mer avhængig av mandens fortjeneste, hvad der let øker fattigdom og prostitution.

Baade mænd og kvinder kan jo trænge bedre arbeidsvilkaar. Hvad er da grunden til at mænd er saa ivrig for at faa kvinderne ind i disse særskilte indhegninger. Er det »humanitet« eller er det lyst til at underkue dem?

*

Begge dele. Hos teoretikerne — de mer naive av dem — kan det være rene humanitetshensyn som gjør sig gjældende. Hos andre ligger ubevidst trang til at beholde overtaket og formynderskapet bak. Hos mange praktiske folk sker det med fuldt bevidst vilje for at lamme kvinderne i konkurrancen, gjøre dem helt uskadelige, saa de, hvad dag de selv vil, kan drive dem ut av arbeidet.

*

Vil der være hjælp i at afgjørelsen av disse spørsmaal utsættes?

Ja. Helst bør den utsættes til det kvindelige fabriktilsyn, som stilles i utsikt, har virket en tid og samlet erfaring paa hjemlig grund. I alle tilfælde bør den utsættes indtil kvinder kan faa benytte den politiske stemmeret som er git dem, saa de som myndige borgere kan faa være med i afgjørelsen.

Solator

Hvorledes skal kvinderne faa tid til alt det nye arbeide, som nu kommer til at kræves af dem, uten at forsømme det gamle er et stadig spørsmaal. Et af svarene paa dette blir: ved at forenkle arbeidet i huset og faa mest mulig tidssparende indretninger.

Det allerkjedeligste arbeide, sier en mængde husmødre og deres hjælpersker, er opvasken. Og det er vel den sterke og almene fornemmelse af dette, som har sat evnerne i bevægelse for at finde hjælp her.

Efter hvad en norsk dame skriver til os, er problemet nu løst ved en opfindelse af en bekjendt af hende, fru Anna Cedergren i Carlstad. Man har vist hørt rygter om hendes opvaskapparat før, men nu har hun forbedret det paa mange maater, faat patent paa opfindelsen og experimenteret med apparatet paa flere steder under stor anerkjendelse fra de tilstedeværende. Apparatet er døpt *Solator*.

Det bestaar af en ydre kjedel med laag, hvori vandet kokes, og en indre gjennembrudt kurv, en løftestang m. m. til bruk under arbeidet. Bordsølv og glas, sier en af tilskuerne, te- og kaffekopper, tallerkener og assietter, alt benyttet, blev ordnet forsigtig i kurven, som sænkedes ned i det kokende

vand, ved hjælp af løftestangen førtes gjenstandene op og ned i vandet en snes ganger. Tilsidst render vandet af, kurven løftes op, og et par minuter senere tages sagerne ut — tørre, desinficerede og skinnende blanke, hverken glas eller porcelæn faar sprækker. Arbeidet utføres paa fjerdedelen af den tid der ellers brukes. Solator kan ogsaa anvendes til smaavask af tøi. — Den er nu under arbeide og kommet til at foreligge i tre størrelser, den mindste beregnet paa husholdninger paa tre personer, den største paa pensionater og hoteller. Holder den hvad den lover, maa dens fremtid bli stor.

De nye kurser,

det oplysningsarbeide som L. K. S. F. har arrangeret, har vi tidligere omtalt og anbefalet paa det bedste. Indbydelse og program, se andetsteds i bladet.

Det tar nu sin begyndelse.

Lokale: Universitetet (Bygningen til høire.)

Tid: tirsdag og fredag kl. 1/29—10 efterm.

Leder: frk. Fredrikke Mørck, 5 Camilla Collettsvei.

Vi ser af programet at enkelte af foredragene tænkes forbundet med praktiske øvelser. Dette vil vist vække interesse hos publikum. Da der i første melding blev sagt, at man tænkte paa at arrangere et fingeret folkemøte, kom der uttalelser om at der var andet som var nødvendigere. Vi hidsætter følgende indlæg:

Til komiteen for kurserne i samfundslære og politik.

Vi ser man vil arrangere et folkemøte. Men det har vi greie paa før eller vi kan gaa afsted naarsomhelst og faa greie paa det. Før os heller med engang ind i stortinget, saa vi lærer hvorledes det forholder sig med den indre mekanismen der.

Der er noget som altid har imponeret mig, det er afstemningerne. Alle §§ I II III osv. og alle alternativerne a b c d e f g h i osv., at man ikke løper sur der, er ikke godt at skjønne. Det er fortalt at en president engang skal ha sagt: »de herrer som staar, vil behage at reise sig» — undrer mig slet ikke at en snakker bakvendt under den proces, mer at undres over naar det gaar iorden, synes jeg. La os faa et saadant afstemningsmøte.

Og saa er der en anden ting: hvad veie et forslag maa gaa for at bli lov. Alle disse utkast og Ot prp. St. prp, I, II, III, eller hvad de nu heter, om deres gang gjennem depter og komiteer og kommissioner, og deres udsendelser og omsendelser og oversendelser m. m. m. var det godt at faa greie paa.

Supplikant.

---

†

Eli Grønlien.

Namnet kan vera ukjend for mang ein Nylændelesare, men folkehøgskulelærar Eli Grønlien var likavel ei av dei fyregangskvinner som bør minnast i Nylænde. Smaaskulelærar i fleire aar fraa fyrst av, var ho ei av dei fyrste i Heimbygdi, Voss, som brøitte veg for kvinner til storskulen. Men ho stogger ikkje der. Framum seminar, millomskule og stipendiefærd til universitet laag vegen hennar klaar og greid, og nyaaret 1901 vart ho fast lærar ved Voss folkehøgskule. Der fann ho sit rette rom i livet, og ho gjekk med heile si sjæl upp i sit yrkje.

Men alt vaaren 1902 laut ho søkja lækjar for augo sine og fyre jol 1903 laut ho leggja ned skulearbeidet for godt. Daa var ho mest blind, men sjukdomen kom fraa nervurne, ho hadde altid lagt seg med heile si sjæl i arbeidet, aldri tenkt paa helsa og no kom atterslaget. Ho søkte fleire lækjarar, millom andre den namngetne Camerling i Holland. Ho vart litt betre i augo so ho saag aa lesa smaa stunder um gangen med »lupe«, men rygnervurne var øydelagde for godt. Ho levde 5 aar slik, helseknekt og utestengd fraa det som fyrr hadde vore hennar liv, skulearbeidet og dei ymse møte og foredrag. Berre der kvendi hadde møte, um røysterett elder anna som kom kvinnesaki ved, laut ho vera med til det sisste. Og den klaare røysti hennar gav endaa i greide manande ord, studnad til den saki ho hadde vigt sit liv: aa hevja kvinna i heimbygdi og utyver solangt ho rakk til sjølvyrdna og bevidst andsliv.

Og ungdomen aatte hennar samhug til det sisste. Vaaren 1908 heldt ho kveldskule i heimen sin for ungdom i heimegrendi. Men ut paa sumaren vart ho veikare etterkvart, og fram paa hausten skyna me alle at enden nærma seg. Ho var lika klaar og andsfrisk, vende seg berre som solblomen meir mot dei ævelege ting. Dei sisste viker ho livde, laut ho byta sjukestolen med sengi og ho leid mykje fyr ho endeleg slokna den 4de januar 1909, 37 aar gamal.

Voss den 7de januar 1909.

Jenny Arnesen.

Aarets antologi 1908 Norsk utgave. Gyldendalske boghandel.

Karl Johan Aslagsen: Jøtun-Ulv Fortælling fra *Hedenold.* L. E. Tvedtes forlag.

Ragnhild Jølsen.

Efterlatte arbeider. I utvalg ved Antonie Tiberg. H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

Hun var den frodige, vildtgroende fantasi i vor yngste kunst. Den vokste endnu utøilet og uten støtte; men den satte deiligste og underligste blomster av de fjerne eventyrs farve og duft. Og saa hadde hun allikevel slike kloke, rolige øine og slikt godt, saart smil. Hendes fantasi kunde bølge langt og vidt, den kundc stige som damp fra en farverik kløvereng en maaneklar sommernat; den kunde tlndre som sol over en gylden aker, den kunde pusle saa sælsomt og tyst i de gamle hus ut og ind ad de lange, mørke ganger, frem og tilbake under havens trær den sene høstkveld. —.—

Og allikevel husket en længst de kloke øine og det saare smil.

Helt frem til sig selv naadde hun aldrig, ikke til det inderste. Ikke slik, at hvert ord, hun skrev, var avklaret og bevidst. Det særegne hos hende, som var saa oprindelig og ægte og fremforalt saa naturlig, saa selvfølgelig for hende, kunde pludselig bli borte for noget uklart og søkt rart. Hendes fantasi kunde stundom avløses av fantasteri. Hun var i det hele ikke færdig. Hvorledes skulde hun kunne være det? Hun hadde endnu ikke brudt sig ut av det hegn av eventyr og sagn, som var grodd saa høit over hende. Hun hadde endnu ikke gjort reisen utad til det moderne liv, hvorefter hun kunde ha vendt tilbake til sig selv og sin egen verden. Derfor grodde der saa meget endnu i hendes bøker. Som i »Hollases krønike,» — der var det likesom grodd over, den manglet utsigt. Men »Brukshistorier« — den klare, nøgterne bok, — den var heller ikke hende selv. Den var bare en side av hendes væsen og ikke den rikeste.

»Fernanda Mona«, det er hendes bok. Her er det enkelte menneskes særpræg og slægtens arv vævet ind i hinanden, vokset sammen til det menneskelivets mystik, som Ragnhild Jølsen følte saa sterkt. Det er en bok, som er stor i og for sig; og hvad fortæller den ikke om, hvor vidt hun kunde ha naadd, hun som døde.

I en liten skildring i efterladte arbeider »Mor Eveline« skriver hun om menneskenes lydhørhet:

»Men de, hvis slægt, saalangt de vet og kjender den, har bodd paa gamle gaarder, har gaat i mørkningen over ensomme jorder mellem svarte træstammer, i fjøs og lover og stald, hvor dyrene staar og skjælver i mørket, — at de mennesker likesom kan faa slægtsleds lydhørhet samlet i sig er vel ikke saa forunderlig. Og de mennesker faar ikke alene sine egne

iagttagelser at tage vare paa, men gjennem fortællinger og sagn ogsaa slægtens forud for sig.

En slik lydhørhet hadde netop Ragnhild Jølsen. Hun hørte dyrene skjælve i mørket, og hun hadde ikke alene sine egne iagttagelser at ta vare paa, men ogsaa slægtens før hende, ja mange slægters iagttagelse hadde hun, og hun tok godt vare paa den.

Og dog tror jeg, at alle disse sagn, hun hørte og mottok, al denne fortid tyngte hende, stængte for hendes syn. Det var noget, hun maatte skrive sig fri for. Det skygget for hendes syn paa det levende liv. Men hadde hun levet saa længe, at hun hadde faaet al denne fortid paa den rette avstand, vilde hun med sit særegne syn for sammenhængen mellem det som var og det som er, kunnet gi den store, norske bygderoman, som vi endnu mangler.

Hendes efterladte arbeider fra de tidligste aar til de sidste fører os nærmere til hende, lærer os at kjende hendes saare varme sind. Noget egentlig større literær værd har ikke disse brudstykker og smaaskitser. Det er jo heller ikke det, det her kommer an paa. Meget er jo utkast og vraget arbeide. Det skal hjælpe os til at forstaa hendes eiendommelige sind, lære os at sørge over, hvad norsk kunst har tapt i hende.

Det er et trofast og godt arbeide Antonie Tiberg har foretat ved dette utvalg. Det gir et rikt og fint indblik i, hvad Ragnhild Jølsen var som kunstner og menneske.

Kristian Elster.

Anna Whitlock

som hidtil har staat i spidsen for den svenske landsforening for kvinders politiske stemmeret, har trukket sig tilbake som formand.

Den dobbelte arbeidsbyrde som paalaa hende, ved ledelsen i den stærkt voxende forening og hendes store fællesskole, blev, skriver Signe Bergmann i en artikel i Dagny, for meget for hendes kræfter.

Med frøken Whitlocks afgang som formand i forbundet, lider den svenske kvindebevægelse uerstattelig tap, men for at man skal forstaa det tilfulde, maa man kjende hendes rike og interessante liv. Vi faar i artiklen en skildring af den store virksomhet Anna Whitlock har utfoldet, helt fra hun som ung pike brøt sig vei, faar høre om hendes levende sociale interesser og store energi, som har git sig utslag i saamange almennyttige foretagender, om hendes pædagogiske overlegenhet, som leder af den store fæl-

lesskole. Da arbeidet for kvindernes politiske frigjørelse for syv aar siden tok sin egentlige begyndelse, og foreningen i Stockholm blev dannet var Anna Whitlock med. Og at det senere blev hende som trykte der sterkeste præg paa hele organisationen blev en lykke for den. Den blev med engang enig, sterk og maalbevidst og et forbillede for stemmeretsforeninger i andre land. Det socialpolitiske oplysningsarbeide som er udgaat fra Stockholm, er Anna Whitlocks verk. Det maa ogsaa, sier forf., regnes hende til ære, at hendes verk har vundet efterfølgelse paa den anden side af Kjølen, hvor de nu stemmeberettigede kvinder har optat det socialpolitiske oplysningsarbeide efter aldeles samme plan som de svenske kvinder.

Ogsaa i det internationale stemmeretsarbeide har Anna Whitlock, helt fra Alliancen blev dannet, tat livlig del. Ved den sidste internationale kongres i Amsterdam blev Anna Whitlock — skjønt hun ikke selv var tilstede — udset til sammen med alliancens formand Mrs. Chapman Catt og dens viceformand Mrs. Fawcett at utarbeide forslag til nye love for den internationale alliance, som derved viste sin anerkjendelse for Anna Whitlock som autoritet paa organisationens omraade. Ingen har heller bedre end hun og meget gjennem sin personlige indflydelse, kunnet — fortsætter *Signe Bergman* — »erhverve for Sverige den fremskudte plads som det nu indtar i det internationale kvindeforbund«.

I sidste del af artiklen uttales: De forskjellige dele af hendes omfattende virksomhet paa mange omraader, som vi har omtalt, vilde gi et falsk billed, hvis vi ikke, om blot for et øieblik, fik besøke hende i det kunstnerisk smukke hjem hun selv har skapt sig paa Djursholm. Der er det man skal se hende for at faa nøklen til hendes hjertes rike skatkammer, der viser den fremtrædende pædagog og den skarpe politiker sig som en svensk husmor i dette ords bedste betydning.

Ved siden af sin store offentlige virksomhed har hun altid havt tid tilovers for hjemmet og den elskede pleiedatter — nu gift og bortdragen — og faa er de arbeider i hjemmet som landsforeningens formand ikke selv har været med i. Kommer vi til *Glitne* sommer eller vinter, saa er altid værelserne fyldt af blomster, opelsket og skjønt ordnet af husets herskerinde, og alt det gode man faar, er stedets egne produkter. For alt og alle rækker Anna Whitlock til, men især for alt levende, ungt spirende, barn, planter, dyr. Jeg tænker mig hende altid som en Ceres med et overflødighedshorn i favnen, hvorav hun strør sin aands rike gaver. Maatte hun endnu længe længe faa staa som en Ceres iblandt os og skjænke os sin rike varme interesse, selv om hun ikke kan ta virksom del i arbeidet — det er sikkert det almindelige ønske idet hun forlader sin stilling. —

Alle de »paa den anden side af Kjølen,« der som undertegnede har havt anledning til at nyde storartet gjæstfrihet i det uforglemmelige hjem paa Djursholm, vil af fuldt hjerte delta i disse ønsker.

G. K.

Indbydelse
til
Kurser i samfundslære og politik.

Landskvindestemmeretsforeningen agter i midten af denne maaned at sætte igang en række forelæsninger over *Samfundslære og politik*, særlig beregnet paa stemmeberettigede kvinder, men med adgang ogsaa for andre kvinder og mænd.

Forelæsningerne vil omfatte 3 serier: *Norges statsforfatning og forvaltning* ved universitetsstipendiat Mikael Henriksen Lie. *Statsøkonomi* ved professor Oscar Jæger. *Hvordan en norsk bykomune styres* ved formandsskapssekretær Jacob Høe, og endel enkeltforedrag: *Forholdet mellem stat og kirke* ved advokat Sigval Jacobsen. *Egteskabslovgivningen* ved kand. jur. Nanna Meyer. *Koncessionslovgivningen* ved advokat dr. juris Einar Einarsen. *Offentlig og privat drift* ved sekretær N. Rygg og *Kort fremstilling av vor domstolsordning og av civile sakers og straffesakers behandling* ved overretssakfører Elise Sem.

Man vil ogsaa forsøke at faa istand praktiske øvelser i tilslutning til enkelte av foredragene.

Forelæsningerne holdes paa universitetet, hvor kollegiet velvillig har stillet lokale til disposition.

Undertegnede opfordrer til deltagelse i disse kurser, som nu da stortingsvalgene staar for døren vil være af aktuel interesse.

Kristiania 1. januar 1909.

Elise Anbert,
Form. i læseforeningen for kvinder.

Christine Christoffersen Baalsrud,
Form. i kvindelige studenters klub.

Janny Backer,
Form. i Kr.a høiere skolers lærerindeforening,

Randi Blehr.
Form. i Norsk kvindesagsforening.

Lilla Dahl,
Formand i Kr.a kvinderaad.

Laura Holm,
Formand i Kr.a kvindelige handelsstand.

Anne Holsen,
Form. i Kvindestemmeretsforeningen.

Gina Krog.
Form. i Norske kvinders nationalraad.

Marianne Nærup,
Form. i Hjemmenes vel.

Anna Rogstad,
Form. i Kristiania lærerindeforening.

Kursernes arbeidskomite:

F. M. Qvam, formand. *Marie Munk,* sekretær. *Fredrikke Mørck,* forretningsfører.

Undertegnede giver foretagendet sin bedste anbefaling:

Olaf Berg, Kr.a bys ordfører. *Carl Berner,* Stortingspresident. *Knud Bryn,* Viceformand i Kristiania Haand-verk og industriforening.

W. C. Brøgger, Universitetets rektor. *Chr. Dybwad,* Form i D. U. H. F. i Kr.a. *O. G. Gjøsteen,* Formand i Kr.a arbeidersamfund

G. J. Hambro, Studentersamfundets formand. *Magnus Nilssen,* Stortingsmand.

Fredrik Stang, Professor. *Joh. Steen,* Form. i Christiania Handelsstandsforening.

Program.

Tirsdag 19de, fredag 22de, tirsdag 26de og fredag 29de januar

Serie I

(4 forelæsninger)

Norges statsforfatning og forvaltning.

Universitetsstipendiat Mikael Henriksen Lie.

Tirsdag 2den og fredag 5te februar

2 Enkeltforedrag

Kort fremstilling av vor domstolsordning og av civile sakers og straffesakers behandling.

Overretssagfører Elise Sem.

Tirsdag 9de februar

1 Enkeltforedrag.

Forholdet mellem stat og kirke

Advokat Sigval Jacobsen.

*

Fredag 12te, tirsdag 16de, fredag 19de, tirsdag 23 og fredag 26de februar.

Serie II

(5 forelæsninger)

Statsøkonomi

Professor Oskar Jæger.

Tirsdag 2den mars
1 Enkeltforedrag
Offentlig og privat drift
Sekretær N. Rygg.

Fredag 5te og tirsdag 9de mars
2 Enkeltforedrag
Egteskapslovgivningen
Kand jur. Nanna Meyer.

*

Fredag 12te, tirsdag 16de og fredag 19de mars
Serie III
(3 forelæsninger)
Hvordan en norsk bykomune styres
Formandskapssekretær Jakob Høe
(Til disse forelæsninger vil man forsøke at faa istand praktiske øvelser).

Tirsdag 23de mars
1 Enkeltforedrag
Koncessionslovgivningen
Advokat Einar Einarsen

Fredag 26de mars
Avslutningsmøte
Man vil forsøke at ordne dette som folkemøte, valgforretning, bystyremøte el. lign.

Ret til forandring i programmet forbeholdes.

*

Vi har indtat ovenstaaende program i sin helhed, da vi tror det kan gjøre nytte utover baade for indenbys og utenbys. Indbydelsen i sin helhed synes vi ogsaa bør opbevares i Nylænde.

Red.

Italienske kvinders nationalraad

sender Norske kvinders nationalraad sin hjertelige tak for telegramet ianl. ulykken i Italien. Det havde rørt dem dypt at faa dette vidnesbyrd om vor medfølelse.

Der berettes samtidig: hele nationalraadet har i denne sorgens tid forvandlet sig til en komite til hjælp for de forældreløse barn og for alle de andre ulykkelige flygtninger fra Calabrien og Sicilien, som har tyd til Rom.

L. K. S. F.

I anledning frk. Kjølseths svar av $^{23}/_{12}$ kun et par bemerkninger.

Vi utenfor Kristiania boende medlemmer av L. K. S. F. har selvfølgelig ikke noget imot, at Kristiania medlemmerne har møter uten at alle vi andre blir indkaldt. Det er saa rimeligt De øvrige led av L. K. S. F. har sikkerlig ogsaa sine selvstændige møter og saa vidt jeg vet, er kontingenten ogsaa her kr. 1.00 pr. medlem, men det er dog ingen av disse mange led, som tillater sig at tale paa samtlige L. K. S. F,s medlemmers vegne!

Det er dette Kristiania medlemmerne gjør, og det er dette jeg vil nedlægge en bestemt protest mot.

Naar der ikks existerer noget »Kristiania led« saa faar medlemmerne derinde finde sig i som »Kristianiamedlemmer» at bli indkaldt til sine møter og fra sine møter meddele, at »Kristiania medlemmer av L. K. S. F. har hat møte« — «har besluttet« »har vedtat« osv.

Kristiania medlemmer har ikke mere ret end andre medlemmer av L. K. S. F. til at tale i den hele forenings navn.

Med hensyn til reisesekretæren saa er det jo sørgelig, at vor økonomiske evne skal være saa liten, som av frøken Kjølseth fremholdt, men allikevel tror jeg, at de faa kroner vi har, var bedre anvendt til dette end til de lange aarsberetninger og cirkulærer.

15—1—09. *Et enkeltmedlem.*

Resterende kontingent

for tidligere aar bedes velvillig betalt uopholdelig. Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. — Abonnement er bindende saafremt opsigelse ikke er fremkommet 14 dage før terminens utløp.

Utbred Nylænde!

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 udenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 udenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de januar 1908.

Valgaaret 1909 (red.) — Victoria — Undervisningsraadet. (red.) — Friere. — Fabriktilsynsloven (red.) — De nye kurser. (Supplikant.) — Italienske kvinders nationalraad. — Eli Grønlien. (Jenny Arnesen.) — Ragnhild Jølsen (Kristian Elster.) — Anna Whitlock (G. K.) — Indbydelse til Kurser i samfundslære og politik. — Program. — L. K. S. F. (Et enkeltmedlem.) — Solator. — Notiser — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

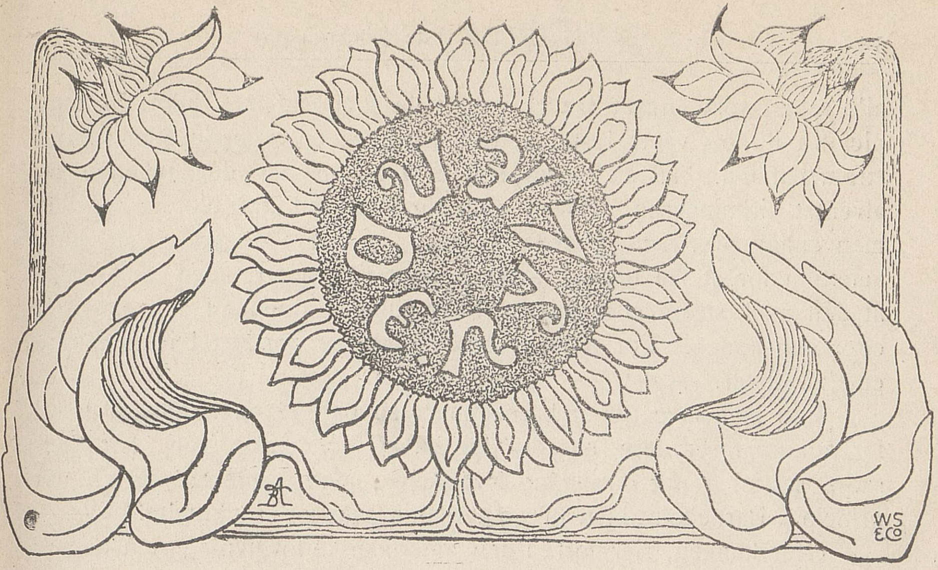

23de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. februar 1909.	No. 3

Barnedomstoler.

Naar man læser om sociale reformbestræbelser i Amerika og Australien, og i den senere tid ogsaa i England, møter man ofte omtalen af *Juvenile Courts*, barnedomstoler. Særlig ser vi arbeidet paa disse opført paa fremskredne kvinders arbeidsprogram i disse lande. Hvad vi har hørt om denne institution har vakt lyst til at faa en utredning om dens historie, dens virkemaate og resultater. En saadan oversigt faar man nu, efter hvad en artikel i »Nutid« beretter, gjennem en svensk reiseberetning. I 1906 utsendte den svenske stat dommer Harald Salomon for i de Forenede stater at studere institutionen, *Juvenile Courts*, og hans indberetning er nu utgit.*)

Herhjemme tror vi netop nu det vil interessere at høre nærmere om denne institution, og vi tillater os derfor til en begyndelse at laane endel af det utdrag som er gjort i den omtalte artikel af D. N. i »Nutid«. —

Den første lov om barnedomstoler traadte i kraft den 1 juli 1899 i staten Illinois; derved oprettedes særskilte domstoler for behandling af

*) Stockholm P. A. Norstedt & Sønners forlag.

alle saker som angaar saavel vanartede som forsømte barn. Exemplet fra Illinois vakte lyst til efterligning, og en mængde efterspørsler strømmed ind. Til en begyndelse stillet man sig dog tvilende og afventet virkningerne. Loven viste sig imidlertid ikke blot at opfylde, men endog overtræffe forventningerne, og snart begyndte en ivrig agitation for at faa indført loven i de øvrige stater, med den følge at den med større eller mindre tillempninger antoges i den ene stat efter den anden. For tiden er barnedomstoler oprettet i ikke mindre end 28 stater. — —

Man maa ikke tro at barnedomstolen bare er en mindre domstol for mindre forbrydere eller ganske enkelt en domstol som har særskilte sessioner for saadanne forbrydere; den representerer et nyt princip. Barnedomstolen er en livredningsanstalt i samfundet. — — —

Grundtanken, sier forf., i den amerikanske lovgivning som angaar barnedomstoler er meget enkel, nemlig en tilbakevenden til det patriarkalske forhold, en erkjendelse fra statens side af dens slegtskap med hvert barn som findes inden dens omraade. Staten er hvert barns far. I denne sin egenskap har staten ret til, naar barnets naturlige forældre lar være at ta sig af barnet, eller viser sig ute af stand til at opfylde sine forældrepligter, at indgripe og paata sig det arbeide.

Det organ som staten derved betjener sig af er barnedomstolen. Og likesom en far m. h. t. spørsmaalet om sine barns opdragelse ikke er bundet af nogle visse bestemmelser, men kun har for øie hvad der er bedst for barnet, saa er ikke heller dommeren i barnedomstolen i sin virksomhet bundet af lovbestemmelser. De amerikanske love har ganske vist en mængde detaljbestemmelser, men disse er blot at betragte som en veiledning for dommeren i hans virksomhet. Dommeren har bare at ta hensyn til hvad der i det særskilte tilfælde er bedst for barnet — — — Denne dommerens ubundethet af alle lovbestemmelser, et forhold som Amerikanerne lægger den allerstørste vegt paa, er vel den mest typiske forskjel paa amerikansk og europæisk lovgivning paa dette omraade. — —

Formaalet er ikke at straffe barnet. Et grundprincip for den amerikanske, likesom for hele den moderne lovgivning ang. vanartede barn er nemlig, at hvor forbrydersk den af barnet begaaede handling end kan være, saa er barnet allikevel ikke forbryder. Opdragelse, ikke straf er tidens løsen. Den amerikanske lovgivers hensigt har været at banlyse hver tanke paa forbrydelse og straf, at søke, saavidt

mulig at undvike alt som kunde minde barnet om at det stod likeoverfor en domstol og istedet at gi domstolen karakteren af en faderlig myndighet.

*

Barnedomstolene er énmandsdomstoler. Enten er de særskilte avdelinger av de almene domstoler, eller de er selvstændige, altsaa et slags specialdomstoler. At der ved en domstol av denne art maa stilles store krav til dommeren personlig er selvsagt. Han alene har at beslutte, og av hans beslutning avhænger mangen families velfærd. En dommer ved barnedomstolen maa være menneskekjender, men kanske i endnu høiere grad menneskeven og fremforalt barneven. Dette er klart. Mere omstridt er derimot spørsmaalet om han skal ha juridisk utdannelse. De fleste synes dog at helde til den mening at det bør være en jurist. Der har ogsaa været forskjellige meninger ang. spørsmaalet om dommeren ved barnedomstolen utelukkende bør ofre sig for dette arbeide, eller om medlemmerne av de almindelige domstoler efter tur bør tjenestgjøre ved barnedomstolen. Man synes dog almindelig at helde til den mening at dommeren bør være specialist.

Men hvor fremragende en dommer end er, saa er det dog i det mindste i større byer umulig for ham personlig at utøve mer end en liten del av forældremyndigheten. Han maa ha hjælp af flere.

I artiklen omtales en institution som synes at ha likhet med vort vergeraad, og der tilføies: Man synes i de Forenede stater at ha havt særlig held med sig m. h. t. værger. De mænd og kvinder som forf. havde stiftet bekjendtskap med paa sin reise i de *Forenede stater* «syntes alle at tilhøre denne prægtige klasse av amerikanere, som har baade intelligens og hjerte paa rette sted, og som er saa velgjørende fri for alt hvad formalisme og pedanteri heter.«

En av barnedomstolenes mest bekjendte dommere er Judge Ben Lindsey i Denver. »Han arbeider ikke bare *for*, men ogsaa *med* barnene, ikke blot i retslokalet, men ogsaa utenfor, i barnenes hjem, paa gater og i gaardsrum, i fængsler og tvangsopdragelsesanstalter. De merkværdig gode resultater han derved har opnaad, og som har skapt ham et navn, kjendt og anset ogsaa langt utover Amerikas grænser, beror sikkert først og fremst paa hans usædvanlige personlighet.

Da han grundla sin *juvenile court*, havde han først og fremst barnets velfærd for øie . . . Det første som slog ham var at barnene kom i retten med taarer i øinene eller med trodsige blikke. De hadet politiet og frygtet dommeren, og da retten for dem var legemliggjørelsen av staten og retfær-

digheten, begyndte der hos disse unge medborgere at spire en følelse av frygt og hat mot lov og myndighet.« — — —

Barnedomstolen bygger paa kjærlighetens princip. Og dette princip har Lindsey overført i praxis. Han har fra sin domstol uddrevet frygt, had og brutalitet og erstattet det med kjærlighet og tillid.

Barnedomstolens forhandlinger er som regel ikke offentlige, men foregaar i dommerens med retssalen sammenhængende værelse, som er utstyret som et komfortabelt herreværelse. Dommeren tar plads bakom det svære skrivebord. Foran dette staar barnene, deres forældre, vidner, værger m. fl., som skal avhøres i saken. Alle de øvrige maa vente utenfor til deres tur kommer. . . . I regelen blir barnene under forhøret staaende paa den anden side av skrivebordet, men i enkelte tilfælde faar de lov at staa ved dommerens side, og man kan da undertiden se ham lægge sin haand paa den unge anklagedes skulder.

Der fortælles et vakkert exempel paa hvorledes dommer Lindsey's forstaaelsesfulde og milde behandling av en bande skøiergutter forvandler dem til et korps til ordenens opretholdelse. — Men vi maa her avbryte for at opta temaet igjen, naar vi har faat mer direkte oplysninger om det amerikanske system, samt norske juristers mening om institutionen.

Kgl. proposition til lov om separation og skilsmisse foreligger nu. Saken har været paa tale like saa længe som Nylænde har existeret. Vi skal gjennemgaa forslaget senere.

Kirkekomissionen av 1908. II. Indstilling til 1. Lov om konfirmantforberedelse og konfirmation. 2. Kongelig resolution om konfirmationen.

Socialkomiteens indstilling til ny fabriktilsynslov. (Ot. indst. XIV 1908). Til Odelstinget fra Norsk arbeidergiverforenings centralstyre.

N. K. N.

Den norske jormorforening er optat som led av Norske kvinders nationalraad. De sidst indmeldte enkeltmedlemmer er: Fru Stuart, Kragerø, frk. Hammer, Arendal og fru Thrane, Kristiania.

I Kristiania kvinderaad er to nye foreninger optat, nemlig 1. Hvidebaandsforening nr. 5. 2. Kvindeforeningen til dyrenes beskyttelse. — To nye enkeltmedlemmer er fru Christensen og fru Orre.

Til Stortinget.

Norsk kvindesaksforenings møte av 26—6—08 tillater sig at fremsende de ved tidligere møter avgivne uttalelser, idet man fastholder de deri fremholdte synsmaater og protesterer mot de i O. t. prp. nr. 15 foreslaaede særlove for kvindelige fabrikarbeidere.

For styret
Kristiania 27. 7. 08. *Randi Blehr*,
f. t. formand.

I anledning forslaget til revision av fabriktilsynsloven har *Norsk kvindesaksforening* siden *1901* avholdt adskillige møter til behandling av de lovforandringer som angaar *kvindelige fabrikarbeidere.*

1. *Den 21de marts 1901* talte saaledes *frk. Eva Blytt* om *fabrikpikers kaar*, hvorefter fulgte diskusjon, der dog dennegang ikke resulterte i nogen henvendelse til Storting eller Regjering, idet man besluttet at faa de reiste spørsmaal nærmere utredet.

2. Efterat det *nordiske kvindesaksmøte* i *1902* havde behandlet fabriktilsynslovene mere indgaaende, blev følgende av *frk. Gina Krog* foreslaaede resolution tilstillet *departementet for handel og industri:*

»*Forsamlingen protesterer mot at* **voksne kvinders arbeide** *skal være gjenstand for samme regulerende bestemmelser som de der gjælder* **unge mennesker**, *som av Socialkomiteen foreslaaet i inst. O. V. 1901—02*«

Til denne resolution slutted sig 22 foreninger, som ifølge et cirkulære fra N. K. F. havde optat fabriktilsynsloven til drøftelse.

3. Den *11te marts 1903* holdt *N. K. F.* et stort møte i Calmeyergatens misjonshus, hvortil alle byens og omegnens fabrikarbeidersker var indbudne. Ca. 800 arbeidersker deltok i møtet, som indledededes av fru *Ragna Nielsen.* Efter et længere ordskifte vedtokes mot ganske faa stemmer følgende resolution, som tilsendtes ovennævnte departement:

Fabrikarbeiderskerne i Kristiania samlet til møte 11te marts 03, protesterer mot § § 16, 19, 20. 23 i Socialkomiteens forslag. Vi forlanger **samme ret som voksne mænd.** *Derimot slutted forsamlingen sig til* **§ 22's første passus,** *men skulde istedenfor anden passus ønske* **obligatorisk oprettelse av sykekasser,** *i hvis bestemmelser* **barselspauser a 6 uker** *blev regnet med som sygdom, likeledes slutter forsamlingen sig* **til § 28 d.** *og til den passus av* **§ 35,** *at mindst en av tilsynet skal være kvinde lønnet av staten.*

4. *2den september 1904* indsendte N. K. F.'s styre efter opdrag paa et tidligere møte et andragende om ansættelse av **kv. tilsyn** og *kvindelige fabrikinspektører* — adresseret til departementet for handel og industri.

5. *Den 1ste februar 05* talte frk. *Eva Blytt om socialt arbeide i London* særlig m. h. t. *fabrikarbeidersker*.

6. *Den 1ste februar 06* avholdtes møte i Studentersamfundet, hvor *frk. Ellen Ellingsen* indledet med »**Hvad bør vi gjøre for vore fabrikarbeidersker?**«. Inlæg av frk. *Welhaven* og av *Eva Blytt*, som fremholdt at *kv. fabriktilsyn* og *fabrikinspektører* længe var anvendt i England. Medlemmer av Stortingets socialkomite var efter indbydelse tilstede ved møtet.

7. *13. april 07* avholdtes i Calmeyergatens misjonshus et stort møte paa optil 800 personer, sammenkaldt av *Sædelighedsforeningen*, »*Hjemmenes vel*,« og *N. K. F.* i forening. Følgende resolution intat i *tillæg til dok. nr. 71* blev her vedtat og avsendt til Stortinget:

„*Kvinder og mænd samlet til massemøte 13. april i anledning av den foreslaaede forandring av fabriktilsynsloven, uttaler sin tilslutning til den faglige landsorganisations utarbeidede forslag til forandring i § 35, hvor* **obligatorisk kvindeligt tilsyn** *ved fabriker forlanges, dog mener vi, at ordet „væsentligst" i 3 passus, 7. linje maa strykes, da vi finder det absolut nødvendigt, at der er kvindeligt tilsyn ved bedrifter, som omfattes av denne lov. De kvindelige tilsynsmedlemmer maa ha noget kjendskap til maskiner og deres bruk eller til arbeidsforholdene ved de inden distriktet forekommende væsentligste bedrifter. Likesaa kræves* **kvindelige inspektører.**

Ifølge gammel tradition indtar vi aarsberetningen*) for *Norsk kvindesaksforening*. Det er oplivende at se at foreningen trods sine 25, aar er saa ungdomsfrisk at den kan ta sig av alle de vigtige anliggender som beretningan fortæller om. Sammenligner vi regnskapet (se tillægsbladet) og ser hvor smaa indtægterne er, maa vi undres over at N. K. F. faar utrettet saa meget. Vilde det ikke være passende om foreningen fik i jubilæumsgave et par gange det medlemsantal den har?

---

*) Et par texter til henvendelser som nylig har været refereret i Nylænde, er uteladt her. — —

Aarsberetning for Norsk Kvindesaksforening

1907—1908.

Paa generalforsamlingen i 1907 gjenvalgtes fru *Randi Blehr* og fru *Aadel Lampe*. Frk. *Regine Mathiesen* frabad sig gjenvalg, og i hendes sted valgtes frk. *Thea Holst*. Til suppleanter valgtes frk. *Anne Holsen* frk. *Jensine Killengren* og fru doktor *Dagny Bang*. *Frk. Killengren*, som ikke var tilstede, meddelte senere, at hun ikke kunde modta valget.

Som tilsynshavende ved fagskolen gjenvalgtes *frkn. Thiis og Bruun*.

Paa bestyrelsesmøte d. 6te januar 1908 gjenvalgtes fru *Blehr* til formand og fru *Cecilie Krog* til viceformand. I aarets løp har der været avholdt 6 bestyrelsesmøter foruten de møter, som en gang om maaneten avholdes av skolens tilsyn, og hvor 3 af styrets medlemmer deltar nemlig fru Blehr, fru Lampe og fru Strøm. Der har været avholdt 3 medlemsmøter og 4 offentlige møter, som alle har været godt besøgte og som har hat stor betydning for de saker, som har foreligget.

Det første møte holdtes d. 7de februar i Studentersamfundets lokale i anledning af *den departementale komités indstilling* om en *lærerindehøiskole i husstel*. Hr *skoledirektør Eftestøl* indledet. Derefter talte *frk. Helgesen, professor Torup, fru Christensen*, fru *Torgersen* o. f. a.

Foranlediget ved forslaget om *eget* lønningsregulativ for kvindelige postfunktionærer sendte N. K. F. d. 12te marts følgende protest til Stortinget:

»Norsk kvindesaksforening, hvis grundprincip er like rettigheter for like pligter uanseet kjøn, nedlægger en bestemt protest mot, at der fastsættes lavere grundløn og lavere maksimalløn for kvindelige end for mandlige postexpeditører.

Idet vi henviser til uttalelser fra de fleste af landets postmestre, som alle fremhæver de kvindelige postfunktionærers arbeidsdygtighet, vil vi paa det indstændigste fraraade, at der i postetaten nu indføres et princip om lønsforskjel, som tidligere ikke har været praktiseret.«

Uttalelsen blev refereret av præsidenten i stortingsmøtet, hvor de kv. postfunktionærers sak seiret

For den støtte, som herved blev ydet de kv. posfunktionærer, har disse sendt N. K. F. en skrivelse med en hjertelig tak.

Den 10de april holdtes medlemsmøte i fagskolens lokale i anledning av *stortingspropositionen* angaaende *statens lærerindeskole i husstel*. Frk. Helga Helgesen indledet og landbruksdirektøren tillikemed flere av den departementale komités medlemmer deltok i forhandlingerne. Møtet vedtok enstemmig følgende resolution:

«Idet man hævder kravet paa tidsmæssige fagskoler i husstel for kvinder, slutter man sig til landbruksdirektørens uttalelser om nødvendigheten af internat for husmorskolen som for lærerindeskolen.« . Denne resolution oversendtes stortinget.

Ved Aasta Hansteens død den 13 april 1908 tok N. K. F.'s formand initiativet til at begravelsen skulde foregaa fra Gamle Akers kirke og gjorde forskjellige andre arrangementer for at begravelsen skulde faa et smukt og

høitidelig præg. Flere foreninger sluttet sig efterhaanden til og det hele blev ogsaa derfor en sjelden gripende høitidelighet. (Se Nylænde). Paa baaren nedla formanden krans fra foreningen.

Den 5te mai holdtes offentlig møte i Nobelsalen om *arbeids- og lønningsvilkaar for kvindelige funktionærer.* Før man gik over til emnet holdt fru *Blehr* en mindetale for *Aasta Hansteen. Frk. Gina Krog* holdt derpaa indledningsforedraget, hvorefter telegrafistinde frk. *Paulsen* gav en utredning om forholdene i telegrafetaten og de kvindelige funktionærers utdannelses- og arbeidsvilkaar. *Hr. telegrafdirektør Lie,* støttet paa det varmeste de af frk. Paulsen fremholdte krav paa likestillethet med de mandlige funktionærer. Efter den paafølgende diskussion anmodet forsamlingen N. K. F.s styre, om at sende til Stortinget en henstilling til bedste for de kvindelige telegraffunktionærer. N. K. F. har derfor sendt en skrivelse til Stortinget med anbefaling saavel av de kvindelige assistenters som de kvindelige funktionærers andragender.

Den 26de juni holdtes medlemsmøte i fagskolens lokale i anledning af *Fabriktilsynsloven. Fru dr. Dagny Bang* holdt det indledende foredrag. Efter diskusionen besluttedes. 1) En henvendelse til stortingets præsident saalydende: «Idet de i Norsk kvindesaksforenings møte af 26—6—08 vedtagne uttalelser oversendes, tillater man sig at bede refereret ogsaa de tidligere fremkomne resolutioner, som vedlægges.« 2) «Til Stortinget:«

»Norsk kvindesaksforenings møte af 26—6—08 tillater sig at fremsende de ved tidligere møter avgivne uttalelser, idet man fastholder de deri fremholdte synsmaater og protesterer mot de i O. t. pr. m. 15 foreslaaede særlove for kvindelige fabrikarbeidere.»

Paa bestyrelsesmøte den 8de september besluttedes at sende en skrivelse til Kirke- og landbruksdepartementet angaaende utnævnelsen af styret for Statens lærerindeskole i husstel.

Den 20de oktober holdtes offentlig møte i Nobelgaarden. Emnet var magistratens indstilling mot ansættelse af kvinder som overlærere. *Fru Blehr* indledet. Derefter talte *assessor Bade, frk. Margit Urby, overlærer Christiansen* og *sogneprest Tandberg.* Den talrige forsamling vedtok enstemmig følgende resolution til Kristiania kommunestyre:

»I tilslutning til Kristiania skolestyres henvendelse til kommunestyret uttaler forsamlingen, at den anser det for rigtig og retfærdig, at der aapnes adgang for skolestyret til at ansætte kvinder som overlærere i folkeskolen paa samme vilkaar som de for mandlige overlærere gjældende. For skolens skyld maa det kræves, at kvinder ogsaa faar del i skolens ledelse.«

Norsk kvindesaksforening har ogsaa tidligere støttet denne sak ved en lignende adresse til skolestyret.

Den 29de oktober holdtes atter et stort møte i Nobelsalen, denne gang sammen med Kristiania lærerindeforening. Emnet var de kommunale funktionærers løn, specielt *folkeskolens lærerinder.* Talerne: *frk. Holsen, frk. Bjørnstad, fru Sethne,* fremholdt alle retfærdigheten af lærerindernes krav. Følgende resolution vedtokes enstemmig:

»Forsamlingen uttaler sin fulde tilslutning til Kristiania lærerindefornnings andragende om bedre lønsvilkaar og stiller herved en indtrængende opfordring til kommunestyret om at imøtekomme lærerindernes krav.»

N. K. Fs. formand fru Blehr foreslog, at foreningen skulde sende en deputation til kommunesyret, naar saken skulde behandles i repræsentantskapet. Dette forslag blev ogsaa enstemmig vedtaget. Denne deputation, som bestod af *fru Blehr*, *fru Lampe* og *frk. Thea Hotst* indfandt sig hos kommunestyrets ordfører, advokat Bugge. Den paa møtet vedtagne resolution blev oplæst, og i den paafølgende samtale fremholdt enhver af deputationens medlemmer princippet: *Like løn for like arbeide* og uttalte sin beklagelse over, at budgettets indskrænkninger *netop skulde ramme lærerinderne*

N. K. Fs. styre har ogsaa underhaanden henvendt sig til flere av kommunestyrets medlemmer angaaende denne sak. —

Den 16de nov. sendte Kra. lærerindeforening en skrivelse til N. K. F. med tak for den interesse og støtte som var ydet.

N. K. F.s styre har ansøkt universitetet om at faa overladt et af auditorierne til avholdelse af sociale foredrag og har faat tilladelse til at benytte et saadant en gang om uken. Det første foredrag holdtes for N. K. Fs. medlemmer 26de nov. i auditorium no 4, hvor frk. doktor Marie Kjølseth talte om *Stavanger kvindesaksforenings forslag til forandret ægteskapslovgivning.*

Paa foreningens fagskole i huslig økonomi har 60 elever tat examen. Sammesteds har ogsaa været avholdt et eftermiddagskursus for 10 damer.

Foranlediget ved de mange ansøkninger om friplads eller moderation har man iaar søgt om forhøielse af statsbidraget. I det tilfælde dette bevilges vilde man kunne tilstaa 8 halve fripladse.

Aftenkurserne i matstel har hat 60 elever og kjolesømkurserne 22. Krans er sendt til *fru Dorothea Christensens*, *frk Aasta Hansteens* og *Jonas Lies* baare.

Lykønskningstelegrammer er sendt frk. Thora Storm Trondhjem. frk. Ebbesen Sandefjord- kongressen i Amsterdam, til Bjørnstjerne og Caroline Bjørnsons guldbryllup og statsminister Knudsen.

Foreningens styre har været indbudt til at deltage i forhandlingsmøter i Selskapet for Norges vel, Fiskeriselskapet og Den underordnede handelstands forbund.

N. K. F.s styre blev anmodet om at sende repræsentant til den skandinaviske Hvitebaandskongres som afholdtes i juli.

Fru Blehr mødte og en af hende fremsat resolution om arbeidsstuer, og fagskoler som botemiddel mot lediggang mellem ungdommen — blev vedtat i ændret form.

Kristiania 30te november 1908.

I Norsk kvindesaksforenings styre.

Randi Blehr.

f. t. formand.

Cecilie Krog. *Thea Holst.* *Anna Hvoslef.*

Anna Strøm. *Aadel Lampe.* *M. Keilhau Svenningsen.*

Internationalt banner

for

Kvindestemmeretsfylkingen.

Det er bleven bestemt, at et internationalt banner skal istandbringes til den internationale kvindestemmeretsalliances kongres i London 26de april—1ste mai 1909. De lande, som er led af alliancen, kan indsende udkast til en saadan fane. Dersom nogen her i Norge vil deltage i denne konkurrence, bedes underretning sendt til L. K. S. Fs. undertegnede formand. Udkastene skal være i London inden 25de marts.

Gjævran pr. Stenkjær, 24 januar 1909. *F. M. Qvam.*

Bedes optaget i andre blade.

Fra N, K. F.s praktiske linje:

Til første kursus paa statens lærerindeskole paa Stabæk er av 6 ansøkere fra N. K. F.'s fagskole de 5 optat.

Paa Lakkegatens folkeskole begynder i februar et kursus i maaltakning under frk Grudes ledelse,

Paa Russeløkksns skole vil et nyt kursus i kjolesøm. ridsning og maaltakning begynde i februar under frk. Johanne Young. Undervisningstiden er 3 gange ukentlig fra 1/25—7.

En deputation fra den svenske Landskvindestemmeretsforening med dens nye formand dr. *Lydia Wahlstrøm* i spidsen har henvendt sig til kong Gustav med bøn om at han vilde støtte kravet paa stemmeret for de svenske kvinder paa samme betingelser som for de svenske mænd. Kongen forsikred om sin personlige sympati for saken, men mente løsningen av spørsmaalet kunde komme til at ta tid.

Av den netop utkomne medicinalstatistik for 1906 sees, at det kjendte antal dødsfald av lungetuberkulose i nævnte aar var 4359, eller 17.2 procent av samtlige dødsfald mot 16.6 i de to foregaaende aar. Dødeligheden av lungetuberkulose er imidlertid gaat ned fra 2.4 pr. 1000 av befolkningen i de to foregaaende aar, til 2.3 i 1906. I Kristiania var dødeligheden 2.4 av 1000 mot 3 i 1905. Det gunstigste tal opviser Kristians amt med 1.6. Derefter kommer Nordre Bergenhus 1.7, Søndre Bergenhus og Smaalenene 1.8, Jarlsberg og Larvik 2, Akershus, Buskerud og Bergen 2.1, Nordland 2.2, Romsdal, Hedemarken, Tromsø amt, Bratsberg, Stavanger, Nordre Trondhjems og Lister og Mandal 2.3—2.9, Nedenæs 3, Søndre Trondhjem 3.2 og Finmarken 3.9 mot i 1905 4.8

Caroline Bauer.

Frøken Caroline Bauer døde den 23 januar 1909 nær 81 aar gammel. Hun var født i Holsten 16 april 1828.

Da hun var i 28 aars alderen kom hun til Kristiania og slog sig ned her som lærerinde. Hun valgte Norge til sit nye fædreland og ofred det al sin store arbeidskraft. Hun hørte til de indflyttede udlændinger, som det er vanskelig for landets egne barn at kappes med, naar det gjælder interesse for og kjærlighed til sine omgivelser.

Fra Kristiania reiste frk. Bauer til Drammen og oprettet egen skole der. I 1869 kom hun tilbage og overtog Autenrieths skole, hvor hun før havde været lærerinde, hun oprettet ogsaa kurser for voxne elever, de bestod indtil 1887. I 1894 overdrog hun skolen til sin tidligere medbestyrer kand. theol. I. K. Berle. Understøttelsesforeningen for lærerinder kom istand paa hendes initiativ. Hun støtted den mens hun leved og har i sit testamente betænkt den med 20.000 kroner.

Efter alles dom har frk. Bauer baade som lærerinde og administrator ydet det udmerkede. Hendes arbeide vil længe mindes. Det er ikke saa mange norske kvinder der som pædagoger staar i spidsen for saa stor og ansvarsfuld gjerning som hun har gjort. Heller synes tendensen at være til en detronisering af kvinderne paa dette felt. Mændene rykker op i spidsen. Skolebestyrerinder i større stil vil snart være en saga blot, hvis man ikke passer godt paa.

En stor skare af fordums elever fra flere kanter af landet har i disse dage samlet sig om hendes minde, i dyb vemod har de sendt sin sidste hilsen i blomster til hendes kiste.

Det var ikke mange dage efter at jeg havde gjort mine første skridt paa skolelivets bane hos Fräulein Grell (kort tid efter blev hun Frau Autenrieth) i fru Grünnings have,*) at Fräulein Bauer ankom og blev vor elskede lærerinde. Rigtignok havde hun foreløbig ikke stort med os i begynderklassen at gjøre, men en og anden time var det nu. Hvor tydelig jeg ser den høie slanke skikkelse, med den ranke holdning, det smukt formede hode, de ædle træk og det rolige milde blik naar hun saa paa sine »*liebe Kinder*«. Jeg ser hendes vakre haand med den brunlige hud drage opover tavlen og skrive zirlige bogstaver, med ubevidst velbehag fulgte jeg bevæ-

*) Hvor nu hotel Boulevard ligger.

gelsen, skjønt jeg næste øieblik skulde fortvile ved at se mine egne forsøg paa efterligning.

Som vi rykked opover i klasserne fik vi *Fräulein Bauer* i flere fag.

Men engang maatte vi savne hende i flere maaneder, hun var angrepet af en alvorlig sygdom. Stor var glæden da vi hørte hun snart skulde komme igjen. Det blev besluttet at modta hende med en gave. En skrivepult skulde det være, og jeg skulde overrække den. Jeg husker endnu for et stræv jeg hadde med at gjemme den dyrebare gjenstand under pulten til det høitidelige øieblik kom — saa overrakte jeg den med nogle tyske sætninger. Min første festtale! Den fulgtes af mere rørelse end nogen jeg senere har holdt paa andre sprog.

Saa flytted skolen til Kirkegaten, og en tid efter mistet vi frk. Bauer, som skulde begynde sin bane som skolebestyrerinde i Drammen. — Det lille medaljonbillede er fra hendes Drammenstid.

I min erindring stod hendes billede klart tegnet — som noget helt og feilfrit i sin rolige og milde værdighed.

Jeg har ladet mig fortælle, at det er hende Welhaven har viet sit digt *Formosa*. Da jeg hørte det undret det mig, for jeg syntes huske at Camilla Collett regned det blandt *sine* digte. Men ved at læse digtet igjennem kunde jeg godt tænke mig at der var sandhed i rygtet. —

Du er som en af hine Sparterinder
der omgav Artemis i festlig Dands, —
Du staar i Hallen uden Bram og Krands,
en fremmed Gjæst blandt Mode-Verdnens Kvinder.

*

Da jeg mange aar efter kom sammen med frk. Bauer, saa jeg at livet havde faret vel med hende. Noget af det stive fra før af var borte, en større varme var der over hendes væsen. En stor glæde var det for mig at hun fulgte mit arbeide med interesse og sympati. Jeg blev festlig stemt naar jeg saa hende paa vore møter. Særlig mindes jeg hende ved den sammenkomst *Norske Kvinders Nationalraad* havde foranstaltet for at gi beretning om den storartede Berlinerkongres 1904.

Der var høi stemning og ogsaa hyldning af formanden. Frk. Bauer kom hen til mig straalende over at se sin elev fra fru Grünnings have paa den platform; og jeg syntes alt fik en høiere indvielse for mig personlig, da jeg følte mine tidligste barndomsminder paa den maate knyttet til mit livs arbeide. Den aften med fru Dikka Møllers tale og blomster og frk. Bauers hilsener er blit staaende i en egen glans for mig. Et festlig, straa-

lende øieblik. Den sidste skjønne fredens stund før N. K. N. maatte ut i sin stride kamp.

*

Følgende brev til mig fra frøken *Daisy Heitmann* vil fortælle lidt fra den sidste tid af frk. Bauers liv:

«Ogsaa vi yngre vil længe mindes frøken Caroline Bauer med glæde og taknemmelighet, — og med vemod fordi hun ikke er mere. For hende kunde vi gaa til i glæde som i sorg og altid være sikre paa at bli møtt med sympati og forstaaelse.

Ikke bare den store slegt, hvis ældste hun var, men ogsaa mange, andre fik nyde godt af hendes omsorg og kjærlighet. Og var man saa lykkelig at tilhøre hendes kreds, blev man *aldrig* glemt af hende. Ved enhver anledning viste hun sin interesse og deltagelse; ja like til det sidste, da hun ikke længer orket at komme selv eller skrive, sendte hun gjennem andre sin hilsen paa fødsels- eller mindedagene. Det, at være midtpunktet hvorom familien og vennerne samledes, og den som man spurgte tilraads, — var hendes glæde og stolthet.

Altid følte man, at man var velkommen hos frk. Bauer. Og selv de sidste uker glædet det hende meget at mottage besøk af sine alleryngste venner. En dag, da en liten gut kom til hende, var hun saa daarlig, at det voldte hende besvær at tale; men — saa satte hun sig til at spille »Halma« med ham isteden! »Den lille fyren var jo saa søt,« sa hun siden, »og jeg vilde ikke jage ham.« Hvor avholdt hun var kunde man ogsaa se paa hendes fødselsdage. Da var alle stuerne bugnende fulde af deilige blomster, bl. a. ogsaa fra hendes mange trofaste elever.

Hun hadde elever, der som bedstemødre besøgte hende med sine børn og børnebørn, som alle hadde gaat paa frk. Bauers skole.

Jeg har gaat med hende paa gaten, og gang paa gang er vi blit stanset af snart den ene snart den anden *Schülerin* fra tidligere dage. Og altid glæde over gjensynet paa begge sider! Ja eleverne holdt hun inderlig av, hendes hukommelse var ofte forbausende naar det gjaldt dem, hun kunde huske detaljer paa en prik. Og hun fulgte dem fremover gjennem aarene med levende interesse.

Her et exempel, som jeg ber Nylændes redaktør notere:

I de sidste dage kunde frk. Bauer ikke selv læse, men sykepleiersken var forelæser. Saa læste hun det sidst utkomne hefte af Nylænde for hende, og tilføied efter en artikel var tilende: den var af Gina Krog. Da lyste det op i frøken Bauers ansigt; hun kjæmpet længe for at faa sagt noget, og endelig kom det: *min elev* — sa hun. — Det var ikke mange ord hun siden fik talt.« — — — — — —

Gina Krog.

Smaaprat om store mænd.

Napoleon

(Forts. fra no. 24 1908.)

Sikkerlig har den unge løitnant Bonaparte, der ivrig studerer Rousseau og selv kompilerer filosofiske sentenser om ligheden, her begyndt den erfaring, scm han siden gav udtryk i de ord, der slaar alle lighedsfraser ihjel: »De franske vil blot én ting alvorlig, ligheden; men endog den gir enhver gjerne slip paa, naar han blot selv maa blive den første.« I dybeste grund er jo forresten disse ord et udtryk for, hvordan det ideale samfund bør være, lighed, for at enhver kan stræbe mod det høieste — at bli den største i kjærlighed og aand! — Ikke Napoleons ideal af storhed. I de ord gir Napoleon ogsaa en karakteristik af sig selv. Han er adelig kadet, pensionær paa kongens bekostning, ligesom hans søster opdrages i det adelige frøkenkloster i St. Cyr, og han har i en række af aar for sin mor skrevet takkebreve og bønnebreve til kongen, dog raaber han demokratisk nok paa lighed, har ingen sympatier for konge eller adel. Men skjønt han saaledes er demokrat, skriver endog senere under Robespierre et blodrødt forsvar for terrorismens nødvendighed

i Frankrige: »*Le souper de Beaucaire*«, nærer han modbydelighed for den virkelige revolution og for massernes suverænitet. Han vil selv kommandere — ifølge udvælgelsen ved geniet. »Jeg har altid kommanderet, jeg er født til at kommandere.» — Han er demokrat ligesom Kristus, den stille revolutionsmand, arbeideren med menneskesjæle var demokrat, han hævder geniets ret over konge, adel og geistlighed — og skulde ogsaa hævde den over massen. Ikke som Kristus med kjærlighedens og ordets stille vaaben, — med sværdet skulde han hævde den, thi *tidens vilje* var sværdet. »Min kunst er magten, jeg arbeider ikke med farver eller ord, jeg arbeider med mennesker« sagde han, da han senere som enevældig despot raadede over hele Frankriges og en stor del af Europas krigsstyrke og holdt krigen gaaende rundt den halve verden. Krigen skulde blive hans genis og tidens udløser. Den demokratiske snak, han ligesom alverden i den tid førte i munden, var selv i denne hans gjæringstid ikke saa dybt ment. Der er en liden humoristisk beretning om ham fra hans keisertid. En dag møder han i sine saloner den italienske forfatter Crispi, med hvem han har omgaattes meget fortrolig i sine demokratiske løitnantsdage. »Nu, Crispi, er De endnu demokrat?« spør keiseren. »Ja, Deres majestæt, mere end nogensinde; jeg ser at de store mænd maa begynde saadan,«

Selv fattig og som en halv fremmed i Frankrige og hans mor og søkende i stor trang i Marseille, hvor familien er flyttet hen efter i et oprør paa Korsika at have mistet hele sin formue — er det mere sin egen fremtidsrolle den lille blege officer i sin luvslidte uniform i de dage gaar og spekulerer over. En hovedrolle *maa* han vinde sig. Kraften brænder og stormer paa, men endnu ligger hans vilje ligesom fortøiet i de grublerier han er hengivet til og de digteriske forsøg — i et land, hvor sprog, kultur og national følelse ikke helt er hans Thi naar Napoleon siger, at hans kunst er magten og krigen og »ikke ordet,« da har dette lidt smag af fablen om rognebærene. Han stræbte alle dage efter at gjøre ordets kunst til sin. Ikke alene paa det krigsvidenskabelige felt, men ogsaa paa den dybere, finere tænknings omraade. Under forskjellige perioder af sit liv vender han tilbage til denne sin »ulykkelige kjærlighed.« Efter affæren ved Toulon, da han endog bærer generalstitel, men gaar i Paris og ikke har nogen ansættelse, maa endog understøttes af familien, giver han sig til at »smede aleksandrinere.« Han omgaaes skuespillere og digtere og søger at gjøre sig en indtægt af sit forfatterskab. Senere som

keiser lar han et skuespil fra sine yngre dage bearbeide af en yngre forfatter og tilsende *Théâtre français* i dennes navn. Men skuespillerne vægrer sig ved at spille det. Da modtar de næste dag en rulle papir og dermed et brev: »Skuespillerne ved *Théâtre français* skal inden en maaned fra dato opføre den tragedie, de har været dumme nok til at forkaste. Nap.« —

Det skuespil var »Hektors død« af Luce de Sancival, en forfatter, Napoleon særlig begunstiged, men som døde tidlig. Forresten øved Napoleon selv en streng, om end ikke altid skjønsom, kritik over literatur. Da han paa turen til Egypten undersøger, hvad hans officerer læser, og hos den ene finder «*Werthers Leiden*“, hos en anden «*Paul et Virginie*“ kalder han den slags læsning »kammerpigelekture» og byder, at herefter skal der kun udleveres historisk læsning, som det eneste officerer værdige.

(Forts.)

Utbred Nylænde!

Ranværingen. *Nylænde,* tidsskriftet for kvindernes sag burde alle kvinder holde. Ikke bare fordi det arbeider og stedse har arbeidet for en høiere samfundsretfærdighed i det hele, men ogsaa fordi det fører denne kamp med de fineste vaaben — fordi dets artikler er saa overlegne i form og indhold.

Utbred Nylænde!

Resterende kontingent

for tidligere aar bedes velvillig betalt uopholdelig. Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. — Abonnement er bindende saafremt opsigelse ikke er fremkommet 14 dage før terminens utløp

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar:		Pris pr. aar:
kr. 1.75 indenbys		kr. 3.50 indenbys
« 1.93 udenbys	kr. 4.70 udlandet.	« 3.85 udenbys

Indholdsfortegnelse.

1ste februar 1908.

Barnedomstoler. — Til Stortinget (fra N. K. F.) — Aarsberetning for Norsk kvindesaksforening. — Caroline Bauer med to billeder. (Gina Krog). — Et internationalt banner for stemmeretsfylkingen (F. M. Qvam) — Smaaprat om store mænd. Napoleon. — Notiser — Tillægsblad —

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

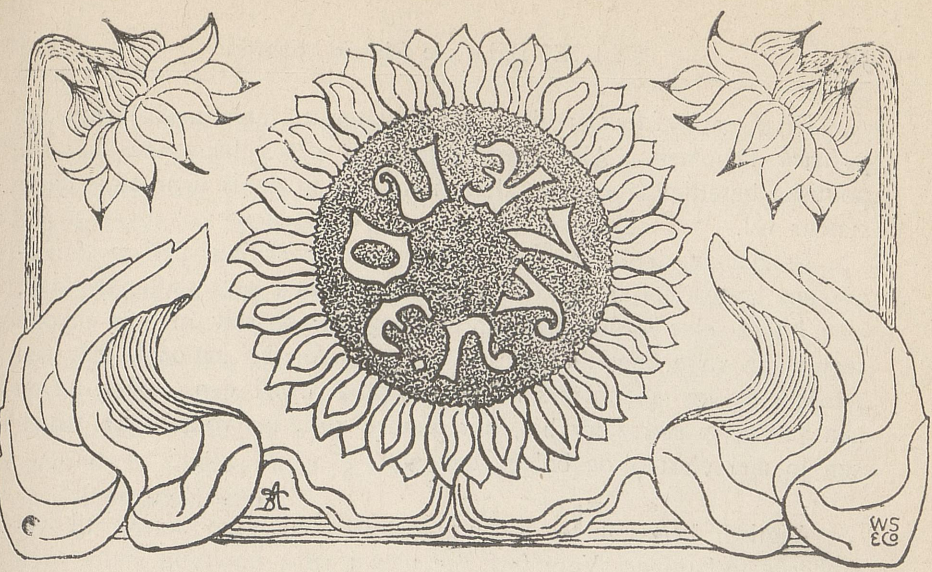

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. ·KRISTIANIA 15. februar 1909. | No. 4

Norges statsforfatning og forvaltning

»*Kurser i samfundslære og politik*« tok sin begyndelse med en forelæsningsserie av hr. Uuiversitetsstipendiat *Mikael Henriksen Lie.* De 4 forelæsninger paahørtes med den mest levende interesse av et stort publikum.

Vi er saa heldig at kunne gi et sammenhængende referat av disse interessante forelæsninger, og dette sammendrag haaper vi skal gjøre nytte til flere kanter. For dem som har hørt forelæsningerne blir det en hjælp til at fastholde det væsentlige i erindringen, for fremtidige tilhørere blir det momenter som kan lette tilegnelsen — endelig vil det for det publikum som ikke har anledning at høre forelæsningerne bli til direkte belærelse og orientering. Referatet vil fortsættes gjennem flere hefter. *Red.*

I.

De umiddelbare statsorganer — i Norge: kongen i statsraad, stortinget og vælgerne, domstolene — har i de forskjellige forfatninger større eller mindre myndighet, men optræder altid paa statens vegne og gir direkte uttryk for dens vilje i de vigtigste forhold, ved nærmere bestemt indbyrdes samarbeide.

Staten er og forblir en *levende enhet*, omfattende alle de gjærende kræfter og splittede interesser i samfundet.

Et lands forfatning er et system av regler, som bestemmer hvilke organer skal utøve denne myndighet, og hvorledes de skal virke indbyrdes og i forhold til individerne.

Disse er *juridiske* regler. Selve staten er intet juridisk, men et *politisk* fænomen. Alle disse regler og deres benyttelse faar sin politiske berettigelse ene og alene i forhold til deres evne til at tjene statens vel.

Følgen av den intime og stadige vexelvirkning mellem forfatningens bestemmelser og det politiske liv, med dets skiftende krav, maa bli at selve forfatningen er i bevægelse; og selv om de enkelte regler kan være hentet utenfra, kan og vil den bli national, idet den præges av og indforlives i det samfund hvori den virker. Den kan sies at gi større tryghet, blir mindre utsat for voldsomme rystelser, jo mer elastisk og bøielig den er.

* * *

Vigtige begivenheter i Europa blev den ydre aarsak til vor moderne forfatning. Vore forfædre blev i 1814 pludselig stillet overfor den opgave at skape historiske organer for den nye norske stat, og lægge grunden til en forfatning som kunde passe ind i det gamle norske rets- og rikssamfund. Tiden var knap, men de arbeidet baade fort og godt. Grundloven paa Eidsvold av 17. mai 1814 er baade en af de ældste og frieste forfatninger i Europa, dog ogsaa et barn av sin tid. Den knæsatte det system som dengang stod i høi kurs, det saakaldte *magtfordelingssystem*. Det hvilte paa den opfatning at der maatte skapes en balance, en likevægt; hvert statsorgan havde tendens til at misbruke sin makt, derfor skulde de holde hinanden i schak. Dette var særlig fremtrædende i forholdet mellem kongen og hans raad paa den ene side og stortinget paa den anden side. Enhver av disse magter skulde handle uavhængig inden sin sfære.

Det kan ikke negtes at der var noget kunstig over det hele system. Et sligt opkonstrueret likevegtsvæsen vil vanskelig kunne holde sig i det praktiske liv. Motsætningerne skjærpes, og resultatet blir at hver magt trækker i tauget, i hver sin ende og til hver sin kant. Dette har vist sig hos os.

Forfatningens skjæbne avhang av, hvorvidt det norske folk viste sig modent til at utvikle 17 maigrundlovens muligheter paa en maate som stemte med landets sande interesse i nutid og fremtid.

Foreningen med Sverige har her spillet en eiendommelig rolle. Statsretslig havde den liten betydning for vor forfatnings utvikling, men politisk des større. Og det paa forskjellig vis. I den første tid søkte kongen at omskape vor forfatning efter forbilled av den mer monarkiske svenske, med en række gjennemgripende grundlovsforslag.

Disse angrep avsloges enstemmig og med glans av stortinget, og dette fandt det nødvendig i et merkelig politisk dokument av 1824 at belære majestæten om, at en vis uforanderlighet i et folks institutioner er en vigtig støtte for fastheten i dets moralske begreper.

Disse angrep virked sterkt til at fæstne Eidsvoldsforfatningen i nordmændenes sind. Og da det viste sig, at det kongelige statsraad ikke i længden formaadde at holde stand overfor indflytelse fra et kongedømme som med hver generation blev mere svensk — meldte den førsterangs opgave sig at underbygge og befæste vor første nationale institution stortinget. Og saa begyndte nordmændene selv at gaa angrepsvis tilverks med grundlovsforandringer og utvikling av vort parlamentariske styre.

N. K. N.

har indsendt følgende andragende:

Til Stortinget.

Norske kvinders nationalraad retter ianl. av Socialkomiteens indstilling O XIV 1908 angaaende den kgl. prp. til lov om tilsyn med arbeide i fabriker en indtrængende anmodning til Stortinget om ikke at avgjøre de deri foreslaaede særbestemmelser om kvindelige fabrikarbeidere, forinden det kvindelige fabriktilsyn — som vi med taknemlighet ser forutsættes ansat — kan faa erfaring fra vort eget land at bygge paa og forinden kvinder som vælgere kan faa indflytelse paa avgjørelsen.

Almindelig kommunal og statsborgerlig stemmeret for kvinder

er opsat paa socialdemokraternes, det demokratiske arbeiderpartis og paa venstres program. Paa landsvenstremødet har fru Elisabeth Jahn fra Trondhjem og fru Cecilie Krog, Kristiania, mødt som delegerede og begge talt for at faa posten op paa programmet.

Man kan da gjøre sikker regning paa at faa almindelig kommunal stemmeret med det første, det kræver bare simpelt flertal. Anderledes med den politiske som maa ha $^2/_3$ flertal. Her vil det avhænge av hvor mange av høirerepresentanterne der vil stemme for reformen. De kvindelige vælgere kan her selvfølgelig utrette meget. Jo flere av høirepartiets kvinder der vil kræve av valgkandidaterne at de stemmer for reformen, des før blir den gjennemført.

„Nutid“

Det utmerkede kvindesaksorgan som utgis paa svensk i Helsingfors har fra 1/1 1909 byttet redaktion. Frøken *Annie Furuhjelm* har trukket sig tilbake som utgiver. Gjennem mange aar har hun gjort store ofre for at holde bladet oppe. Er det overalt vanskelig at faa kvindesaksblade til at bære sig, saa er det selvfølgelig særlig vanskelig at holde det oppe, naar det utgis i et sprog som kun en minoritet i landet taler. Saameget vi end maa beklage ikke at ha *Annie Furuhjelm* som kollega mer, saa kan vi ikke undre os over at hun nu vil være fri. Og vi ser til vor glæde at hun fremdeles er medarbeider. Den følgende artikel som vi har tilladt os at oversætte fra Nutids januarhefte vil vise det. Et gedigent hefte! Artiklen: Barnedomstoler (se forrige hefte) er av en av de nye redaktører *Dagmar Neovius*, den anden redaktør er *Jenny af Forselles*. Vi gir derpaa ordet til Annie Furuhjelm.

Indtryk fra russiske kvinders første landsmøte.

Jeg kom til Petersburg med hodet fuldt av minder fra de historiske dage i Moskva i oktober 1905, da det hemmelige russiske landsmøte for kvinders stemmeret fandt sted — midt under den almindelige generalstreik. Hvor høit gik ikke følelsens bølger netop da i det russiske samfund. For en rus av vilde forhaabninger havde ikke denne streik, som lyktes over al forventning, vakt tillive. Man trodde som bekjendt at maalet endelig skulde naaes. Og nu? Av hvad man haabet var det meste sunket i grus, og det som man dengang mente var den politiske frihets morgengry hadde bare været en forvildelse. Reaktionen var gaat seirende ut av striden.

Det var saaledes under alt andet end lyse auspicier de russiske kvinder, for første gang med tillatelse fra høieste hold, var samlet til møte. Tillatelsen fulgtes av visse indskrænkninger — saaledes maatte f. ex. spørsmaalet om den politiske stemmeret ikke optages paa programmet, heller ikke tillotes det Mme. Z. S. Mirovitsh at holde sit foredrag om de engelske suffragetter. Men et var imidlertid vundet. Kongressen var blit til virkelighet.

Ved min ankomst til Petersburg, — det var paa den femte møtedag — gik jeg strax til den 3. sektion, hvor ifølge min elskværdige cicerones, fru Evdokimoffs utsagn, de interessanteste diskussioner skulde finde sted. Jeg gik ind i den til trængsel fyldte sal. Paa en høi platform saa man arbeids-

komiteens medlemmer, med kongressens president dr. med. Anna Nikolojevna Schabanoff i midten. I en lænestol nedenfor platformen sad Ruslands høitærede »Susan Anthony,» banebrytersken paa kvindesakens omraade, fru Anna Pavlovna *Philossophoff*. Engang i tiden en blændende skjønhet, gift med en af de liberale fra Alexander II's tid, havde hun delt den almindelige skjæbne i Rusland at maatte gaa i landflygtighet for sine liberale ideers skyld. Gjennem alle omskiftelser var hun blit kvindernes sak tro, og det var vist ved fru Philossophoffs indflytelse og anstrengelse at Stolypin lidt efter lidt blev bragt til at gi sit samtykke til dette møte. Fru Schabanoff, kongressens leder, en dame med et sjeldent energisk og intelligent uttryk har som læge bak sig en lang og heldig virksomhet. Hun fortalte at hun i begyndelsen av syttiaarene havde studeret ved vort universitet og kaldte sig spøkefuldt for min landsmandinde. Forøvrig traf jeg gamle bekjendte fra Moskva. Fru Z. S. Mirovitsh, en kjendt forfatterinde og kvindesakskvinde, som bl. a. i en brochure har git en sympatisk fremstilling om kvindebevægelsen i Finland, videre fru A. S. Miljukoff en utmerket taler, saa dr. Klerikoff samt fru A. A. Kalmanovitsh, som jeg sidst havde truffet i Amsterdam.

Misforholdene inden fængslerne var netop under diskussion. Foredragsholderen fru von *Kube* oprullet et mørkt billed av livet inden de russiske fængsler, slig som det gestaltet sig for kvinder og barn. De politiske fanger var der ikke tale om man kunde naa gjennem filantropi. Efter foredraget var der diskussion. En liten lyslet socialdemokratisk arbeiderske steg op paa talerstolen og forkyndte at alt skulde bli bedre, naar man fik indført 8 timers arbeidsdag, Mens hun talte saa jeg rundt paa tilhørerne. Næsten bare nervøse ansigter, skjælvende, bevægelige, passionerede. Da ordføreren med en ringning av klokken tilkjendegav at de hver taler tilstaaede 20 minutter nærmed sig sin utgang, blev der uro i leiren. Man raabte: vi ber, vi ber (d. v. s. fortsæt, fortsæt) og bifaldet drøned. Havde derimot en taler det uheld ikke at vække publikums interesse, blev hun ganske ugeneert avbrudt med et: »*nok, nok.*« Av den englelike taalmodighet, med hvilken et finsk publikum kan høre paa de kjedeligste foredrag fandtes her ikke spor.

Et av foredragene ofredes Weiningers bekjendte bok »Kjøn og Karakter,« som nylig er blit oversat til russisk, og har gjort Weininger til den forfatter som for tiden er paa mode. Vi her hjemme som næsten har glemt ham, og aldrig har tat den tyske kvindehater saa svært alvolig, vil ha ondt for at fatte at man med en saa lidenskapelig interesse kan hengi sig til at motbevise hans paradoxer og hypoteser. Saa var imidlertid tilfælde, diskussionen vilde aldrig ta slut.

Det var naturligvis ikke mulig for mig at kunne følge med i arbeidet i de forskjellige sektioner, da møterne samtidig holdtes i flere lokaler, og forøvrig var tiden knap.

Men et stort almindelig møte for alle sektioner, som fandt sted i *Salenni gazodok* fik jeg anledning til at være tilstede ved. Det blev til en hovedkamp mellem den borgerlige og den soaialdemokratiske verdensanskuelse. Stridsæblet var denne gang kvindestemmeretten. Atter fik jeg anledning til at erfare hvor litet af individualisme der rummes i det socialdemokratiske system. Altid tas samme vaaben fra samme internationale arsenal, altid følges samme taktik, det være sig i Rusland eller Finland. Ja, det er rimelig vil man vel si, proletariatet maa overalt følge samme taktik, fordi de overalt kjæmper mot en fælles fiende. Det kan saa være. Fra taktisk synspunkt set, kan denne fremgangsmaate vist være av stor betydning, men rent menneskelig virker det beklemmende stadig at høre samme argument og samme ord omigjen og omigjen som fra en gramofon.

Det var ftu Kalmanovitsch, som, paa en temmelig paagaaende maate, utfordred socialdemokraterne ved at uttale sine tvil om dette partis ærlige hensigt m. h. t kvindernes stemmeretskrav. Og da blev det storm. Hyssing paa den ene side, bifald paa den anden, tramping og rop at hun skulde forlate talerstolen »*alas*« og »*ulos*« aldeles som hos os, bare i et fortere, mere vildt tempo.

Fred opnaaddes dog omsider, og fru Philossophoff talte varmt for sammenslutning av alle Ruslands kvindeforeninger til et nationalraad. Hendes appel til solidaritetsfølelsen hos kvinderne fandt gjenklang. Men et spørsmaal er det om tillatelse til en slik sammenslutning kan erholdes, chancerne for at det skal kunne opnaaes er ikke store for tiden.

Kongressen slutted med en banket i *Kontans* festsal. Optil 500 personer var tilstede, hvorav antagelig de 400 var damer. I det russiske liv var dette en stor begivenhet. Aldrig før hadde kvinder indbudt til møte i fælles festlig samvær, aldrig før hadde de uavhængig av mændene demonstreret for sine menneskelige rettigheter.

Den ene begeistrede tale avløste den anden. Jeg fæsted mig særlig ved at flere unge piker, blek av sindsbevægelse, bragte de gamle banebrytere sin taknemlige hyldest.

Fruerne Schabanoff og Philossophoff overraktes praktfulde blomsterbuketter sammen med adresser. Taknemlighetens varme ord blev rettet til dem. Da hyldningen naadde sit høidepunkt, da lommetørklær vifted og applausen steg høiest saa jeg paa fru Philossophoff. Over hendes fine træk laa et næsten forklaret uttryk. Hun opleved et av disse sjeldne øieblik i et

menneskes liv, naar en ser sæden en har saad modnes, og jeg er tilbøielig til at tro at hun ikke ofret en tanke paa sig selv og sin egen indsats i arbeidet.

*

Fra mange hold blev jeg spurgt om mine indtryk. Finder De nogen forandring, føler De samfundets lethargiske tilstand her? spurgte man.

Jeg maatte le ved disse ord. Hvad vilde de saa sagt om os, om stemningen og strømningerne her — i foregangslandet — i disse sidste tider?

Jeg maatte erklære at jeg i Rusland fandt en merkelig forandring. Mer interesse for realitet og mindre chauvinisme, færre illusioner og overdrivelser og mer maalbevidsthed. En hel politisk opdragelse med ét ord — med partiskillerne vel avmerket.

Om dette sidste et en tvilsom lykke, er det dog en nødvendighet.

Hvad nu kvindernes fremtidsutsikter til fuld likestillethet angaar, saa synes det mig at de her i visse henseender har færre fordomme at overvinde end f. ex. de romanske kvinder. De kommer uten tvil til at løse spørsmaalet uten at behøve at opta den doktrinære kvindesak, som i de europæiske kulturlande blev bevægelsens utgangspunkt. Hos den russiske gjennemsnitsmand findes der litet av vestens formalisme; i karakter og gemyt er slaverne i grunden feminine og let at paavirke, heller ikke ligger de nede i overtro om de tre K'ers eneste saliggjørende virkning, (*Kinder Kleider, Küche.*)

Som helhet var den første alrussiske kvindekongres interessant. Gjennem foredragene blev det klart for en, at de russiske kvinder under megen motstand og særskilt vanskelige omstændigheter har utført en hel del socialt og kulturelt arbeide, og at de nu har rettet sin energi paa opnaaelsen av et bestemt maal: stemmeretten »uten henseende paa tro eller nationalitet,« som formlen lyder.

Alle kongressens sektioner vedtok særskilte resolutioner.

Det er fuldstændige programuttalelser med en mængde detaljbestemmelser; minder ikke saa litet om partiprogramerne hos os efter storstreiken. De vilde vundet ved mer omhyggelig gjennemarbeide, saa muligheten i at faa virkeliggjort de i resolutionen uttalte planer og ønsker var blit større.

Den fælles resolution lød saaledes:

»Russiske kvinders første landsmøte, som har været særdeles oplysende, saavel hvad de politiske og sociale spørsmaal angaar, som i henseende til de russiske kvinders økonomiske krav, har git kongressen den dype overbevisning, at en tilfredsstillende løsning av disse spørsmaal kun er mulig under forutsætning av kvindernes med de øvrige medborgere likeberettigede deltagelse,

ikke blot i kulturarbeidet, men ogsaa i arbeidet paa landets politiske nydannelse. Dette arbeide kan for dem kun bli mulig ved indførelse av en demokratisk samfundsordning, paa grundlag av almindelig stemmeret, uavhængig av kjøn, troesbekjendelse og nationalitet. Kongressen sætter som kvindernes høieste formaal erhvervelsen av disse rettigheter som det første middel for den kvindelige personlighets frigjørelse.

For at overføre i praxis den opgave de har stillet sig, bør kvinderne ofre sin energi saavel til de allerede existerende almindelige organisationer, som ogsaa til dannelse av særegne kvindeforbund, som kan forene og føre sammen vidtstrakte kredser av kvinder til et bevidst politisk og socialt liv.«

I tilslutning til fru A. P. Philossophoffs foredrag uttalte man sig for ønskeligheten av at der snarest mulig blev stiftet et Russiske kvinders nationalraad.

Det maa endnu omtales, at ved det sidste store aftenmøte i dumaens sal foreslog fru S. Dehktereff en protest mot dødsstraffen, en protest som blev modtat med stormende bifald. Den vakthavende politiofficer traadte da frem for at opløse møtet, men formanden kom ham i forkjøpet, idet hun avsluttet kongressen med et slag av klubben, hvorefter møtets deltagere langsomt forlot salen.

Som avslutning paa disse mine indtryk fra den første alrussiske kvindekongres, vil jeg omtale den varme sympati som ved forskjellige anledninger blev Finland til del — et vidnesbyrd om at vi i Rusland har mange sande og oprigtige venner, som med forstaaelse og spændt interesse følger os i vor stræben for at værne vort lands nationale selvstændighet.

Annie Furuhjelm.

Randi Blehrs fødselsdag,

den 12. februar, blev iaar, kvindesaksforeningens jubilæumsaar, feiret paa en smuk maate i N. K F.s fagskole. Et portræt, — stort, vakkert utført, fotografi — av fru Blehr blev avsløret.

Portrætet er en gave til skolen fra medlemmer av N. K. F.s styre og fra andre venner av hendes arbeide.

Efter at fru Blehr var ført ind i salonen, hvor billedet var ophængt, og hvor flere av giverne, samt lærerinder og elever ved skolen var tilstede, holdt medlem av styret, fru Strøm talen for dagen,

frk. Gina Krog talte ved overrækkelsen av gaven, hvorefter fru Blehr i hjertelige ord takket for den ære som var vist hende.

Den festligste stemning raadet ved den lille eftermiddagstilstelning.

En seir.

Kvindelige overlærere.

Kristiania skolestyre havde anmodet om at der maatte bli foretat de fornødne forandringer i lønningsvedtægten, sigtende til at aapne adgang for kvinder til at ansættes som overlærere.

Magistraten — borgermester *Horn* — hadde fraraadet forslaget og foreslaat: Anmodningen gir ikke anledning til nogen forføining fra kommunestyrets side.

Assistent Ludvig Jensen foreslog: Saken tilbakesendes magistraten til fornyet behandling, idet man ønsker udredet spørsmaalet, om der ikke til alle poster i folkeskolen bør aabnes adgang til fri konkurrence for lærere og lærerinder.

Formandsskapets flertals indstilling var overensstemmende med skolestyrets forslag. Der foresloges aapnet adgang for skolestyret til at ansætte kvindelige overlærere paa samme lønningsvilkaar som for de mandlige overlærere gjeldende, kun med den forskjel, at der fra den kvindelige overlærers løn trækkes, hvad de undervisningstimer koster som en tilsynslærerinde fritages for, regnet efter gjeldende høieste lærer- og lærerindeløn.

*

I bystyremøte torsdag 5. februar *blev denne indstilling vedtat.* I debatten talte *Malm* imot, men i resignerede ordelag, det nytted ikke at opta kampen mot samfundsdegenerationen. Lærer Johan Hansen optog assistent Ludvig Jensens forslag og motivered det saaledes:

Det er altfor mange kvinder i folkeskolen, 600 lærerinder mot kun 200 lærere.

Under fri konkurrence og like løn vilde der bli flere lærere ved folkeskolen, end der nu er, hvad der vilde være til gavn, og det vilde snart bli slut med lærerindernes overmægtige indflytelse.

For dette forslag stemte 29; mot formandskapets indstilling 34, som avgaves for magistratens forslag.

Lænken

af

Peter Egge.

Peter Egge er ikke en gudernes yndling, hvem de gyldne frugter næsten ubevidst daler ned i fanget, der uden anstrengelse og møieløst deler ud af sin rigdom til dem der blot vil lytte til ham.

Nei, møisommeligt, med sammenpressede læber og fjerntskuende øine der altid har stirret hen mod maalet, har han med utrolig energi loddet i sit eget indre, til han lærte at samle alle de spredte, skabende kræfter, ulmende i ham, til en harmonisk sluttet enhed, overraskende ved sin styrke og klarhed, kanske dobbelt lysende fordi den er vundet gjennem kamp.

Og mens han bundede altid dybere i sig selv, lærte han at lodde dybere og dybere i sine medmenneskers hjerter, saa for hver bog han sendte ud blev rammen større og mere samlet, horisonten videre og mere altomfattende. — Det var som en møisommelig vandring over moradser og stene og bratte stup, til han endelig naaede fjeldtoppen, hvorfra han fik de store udsyn over menneskene og livet.

Med disse for øie er det, han har skrevet sin sidste bog Lænken, hvor fordringen stilles skarpt og klart om at leve livet helt uden løgn eller svig. — Med en urokkelig konsekvens viser han, at deri ligger kilden til al sand lykke; at ingen, selv ikke de store og sterke aander kan gaa ustraffet udenom denne livslov. Ja de netop allermindst — ren luft maa de mere end nogen anden leve i, hvis ikke de rige livskilder i dem skal tørre ud, og hvert ord de siger deres medmennesker skal vende sig mod dem selv haanende og dømmende.

Findes der da ingen vei tilbage? Er den, der har feilet, tvungen til at se sit livsværk ligge øde, maa han vide med sig selv at han for altid er en brændemærket mand? Nei, efter den strænge forkynder kommer kjærlighedens der siger: den eneste vei der endnu er aaben for dig, det er tilstaaelse, den aabne, fulde bekjendelse af din synd. Har du mod til at gaa den spidsrodgang, kan du endnu redde dig selv og dit livsværk.

Dette er i faa ord hovedindholdet af Lænken.

Frithjof Frenger drømte de stærke drømme i sin første ungdom. Han saa paa al den uret, der gik isvang i samfundet og satte sine rige kræfter ind paa at forbedre det.

Men han rusede for stærk paa, og vidste ikke selv af det, før han sad fast i en sump af gjæld og forpligtelser, som han ikke kunde redde sig ud af uden skam og vanære.

Da vi møder ham i begyndelsen af bogen, har han forladt byen, er flygtet op i en fjelddal for i stilheden om sig der at gjøre sig klart den vei, han har at gaa.

Han sidder paa en stor kampesten opunder fjeldene og vi føler, mens han sidder der og grunder, at hans vilje og tanker er haarde som denne sten. Et eneste staar klart for ham — *han* skal og maa frelses, *hans* livsværk kan ikke gaa under, det koste hvad det koste vil.

Han ser en vei, som han ikke vil gaa, men som han maa gaa.

En ung rig pige elsker ham — blikket fra hendes dybgraa jomfruøine har fortalt ham det. Gifter han sig med hende, er han frelst. Det som under andre forholde vilde synes ham usselt og æreløst blir for ham retfærdiggjort ved det maal, han har for øie. Hans opgave er for stor, de der stoler paa ham og vilde rives med i hans fald er for mange. — Han blir et undtagelsesmenneske, hvem det er tilladt i det afgjørende øieblik at skyde en gjenvei for at frelse sin sag.

Med denne beslutning i sig gaar han ned i dalen og træffer samme dag den kvinde, som han for to aar siden flygtede for, da han følte at hun var farlig for hans sjælero.

Hun har elsket ham i al denne tid, hendes kjærlighed er ved fraværelsen og ved at følge hans modige arbeide i kampen mod uret og vold, vokset til det grænseløse.

Scenerne, der nu følger mellem ham og hende er skrevne med en lidenskabens glød, der virker betagende i sin skjønhed. For hende findes der intet andet i verden end hendes kjærlighed — han elsker, dog med forbehold. Midt i sin lidenskab glemmer han ikke et øieblik sin livsopgave og sig selv. Hun siger:

Din kjærlighet er anderledes end min. Jeg forstaar ikke din . . . . alle de hensyn, som gaar foran din kjærlighed. Der gaar ingen hensyn foran min . . . . — — jeg bare elsker — I disse ord ligger alt.

Efter en fortvilet kamp med sig selv forlader han hende. Han gjennemfører sin beslutning — gifter sig med den unge pige, som han ikke elsker, men høiagter og føler sympati for og nu er altsaa hans stilling reddet. — Han betaler sin gjæld — hans forretning som advokat, der er styrket ved hans rige giftermaal, gaar brilliant — alt synes at lægges tilrette for ham, og han kan nu for alvor tænke paa at realisere sine livsdrømme.

Men det er, som en usynlig haand griber ind i hans liv og fra denne stund ødelægger ham stykke for stykke. Hans troesfæller og venner forlader ham — han eier ikke længer i sig selv den overbevisningens magt der formaar at gribe andre — hans glæde ved livet og arbeidet er borte.

De rige livskilder i ham skrumper ind og tørrer bort — han føler sig fattigere, tommere for hver maaned, der gaar. Den dag kommer, da han maa sige sig selv, at han er en brændemærket mand der ikke engang formaar at gjøre sin allernærmeste pligt — gjøre den kvinde lykkelig, der gaar ved hans side og elsker ham.

Hans skyld overfor hende, hans store bedrag, idet han tog hendes rene selvforglemmende kjærlighet som et nødanker, han klyngede sig til, da jorden glippede under ham — ligger imellem dem. Den stikker hemmeligt hovedet frem i hver stund, han er alene med hende, dræber ordene paa hans læber og visker bort smilet. Han er bange for at se ind i disse øine, der saa troende løftes mod ham; han maa undgaa dem i angst for, at hun i dem skal kunne læse hans store brøde mod hende.

Og saa oplever han at se disse øine forvandles — de blir angstfulde, spørgende, vaagne speiderøine — og han maa sige sig selv, at han bærer skylden ogsaa for dette. Han har ikke alene bedraget hende, men han stjæler af hendes tro og uskyld.

Bedaarende er de to kvinder, der griber ind i Frithjof Frengers liv skildret. Anniken Rogn, den udviklede, modne kunstnernatur, minder i sin styrke og varme meget om Bjørnsons bedste kvindeskikkelser. Hendes maade at tale paa er fuldstændig deres — uden at der findes spor af efterligning — dertil er hun for ægte tegnet.

Den anden, Erna Kleve, er hendes modstykke. Ligesaa stærk som Anniken Rogn er, ligesaa svag og hjælpeløs er hun. Men i sin uendelige kvindelige hengivenhed, i sin, man kunde næsten sige krystalklare renhed, er hun af en eiendommelig gribende skjønhed. Man ved, at den anden kan overleve sin sorg fordi hun er stærk — denne er, som Frithjof Frenger selv udtrykker i den brilliante enetale i mørket, hvori han holder opgjør med sig selv: pladask færdig, den dag han har erkjendt sin brøde og forladt hende.

Ogsaa den vei — tilstaaelsens — er stængt for ham, thi hvad skal livet blive herefter, naar han skal slæbe hendes liv med sig paa ryggen.

Da hænder der noget, der forandrer forholdet mellem dem. — Hun kan ikke længer bære den sorg at se den mand hun elsker, og som hun troede stærkere end alle andre mænd, svag — tvivlende — bærende paa et uudslukkeligt, hemmeligt tungsind. For at døve sin smerte griber hun til stimulantser, begynder at drikke vin i smug ofte mere end hun taaler. Da han opdager det, vaagner han forfærdet op af sin selvoptagethed. Han har faaet en opgave igjen — han maa vaage over hende og redde hende fra aandelig og legemlig ruin.

Og saa sker det, som er saa fint tænkt af forfatteren — mens han vogter over hende, lærer han at elske hende. Hendes svaghed, der er en følge af hans forbrydelse mod hende, vækker nye kræfter i ham, som han troede døde for altid. Samtidig vaagner der nye muligheder — svage haab begynder at spire i ham. De venter et lidet barn, kanske gjennem det vil alt endnu blive godt.

Men barnet er ikke levedygtigt, det dør. Alt der staar ham nær gaar under paa grund af hans skyld. Nu blir hun det eneste livet endnu har tilbage for ham, da hans arbeide, hans haab, hans tro, hans venner og alt andet har svigtet ham.

Men endnu staar hans brøde der og skiller dem som et blinkende sværd; før det er løftet, er der ingen fred at faa. Angsten for at hun dør den dag, han fortæller hende den, binder hans tunge.

Men midt i sin svaghed ser hun og tænker hun længer end han aner. — Da hun blev hans hustru tog hun hans tro, hans livssyn, sikker paa, at det var det rette, naar han havde valgt det. Men nu har hun lært, at ogsaa han var et svagt menneske. Hun kan ikke længer tro paa det, han har lært hende, naar det ikke kan gjøre ham lykkelig og stærk, naar han ikke i gjerning kan vise hende, at hans livssyn er sandhed. Da maa hun vælge paa egen haand. Og hun vælger — gaar tilbage til sin barnetro — den passer hendes natur, derfra henter hun kræfter til at reise sig af sin svaghed, til at kunne bære sin sorg. Komme hvad der komme vil, hun føler sig stærk nu og kan staa alene.

Da hun en dag roligt og stilfærdigt siger ham dette, brister den sidste rest af stolthed i ham. — Selv hun svigtede ham. Intet kunde han være for et eneste menneske mere. Og han gaar ind i sit arbeidsværelse, og brister i graad mens han stønner i sin nød: »Ingen ting i mit liv er helt. Alt bare, bare stumper! — jeg kan ikke hjælpe nogen . . . Jeg har bedraget mig selv og hvert menneske . . . baade de fete og tilfredse og de lidende og angstfyldte . . . — Mit liv! . . . Mit liv! . . . hvad er det blit til!« . . .

Og nu kommer tilstaaelsen, thi nu er hun stærk. Det er ham, som maa ty til hende for at faa hjælp, og det kan kun ske gjennem bekjendelse: »Det var en langsom gang fremover fra deres første møte og til den dag idag. — — — — — — — De gik begge som paa nakne føtter paa hett jern. Hvert skridt var smerte og taarer — — — — Det var som en fødsel. Det *var* en fødsel — en sjæl som skulde fødes paany.« Og gjennem dette begynder livet paanyt for ham og for hende. Han, ydmyget gjennem sine feiltrin, vil arbeide langsommere, stilfærdigere, men sikrere og

til mere velsignelse for sine ulykkelige medbrødre — hun er vokset til bevidsthed om sit eget værd, fra nu af vil hun staa jevnbyrdig og hjælpende ved hans side.

Det synes umulig andet end at Peter Egge ved denne bog har svunget sig op til førerstilling blandt den yngre slægts forfattere hjemme i Norge.

Firenze 25de jan. 1909.

Judith Keller.

I. C. W.s femaarsmøte i Kanada og Den kanadiske kvindekongres.

I juni maaned avholdes de internationale kvindemøter i Kanada. Vil man naa frem maa man reise fra Liverpool senest 3. juni. Man kommer da til Montreal juni 11te, billetten hid er paa første klasse £ 14 (252 kr.)*) paa anden klasse meget billigere. I. C. W.s president arbeider med at faa reduktion i returbilletten med en av baatene. I Montreal, hvor man blir mottat av lokalraadet, blir man over og tar til Ottawa og derfra til Toronto hvor man er fremme tirsdag den 15de Onsdag begynder I. C. W.s møter. og fortsættes en uke, og saa kommer kongressen fra den 22de til den 29de.

Paa denne kongres behandles en mængde emner indelt i hovedsektioner: Opdragelse, literatur og kunst; socialt arbeide og reform; hygiene; kvinders erhverv; industri. Skal alle de emner som er sat op i underavdelingerne behandles, maa der komme en mængde talere. Fra Kanada og de Forenede stater kommer vist ogsaa mange, — færre naturligvis fra andre kanter. Der tilbydes gjæstfrihed for alle som kommer.

Det var ønskelig om der kunde komme mange norske, men man bør være forsiktig med at forespeile for billig tur, hvad der er gjort igjennem pressen. At være gjæst vil ingenlunde si det samme som ikke at ha utgifter, særlig naar der følger med stor selskabelighed. Med reisen frem og tilbage til England og frem og tilbage til Kanada og indenlands der, er vi bange for det blir til en ganske pen sum, naar alt kommer sammen.

Om N. K. N. kan faa representation beror i første række paa om stortinget vil bevilge til det.

---

*) Om kosten er medregnet heri ved vi endnu ikke.

Om kvindernes praktiske utdannelse

findes i Dagbl.s *Landbrukstidende*, redigeret av Joh. L. Hirsch 6/2, nogle særdeles bemerkelsesværdige uttalelser. Hr. Hirsch uttaler sig sterkt imot at husmorskolelærerindernes utdannelse bare skal være halvandetaarig, og at der ikke kræves mere forutdannelse.

»Naturligvis, sies der, er *noget* bedre end intet. Og det var kanske vanskelig nok, at faa det man fik. Vanskeligere vilde det været, at faat mer. Alt skal ha en begyndelse o. s v., o. s. v. Javist, det er rigtig nok; men jeg tror det er *landsskadelig* at stille for smaa krav her. Det vil være gavnlig, om man snarest mulig stillet sine fordringer op. Jeg foreslaar: For adgang til statens lærerindeskoles avdeling for husmorlærerinder fordres eksamen fra landbrukshøiskolens første avdeling. Altsaa ogsaa, at der aapnes adgang for kvinder, som har gjennemgaat et husmorskolekursus, til at optas som elever ved Norges landbrukshøiskole.«

»Med det samme et ord om kravet paa, at *kvindernes skoler* skal styres av *kvinder*.

Jeg tror ikke tiden er kommet dertil. Med al respekt for vore kjøkkenskolelærerinder, tror jeg ikke de bør raade grunden alene endnu. Jeg tiltror vore kvinder saa megen selvkritik, at de gjerne tar mot en smule raad fra den pædagogiske og praktiske livserfaring som manden sitter inde med. Jeg tror, det kunde været ønskelig, om ogsaa mødrene hadde et ord med at si i de skoler, hvor for tiden helst sønnerne søker hen. Mødrene har ogsaa en viss del i sønnerne. Og likeledes vil det vistnok være gavnlig, om fædrene har et ord med i laget, naar det gjælder døtrene. I det hele livets bedste og sterkeste kræfter er fælleseie for baade mænd og kvinder. Det er ikke værdt at gjenoprette gamle dages sværdside og spindeside, hverken i kirken eller i samfundet. Er ikke opgaven heller netop den motsatte.«

Vort blad har som man vil erindre uttalt sig sterkt imot at kvinder forbigaaes, naar styret for statens lærerindeskoler skal sammensættes, og særlig over at man ikke søker hjælp hos de paa dette felt sakkyndige kvinder, men det krav der er fremkommet i pressen, at mændene helt skal fjernes fra den slags styrer — er vi ikke med paa. Vi er enig med hr. Hirsch i hans ræsonnement i sin almindelighet, — og vi vilde anse det for *meget heldig* om kvinder kunde komme med i styret for landbrukshøiskolen.

Red.

Drammens kvinderaad

hadde raadsmøde den 25/1 hvor der besluttedes at lade afholde en serie foredrag, 10 i tallet, om samfundslære, statsøkonomi, forholdene mellem kirke og stat, kort fremstilling av vor domstolsordning og av civile sagers og straffesagers behandling, ekteskapslovgivingen, kvindernes deltagelse i det offentlige liv. Der blir adgang til foredragene for medlemmer av de tilsluttede foreninger for en entre av 1 krone for hele serien, for andre 2 kroner. Kvinderaadet har sikret sig fremragende foredragsholdere

Der behandledes videre et forslag fra et av de tilsluttede led om at optage arbeidet for sløifning av skydning i skolen som fag. Man besluttede intet at foretage i sakens anledning, da skydningen i de herværende skoler kun har været drevet fra november maaned av og man derfor fandt det fortidlig at udtale sig om spørsmaalet.

Man besluttede derhos at besvare Arbeiderforbundets kvindeforbunds henstilling om at støtte arbeidet for almindelig stemmeret for kvinder saaledes:

Drammens kvinderaad vil ved kommende stortingsvalg foranledige at der blir rettet et bestemt krav til de opstillede storthingkandidater inden de forskjellige partier om at de skal stemme for almindelig stemmeret for kvinder.

Medlemmer av kvinderaadet vil kun stemme paa storthingskandidater, der lovor det.

22de februar er en av aarets fredsdemonstrationsdage. Iaar foreligger en resolution fra den bekjendte fredsven *Felix Moscheles*, anbefalet av Bernerforbundets styre. Sandsynligvis kommer kvindernes fredsgruppe til at samle sig i anl. dagen. — Næste demonstrationsdag 18de mai.

Hegdehaugsveien 19 I. Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Nylænde kr. 4.70 udlandet.

Telefon 9235. Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

Indholdsfortegnelse.

15de februar 1908.

Norges statsforfatning og forvaltning — N. K. N. — Almindelig kommunal og statsborgerlig stemmeret for kvinder — „Nutid“ — Indtryk fra russiske kvinders første landsmøte. (Annie Furuhjelm.) — Randi Blehrs fødselsdag. — Lænken av Peter Egge. (Judith Keller) — Om kvinders praktiske utdannelse (Red.) — En seir. Kvindelige overlærere — Drammens kvinderaad. — Notiser — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

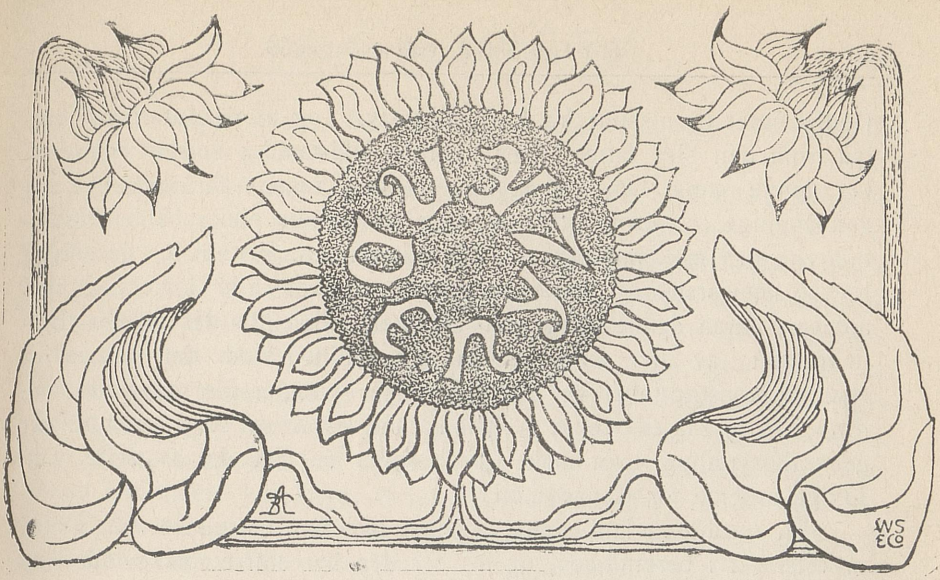

23de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. mars 1909.	No. 5

Norwaysaken
i
Det internationale kvinderaad.

Fra Genf sendte jeg i september 1908 en beretning gjennem »Nylænde« om hvorledes det var gaat med den sak som vi for korthets skyld har git ovenstaaende navn. Som jeg uttalte, skylder jeg i *Norway*-saken at gi det norske publikum i almindelighet oplysninger — om end alle detaljer bør forbeholdes N. K. N.

Man vil erindre at der ved det internationale møte i Paris, hvor jeg var tilstede, blev fattet en resolution som indeholdt en princip-avgjørelse vi var tilfreds med. Men at ordlyden i denne var blit endel ændret i den trykte beretning som var omsendt til nationalraadene, og i det forslag som blev forelagt Genfermøtet. Dette bragte uklarhet og forvirring, idet N. K. N.s talsmand derved blev tvunget til at opta saken igjen og slutte sig til et nyt forslag der hævdet ordlyden fra Parisermøtet. Men man vil ogsaa erindre, at der blev et resultat av diskussionen som vi kan være tilfreds med.

Hvad jeg nu videre kan oplyse om er at en beretning*) om

*) Et hefte paa 200 sider.

Genfermøtet er utsendt fra I. C. W.s styre, og at resolutionens ordlyd, som den blev fattet i Genf, her er fuldstændig korrekt refereret. Og denne gang kan vedtagelsen av den regnes for mer end en »anbefaling« (*recommandation*) som man ellers pleier kalde resolutionerne paa mellemmøterne i femaarsterminen. Vistnok er det ifølge lovene femaarsmøtet, generalforsamlingen, hvor alle lovforslag skal antages, altsaa denne gang Canadamøtet. Men da der likefra Berlinermøtet av har været nedsat en komite med det formaal at revidere konstitutionen og de almindelige lovregler (de saakaldte *standing orders*) saa fik møtet i Genf karakteren av en slags extraordinær generalforsamling, hvor man gjorde unna en hel del av dette vidtløftige arbeide før Canadamøtet.

En resolution ianl. dette, forelagt like før opbruddet fra møtet, er refereret i beretningen, og jeg ser den har større rækkevidde end jeg opfattet i den urolige stund den blev vedtat. Den lyder saa:

Dette extraordinære og fuldstændige møte av det internationale kvinderaad, som nu har overveiet alle de anbefalinger som er gjort av exekutivkomiteen, av styret og nationalraadene, til revision av konstitutionen og lovreglerne — vedtar nu konstitution og lovregler i den form de er ændret, og beslutter at raadet skal handle i overensstemmelse med disse ændrede love i det kommende aar, og derpaa anmode det Internationale raads femaarsmøde i 1909 om at gi sin stadfæstelse.

Efter dette kan man være saagodtsom sikker paa at de beslutninger som blev fattet i Genf ikke vil kuldkastes i Kanada.

Jeg skal her gi i oversættelse § II i konstitutionen som den da kommer til at lyde:

1. Dette internationale raad er ikke grundlagt i nogen særskilt saks interesse, og utelukker fra sit program politiske og religiøse stridsspørsmaal som berører det gjensidige forhold mellem to eller flere land.

2. Dette internationale raad har ingen anden magt over sine medlemmer end retten til at meddele, opmuntre og gi impulser, derfor skal ingen av de nationalraad som slutter sig som led til det internationale raad bli utsat for nogen indblanding i sine indre forhold, sit selvstyre eller sin arbeidsmaate. Det skal ikke være bundet av noget andet nationalraads principer og metoder, eller av nogen uttalelse eller handling av det internationale raad, undtagen forsaavidt det angaar denne konstitutions bestemmelser, og handlinger i overensstemmelse med dem. Nationalraadene kan som individuelle raad frit sende hinanden alle de meddelelser de vil, men propagandaskrifter som officielt om-

sendes til nationalraadene i det internationale raads navn, skal ikke omhandle de emner som er omtalt i passus 1.*)

Det som kampen har staat om er det sidste avsnit om nationalraadene. Her var kommet ind en sætning som, hvis antat, vilde gjort et skaar i deres frihed; den maatte ut. Skulde de som »medlemmer av I. C. W.«**) være forhindret fra at omsende de meddelelser de selv ønsket, da vilde de være uheldigere stillet end de foreninger som ikke var tilsluttet forbundet. Det vilde i det hele været en barnekammerbestemmelse, et forsøk paa indgrep i voxne menneskers frihet, som vilde været en plet paa I. C. W.s ellers saa gode love.

Sidste sætning i § II passus 1 er ogsaa nye bestemmelser, men disse har ingen hat noget at indvende imot. Det sier jo sig selv: I. C. W. maa aldrig opta paa sit program den slags stridsspørsmaal som der omtales. Forbundet med sine møter maa ikke bli til et forum hvor religiøse og politiske stridigheter utkjæmpes. Det vilde være ødelæggende for I. C. W. Det eneste man kan si imot disse nye bestemmelser er at de er overflødige, da ingen kan falde paa at sligt skulde høre hjemme paa programet. Men paa den anden side: I. C. W. optar jo i sit skjød alle slags foreninger, liketil dem hvis hele opgave er propaganda vendt mot andres politik og religion, der vil da med tiden komme saa mange stridige elementer sammen, at det ikke skader om lovene understreker det samlede forbunds og dets styres neutralitet.

Idethele mener jeg at alle nu kan være tilfreds med utfaldet. Det svenske kvinderaad, som sendte ut sin protest mot Norway, d. v. s. mot at saadanne skrifter som Norway sendtes omkring — er der jo blit tat det allerstørste hensyn til, hele arbeidet med disse paragrafer er et vidnesbyrd om det, det har fra mange kanter mødt stor sympati, og man har strakt sig saa langt man har kunnet for at imødekomme dets krav.

*) 1. This international Council is organised in the interests of no one particular propaganda, and excludes from its programme political and religious questions of a controversial nature affecting the inter-relationship of two or more countries.

2. This International Council has no power over its members beyond that of suggestion and sympathy: therefore no National Council voting to become a member of the International Council shall render itself liable to be interfered with in respect to its complete organic unity, independence, or method of work, or shall be committed to any principle or method of any other Council, or to any utterance or act of this International Council, beyond compliance with the terms of this Constitution and harmonious action therewith. National Councils are at liberty to make any communication as individual Councils one to another, but propaganda to be officially circulated amongst the affiliated National Councils in the name of the International Council shall not deal with the subjects referred to in Paragraph 1

**) Se noten i Nylænde nr. 20 1908.

Og med hensyn til resultatet saa maa jo N. K. N. ogsaa være meget tilfreds.

Man har ikke kunnet forme nogen lovparagraf som indeholdt bebreidelse mot os, uten samtidig at gjøre vold paa forbundets aand og ide. Man ved vi hele tiden har hævdet at Norway var et oplysningsskrift. Vi ønsked saa vist ikke at det skulde avstedkomme nogenslags demonstration, hverken i den ene eller den anden retning; andre har imidlertid ikke villet opfatte det saa. Men selv om man vil være saa urimelig at fornegte dets karakter av oplysningsskrift, saa rammes det ikke av lovbestemmelserne. Ogsaa propagandaskrifter som angaar stridsemner maa sendes *officielt* og i *I. C. W.s navn* for at høre til de forbudte ting.

Og hvad I. C. W. angaar, saa tør jeg si det er et stort held at vi har gjort offere for at være tilstede og klargjøre saken.

Det forslag til ændringer som var fremme fra I. C W.s styre paa Parisermøtet vilde, hvis antat i den skikkelse det fremkom, været meget skadelig for forbundet; og det tillæg som forelaa i Genf var alt andet end heldig. Jeg føler mig forvisset om at erkjendelsen av dette vil trænge mer og mer igjennem. Den bitterhet eller personlige uvilje som kunde blande sig ind i øieblikket, vil, det er mit haab, ogsaa forsvinde. Alle de bud jeg efter kongressen har mottat fra utlandet tyder paa det. Naturligvis kan ingenting helt garanteres før Canadamøtet er over, men utsigterne er allikevel nu lysere.

Saa mange vanskeligheter og tildels ubehageligheter der end har fulgt med, saa tror jeg da at denne sak har været til gagn for kvindernes verdensforbund.

Sent eller tidlig maatte man gjennemtænke sine love for at faa dem helt i overensstemmelse med forbundets ide. Nu har man klare bestemmelser paa det vanskeligste punkt. Meget av den ængstelse og nervøsitet som før kan ha virket hemmende eller forstyrrende vil nu forsvinde, saa man kan samle sin kraft til mer frugtbare formaal. Hvor tilfreds jeg skal være naar Norwaysaken er vel over, har jeg ikke ord til at uttrykke. Og baade for I. C. W.s og for nationalraadenes skyld vil jeg haabe, at man da vil la det gaa en tid, før man igjen rører ved lovene.

Har jeg nogensinde været enig med I. C, W.s formand, saa er jeg det naar hun i sin beretning om Genfermøtet uttaler:

«Vi haaber at den grundige revision som nu er foretat av saavel grundlov som lovregler, ved delegerede som har stor erfaring m. h. t.

internationale møter, vil tillate os at betragte disse love og bestemmelser som fastsat for et længere tidsrum. Hvis saa er vil megen tid kunne bli tilovers paa de senere raadsmøter til diskussion og behandling av de mange spørsmaal av stor interesse, som strømmer ind over os, og som altid vil økes gjennem vore nationalraads og vore faste komiteers virksomhet.«

Hvad Genfermøtet i sin helhet angaar, saa har jeg før fortalt endel om det.

Under det sveitsiske nationalraads omsorg havde vi det godt og smukt i alle maater; men selve I. C. W.s møter fandt jeg ikke saa tiltalende som tidligere, baade i raadsmøterne og i exekutivmøterne fandt jeg mindre av aand og interesse, og ogsaa mindre harmoni end før. Men kanske er dette ikke den almindelige mening, ihvertfald er det ikke presidentens. I hendes tidligere omtalte *report*, som staar i spidsen for de lange referater, sier hun nemlig:

»Dette raadsmøte var merkelig, ikke alene ved sin representative karakter og ved alvor i arbeidet, men ogsaa ved den harmoni der raaded, og ved det tydelige ønske som kom tilsyne fra alle kanter, at møte alle vanskeligheter i vort forbunds aand og vise hensyn likeoverfor andre.

For at tale fra formandens synspunkt, og som en der har havt anledning til at presidere paa mange møter, vil jeg si at aldrig fandt jeg mine pligter mer behagelige og opmuntrende, for fra alle kanter og til enhver tid mødtes jeg av ønsket om det velvilligste samarbeide, og med en sympati som gjorde alt stræv til en glæde for mig.«

*

Som man paa et andet sted i bladet vil se, har vi denne gang av stortinget faat bevilget penge til representation ved det internationale kvinderaads femaarsmøte. Vi glæder os meget over det, baade fordi det derved blir os mulig at faa representation i Canada, og fordi vi deri ser en anerkjendelse fra vore statsmagters side av Norske kvinders nationalraads arbeide.

Formanden i N. K. N. har da selvfølgelig først og fremst den pligt at være tilstede, hvis det er hende mulig.

Gina Krog.

Aarsberetning fra »Høiere skolers landslærerindeforening» og dens 5 lokale avdelinger for aarene 1907 og 1908.

Norges statsforfatning og forvaltning

II

Ved grundlovsforandring i 1869 indførtes aarlige storting.

For at faa gjennemført et demokratisk folkestyre maatte folkets representanter dernæst søke at faa indflytelse paa statsraadet og dets sammensætning. Den de politiske kjendsgjerninger iboende logik fremtvang systemskiftet.

Fordi statsraadet som kongens raad ikke viste sig den opgave voxen, at staa vakt overfor svenske samrøringskrav, maatte denne institutions politiske karakter forandres. Derfor blev reformkravet om statsraadernes adgang til stortingets forhandlinger ensbetydende med gjennemførelsen av det fulde folkelige selvstyre, og reformens gjennemførelse i 1884 la grunden til et helt nyt styresystem, det saakaldte *parlamentariske* styre.

I og for sig blev ikke parlamentarismen indført ved at slippe statsraaderne ind i stortingssalen. Efter svensk og dansk forfatning har statsraaderne i lang tid deltat i folkerepresentationernes forhandlinger uten at parlamentarisme derved foreligger.

Man kan heller ikke si, at dette store systemskifte indførtes hos os i 1884, men grundlaget blev dengang lagt, og systemet er ved den konstitionelle praxis fastslaat i sine vigtigste træk.

Spørsmaalet blir nu: Hvad er parlamentarismen? Og hvori adskiller den sig fra det ældre magtfordelingssystem, saaledes som det fastsloges ved grundloven av 17 mai? — Den skarpeste forskjel faar man kanske ved at se paa den forskjellige karakter ministrenes ansvar efter disse to systemer har. Her er det paa alle punkter en gjennemgaaende og meget karakteristisk forkjel. Ministeransvaret efter systemet av 1814 er hvad man kunde kalde *doms*bestemt, avhængig av juridiske regler og maa konstateres ved søksmaal og dom, nemlig ved Odelstingets tiltale til rigsret.

Det parlamentariske ministeransvar er et rent politisk, bestemt ved votering i samlet storting med simpelt flertal. Det første er erstatning og straf uten at ministrene derfor ubetinget maa avtræde — virkningerne af det andet system er utelukkende den at ministrene, hvis de faar stortingsflertal mod sig i en vigtig sak, maa forlate sine stillinger til fordel for den seirende opposition, som derved har politisk ret og pligt til at overta styret. —

Det første, det juridiske ansvar, er derfor ogsaa i principet individuelt, kun vedkommende den enkelte statsraad som har forgaat sig. Det politiske ansvar er solidarisk og tvinger dermed ministeriet til ensartet politik og fælles optræden.

Overgangen til det nye system har ogsaa hat stor indflytelse paa det hos os saa omstridte vetospørsmaal. Under systemet av 1814 spillet den kongelige sanktion en vigtig rolle. Først efter at stortinget var færdig med en lovs utarbeidelse tok kongen og hans raad standpunkt, og ved en sanktionsnegtelse kunde saaledes adskillig arbeide gjøres til intet. Under det parlamentariske system maa derimot statsraaderne allerede under lovenes utarbeidelse i stortinget ta standpunkt, og da vil et av to ske: enten seirer hans opfatning i stortinget og lovene blir da selvfølgelig sanktioneret — eller hans opfatning vinder ikke frem, men da vil ogsaa hans parlamentariske stilling som regel være saa undergravet, at et nyt ministerum, som er enig i stortingets lov, ogsaa faar anledning til at utvirke kongens sanktion.

Kong Oskars forsøk paa sanktionsnegtelse overfor konsulatloven den 27. mai 05 skulde vel saaledes bli den sidste sanktionsnegtelse i vor konstitutionelle historie, — likesom den engelske konge som efter forfatningen har absolut veto overfor parlamentsbeslutninger, ikke siden 1709 har hat anledning til at bruke det.

Man maa dog ikke tro at parlamentarisk styre er gjennemført i og med totale ministerskifter. Den omstændighet at statschefen kan av et stortings flertal paatvinges en regjering hvis mænd og politiske maal er ham imot, er ikke nok. Saalænge kongen arbeider med det maal for øie ved første leilighet at befri sig for et sligt ministerium, og i den anl. opretholder forbindelsen med dettes motstandere, stikker man fremdeles i det gamle system.

Man kan ialfald si at det parlamentariske styres principer siden 1884 i det væsentlige er knæsat, og at en av de sidste faser i denne utvikling betegnes ved de store begivenheter i 1905 (kfr. Michelsens tale til kong Haakon ved dennes ankomst til Norge.)

Den mindst utviklede side av det parlamentariske styre er kanske hos os forholdet mellem vælgerne og deres representanter paa tinge. Dette maa bli ganske anderledes levende og gjensidig og bringes derhen, at Stortingsmajoriteten har et lignende ansvar overfor sine vælgere, som regjeringens medlemmer har overfor Stortingets flertal. Herved blir det dobbelte representationsprincip, som er systemets bærende ide, først en levende del av vor forfatning.

Norske kvinders nationalraad.

Stortinget har 19de februar bevilget 1500 kroner som bidrag til bestridelse av utgifterne ved N. K. N's. representation ved det internationale kvinderaads femaars kongres i Kanada sommeren 1909. —

N. K. N. havde søgt om 2000 kroner. Regjeringen havde anbefalet dette beløb. Socialkomiteens majoritet indstillet 1500 kroner.

I stortinget uttalte Magnus Nilsen at han ikke kunde stemme for denne bevilgning, som ikke var paakrævet. Den slags representationsutgifter burde være staten uvedkommende.

Statsraad Abrahamsen anbefalet varmt bevilgningen, idet han fremhævet kvinderaadets utmerkede arbeide og dets filantropiske formaal.

Sæbø havde i komiteen under tvil gaat med paa bevilgningen.

Rinde, komiteens ordfører: Der har inden komiteen været tvil om saken; men det er første gang kvinderne kommer og ber om direkte statsbidrag. De skal jo nu delta i det offentlige liv, og man maa ta hensyn hertil.

Eftestøl, komiteens formand, fandt bevilgningen meget rimelig og havde ikke havt nogensomhelst tvil om dens berettigelse.

Klingenberg udtalte sig i samme retning.

Indstillingen vedtoges mot 26 stemmer.

Den internationale stemmeretsalliance

avholder sit femaarsmøte med valg av styre i London den 26de april 1909. — L. K. S. F.'s medlemmer anmodes derfor om at bemyndige styret til at sørge for, at L. K. S. F. ved delegerede kan bli representeret paa dette møte.

Den engelske avdeling av Alliancen har allerede forlængst henvendt sig til styret om at opgi, hvor mange delegerede foreningen agter at sende, samt opgave over deres navne.

Svar utbedes snarest, da det ikke er snart gjort at finde representanter, som er villig til at reise, naar de selv maa bestride sine utgifter til reisen.

For L. K. S. F.s styre

Marie Kjølseth.

Drammens kvinderaads foredragsserie

tok 13/2 sin begyndelse i Bragernæs ungdomsforenings lokale.

Fru Betzy Kjelsberg oplyste som formand i Drammens kvinderaad, at foranledningen til disse foredrags avholdelse var den forandring i kvindernes politiske stilling, som var indtraadt ved kvindestemmerettens vedtagelse. Iaar gaar kvinderne for første gang til valg. Det ansvar og den forpligtelse, som følger med stemmeretten, er saa stor, at det er nødvendig for kvinderne at sætte sig ind i forskjellige emner, som for mange kan være nye. I valgaaret fremlægges programer med saker af større eller mindre betydning for landet. For disse saker har kvinderne ansvar, — hvad enten de benytter sin stemmeret eller ikke. For at gi kvinderne anledning til at erhverve sig endel kjendskab til offentlige anliggender hadde kvinderaadet besluttet at sætte igang disse foredrag, som hr. Gotskalk Johnson vilde indlede. Senere vil der ogsaa komme en del talere fra Kristiania.

Hr. Johnson holdt derpaa et foredrag, som han betegnede som en indledning til den oversigt, han vilde gi om enkelte felter af norsk samfundslære. Taleren gjennemgik i korthet landets politiske geografi og gav en oversigt over dets historie indtil 1814. I næste foredrag vil han gjennemgaa grundlovens tilbliven, dens principer, kongemagten og muligens noget af administrationens hovedpriciper. —

NB. Vi er underrettet om at i notisen om Drammens kvinderaad forrige hefte var, ved en misforstaaelse fra korrespondentens side, indtat mere end den resolution det gjaldt. Vi har derfor nu faat os tilsendt følgende utskrift av protokollen:

Sag 10. i møte i Dr. kvinderaad d. 25—1—09.

Skrivelse fra arbeiderpartiets kvindeforening om at opta arbeide for fremme av kravet paa almindelig stemmeret for kvinder. Man besluttet at *alle*, hver inden sit politiske parti, skulde kræve, at de eventuelle stortingskandidater skulde stemme for almindelig stemmeret for kvinder.

Fredrika Bremer.

I Kvindelige Studenters Klub holdt fru Signe Greve Dal fra Drammen paa siste møte et særdeles fængslende foredrag om den svenske forfatterinde og kvindesakskvinde Fredrika Bremer. Den fine fremstilling af Fredrika Bremers vemodige og tapre liv var af sjelden interesse.

Særlig bør bestyrelser for kvindelige foreninger sikre sig dette foredrag om den svenske Camilla Collett.

C. C. B.

Lov om barn født utenfor egteskap.

For stortinget foreligger kongelig proposition til 1. lov om barn hvis forældre ikke har indgaaet egteskap med hinanden. 2. lov indeholdende forskjellige bestemmelser om forældre og egtebarn og 3. lov ang. forandringer i arveloven.

Der foreslaaes herved gjennemgripende forandringer i de utenfor egteskap fødte barns retsstilling. Disse barn faar ret til at føre farens familienavn og til arv ogsaa efter far og farens slegt i likhet med egtebarn. Men det fordres at der skal foreligge bevis for at vedkommende er barnets far.

Barnet skal bli hos moren, eller den hun betror det til, saalænge det behandles forsvarlig. Barnet skal ha ret til en opdragelse og et underhold, som svarer til den av forældrene økonomisk bedst stilledes forhold. Opfostringsbyrden skal fordeles mest mulig ligelig paa begge forældre efter deres økonomiske vilkaar. Der opstilles visse minstesatser for farens bidrag. Underholdspligten skal i almindelighet vare til det fyldte 16. aar.

Faren er pligtig til at understøtte moren i indtil 3 maaneder før fødselen og i indtil 6 uger efter, eller hvis hun har barnet hos sig, indtil 9 maaneder. Underholdet kan utredes av kommunen med ret til at faa det igjen av faren senere. Bidrag og understøttelse skal paa landet fastsættes av lensmanden, i byerne av underfogden.

For hvert uegte barn skal opnævnes værge. Loven skal kun komme til anvendelse paa barn, som er født efter at den er traadt i kraft.

Arbeiderpartiets kvindeforbund har avholdt aarsmøte i Folkets Hus. Fremmøtt var 55 representanter foruten hovedstyrets 14 medlemmer. Forbundet tæller 15 afdelinger med ca. 600 medlemmer.

Efter ca. 9 timers uafbrudt møte blev statuter for et oprettendes kontor for agitation blandt kvinder, et landssekretariat i lighed med den faglige landsorganisations, vedtat. Der gaves utenbys kvindeforeninger adgang til at slutte sig til forbundet. Der besluttedes avholdt et demonstrationsmøte for stemmeret en dag før 17. mai. Demonstrationstoget sløifes.

Forbundsstyret fik i opdrag at utrede spørsmaalet om ansættelse af kvindelige politifunktionærer, særlig ved sædelighedspolitiet, og derom indsende andragende til regjering og kommunestyre. Man retter en henstilling til stortinget om hurtigst mulig at ændre fabriktilsynsloven overensstemmende med socialkomiteens flertalsindstilling.

Til forbundets formand gjenvalgtes fru Martha Tynæs.

L. K. S. F.

Vi har tidligere meddelt at der ifølge beslutning paa L. K. S. F.s landsmøte paa Lillehammer sommeren 1908 blev nedsat en komite til revision av foreningens love. Denne komite har for længe siden avsluttet sit arbeide, og der foreligger nu et majoritets og et minoritetsforslag til behandling paa aarsmøtet, som er utsat til midt i mars maaned.

Majoritetsforslaget.

§ 1. Landskvindestemmeretsforeningen (L. K. S. F.) arbeider for at skaffe norske kvinder almindelig statsborgerlig og kommunal stemmeret.

§ 2. L. K. S. F. staar som led av den internationale stemmeretsallianse og har ret til at sende delegerte til dens møter.

§ 3. Foreningen bestaar av led og enkeltmedlemmer. Hvert led maa for at bli optat i L. K. S. F. bestaa av mindst 12 medlemmer.

§ 4. a) L. K. S. F.s øverste myndighet er landsmøtet.

Dette vælger et hovedstyre bestaaende av 7 medlemmer: formand, næstformand, en sekretær for indenlandsk og en for utenlandsk korrespondance, protokolførende sekretær, kasserer og et medlem.

Desuten vælges 4 suppleanter og 2 revisorer.

b) Sekretæren for den indenlandske korrespondance skal bo i Kristiania.

c) Endvidere vælges delegerte med suppleanter til det nærmest forestaaende møte i alliancen.

Hovedstyret pligter i betimelig tid at underrette de delegerte om de saker, som skal behandles paa alliancens møter.

§ 5. a) Formanden — eller i dennes forfald næstformanden — sammenkalder styret, naar hun finder det fornødent eller naar 4 medlemmer kræver det.

b) Styret er beslutningsdygtig naar mindst 5 medlemmer er tilstede.

§ 6. a) Til landsmøtet som avholdes hvert andet aar i april har leddene ret til at sende:

1 representant for hvert led med indtil 25 medlemmer.
2 representanter „ „ „ „ „ 50 „
og led med større medlemsantal 1 representant for hvert overskydende 50. Dog kan intet led sende flere end 4 representanter. Disse har i forfaldstilfælde adgang til at stemme skriftlig eller telegrafisk.

b) Paa landsmøtet oplæses aarsberetning, eventuelle lovforslag behandles og revideret regnskap fremlægges,

c) Ekstraordinært landsmøte avholdes naar 5 av styrets medlemmer eller 1/3 av leddene forlanger det.

(Fortsat i Tillægsbladet.)

Elgen.

*Og fader Elg han vandrer i den store, store li,
han streifer over berg og vilde heie.
Og han var skogens konge, saa stolt og glad og fri,
og lange, lange, lange var hans veie.*

*Og fader Elg var bedsteven med alle skogens dyr,
ja selv med liden ekorn mellem grene;
de syntes alle godt om denne store, rare fyr,
som vandret der saa stolt og saa alene.*

*Og haren, som om kvælden vilde ud og pille rusk,
den hilste fader Elg i skogens bakker.
Og Titelil, som trodde, at hans hode bar en busk,
lekte ubekymret gjemsel i hans takker.*

*Og fader Elg han vandret om saa stolt og fri og glad;
han syntes at paa jord var ei hans lige;
han havde, hvad han ønsked sig af drikke og af mad,
og freden hersket altid i hans rige.*

---

*Men da det led paa høsten, en dag med sol paa sky,
gik elgelosen klingende i lien.
Nu skjønte fader Elg, det gjaldt at finde sig et ly
for hundene, som jaget efter stien.*

*Og fader Elg han løb over myr og gjennem skog,
saa grenene blev knækket af hans takker.
Men af og til han stanset op, han spændte, og han slog
og løb saa atter over berg og bakker.*

Der var ei fred at finde for store fader Elg,
han fik ei tid at æde eller hvile.
Det smertet i hans bringe, det brændte i hans svælg,
men vid're altid vi'dre maa han ile.

Jagten var tilende, og uger kom og gik,
og elgen gik der skadeskudt i bogen.
Og altid mere sløret blev dens skarpe dyreblik
paa denne pinefulde vandring gjennem skogen.

Da vintren kom med sne over skog og li og fjeld,
laa elgen stiv og kold blandt skogens bakker,
og sneen faldt som dun i dens store, bløde feld,
og en tite legte gjemsel i dens takker.

Adolf Skramstad.

Ragnhild Jølsens samlede skrifter 1. hefte. Aschehoug & Co.
3die Nordiske hvite-baands-møte. Kristiania 1908.

Den 25. februar mottok N. K. N.s formand nærmere oplysninger om de skibe det er heldigst at benytte for reisende til det internationale møte i Canada, som begynder 15. juni.

Der er, skriver sekretæren i Canadas kvinderaad, to forskjellige selskaper. Paa det enes skibe er der I, II og III klasser, det andet har hvad vi kalder »*énklasseskibe*», men som har II og III klasse. Vi raader alle som ønsker at reise paa en behagelig maate til en rimelig pris at benytte disse *énklasseskibe.* Det var disse jeg talte om paa Genfermødet, jeg kom selv over med et av dem og kan anbefale dem paa det bedste. Jeg vil ikke raade nogen til at ta II klasse paa de skibe som har I klasse, for der er et officielt reglement som paalægger dem som reiser med II klasse at underkaste sig lægeundersøgelse ved ankomsten. Prisen paa II klasse paa énklasseskibene er fra 42—50 dollars — efter de soverum man har. Disse bør bestilles itide. Et av disse skibe gaar fra Liverpool 26. mai, et andet fra Glasgow 29. mai.

Nærmere oplysninger kan erholdes ved henvendelse til N. K. N.s formand.

Smaaprat om store mænd.

Napoleon.

(Slutning fra no. 3.)

Homer tiltalte ham heller ikke. »Disse helte er jo ikke andet end landstrygere og agerdyrkere, opførte mine tjenere sig saadan lod jeg dem skyde.« Hans yndlingsdigter var den skotske rhapsodist Ossian, som han ofte deklamerte. «Men han læste ikke godt, da han ikke var vant til at forelæse høit. Han lemlæstede ordene, satte feil ord, saa det oplæste fik snarere en burlesk end en episk karakter,« fortæller palaispræfekt de Bausset i sine memoirer. Napoleon brød sig ikke om musik, og han sang falsk, men det var ogsaa kun naar han var i daarlig humør at han sang. Og da pleied Junot at sige til de besøgende: »Har Du et andragende til generalen, saa kom ikke nu med det, han synger.« Som keiser synes han jo at være blevet mildere mod »kammerpigelekture«. Hans yndlingsfornøielse er da i et halvmørkt værelse at læse op for Josefine og hendes damer haarreisende historier med mord og røveri og elskov, som han selv har digtet. En literær frugt har dog hans geni overleveret udødeligheden — hans proklamationer. Men disse er jo ogsaa mere en slags krigersk handling, hører ind under hans store arbeide med mennesket, de er kraften som sætter maskineriet i bevægelse. Om de og ligesaa de filosofiske sentenser, hvori hans tale spiller, vilde vundet hævd uden med imperatoren og en seirende hær i ryggen, er et andet spørsmaal. Da han slagen vender tilbage fra Rusland og ved ankomsten til Warschau gjentar ti gange paa rad de ord: «Fra det ophøiede til det latterlige er der kun et skridt,« da smager det meget af *Nero*.

Dog, det var ikke som digter den lille korsikaner skulde vinde sin udødelighed, — endskjønt det overmaal af konstruerende indbildningskraft og den følelsens glød, han var i besiddelse af, nok synes at kunne have udvalgt ham her. Thi om Napoleon end kunde blevet stor som en fortidens digter, de sjælelige dybder og den finere aandelige forstaaelse, som maatte have udmerket en høvding, der skulde ført an den nye tids aandsliv og tilfredsstillet menneskehedens evige krav til udvikling, eied han ikke. Og det er jo kun fanget i marmor eller som fortidens, at vi beundrer de gamle digtere; stod de

op af sin grav og gik iblandt os i samme klædebon som paa sin tid, da vilde vi »ikke tro«, selv om »en engel fra himlen« var iblandt dem. Det var ogsaa særlig i de abstrakte videnskaber Napoleon havde udmerket sig paa krigsskolen. Og det er naar Taine taler om Napoleons korrespondance — 32 bind som statschef og som hærens leder, og om de »bøger«, som han kalder det, at Napoleon som saadan havde inde i sin hukommelse, at han siger: «Hvor utilstrækkelige end vore tekniske indsigter kan være, vil vi forstaa, at Napoleons aand ved sin fatteevne og sin fylde langt overskrider alle de maal, vi kjender eller endog kan forestille os«. Der skulde han blive den største. Og hvor geniet ikke kan naa det høieste — er det mer end afmægtig.

Denne afmagtsfølelse viser sig ogsaa i den ubeslutsomme maate, hvorpaa han optræder under revolutionen. Ingen lyst til at tage parti, intet, der i hans indre driver ham til at slutte sig enten til jacobinerne eller til kongen.

Napoleon havde ogsaa sin valgets tid, hvor han blir klar over sin bestemmelse. At trænge ind i de metafysiske høider og dybder, som den østerlandske filosofi havde indvundet, laa ikke for efterkommeren, af den vendenserobrende, usurpatoriske nation han tilhørte. Thi i dybeste grund er genierne bestemt gjennem sin slægt og sin nation, om end en enkelt ved sin fortid som stand kan ha frigjort sig fra regelen. Napoleon var ifølge denne forudbestemmelse selve »keiseren«, ligesom Kristus havde været »Gud« — han maatte vælge ud fra det dyb, hans geni raaded over, og som hans opdragelse og den ham omgivende tid end mere havde uddybet. Kristi kamp i ørkenen var, at han blev trukket ud mod den fristelse, som ligger i det som keiserens er. Napoleons lidelse — thi geniernes liv er altid en passionstilstand — var en evig higen indad mod et rige, han ikke kunde naa, de aandelige dybder, som var lukket for ham, og som han, selv da han havde naaet al verdens herlighed, altid vendte tilbage til. Han tænkte at naa dem gjennem arbeide, ved at blive den, som alle mennesker maatte bøie sig for. Derfor var hans higen mod udvidelse af magten umættelig, ligefra han som ung rastløs tilegner sig kundskab — og op igjennem hans hele herskertid, hvor han, som han siger, altid er i intenst arbeide sover 3 timer i døgnet, bruger et kvarter til sin middag — men forresten »tænker og arbeider ogsaa under maaltidet«, og indtil han, tidlig ældet, med et besværligt blytungt legeme, forladt av sin lykkestjerne udraaber: »Jeg har aldrig været lykkelig en dag«. — Da han efter tron-

frasigelsen i Fontainebleau, hvor han ustandselig har grædt i flere dage, paa turen til *Elba* forklædt passerer Avignon, og en rasende folkemasse skriger: «Ned med menneskeæderen« siger han til sin ledsager. »Om man nu bød mig herredømmet over Europa, jeg vilde ikke ha det. Gjorde jeg ikke ret i at foragte menneskene? Herefter vil jeg blot leve for min videnskab.«

Men geniernes valg er den store verdens-tragedie — det kan ikke gjøres om. For at naa aandens tinder, hvor han maaske havde tænkt at faa revanche for sin tabte keiserkrone, maatte selve »keiseren« i ham være slaaet istykker. Og keiseren var blevet for mægtig i ham. Endnu engang maatte han tilbage og fuldende sin blodfyldte vei, inden han naaede St. Helenas klippegrav. Hvorfra ingen aand skulde stige mod himlen, det vil sige, leve og influere folkenes aandelige liv. — Men hvor hans lig godt balsameret — og ogsaa paa grund af de lokale forholde — tyve aar efter, da hans grav blev aabnet, laa uberørt som »keiseren». Den høie pande, den skjønne mund og hele det jernfaste ansigt, bare lidt gulnet, men de smaa hvide hænder lige hvide, — og saadan blev han under salut og alle æresbevisninger ført til Frankrige og i nærvær af konger og fyrster med pomp og pragt, under silkes raslen og diamanters funklen, under røgelseduft og fromme bønner nedsat og erkjendt av Europa som keiseren. England, som kun en eneste gang havde kaldt ham keiser, — da han efter tronfrasigelsen i Fontainebleau ikke længere var det, men baade før, da han straaled paa lykkens tinder og siden i hans fangenskab paa St. Helena, kaldte ham «general Bonaparte« — selv for England blev han nu *Keiseren.*

Anna Bugge.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** Telefon 9235.

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste mars 1908.

Norwaysaken i det internationale kvinderaad (Gina Krog) — Norges statsforfatning og forvaltning II. — Norske kvinders nationalraad. — Den internatianale stemmeretsalliance. For L. K. S. F.s styre, Marie Kjølseth. — Drammens kvinderaads foredragsserie — Lov om barn født utenfor ægteskap. — L. K. S. F. — Elgen (Adolf Skramstad.) — Smaaprat om store mænd. Napoleon. (Anna Bugge.) — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

NYLÆNDE

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
KRISTIANIA 15. mars 1909. | No. 6

Fabriktilsynsloven

Særlove for kvinder

Doktor Dagny Bangs foredrag.

Det er bare et faatal i vort land som forstaar hvor overordentlig vigtig en sak det er som nu om kort tid skal frem i stortinget: særlovene for kvinder. Det kommer ikke klart frem for folks bevidsthet, de er nemlig indhyllet i et slør, som gjør gjenstandene utydelige og stanser kritiken. Et humanitetens slør.

At saa er tilfælde blev kraftig hævdet av doktor *Dagny Bang* i hendes foredrag paa Norsk kvindesaksforenings møte, fredag den 5te mars. Det blev revet saa store rifter i sløret, at det forekommer os hver og en maa kunne se — hvis de da vil se.

Det er sjelden vi har den fornøielse at kunne erklære os helt enig i alle maater med en foredragsholder. I dette tilfælde kan vi det. Det var en glæde at følge det grundige, utmerket anlagte og velformede indlæg gjennem alle bevisførelser.

Enhver som var tilstede ved møtet, og som har fulgt med i Nylænde og læst hvad der i aarenes løp har været fremme om denne sak, vil lægge merke til overensstemmelsen i hele betragtnings-

maaten. Hvad vi her gjengir blir da mest enkeltheter, som vi gjerne vil ha føiet til vore egne indlæg.

*

En av de grunde, sa foredragsholderen, som av forkjæmperne for forbud mot natarbeide vel anses for særlig vegtig, er at det skader familielivet. Socialkomiteens flertal synes i det hele her at ha tænkt omtrent utelukkende paa de gifte arbeidersker. Men man faar nu ogsaa tænke litt paa de ugifte, friske, kjække piker, som ofte ikke bare har at sørge for sit eget underhold, men ogsaa maa bidrage betydelig til sin families. De gifte arbeiderskers tal er forøvrig forsvindende litet, og da er det meningsløst og inhumant at lave bestemmelser utelukkende med hensyn paa disse yderst faa. Forøvrig, saalænge staten ikke har noget andet at byde end fattigunderstøttelse, faar man vogte sig vel for at hindre konen i at skaffe sig ordentlig lønnet arbeide, naar manden ikke kan forsørge familien.

Aa nei, det er nok et lønsspørsmaal for manden, som ligger bak det hele. Ti dette samme lovforslag, som hindrer kvindens natarbeide, foreslaar lønnen for mandens natarbeide sterkt forhøiet, med mindst 50 procent. Dette skal altsaa ikke kvinderne faa nyde godt av, og vi vet jo dog vel, hvor meget gode økonomiske kaar hæver arbeiderskerne.

Den alvorlige fare ved gjennemførelse av forbud mot kvindelig natarbeide er, at hele arbeidsfelter blir stængt for kvinder. I Frankrige var før forbudets gjennemførelse kvindelige typografer meget anvendt; men nu er de puffet ut. Men at lægge aviserne sammen om natten, det fik de fremdeles lov til; det arbeide var nemlig saa slet betalt, at mændene ikke vilde ha det!

I de industrier hvor natarbeide maa drives, er arbeiderne delt i to skift, saa de vexelvis arbeider om dagen og natten. Blir kvindernes natarbeide forbudt, er de dermed kastet ut.

Den sidste grund som anføres til fordel for forbudet, er at det findes i saa mange andre land. Men det er da ingen alvorlig grund. Fordi om andre gjør noget, skal da ikke vi følge efter uten at tænke os om. Og skal man endelig ta forbilleder, bør man ialfald ikke vælge de store industrilandes exempel, men vore nærmeste naboers, Sveriges og Danmarks. Under vore let oversigtlige forhold er misbruk mindre at frygte.

Kvinderne rundt om i landene har maattet ta imot disse love, som de fik av mændene. Kvinderne forstod først for sent, hvad det

egentlig gjaldt, og der begynder nu at reise sig bevægelse for at faa forbudet mot natarbeidet hævet.

Saa har vi paragrafen om normalarbeidsdagen. Den ser uskyldig ut. Her er ikke nævnt noget om kv'nderne. Men i flertallets præmisser staar, at hvis ikke 10 timers dagen gaar igjennem — og det anser vistnok flertallet for usandsynlig — saa vil det foreslaa normalarbeidstid for kvinder og barn. 8 timers dagen staar vel om ikke saa længe for døren. Naar manden har faat 8 timers dagen, vil arbeidsdagen for kvinderne vel bli endda kortere, forat forskjellen mellem mænd og kvinder skal opretholdes!

Dispensationsparagraferne, 27 og 28, er ogsaa betegnende. Der fritages for forbudet mot natarbeide paa visse betingelser, f. ex. ved regelmæssig tilbakevendende arbeidspres. Forbudet gjælder saaledes f. ex. ikke syersker, modister og hermetikarbeiderskerne. Men det rammer de kvinder som sitter i velordnet arbeide, — i det hele der hvor kvinderne konkurrerer med mændene. Forbudet vil ødelægge det bedst betalte arbeide for kvinderne. Dispensationen gjælder det daarlig lønnede og anstrengende sæsonarbeide.

Barselparagrafen (32) kunde man helt slutte sig til, men den hørte bedst hjemme under sykeforsikringen. Og med glæde maatte man hilse paragraferne 45 og 46 om kvindelig fabriktilsyn.

Særlove for kvinderne vil teoretisk krænke vor retsfølelse og vil praktisk virke skadelig, fordi de svækker kvindernes stilling i konkurrencen. Og for hver skranke som reises mot kvindernes arbeide stiger uvilkaarlig tallet paa dem som trækkes ned i prostitutionens malstrøm.

Særlove er ikke mere nødvendige for kvinder end for mænd. Vi maa kræve fri konkurrence paa arbeidsmarkedet; først da vil baade kvinder og mænd finde frem til de arbeidsfelter hvor de mest hører hjemme.

Og alle maa vi arbeide for: kortere og mere reguleret arbeidstid, mindst mulig natarbeide, hjælp i sygdomstilfælde, og stadig forbedret fabrikhygiene. — —

*

Foredraget holdtes i Nobelsalen. Stortingspresidenten og flere av stortingets og regjeringens medlemmer var tilstede, der var fuldt hus og sterkt bifald av et høist interesseret publikum.

Allikevel maa det gjentages, det er forholdsvis faa som er vakt til den rette følelse av dette spørsmaals uhyre betydning. Men disse

faa er det til gagns, og med den største spænding avventer de hvad nu skal ske.

De nordiske lande har æren av at gaa i spidsen for kvindefrigjørelsesarbeidet, Norge ikke mindst.

Det store spørsmaal er — har vi nu kraft til at dæmme op mot den strøm som sætter ind, og som er opblandet med saa mangt av gamle tiders trældom.

Forbud mot natarbeide for kvinder blev som bekjendt besluttet vedtat paa Bernerkonventionen, hvor forøvrig Norge ikke havde nogen representant. Sverige var derimot representeret, og for riksdagen er inde forslag bl. a. om dette punkt i arbeiderbeskyttelsen.

Borgermester C. Lindhagen er nu ifølge »*Dagny*» fremkommet med en særdeles værdifuld og interessant utredning av hele spørsmaalet. Hans uttalelse om forbud mot natarbeide kun for kvinder, maa fra kvindesakshold mottages med den største tilfredshet. Der sies bl. a.: »Kvinderne frygter, og det ikke uten grund, at de i stedet for at faa det bedre i det store tat vil faa det værre ved en saadan lov (forbud kun for kvinder) idet denne mer eller mindre kommer til at utestænge dem fra de bedst lønnede fag eller fra de bedste pladsene inden dette fag. — Det er nok bra at slippe natarbeide, men skal denne fordel kjøpes ved at bo enda uslere, fryse enda mer og sulte værre, saa faar en betænke sig en stund. Mange sier: la være at Bernerkonventionen muligens gaar mer utover kvinderne end den hjælper dem — saa kræver jo alle fremskridt ofre. Dette kan nok indeholde noget sandt, men en slik slagorden bør dog helst undgaaes. Slike offere synes ikke at være paakrævet ved denne fremmarsch, hvis bare mænd og kvinder vil hjælpe hinanden. Mændene faar nok være saa snille ogsaa at yde sit bidrag.

Dette og andre motiver fører til følgende henstilling:

1) at Riksdagen vil anmode kongen om at overveie i hvilken utstrækning og paa hvad maate forbud mot natarbeide for saavel kvinder som mænd maatte kunne gjøres gjældende inden industrigrener, hvor det ikke av tvingende omstændigheter nødvendiggjøres, samt fremsættelse for riksdagen snarest mulig av de lovforslag ang. dette emne som overveielsen maatte føre til.

2) att Riksdagen derimot vil erklære det av forslagsstillerne fremsatte lovforslag uantagelig i sin nuværende skikkelse.

Selma Lagerløf: Folkeudgave i hefte Gyldendalske boghandel Nordisk forlag.

En Enquête
om
ægteskapsproblemet

stillet av den danskfødte, i Italien boende, literaturhistoriker fru Rosalia Jacobsen har vakt interesse viden om.

Det som gav støtet til enquêten var fru Jacobsens anmeldelse av *Una Donna* av *Sibilla Aleramo* — en bog som har sat sindene i bevægelse i Italien. Ogsaa anmeldelsen vakte liv, fru Jacobsen mottok mange henvendelser, offentlig og privat, og besluttet saa at faa istand en enquête som grundlag for den videre diskussion. Den fremkom først i det italiensk-schweitziske tidsskrift, *Pagine Libere*, men bredte sig derfra til flere revuer og dagblade, deriblandt *New York Herald*; den fortsættes for tiden, indført av kjendte forfattere, i danske, engelske og tyske tidsskrifter.

En kjendt norsk forfatter har anbefalet os enquêten, hvis text vi gjengir her. Vi ber vore læsere gi svar paa spørsmaalene. Man vil kanske synes de ligger noget fjernt fra den ægteskapsdiskussion som fortiden er oppe herhjemme. Men nu foreligger de færdige utenifra i denne form, og de norske svar bør ikke utebli ved dette internationale stevne.

Saa lyder spørsmaalene:

1) Mener De, at kvindens kjærlighet bør sætte sociale hensyn (hensyn til barn, mand, familieliv etc.) over de hensyn hun skylder sin egen lykke, utviklingen af sin fri personlighed?

2) Eller skal hun i kjærlighetslivet sætte sin egen lykke og utviklingen af sin menneskelige personlighet over de sociale hensyn?

3) Mener De, at det vederlag, som manden aarhundreder igjennem under forskjellige former har git for kvindens kjærlighet (betaling i kontanter, underhold, social stilling, ridderlig dyrkelse, nutidsgalanteri), uavhængig af den gjensidige kjærlighet, er en naturnødvendighet for hende? Og hvis det ikke er en nødvendighet, indeholder det da nogen virkelig fordel?

4) Vil forholdet mellem de to kjøn bli bedre, eller vil det ikke, naar manden ikke mere underholder kvinden, naar kjønnene socialt blir likestillet?

5) *I hvilken retning bør opdragelsen ledes for at skape en generation, i hvilken mændene er for stolte til at ville betale for kjærlighet, og kvinderne for stolte til at ville la sig betale?*

Vi er taknemlig for at faa svarene snarest mulig.

Frisindet kvindesaksforening, Fr.stad

hadde generalforsamling 9de og aarsfest 27de febr. Medlemsantallet er stadig stigende og interessen vaaken Hvad foreningen fra første stund har tat sigte paa, er at faa arbeiderkvinderne med. De fleste av disse, som blev medlemmer ved foreningens stiftelse for 6 aar siden, er der fremdeles, og flere har sluttet sig til hvert aar. I flere av medlemsmøterne har spørsmaal som direkte vedkommer arbeiderkvinderne være behandlet. Saaledes i høst et diskussionsmøte om kvindelige fagforeninger. Til dette var bl. a vask- og rengjøringskoner indbudt. Saken blev besluttet optat til nærmere behandling senere. Under bystyrets budgetbehandling i decbr. blev den for skolernes renholdskoner bestemte løn kr. 25 pr. md. enst. forhøiet til kr. 30 efter forslag av foreningens formand, som er medlem av bystyret Et medl. av Fris. kv. saksforenings styre, fru Bertha Stousland, er indvalgt i det stedlige fabriktilsyn. Til den komm. kv. industriskole, som efter foreningens andragende skal oprettes her, er der nu bevilget statsbidrag, saa den antagelig vil komme igang fra høsten.

I 1907 var stemmeretsarbeidet det centrale i foreningens møter — i 1908 tok Stavangerforslaget og egteskapslovgivningen i det hele alles interesse. I mai holdt fru Dagny Bang sit foredrag om «En samfundsfare for ungdommen» for overfyldt hus. Det var væsentlig foranlediget ved Stavanger forslagets punkt 3. Senere har cand. jur Nanna Meyer likeledes for fuldt hus holdt foredrag om »Vor nugjældende egteskapslov.» Desuten er forslaget i sin helhet diskuteret paa flere godt besøkte medlemsmøter. I aar vil stortingsvalgene og hvad dermed staar i forbindelse komme til at lægge beslag paa alles tanker og evner.

Aarsfesten var som vanlig særdeles hyggelig og udmerket godt besøkt. Ved desserten holdt formanden en versificeret tale, hvor der bl. a. paapektes hvilke krav kvinderne bør stille til sin stortingskandidat. Talen efterfulgtes av Paul Levins: *Kvinders sak*, sunget av et trestemmig damekor. Senere holdt et av styrets medlemmer fru Svendsen ogsaa en tale paa vers, væsentlig til de unge.

Det er en fryd at se, hvordan baade mænd og kvinder fra de forskjellige samfundslag kan hygge sig i hinandens selskap paa disse aarsfester. Det gir godt humør og lyst til arbeidet videre fremover.

Jonas Lie

Oplevelser

Fortalt af *Erik Lie*, efter breve, illustrationer og portrætter.

Gyldendalske boghandel, nordisk forlag.

Jonas Lie har havt en lod som det er forundt meget faa kunstnere at opnaa.

Rikere, mere gripende end den kunst han har skapt, blev hans eget livs skjæbne.

Det er dette Erik Lies bog fortæller om.

Det er en bog, man faar kjær fremfor mange andre, og som man gang paa gang vil vende tilbake til.

Jevnt og enkelt, let journalistisk som den er fortalt, rik paa anekdoter, er den en høist fængslende læsning. Men den gjemmer samtidig erfaringer og livsvisdom, som man aldrig vil glemme, har man en gang mødt dem.

Ved et skjønsomt valg ogsaa av breve og dokumenter er her git et forbausende rikt stof.

Uten ensidige literære bihensyn styrer Erik Lie like løs paa maalet: gjennem Jonas Lies oplevelser at gi hans personlighet, rund og fri til alle kanter som digter og som menneske i én støpning.

Det er lykkedes ham.

Uten kommentarer, uten forsøk paa at tegne hans skikkelse mot bakgrund av europæiske literaturstrømninger og i vekselvirkning med dem gir forfatteren Jonas Lies utvikling i dens aller intimeste milieu: det norske, aandsveiret, de store politiske og sociale kampe hjemme i Norge.

Til trods for de lange utlændighetsaar — det var i Norge Jonas Lie leved med hele sit sind.

Naar hans samlede breve en gang utgis, vil denne kjendsgjerning uten tvil end yderligere fastslaaes.

I kraft av hele sit anlæg er Erik Lies bog blit en folkebog i bedste forstand, samtidig som den for literaturhistorikere vil bli et kildeskrift ingen der beskjæftiger sig med nyere norsk literatur kan komme forbi. Thi den fører os ind til ny og bedre forstaaelse av hjemmenes digter.

Gjennem Jonas Lies breve — mangen gang skjønne, geniale improvisationer med pragtfuldt lysende billeder iblandt — faar vi indblik i den livsanskuelse, hvorav hans verker sprang, men som paa grund av særegne ydre og indre forutsætninger sjelden fik nogen klar utformning i selve hans digtning.

Et og andet citat vil bedre end noget andet gi et indtryk av Jonas Lies overlegne, aandfulde syn paa tilværelsens love, hans forskende sinds trang til overblik, sammenhæng. I et brev til Bjørnson uttaler han saaledes:

»Jeg er nærsynt, ogsaa aandeligt; men derfor til gjengjæld dunkel oversigtlig, jeg ser alt paa afstand, som vi ser maanen, men derfor helheden. For mig er Norge, Norden o. s. v. en undervis Guds skabning, gjennemfuret af én uendelighed af udviklingslove, som ikke noget enkelt dødeligt øie kan se eller kontrollere; om partierne, som arbeide, kan jeg kun ønske at de (conservative som oppositionelle) arbeide hver for sig dygtigt; men jeg kan ikke se landefrelse udelukkende i noget enkelt, tvertimod: det er helheden, som voxer og gror, og jeg i mit fag og min sag er kun et straa. Jeg begriber ikke en ager engang, — hvor skal jeg kunne forstaa, hvordan Gud har lagt hele folkets odling og udvikling. Det varer (især i et ungt land) et stykke i livet, førend man forstaar, at man intet véd, og før anelsen om det heles harmoni og herlighed kommer op for en som hovedglæden; man føler da alle som lige berettigede led i sit lands udvikling, fra kongen og ned til den mindste, der bestiller noget; man føler det store i »tingenes magt« og sig selv liden i forhold dertil og uberettiget til egenmægtig at gribe ind i det store (der forresten hellerikke afficeres derav, naar en ser vel efter) . .

Reformer saa meget Du vil, men med glæde og tro paa, at Gud nok har indrettet samfundet og dets hele udvikling med samme lovbundethed, som han har gjort stjernehvælvet.« . . .

I et andet brev til Bjørnson omtaler Jonas Lie nærmere sin religiøse utvikling:

»Angaaende religionen, saa har du dybt ret i, at al omvendelse er en omvendelse til *mod* og *tillid til tilværelsen*, men formen maa enhver selv om. Noget af det første, der forbausede mig ved dig, var at Du kunde tro paa kristendommen, — jeg var opdraget i, at kristendommen var noget, som laa under et aandelig tobenet menneskes værdighed: man troede paa »et alvist forsyn og en barmhjertig Gud,« men man talte aldrig om religion »for ikke at forarge den simple mand,« som behøvede »sandhedens billedform.« Treschow (som à priori udtalte alt, hvad Darwin senere videnskabeligt har oplyst) var min religion — og det var først, da jeg for nogle aar siden læste Rydberg, at jeg saa, det var Platos ideallære i selvstændig norsk seerudgave. Ak ja — dø harmonisk tryg paa naturen og dens fortsættelse . . . som den vilde fugl, som ravnen, der blir træt og gammel, eller som dagen, der dør, med et: »Lær mig, Skog, at visne glad!« — det var min tro og trøst i mange aar; men saa suste der stadig noget indeni mig, det var aanden, som vilde mere, meget mere . . . . Og det høieste, der er hændt

af aand, livets største drama, var Jesu historie. Han var, saa misbrugt hans navn er blevet, jordens frieste mand og tilværelsens sammenhæng. Og den dag for ti aar siden, jeg fik øie for det, var mit livs lykkeligste. Fra den dag fandt jeg sammenhæng, hvor der før var kaos. Men herom nytter det ikke at præke for hverandre. Enhver faar kjæmpe sig frem gjennem *sit* til *sin* overbevisning.

Ingen kan tvinge sin næste til at tro noget — og fri tanke, fri, uhindret aandelig udviklingsgang maa der være for enhver!«

Troende — og dog tilhænger av den »fri tanke, fri uhindret aandelig udviklingsgang,« pietetsfuld, konservativ — og dog en lidenskabelig forkjæmper for fri undersøkelse, fri diskussion . . . . ut fra denne paradoxale forening av aandsmagter er det, en av Norges største digtere har skapt sine verker.

»Jeg er — sier han om sig selv — i min inderste grund en undersøgende natur, for hvem det er en livsfornødenhed at sé diskussion reist af alle, der har kræfter til at svare i spørsmaalet.«

Der er en dyp sammenhæng mellem Jonas Lies næsten mistroisk forskende aand og hans store samvittighetsfuldhet. Han uttaler selv etsteds: »Aa ja, min ven, vi begynder jo at komme efter saa smaat her i stuen hos mig ogsaa! Ved at komme efter forstaar jeg ikke at komme efter med hodet, thi *sé* kan jeg baade tanker og ting og egentlig allerbedst paa frastand, men at komme efter med *samvittigheden*, saa *den* føler i nytiden; *den er for mig alt.**) Det, *den* begynder at begribe, er først hos mig erobret land, og nu lever jeg under en sand indmarsch af klarheder over mit aarhundredes kamp paa alle felter.« . . . .

I disse ord har Jonas Lie ubevidst garanteret grundvolden for sin digtning. Her skimter vi dens organiske vekst og sammenhæng, men ogsaa med hvilken bydende nødvendighet han blev den »lumskeste, leende nedbryter av det, der stod i høi anseelse uten længer aa ha ret til plassen,« som Bjørnson uttrykker det.

Likesaa varsom og forsigtig som Jonas Lie var i sin ydre form baade som digter og som menneske, likesaa varm og modig paagaaende var han som ven.

Hans brev til Bjørnson gir vakre vidnesbyrd herom. Hvor det gjaldt at gi en advarsel eller si en inderlig følt sandhet, gik han paa, selv om han satte venskapet paa spil.

Man kan muligens være av den mening, at Jonas Lie saa vel snevert

*) Udhævet her. L. H.

paa forholdene den gang han paa liv og død vilde ha Bjørnson ut av politiken — hans mod og hans varme vil ingen lades uberørt av. Sandere og skjønnere venskap skal man ha vanskelig for at finde.

Interessante silhouetter skimter man i denne bog, især av Grieg og Kielland.

Dypest gripes man vel av Grieg, som elsked sit land og sin kunst med en »ulykkelig« kjærlighet, om man har lov til at bruke ordet ulykkelig om en følelse saa sterk og dyp, at den gav lidelse.

Det er et helt lands liv i flere av dets mest bevægede øieblikke man har levet med, naar man lægger bogen væk — ikke bare en enkelt digterskjæbne, stormfuld og uveirsknuget som faa andre.

Men naar man har fulgt Jonas Lie fra studentertiden gjennem Kongsvingerkrachet, da alt styrted sammen for ham, frem til gjæringens aar og det sene kunstneriske gjennembrud, naar man fra de lange utlændighets aar har fulgt ham, den verdens berømte digter, hjem igjen til eget hus og bo med alle forpligtelser klaret og alle disharmonier løst, da mindes man hans eget digt, da stiger hans eget skjønne billed frem:

Midt i Skogen i Norge staar en herlig furu, en kjæmpe i fjeldet, en senhøstes kar, tæt og seig i veden.

Synlig for alle stiger den frem, gylden og rød i solen. Slik vil den skinnende staa, saa længe der er dag i Norge.

Lilly Heber.

Kvinder av alle nationer. En utstilling av kvindearbeide skal holdes 1—28 sept. i Olympia i London. Vitenskap, kunst, haandverk, industri. Kvinders virksomhet i alle retninger skal illustreres derigjennem. De som vil være med maa ikke vente for længe, enten det er foreninger eller enkelte personer. Det sies utstillingen skal bli meget representativ. — Man kan henvende sig efter nærmere oplysninger til kommissionæren A. Staines Manders 75 Chancery Lane (Holborn) London W. C.

L. K. S. F.

Vi refererte sidst majoritetsforslaget til nye love for L. K. S. F.

Minoritetsforslaget er undertegnet *Thora Storm* og *Fr. Mørck*. Vi refererer i Tilllægsbladet de paragrafer hvori det stærkest skiller sig fra majoritetens forslag og de nuværende love.

Almindelig stemmeret for kvinder.

I statsraad er efter indstilling av justisdepartementet besluttet fremsat proposition til lov om forandringer i formandsskapslovene av 1837 for by og land. Forslaget omfatter et betydelig antal ændringer. Vi skal foreløbig kun nævne en: *Den kommunale stemmeret utvides til almindelig stemmeret ogsaa for kvinder.*

Man mener at forslaget skal kunne behandles saa snart av kontitutionskomiteen, at lovforslagene kan bli realitetsbehandlet av dette aars odelsting og lagting. Er lykken god saa har norske kvinder almindelig stemmeret til kommunevalgene i 1910.

M. h. t. den politiske kvindestemmeret saa er utsigterne ikke ændret. Et nyt politisk parti er dannet, som har antat navnet: »det frisindede venstre«. Kvindestemmeretten blev behandlet paa dets landsmøte, men det blev besluttet *ikke* at sætte den paa programet.

Stillingen er saaledes den samme som før. Kun venstre, det demokratiske arbeiderparti og socialdemokraterne har sat almindelig stemmeret for kvinder paa sit valgprogram.

Fra Sverige skriver man til os:

»Endelig har da kvinderne kommunal valgbarhet, men den politiske kommer nok til at la længe vente paa sig, siden det ikke lyktes os at faa den frem sammen med almindelig stemmeret for mænd. Idet en grundlovsbeslutning maa bekræftes efter nye valg, varer det en treaarsperiode mellem den første og sidste vedtagelse. Vi har endnu ikke faat den første — havde vi bare den var vi ovenpaa ti det hænder sjelden at en saadan beslutning omstyrtes. Men vi faar haabe og — arbeide. —«

I amerikanske blade har man meldt stemmeretten i Sverige er utvidet til alle mænd og kvinder. Vi har set det hilset i flere kvindesaksblade som den betydningsfuldeste seir som endnu er vundet. Saken var at et pressetelegram lød saa: «Svenske riksdag har git stemmeret til alle landets indvaanere som har fyldt 24 aar.« Som rimelig var blev det fortolket som at kvinderne var med. Det er bare den eiendommelige sprogbruk, som vi ogsaa har set prøver paa herhjemme, som har skapt misforstaaelsen.

Vi faar haabe at meldingen i de amerikanske blade er et godt varsel og at begivenheten selv ikke maa la for længe vente paa sig.

Barnelæge Einar Randers utsender paa Gyldendalske forlag en liden praktisk haandbog i barnepleien: *Den første barnealder.*

En fattig piges levnetsløb.

Av Nanna Thrane.

Hun var datter af fattige forældre i en afsidesliggende fjeldbygd. Faderen var et stykke af et geni og ligesaa bedstefaderen. Der gaar endnu fortællinger udover bygden om dem begge. Om det saa var selve presten, saa kunde han have brug for alle de underlige ting, de kunde finde op. Hendes moder derimod synes at have været en temmelig enfoldig kone.

Moderen laa i fjøset paa jellen oppe under loftet med den lille Anne hos sig. En nat, som hun havde lagt det nogle uger gamle barn foran sig paa fjælene, faldt det udover og ned paa fjøsgulvet, hvor det laa som livløst. Om en stund kviknede det dog til efter dette første haarde stød.

Hun var meget daarlig, da hun skulde faa tænder. Derfor gik moderen til Vis-Knud med hende. Han strøg med fingeren rundt munden, og det syntes, som smerterne gav sig med det samme. Hun fik ogsaa ganske ualmindelige tænder, stærke, hvide med en eiendommelig perlemorsagtig glands, og det har hendes sambygdinger tilskrever Vis-Knuts indvirken.

Da Anne var omtrent aarsgammel, fik hun kopperne og syntes i lang tid dødens visse bytte. Faderen bar det syge barn paa sine arme dag og nat, idet han uavladelig bad om, at det maatte faa leve. Mod alles forventning blev hun for anden gang reddet ud av døden, men frisk blev hun aldrig.

Faderen havde ikke før seet hende begynde at bedres, før han ogsaa blev angrebet av kopperne, og ikke længe efter døde han, det ukjendte geni, ung endnu.

Enken, som sad igjen med to børn, havde vanskeligt for at skaffe sig og dem livsophold, og saasnart de to smaapiger var blevet saa store, blev de sendt ud for at tigge. Det kunde være snaut nok deres udbytte ialmindelighed; det hændte, at de fik fugleben, blanke afskrabede. Men saa var der ogsaa lidt held indimellem.

Det er fra gammel tid skik der i bygden, at naar nogen er syg, saa giver slægtningerne til de fattige efter bedste evne. Paa en af de største gaarde laa husmandsfolkenes eneste barn farlig syg De fattige strømmede til, og i sin angst tømte gaardmandskonen sit righoldige stabur til sidste smule. Spekeskinker og pølser, som havde

dækket væggene i lange rader, vandrede over i de fattiges hænder. Da kom ogsaa de to smaapiger hjem med rigt bytte. Og endnu mens de fattige rundt om sad med velforsynet spisekammer, kom det syge barn sig.

Da Anne var halvvoksen, kom hun ud at tjene. Det var haardt arbeide for den lille, spedlemmede pige. Naar hun tænker tilbage paa sit liv, saa er der et spørsmaal som uvilkaarlig paatrænger sig hende: hvad var værst?

Især syntes hun, det var slemt at hente vand om vinteren. Det var ikke mere end netop, at kræfterne rak til, naar hun anstrængte sig til det yderste for at heise op bøtten med vand fra brønden, og hun segnede næsten under vægten av de to bøtter paa vandsælen og gik aldeles sammenbøiet, mens vandet skvalpede ud over hende, saa hun gik med en bred isbord om kjolen.

Omtrent ved den tid døde bedstemoderen. Hun var paa lægd omkring paa gaardene, hvor hun opholdt sig i fjøset, som skik var med lægdefolk dengang. Og fjøset var lavt, bælgmørkt og skiddent, Ingen vinduer, men et par glugger af en haands størrelse Havde et saadant gammelt lægdslem oplevet at se et moderne fjøs, vilde hun nok have troet, at kjørene uforvarende var kommet ind i storstuen. »Det er tungt at blive et krøtter paa sine gamle dage,« kunde en eller anden medfølende sjæl sige, men det faldt dog ingen ind, at det kunde være anderledes. Det var jo saa samfundets vise indretning.

I den sidste tid bedstemoderen levede, var hun syg og laa bestandig. Naar hun havde været det bestemte antal dage paa en gaard, blev hun lagt paa en langslæde og kjørt til den næste og løftet op paa jellen under fjøsloftet. Der laa den syge gamle kone uden at nogen bekymrede sig om hende. De løftede bare maden op til hende. Saa en dag mærkede budeien, at maden var bleven staaende urørt for lang tid. Da hun saa nærmere til, var den gamle død.

Det gjorde et dybt indtryk paa børnebørnene, de fik en skræk i sig for at moderen og de selv, naar tiden kom, ogsaa skulde ligge og dø som et kreatur.

Paa gaarden, hvor det hændte, syntes de ogsaa, at det var lidt leit. Da konen der flere aar senere laa for døden, sagde hun til sine omgivelser, at hun undredes paa, om hun hadde synd paa sig for gamle Siri Lægdekone; civilisationen med dens respekt for men-

neskerettigheterne maatte have trængt frem med vælde, naar bondekonen i den afsidesliggende fjeldbygd kunde finde paa at »undres paa,« om det var synd af hende, at hun havde været ikke mindre ligegyldig og ikke mindre ansvarsløs end alle andre mennesker. Det kunde være til beroligelse for børnebørnene, naar deres tid kom: Civilisationen gaar fremad, saa slemt vil de ikke faa det.

Efter at Anne havde tjent paa landet i flere aar, reiste hun til den nærmeste by, hvor hun fik arbeide paa en fabrik. Her arbeidede hun aar ud og aar ind for en betaling, som netop strakte til for at holde livet oppe.

Ved en tilfældighed havde hun faaet se en bog, som undermesteren havde faaet laane av mesteren. Den var skrevet af en professor i filosofi. Anne syntes, det var underligt, det hun læste der — læse kunde hun, men bare saa maadelig skrive — og hun bad undermesteren om at faa laane den og fik saa.

Han fortalte det til mesteren, som syntes det var kuriøst og tilbød at laane hende alle den bekjendte filosofs værker.

Og Anne læste med den forsultnes begjærlighed. I sin knappe fritid sad hun over bogen med den lille parafinlampe uden kuppel trukket lige ind paa. Da glemte hun, at det var mange timer siden hun havde drukket sin sorte kaffe med brunsukker til og sine to stykker smørbrød, og glemte at det sugede ligesom for bringen — det var denne nymodens kardialgien, de kaldte, saa det var da ikke sult.

Det stod som en lysning op af bogen. Mennesker som havde slige tanker kunde hun nok længes efter at se.

Men læsningen gjorde hende jo ikke mere fornøiet med sin skjæbne. Hendes kamerater bebreidede hende bestandig, at hun oversaa dem og havde en urimelig lyst til at træffe fine folk.

Saa var det engang professoren, hvis bøger hun havde læst, kom til byen. Hos en familie hvor Anne undertiden kom og besøgte tjenestepigen, som var fra samme bygd som hun, var man bleven opmærksom paa hendes ualmindelige forstand og hendes smag for filosofisk læsning, og fortalte professoren om hende.

Han ønskede at træffe den mærkelige fabrikpige, og saa mødtes de der.

Den lærde professor og fabrikpigen talte sammen om hans værker. Hun forstod. Professoren syntes jo rigtignok, ingenting kunde være mere ligetil at forstaa end det, han skrev, men han

havde dog mærket. at der var folk, som ikke kunde forstaa, og det var meget behageligt og uventet at træffe en saa rigtig og klar opfatning hos denne pige, som ingenting havde lært.

Professoren var rørt. Han tog hende i haanden til afsked, og hun havde taarer i øinene af glæde og stolthed.

Men hun var ikke fornuftig nok til at gjemme erindringen om sit livs skjønneste øieblik for sig selv og bare tage mindet frem igjen for at nyde det i ensomme timer, give sig selv det i draabevis. Nei hun maatte fortælle det, det var rent umuligt andet. Og hun fortalte det til sin vertinde og til alle, hun kjendte i huset, saa omstændelig som muligt.

Da hun kom paa fabrikken næste morgen, maatte hun undres paa, hvad arbeiderskerne vilde sige, hvis de vidste, hvem hun havde snakket med, og om de vilde have ærbødighed for hende, hvis de vidste det?

Mens store hjul og smaa hjul, hjul opunder taget og hjul nede larmede og snurrede rundt, og solen skinnede ind av vinduerne, var det ligesom hyggeligere end ellers. Og de arbeidersker, som pleiede at lægge an paa at plage hende, lod hende i fred, og allesammen var tause og ligesom lidt uvisse i sin opførsel mod hende.

(Forts.)

Nøden og fattigdommen

er stor iblandt os for tiden; der arbeides paa mange kanter for at lindre, men utilstrækkelig blir det.

Den private komite til hjælp til arbeide gjør saaledes anstrengelse for at kunne hjælpe familieforsørgerne til arbeide. Man har henvendt sig til kommunen, som antagelig vil sørge for at flere arbeider end vanlig blir sat igang. Man har tilstillet pastor Herzberg en sum til hjælp ved Tøien arbeidsstuer, ogsaa grødstationerne støttes. Til flere hjem har man git spinderokker, saa ogsaa de gamle konene, som passer barnene, kan tjene lidt.

Direktør Sam. Eyde og frue har git komiteen 200 kroner. Hr. Roald Amundsen vil holde foredrag til indtægt for den, og flere har lovet at yde hjælp. Der er saaledes livlig virksomhet omkring komiteen. Hvad der er utmærket da den forstaar at formidle gaverne paa bedste maate. Vi anbefaler den paa det bedste.

Ragnhid Jølsens samlede skrifter 2det hefte H. Aschehoug &. Co

I Danmark er man ivrig paafærde ianl. kommunevalget. Der vælges for første gang efter forholdstal-valgmaaten til sogne-og byraadene og borgerrepresentationen. Og kvinderne gaar for første gang til valg.

Den internationale kvindestemmeretsalliances formand Mrs. Chapman Catt har henvendt sig til formanden for Norske kvinders nationalraad med anmodning om at sende en representant (fraternal delegate) til femaarsmøtet — 1ste mai.

N. K N s styre har anmodet dr. phil. Emily Arnesen om at være deres representant ved den anl. En *fraternal delegate* skal overbringe en kort hilsen. Hun har ikke stemmeret i alliancens anliggender, men behandles i andre maater, m. h. t. gjæstfrihet o. l. som de andre delegerede.

I artiklen »*Napoleon*« (se de forrige hefter) er desværre indløbet en del større og mindre trykfeil. Den slemmeste er følgende: Side 79 »Thi i dybeste grund er genierne bestemt gjennem sin slægt og sin nation, om end en enkelt ved sin fortid som stand« o. s. v. skal være »ved sin fortid som aand«.

Marie From: Unødige bekymringer og andre skisser. Kristiania Eget forlag.

Idet heftet gaar i pressen kommer telegram om at *7 kvinder* er valgt i Kjøbenhavn. 7 av 42, det er noget andet end Kristiania, men saa er der ogsaa lige stemmeret for kvinder og mænd ved kommunevalgene i Danmark.

Til utenbys abonnenter.

Kontingent for tidligere aar bedes indsendt snarest. Ifølge postreglement kan kontingent for indeværende og foregaaende aar indsendes portofrit.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys.
Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys.
kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de mars 1908.

Fabriktilsynsloven Særlove for kvinder. Doktor Dagny Bangs foredrag (red.) — En Enquête om ægteskapsproblemet. — Fra Fr.stad Frisindet kvindesaksforening. — Jonas Lie. Oplevelser. Erik Lie (anm. av Lilly Heber). — Almindelig stemmeret for kvinder. — En fattig piges levnetsløp (av Nanna Thrane.) — Notiser. — Tillægsblad,

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. april 1909. | No. 7

Norges statsforfatning og forvaltning

III

Foredragsholderen, hr. universitetsstipendiat M. H. Lie, gik derpaa over til at omtale vor forfatnings bestemmelser om 1. hvorledes de forskjellige statsorganer er indrettet, 2 hvad de har at gjøre, deres funktioner, og 3. deres arbeids- og virkemaate.

Statsorganerne er de personer eller institutioner der av forfatningen er tillagt visse offentlige hverv paa statens vegne.

Man skiller mellem umiddelbare og middelbare statsorganer. De *umiddelbare* organer er de almindelige vælgere, stortinget, kongen i statsraad, domstolene. De *middelbare* organer er alle andre statstjenere, handlende paa statens vegne, embedsmænd, bestillings- og ombudsmænd.

De almindelige vælgere.

Stemmeretten var fra 1814—1884 meget indskrænket, idet betingelserne var ordnet efter *klassesystemet*, kun 7½ % av befolkningen var stemmeberettiget. Det avløstes av *censussystemet* 1884—1898 hvorefter 12 % stemmeberettigede, 1898—1907: almindelig stemmeret for mænd, 20 %, og fra 1907: tillæg av stemmeret for

kvinder paa en lav skattegrænse 25—27 % stemmeberettigede av befolkningen.

Hvert 3die aar foregaar valg av stortingsmænd og varamænd. Landet er delt i en række valgdistrikter, by og land, efter det princip at landdistrikterne, deriblandt alle ladesteder som ikke ved lov er git rettigheter som kjøbstad, skal ha $^{2}/_{3}$, byerne $^{1}/_{3}$ av alle representanter, altsaa landet 82, byerne 41 av de 123 representanter — uten hensyn til de stemmeberettigedes antal.

Paa landet danner amtet *valgdistriktet*, som er avgjørende for det saakaldte bostedsbaand d. v. s. den regel at representanter maa være bosat inden amtets grænser, med mindre han er forhenværende medlem av kongens raad.

Valgdistriktet deles derpaa i saamange valgkredse som distriktet har representanter. Hver kreds er atter delt i sogne, — et for hvert herred — altsaa vil en række herreders stemmeberettigede (hver i sine sogne) ha at stemme over kredsens kandidater til stortingshvervet. M. h. t. byerne utgjør regelmæssig hver by baade egen valgkreds og eget sogn — har byen fler representanter, deles den i like mange kredse, i hvilke da valget foregaar.

Avstemningen sker ved personlig fremmøte, (hvis ikke lovlig forfald skriftlig) hemmelig — dette er av betydning for at sikre valgets renhet.

En politisk vigtig bestemmelse, som kom med i 1906 samtidig med overgang fra indirekte til direkte valg, er regelen om *omvalg*. For at ansees valgt maa man ha mer end halvparten av alle avgivne stemmer. Opnaar ingen av kandidaterne dette, finder omvalg sted, og da ansees den som har simpelt flertal valgt. Man vil altsaa se at om ved første avstemning stemmerne spredes paa flere kandidater, vil kampen ved omvalget staa mellem de ro kandidater, som ved første valg fik flest stemmer. Hvis da f. ex. en høirevælger ser at hans kandidat ikke naar frem, og kampen ved omvalget staar mellem en venstremand og socialist, vil han ved omvalget allikevel kunne faa indflytelse paa valget.

Stortingets organisation.

En av de vigtigste eiendommeligheter er at stortinget utgjør *ét* kammer, mens nationalrepresentationen i de fleste andre land er delt i to kamre. Stortingets deling i odelsting og lagting hos os har væsentlig hensyn til arbeidsordningen — de egentlige love skal besluttes i disse avdelinger, mens alle andre saker behandles i samlet

storting. Inden avdelingerne kræves til gyldig beslutning simpelt flertal, likesom i stortinget uudtagen for grundlovsforandringer som kræver $^2/_3$.

Hvad man end maatte mene om fordele eller mangler m. h. t. de forskjellige systemer i sin almindelighet, har Norges historie vistnok vist at for os med vore enkle sociale forhold er étkammersystemet baade det naturligste og bedste. Med de politiske motsætninger som saa let sætter sig fast imellem to kamre kunde det hænde at vi ikke havde havt vor enstemmige 7. junibeslutning.

En anden eiendommelighet ved vort storting er et noksaa gjennemført komitevæsen. Alle saker skal behandles i faste komiteer. Der er heri en fare for den fri behandling og avgjørelse under offentlighetens kritik og kontrol, da sakerne kanske i virkeligheten allerede kan være avgjort i de hemmelige komiteer, før de kommer til behandling i stortinget.

Nok en eiendommelighet er at kongen ikke har opløsningsret, det har dog mindre betydning hos os, saalænge der er valg hvert tredie aar, hyppigere kan man vanskelig møte til valg over det hele land.

Foredragsholderen kom derpaa ind paa spørsmaalet om folkeavstemning (*referendum*) ret for vælgerne til direkte at stemme over lovforslag, enten saaledes at der er *adgang* til at henskyte saken for vælgerne (*fakultativt referendum*) eller at visse saker *skal* forelægges disse (*obligatorisk referendum*). Han mente at folkeavstemning ikke er en naturlig del av det parlamentariske styresystem, og at dette i de land hvor det er anvendt ikke er forbundet med dette. De to avstemninger hos os i 1905 utsprang av en saa særegen politisk situation at derfra intet kan sluttes om dette spørsmaal, hverken i den ene eller den anden retning.

Stortingets funktioner er nærmere opregnet i grundloven § 112 og § 75. De vigtigste er: Ret til at foreta forandring i grundloven, lovgivnings, beskatnings- og bevilgningsret, dertil kontrol over ministrene med rigsrets tiltale som yterste middel.

Om kongemagtens organisation

bestemmes i grundlovens § 4—12 og 27—37. Den vigtigste regel er at kongen ikke kan handle paa statens vegne, altsaa som kongemagt, uten sit raads raad. Alle vigtigere avgjørelser skal fattes i et statsraad med mindst fem ministre tilstede, og enhver av disse er juridisk ansvarlig for riksret for alle kongelige beslutninger, hvorimot de ikke kraftig har protesteret til protokols i raadet.

Enquêten om ægteskapsproblemet.

I det no. av »Politiken« hvor Rosalia Jacobsens enquête*) er indtat findes følgende svar fra Ellen Key — et resumé av forfatterindens meninger om denne sak, vel kjendt fra hendes skrifter.**)

1) Nej. Thi kun en kvinde, der føler sig lykkelig (og lykke vil sige udvikling af alle de personligheden iboende kræfter), kan udføre sine pligter som datter, hustru og moder godt. Hun kan frit ofre en del af sin personlighed (for eks. udviklingen af et eller andet talent) for at kunne udføre de omtalte pligter, men hun kan aldrig underkue eller tilintetgøre hele sin personlighed og samtidig være et villende medlem af familien eller av samfundet i ordets videste betydning.

2) Hun bør derfor søge en saadan løsning af eventuelle konflikter, at hun, om det er hende muligt, kan udføre sin pligt uden at tilintetgjøre sig selv. Men hvis dette ikke er hende muligt, saa er hendes første pligt den imod hende selv, saa at hun hverken legemligt eller aandeligt gaar til grunde

3) Nei. Forholdet mellem de to køn naar kun sin sande skønhed og hellighed, naar ethvert ydre privilegium fra begge sider udelades, og naar manden og kvinden staar fuldstændig lige, hvad deres ret og personlige frihed angaar. Og dette gjælder saavel i ægteskabet, som udenfor dette. Men det, at beskytte moderen og barnet, burde være samfundets og faderens første pligt.

4) Jo. Kvinden bør naa saa vidt, at hun, ligesaavel som manden, kan underholde sig selv. Men opdragelsen af barnet bør være den høieste form for en moders arbeide, og lønnes bedre af samfundet end nogetsomhelst andet arbeide.

5) Igennem en fælles opdragelse bør begge køn beredes til et gensidig kendskab til og en gensidig agtelse for hinanden.

Og kvindens stolthed bør slutteligt vaagne, naar hun naar til at føle sig som en villende medarbeiderske i samfundet, saa at hun ikke mere hverken vil give eller modtage kærlighed for nogensomhelst ydre fordel. Men med en dyb forstaaelse af begge kønnenes ansvar overfor fremtidsgenerationen, bør man naa saa vidt, at man giver moderen den største betydning, og kvinden bør føle det som en pligt kun at kalde et fuldstændig sundt afkom til live.

Intet baand og ingen ydre fordel i kærlighed; det er den nye kønsmorals lov. Og den burde særligt koncentreres om en streng undervisning i pligterne mod den ny generation, der burde meddeles dem, der har i sinde at blive forældre . . . I stedet for, at man som nu stifter og underholder et uendeligt antal umoralske ægteskaber. *Ellen Key.*

Vonsered. Sverig.

Svar er indløbet fra norske men ikke tidsnok til at komme med i dette hefte.

---

*) Se forrige hefte.
**) Gjengit her i den danske oversættelse.

Bøger.

Herman Aall: *»Mere Klarhet i Samfundsspørsmaal.«*
(I kommission hos Steenske bogtrykkeri & forlag. Pris 1 krone.)

Det er med en viss spænding man gir sig av med en bok af Herman Aall. — Naar forfatteren leilighetsvis har fremtraadt offentlig, gjennem artikler eller foredrag, har han vist at han formaar at kaste lys over et emne gjennem skarp tænkning, og at gi os utbyttet av en alsidig og betydelig kundskapsmængde i fængslende og klar form. Dette indtryk bekræftes endnu stærkere ved læsningen av denne samling af dels før offentliggjorte, dels nye indlæg under ovenstaaende titel. Indholdet er tidens mest aktuelle spørsmaal dem man ikke kan vise fra sig, fordi de hver dag rykker os nærmere, mere krævende ind paa livet. Og sproget er klart og fast, kan gi glimt baade ved tanke og form som av blankt staal. Man faar derhos en fortræffelig oversigt over de foreliggende spørsmaal f. eks: »Kampen mot armoden,« »Kvinder i offentlige stillinger,« »Opdragelsen til forældre.« — Højeste opmærksomhet fortjener den vidtrækkende plan, forf. fremkaster om oprettelse af et næningsraad. Tanken gaar ut paa at oprette en centralstation for oplysning om

1) landets *næringsmuligheter* (herved tænkes fremforalt paa landbruket, og særlig utvandring tænkes motvirket derved,)
2) de *enkelte næringsvirksomheters* fordelagtigste driftsmaater, — hvorved internatioual konkurrancedygtighet tilstræbes, —
3) de vigtigste varers og pengenes markeds-stilling til enhver tid, under hensyn til høstutbyttet og med sigte paa næste aars landbruksplan, skibsrederi bedrifter, o. s. v.

Herved synes planen særlig at være forebyggelse af konkurser og af ikke levedygtige foretagender f. eks. overdreven byggevirksomhet, saa vel som fremhjælp av nyttige foretagender. Bestræbelserne gaar ut paa at imøtekømme socialisternes krav paa organisation af samfundets økonomi uten at derved forspildes det individuelie initiativs værdi. Forf. hævder, at ethvert samfundsmedlem bør kunne faa svar af sit samfund paa spørsmaalet, *om det har plads for individet eller ikke,* — hvad ingen nuværende institution gir os — fordi den enkelte ikke kan skaffe sig kjendskap hertil, det kan blot en centralledelse der har organer for undersøkelsen i et embeds- og ombudsverk. Den hele artikel som er utmerket skrevet har krav paa oplyste og stemmeberettigede borgeres alvorlige overveielser.

Der er i det hele neppe en artikel i boken uten nye og værdifulde tanker, der gir »mere klarhet« i de omhandlede spørsmaal. Særlig vil jeg

fremhæve den skarpsindige undersøkelse av »moral- og retsundervisning i skolerne.« Forf.s angrep her er saa betydningsfuldt, at det enten maa afslaaes ved motbeviser eller maa erkjendes at peke paa en nødvendig reform.

A.

Femaarsmøtet i Canada.

Til det internationale kvinderaadsmøte i Canada i juni maaned kommer to, formanden og en til, til at reise, ved hjælp av den sum som blev bevilget av stortinget. Hvert land har imidlertid ret til at sende 10 delegerede, og det kan hænde der blir flere delegerede fra Norge, som reiser helt paa egen bekostning.

De delegerede fra Europa ventes til Montreal den 11te juni, hvor de vil bli det lokale kvinderaads gjæster indtil mandag morgen, 14. juni; da reiser man videre med jernbane til Ottowa. Her i Canadas hovedstad vil man tilbringe dagen som dette lokalraads gjæster, om aftenen reiser man til Toronta i Pullmanvogne, og kommer tidlig om morgenen næste dag til Toronto.

Formiddagen vil ofres komitemøter, de som ikke deltar i disse sætter vistnok mest pris paa at faa hvile lidt, før det egentlige møte begynder, næste dag.

Torontos kvinderaad tilbyr gjæstfrihet til alle som kommer fra andre verdensdele og er meldt fra de respektive nationalraad, og ogsaa til valgte delegerede og indbudte talere fra de Forenede stater og Canada.

Alle møter vil bli holdt i Universitetsbygningen, og der vil bli rigelig plads for otte sektionsmøter i kongresuken og ogsaa til komiteværelser, læseværelser, kontorer, presseværelse m. m. Det er ogsaa arrangeret saa at lunchen kan serveres paa stedet, og den rummelige park som omgir universiretet vil gi anledning til spasserturer og rekreation mellem møterne.

Aftenmøterne holdes i den nye Convocation Hall og første aften vil Torontas borgermester og Lady Edgar, formand for Canadas kvinderaad, ønske velkommen, hvorefter I. C. W.s president og presidenterne for hvert nationalraad vil svare.

Torsdag 17 juni om aftenen vil borgermester og fru Olliver holde mottagelse i Raadhuset, hvor alle besøkende med deres verter og vertinder vil bli indbudt.

Blandt andre utflugter kan nævnes en paa Ontariosjøen til Niagara, mange *gardenparties* o. l. er ogsaa arrangeret.

Den tur som er planlagt efter møtet gjennem Canada og dele av de Forenede stater frem til det Stille hav vil vistnok bli storartet.

Private jernbanevogne vil bli benyttet under hele turen, som varer i 23 dage; saa man slipper hotelregningen. Selve jernbanebilletten koster £ 15 16. Hvis Pullmanvogne brukes vil sovepladsen dertil komme paa £ 9. 4. hvis turistvogne £ 5. Underveis kan man være gjæster hos flere lokalraad. Diæten regner man i gjennemsnit til 5 shillings om dagen.

Som man ser blir det desværre trods alt en dyr fornøielse, saa det er vel tvilsomt om nogen herfra kan delta i turen.

Mange delegerede fra Europa reiser over med the *Laurentic* 3. juni fra Liverpool.

Den internationale kvindestemmeretsalliances 4de møte vil avholdes i London fra 26. april til og med 1. mai 1909. De tilsluttede *landsforbund for kvindestemmeret* i følgende 16 land har ret til at sende 6 delegerede og 6 suppleanter nemlig: Australien, Bulgarien, Canada, Danmark, Finland, Tyskland, Storbritanien og Irland, Ungarn, Holland, Norge, Rusland, Syd Afrika, Sverige, Schweiz og *United States* Amerika. Indbydelse til at sende representanter (*fraternal delegates*) gjælder alle landsorganisationer som har sympati for vor sak.

Individer tilhørende hvilkensomhelst race, land eller bekjendelse, som tror paa de kvindelige borgeres ret til at forsvare sine interesser i samfundet med stemmeret, indbydes til at være tilstede.

Den store bevægelse for folkenes selvstyre, som har gjort saa kjæmpemæssige fremskridt i de sidste halvhundred aar, vil ikke stanse før like politiske rettigheder er git til mænd og kvinder. At kvindestemmeret om kort tid vil bli til virkelighet — som det allerede er i Australien, New Zealand, Norge, Finland og fire av Amerikas forenede stater er der ikke længer tvil om. Hvilken nation der vil være den første til at yde kvinderne retfærdighet, og hvad tid det vil ske, er det eneste som endnu er uvist. International raadslagning og internationalt samarbeide maa til for at fremskynde bevægelsen. Alle som er interesseret i dette, det største av dagens spørsmaal, ønsker vi hjertelig velkommen til vort møte.

(Styrets underskrifter.)

I to av de forenede stater nemlig *Washington* og *Syd Dakota* har Underhus og Senat besluttet stemmeret for kvinder. Det kommer da an paa *referendum*, men det har tidligere vist sig farlig for kvindernes sak.

Fra Østerrige.

Nationalitetskampen og kvinderne.

Wienertidsskriftet *Neues Frauenleben* bringer i sit marshefte en længere høist læseværdig artikel med ovenstaaende overskrift av *Leopoldine Kulka*. Vi skal gi nogle utdrag av den.

Mens krigsfaren truer utenifra raser hadet i det indre. Parlamentet har den haabløse opgave at bane vei for fornuft — haabløs fordi ingen længer spør om ret eller uret, men kun hadet hersker. Elleve nationer bor i dette rike, og alle hader de hinanden. Tyskeren hader tschekeren, tschekeren den tyske, italieneren slovaken. slovaken magyaren, magyaren de tyske, polaken rutheneren og saa videre i et nendelig gjensidig had.

Dette had viser sig ikke bare i det politiske liv, hvor det sprenger regjeringer og parlamenter, det trænger sig forstyrrende ind i forretningslivet og i retssalerne. Man ser det ikke bare hos mobben paa gaten, men hos »nationens blomst,« den akademiske stand, og ind i privatlivet sniker det sig med sin gift.

Og nu *Østerriges kvinder*? De som jo staar helt utenfor politik — jo de hader med av ganske hjerte. Tschekiske kvinder er med i mændenes angrep paa de tyske, og i tyske kvinders mund hører en de mest hadefulde ord mot de tschekiske. Man maa ikke tro det bare er i de lag hvor man har lettest for at efterape. Nei ogsaa hos fintdannede, tænkende kvinder og mænd — den samme følelse, samme fordømmelse av de andre. Hvad kan da bringe høit staaende mennesker til slikt had naar det gjælder nationalitetsspørsmaalet? Man kan søke det i tre retninger: krænket retsfølelse, trangen at komme de undertrykte til hjælp og følelsen av at nationalitet er et av de høieste goder.

»De tyske føler sig f. ex. stadig tilbaketrængt i Østerrig. De føler sin gamle høie kulturs værd — skal de nu vige for de indtrængende og lavere staaende folk? Det er uret, det er undertrykkelse, det er at prisgi store værdier.

Men nu de slaviske folk, de stræber opad, vil utvikle sin kultur, de føler livets unge stærke kraft i sig, skal de la sig trænge tilbake. Det er uret, det er undertrykkelse, det er at prisgi en stor værdi. Med rette føler hver i sin stilling sin ret krænket. *Ti vi er alle undertrykte undertrykkere. Vi glemmer atter og atter at der kun er én maate, hvorpaa vi i længden kan bevare vor ret. Det er ved at respektere andres ret.*

Man vil si, dette er skjønne talemaater, men i praxis er det uigjennem-

førlig i Østerrige. En kjendsgjerning er det imidlertid at den hittil eneste praktiserte metode, hadets, har vist sig gold. En kjendsgjerning er det at i Østerrige bor der elleve nationer, hvorav ingen er saa numerisk stærk, at de andre forsvinder ved siden av den; de stærkeste, de tyske utgjør ca. 36 % den næststerkete czekerne ca. 23 % av den samlede befolkning. Igjennem aartier har striden dreiet sig om hvorvidt de tyske, som er stærkere end hver enkelt av de andre nationer, har lov til at herske, eller om de andre nationer som sammen har den overveiende majoritet har ret til det. — I en barnefortælling av Selma Lagerløf er der en vis ravn som fortæller eventyr, og i disse eventyr forekommer der altid to onder som skal vælges imellem, men altid findes der tilsidst en tredie utvei. Den »tredie vei» findes i Østerrige, og ikke behøver den opfindes, — den er alt fundet for 60 aar siden av *Fischhof*. Siden den tid er den videre oparbeidet, og den er nu blit et løsen. Det er *national autonomi*. Den bestaar i at hver enkelt nation tar sine saker i sin egen haand og har sin egen representation.«

Forf. utvikler nærmere om denne selvregjering inden Østerrige, og hvilke gode følger den vilde ha. Hun roser socioldemokraterne, fordi de har øie for denne retning, og at et av deres organer »Arbeiterzeituing« kjæmper for de nationale minoriteters ret.

Ogsaa indenfor det borgerlige samfund, sier forf. derpaa, existerer en stor bevægelse, som bygger sig op paa et saadant grundlag, det er *kvindebevægelsen*, og som burde kjæmpe for dette maal. Det nytter ikke at tale om broderlighet og søsterlighet ute i verden paa store kongresser, der er et ordsprog som sier: *charity begins at home,**) med endnu større sandhet kan man si til kvinderne at internationalismen maa begynde hjemme. — I eget hjem, i privatlivet kunde mange kvinder i landet arbeide for en god løsning av nationalitetsspørsmaalene — hvor de nu ofte øker forvirringen.

Agtelsen for andres liv og fremmed eiendom, den er jo nu sterk hos kulturmenneskene. Men agtelse for fremmede nationaliteter existerer knapt. En mor vil ikke se rolig paa at hendes barn stjæler fra et andet barn, men hun vil smilende høre paa, naar hendes gut fortæller om hvorledes han har haanet sin skolekamerat for hans nationalitets skyld. Og naar hendes gut kommer op i gymnasiet og kommer hjem med flosklerne om, »den store tyske kulturs forret« og om »slavernes opatstrebende magt« saa hører moren med glæde paa sin søns »ideale« utgydelser — og tænker slet ikke paa, at ogsaa av en liten nation kan noget stort fremgaa (hvem kunde f. ex.

*) Kjærlighet maa begynde hjemme.

for nogle tiaar siden ha trod, at det lille norske folk skulde frembringe en aand, hvis tanker skulde øve indflytelse paa hele den civiliserede verden). Og paa den anden side erindres igjen ikke hvormeget man skylder det forhadte »tyske væsen». Og la os tyske tænke paa at vor kulturs størrelser, en Dürer, Schiller, Goethe, Kant — slet ikke la vegten paa det nationale element. Man vil indvende at nationalitetsbevidstheten senere er utviklet — det er sandt, men dette tyder paa at den kan utvikles end videre. — — — —

»I det store opdragelsesarbeide til sand nationalitet er det de østerrigske kvinders pligt at være med. Det maa de være av fornufthensyn, som talsmænd for sine egne internationale interesser, det maa være dem en æressak som forkjæmpere for frihet og selvstændighet, og det maa være dem en hjertesak alene som kvinder. »Jeg kan ei hade med — jeg kan kun elske med« — dette ord av *Antigone*, heltinden og oprøreren, det vidunderligste kvindeligste ord en digter nogensinde har lagt en kvinde i munden — er ogsaa løsenet i nationalitetsspørsmaalet. —

*

Efter denne artikel kommer flere som kredser om det samme, som «Skolen og Nationalismen« og »Nationalitet og Philantropi«. Saa kommer redaktørens, *Augusta Fickerts* bemerkninger under titel. *Epilog i aforismer.* Den gjør sterke indvendinger mod den her anmeldte artikel.

Forslag om politisk stemmeret og valgbarhet for svenske kvinder paa samme vilkaar som for mænd er nu fremsat av *Staaf* m. fl. i Andet kammer.

Om svenske kvinders borgerrettigheter

har vort blad i det sidste indeholdt endel notiser, men der har været flere forhold som har trængt nærmere forklaring. I *Jus Suffragie* gir *fru Frigga Carlberg* fra Gøteborg følgende orienterende oversigt.

Den 10de februar 1909 er en dag som vil erindres i Sveriges politiske historie. Den dag gik forslaget om utvidet stemmeret for mænd igjennem i riksdagens begge kamre.

Det er den senere tids vigtigste lovreform i vort land og er et skridt i rigtig retning henimot folkestyre og retfærdighet, skjønt den er meget langt fra at være ideal.

Den nye lov indfører forholdsvalg, reducerer betingelserne ang. eiendom

for at bli medlemmer av 1ste kammer og fastsætter samme løn for medlemmer av begge kamre. Dette er de vigtigste træk i den nye lov.

Forslagets vedtagelse blev ikke hilst med begeistring, som det syntes ikke engang av det konservative parti, som førte seiren hjem. Der hersker en følelse av at det lange altopslugende stemmeretsfelttog ikke er tilende, dertil er reformen altfor begrænset og litet tilfredsstillende for mængden av borgere.

Alle kvinder og en fjerdedel av de voxne mandlige borgere er endnu utelukket fra politiske rettigheter. Stemmeretsforslaget var knyttet sammen med et forslag om en kommunal reform, som indeholdt valgbarhet for kvinder til alle kommunale institutioner undtagen *Landstinget*. Landstingets væsentlige funktion er nemlig at vælge medlemmer til *Første kammer*, følgelig vil man ikke ha kvinder ind der.

De svenske kvinder d. v. s. ugifte, enker og fraskilte — har havt kommunal *stemmeret* paa samme vilkaar som mænd siden aar 1862. Den lov som nu er gaat igjennem gjør kvinderne valgbare til alle kommunale hverv, til kommunestyrer i by og land.

Men valgbarheten i kommunen, avhængig av stemmeretten, og stemmeretten grundlagt paa skat er en meget slem omstændighet. Derved utelukkes flerheten av dem som leder hjemmenes husholdning fra at benytte sin erfaring til den kommunale husholdnings bedste. En gift kvinde kan ilægges skat, hvis hun har indtægter av arbeide eller eiendom som lovlig staar til hendes raadighet.

I det hele blir denne valgbarhet for kvinder som ikke har politisk stemmeret et merkelig fænomen inden den offentlige representation. En person som ikke kan stemme, kan ikke destomindre bli valgt til medlem, kanske til ordfører i et bystyre! Og en endnu større motsigelse er det at en gift kvinde som ikke alene mangler stemmeret, men som staar under formynderskap, skal kunne faa sæde i et bystyre.

Dette system maa av enhver som har evne til logisk tænkning, dømmes som *absurd* og vise, at det eneste som kan rette paa det er kvindernes politiske frigjørelse.

Et andet vidnesbyrd om at det dog gaar fremad med vor sak, er et forslag som er gaat igjennem i begge kamre uten debat — det gir kvinder adgang til visse læreposter i stats-skolerne, til at ansættes som læger i statens tjeneste, og til stillinger i forskjellige institutioner for videnskap, kunst og haandværk.

Saa en efter en falder de — de gamle skranker, og dørene aabnes til den sociale virksomhets verden, den underfulde verden hvor alle borgere skal være hinandens politiske like. Vi har kun at arbeide og at vente — især at arbeide.

Japans buddhistiske mission.

I Europa lægger man altfor litet merke til den virksomhet som de japanske buddhister, især efter den russisk japanske krig, utfolder i Amerika skriver Th. V. Galetzki (Leipzig) i det internationale magasin »Dokumente des Fortschritts.«

Buddhismen er idag den mest utbredte religion i Japan — efter en paalidelig statistik fra aaret 1905 er der ikke mindre end 72 270 buddhistiske missionærer og geistlige; den griper mer og mer om sig nedi folket, hvor den gamle *Shintø*dyrkelse efterhvert maa gi plads for den.

Netop buddhismen var det som under krigen gav japanerne det uutslukkelige mot, den dødsforagtende koldblodighet, de store og overordentlige egenskaper som har vakt hele Europas beundring. Ingen religion præker saa indtrængende velvilje, medlidenhet og sympati likeoverfor alt levende, men heller ingen religion indprenter *foragt for livet* som den buddhistiske, den lærer menneskene at dø.

Det var derfor et klokt træk av den japanske regjering, at den tillot — om end ikke anordnet — at hvert regiment og hver eskvadron i armeen, saavelsom hvert skib i den keiserlige marine, fik med buddhistiske missionærer. Disse forstod at sprede trøst og virke til velsignelse under krigens rædsler.

Den lykkelige utgang paa krigen, den moralske kraft, den forhøiede selvfølelse det gav Japan fra nu av at være den utkaarne nation i Østasien fremkaldte ogsaa paa det religiøse omraade en ivrig propaganda. Næsten i alle land paa det asiatiske fastland bredte den japanske mission sig, men mest i Korea og Kina; det var begyndt før krigen, men nu voxte den i iver og omfamg.

Opvækkelse til liv av den stivnede kinesiske buddhisme og en forening av alle dens grene — det er opgaven som den japanske mission sætter sig her.

Begeistringen over den heldige propaganda naadde sit høidepunkt, da et kinesisk tidsskrift pegte paa nødvendigheten av at sende buddhistiske missionærer til London. Endelig fremstod ogsaa tanken paa et konfuziansk-buddhistisk universitet. En indflydelsesrig japaner, som ogsaa kjendte den sydlige buddhisme godt, anbefalte det interessante projekt med disse ord: »Ved den yderst vigtige kulturhistoriske begivenhet vil Asiens folk med engang faa sin egen aandskultur stillet for øie, de vil faa anledning til igjen at lære at kjende de hellige skatter de selv eier. Asiens folk behøver ingen ny religion, hvad de trænger er at bli sig bevidst de kilder som, nu ukjendt for tusender, flyter i deres eget land.«

Politik og religion har rakt hinanden haand til fælles virksomhet.

I 1905 om høsten drog ikke mindre end 5000 kinesiske studenter til *Tokio* for at utdanne sig der, mens de japanske buddhistiske missionærer i Kina grunded skoler, hospitaler, barnehjem m. m.

Formaalet er: fra Japan av skal Kina bli buddhistisk paanyt Med klokskap og behændighet søker de japanske missionærer at knytte sin propaganda til urgamle traditioner og bevirke en oplivelse av hvad der laa stivnet i former, en gjenopvækkelse av en slumrende religion. Kina, Korea, Mandschuriet og de tilgrændsende strøk blev helt aapnet for missionen.

Men de japanske buddhisters rastløse arbeide indskrænket sig ikke til de stammebeslægtede land, det gik snart og med intensivere kraft over til det amerikanske fastland.

Buddhismen som saadan var ikke ukjendt i Amerika. Alt i aaret 1888 var et tidsskrift grundet i *Santa Cruz* (Kalifornien) under navn: »Buddhismens Straale.«

I 1893 holdtes i Chicago det bekjendte *Religionsparlament*, der var flere representanter for buddhistiske missionscentrer. Det er forbausende hvad der siden den tid er utrettet i den budbhistiske ides tjeneste. Denne energiske mission skyldes det at buddhismen idag er en aandelig magt paa det transatlantiske kontinent, som ikke bør agtes ringe.

Til bedre forstaaelse av den fra Japan ledede buddhistiske virksomhet skal det oplyses om, at propagandaen i Amerika utgaar fra den mest indflydelsesrike buddhistiske skole i Japan, den rationalistiske *Shin-skole*, hvortil idag mer end halvdelen av alle Japans skoler slutter sig.

Shin-skolen forkaster alle ydre ceremonier og betoner den nøie iagttagelse og opfyldelse av *alle sociale* og *humanitære pligter* og *dyder*, med andre ord: opfyldelsen av de fordringer som *den buddhistiske morallov stiller til sine lægge tilhængere.* Med al den frihet som den tilsteder de geistlige — ægteskap er tillat, munkedragten er avskaffet, likesaa tonsur og avragning av skjæg, — betoner *Shin*-skolen meget sterkt den buddhistiske moral og søker uavladelig at gjennemsyre det moderne liv med buddhistisk aand.

Japanernes diplomatiske kløgt viser sig i den aabenbare tendens til at tyde visse kristelige værdier buddhistisk, og paa den anden side at iklæde buddhistiske sandheter kristelig orddragt. Mens det *asiatiske Mahabodhi* selskap stiller sig avvisende likeoverfor kristendommen og ikke indlater sig paa noget slags kompromis, indtar den *amerikanske* sektion en meget imøtekommende stilling likeoverfor kristendommen. I statuterne sies uttrykkelig: Formaalet er at fremme en sympatisk tankeutvexling mellem buddhister og kristne.

»Selskapet vil befordre en bedre gjensidig forstaaelse mellem kristne og buddhister og ønsker derfor at der blir aapnet en mulighet for buddhisterne til at studere ved Vestens universiteter, for at kunne overflytte den moderne videnskaps fordele og kristendommens lære til hjemmet.«

Høfligheten er et fremtrædende træk i det japanske væsen, det fornegter sig aldrig. Under paaskud av en »bedre forstaaelse mellem Østen og Vesten« trænger den japanske buddhisme ustanselig og maalbevidst frem, skridt for skridt, og erobrer sig stadig nye omraader.

Der opstaar nye stationer saaledes i *Vancouver* i Britisk Columbia; og i Boston optages arbeidet. I oktober 1905 kom efterretningen om at i *Los Angelos* (Kalifornien) skulde en centralhelligdom for de amerikanske buddhister indvies.

I februar 1906 berettet bladene om indvielse av et nyt buddhistisk tempel i San Francisco. Efter jordskjælvet blev der en stund en stans i den buddhistiske mission, men det varte ikke længe, saa blomstred den mer end før. Dens tidsskrift stansed kun en maaned og utkom senere regelmæssig.

Den 8de april 1906 feired buddhisterne festen »Buddhas fødsel« i *New York*. Ved denne fest holdt japanske geistlige taler til folket. Ogsaa fra Boston og andre steder kom der meldinger om at japanske forelæsere havde samlet et stort amerikansk publikum omkring sig.

Saadanne meldinger skal man agte paa, de taler et tydelig sprog, de fortæller om de japanske missionærers ivrige virksomhet i et land, som mer end noget andet er opstykket i kristne sekter. At en slig sterk propaganda maatte vække uvilje blandt amerikanere er rimelig nok.

Dennn uvilje gjælder ikke alene den fremmede race, men ogsaa den buddhistiske mission, som fra kristelig side altid har mødt alvorlig motstand. »Budhismen regnes jo endnu i vor tid i flere kredse blandt kristendommens oprigtige bekjendere for en hedensk religion!«

Det er værd at lægge merke til at grundlæggelse av skoler efter buddhistisk mønster hører med til den japanske mission, og allermindst maa man glemme at ta japanerens temperament i betragtning. Er han sikker paa en sak, fastholder han sin mening til det yderste, og gaar frem med den seigeste utholdenhet, uovervindelige hindringer anerkjender han ikke.

Dette temperament avspeiler sig tydelig ved et oprop fra »unge buddhisters internationale forbund« som blev utsendt fra centralkontoret i Tokio en tid efter avslutningen av den russisk-japanske krig.«

Her uttales bl. a. »I en tid da den tænkende del av menneskeheten er blit træt av de onder, som en rent materiel kultur fører med sig, vender

mange sit blik mot buddhismen som den mest fornuftige, filosofiske og kosmopolitiske religion, som er overgit vort 20de aarhundred i arv fra forgangne tider — en religion som paa en fuldkommen maate tilfredsstiller en fremadskridende menneskeheds aandelige fordringer. Likeoverfor den nuværende tids forhold er vi unge japanske buddhister besjælet av et inderlig ønske om at utbrede Buddhas evangelium blandt alle folk, og at indprente dens læres sandhet i alle de racer som bor paa jorden.

De buddhistiske folks flerhet er faldt i slummer under en tilstand av hjælpeløs overtro. Det keiserlige ørike i det fjerne Østen sætter det som sit formaal at vække hele det sovende asiatiske kontinent, og stræber med iver efter at faa gjennemført denne sin selvpaalagte opgave. Derfor maa heller ikke rigets buddhistiske indvaanere være ledige. Det er deres pligt at sætte det som sin opgave at bli aandelige gjenopvækkere av Asiens folk og samtidig at utsaa buddhismens sandhet vidt og bredt over jorden. »Unge buddhisters internationale forbund« er blit stiftet som det første skridt til virkeliggjørelse av dette ideal; det er dets maal at bli en kjæde som sammenknytter alle buddhister, som lever spredt i alle verdensdele; det vil bane vei for deres sammenslutning og fuldkommengjørelse og vil i stor maalestok virke for menneskeslegtens forædling.

Brødre og søstre, hvor I saa end er i Asien eller Amerika eller i andre verdensdele, kom og foren eder med os! Lad os haand i haand gaa mot vort store haabs ærefulde virkeliggjørelse.«

Fra dette oprop slaar os imøte japanerens overbevisning om buddhismens altoverragende kulturopgave — det vil da si ikke buddhismen i sin almindelighet, men *den japanske buddhisme.*

*

De kjendsgjerninger som er omtalt i den interessante artikel, vi her har git i utdrag, gir meget at tænke paa. Vi er altfor vant til at betragte hvad der foregaar i det fjerne Østen som os uvedkommende. Men en dag kan vi pludselig faa se fænomenerne i vor nærhed, ansigt til ansigt.

I en artikel: *Pressen och nattarbetsförbudet* skriver *Dagny.*

Vi har tidligere havt leilighet til at paapeke den nære sammenhæng mellem den her omtalte beskyttelseslovgivning og ordningen av hjemmearbeidsinspektionen. Erfaringer fra utlandet viser klarlig, at utestængelse av kvinder fra fabrikarbeide ved nattetid øker hjemmearbeiderskenes tal, og det er kjendt nok hvor ufordelagtig hjemmeindustrien stiller sig i økonomisk og hygienisk henseende. Under saadanne forhold kan intet være rimeligere end kravet paa at natarbeidsforbudet idetmindste maa henstaa til vi faar en lov

som paabyder inspektion for hjemmeindustriens vedkommende, og indtil en slik lovs virkninger er iagttat. Denne fordring er saa meget mer berettiget, som det kvindelige natarbeides ringe anvendelse inden vor fabrikindustri under ingen betingelser gjør forbudet — var ogsaa dets gagn ubestridelig — til et paatrængende krav for øieblikket.

Landskvindestemmeretsforeningen

avholdt aarsmøte 18de ds aarsberetning oplæstes og regnskap fremlas og vetokes. Ved stemmeavgivningen vedtokes de av lovkomiteens majoritet fremsatte forslag med 313 st. For minoritetsforslaget avgas 67 st. Mot lovforandring stemte 305 medlemmer.

Ifølge majoritetsforslaget, som nu er gaat igjennem, skal der avholdes landsmøte i april maanet Det vil bli avholdt i Kristiania 15. april. Leddene skal sende delegerede og et styre paa 7 medlemmer skal vælges.

Ifølge den nye lov har enkeltmedlemmer ikke stemmeret. Paa møte 27, mars besluttet de derfor at konstituere sig som forening: Kristiania led av L. K. S. F. Til styre valgtes frk. Høegh, frk. Hvoslef. frk. Munch. Suppleanter fru Sander og fru G. Welhaven. Revisor frk. Ellingsen. Fire delegerede valgtes til landsmødet, nemlig fru Qvam, frk. Mørck, frk. Borchsenius. frk. Krog: Suppleant frk Kjølseth.

Haugesunds led af L. K. S. F. er opløst, i dens sted er der dannet en kvindesaksforening, som er indmeldt i Haugesunds lokalraad.

»*Gamle Kristiania billeder*« av A. Collett fik den bedste mottagelse af mange venner strax den utkom for 15 aar siden. Nu fremtræder den i hel *ny skikkelse*, idet stoffet er omarbeidet og betydelig øket. Der er gjennem studier og undersøkelser kommet frem meget nyt og mange skildringer av borgernes liv i gamle dage vil vække den høieste interesse. Sansen for historie i denne form øker dag for dag i vor by — saa vi kan spaa den nye utgave en overordentlig utbredelse. Cappelens forlag.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste april 1908.

Norges statsforfatning og forvaltning III (Mikael Henriksen Lie.) — Enquête om ægteskapsproblemet. Svar. Ellen Key. (efter Politiken.) — Den internationale kvindestemmeretsalliances 4. møte — Herman Aall. Mere Klarhet i Samfundsspørsmaal (anm. av A.) — Femaarsmøtet i Canada. — Fra Østerrige — Om svenske kvinders borgerrettigheter. — Japans buddnistiske mission. — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

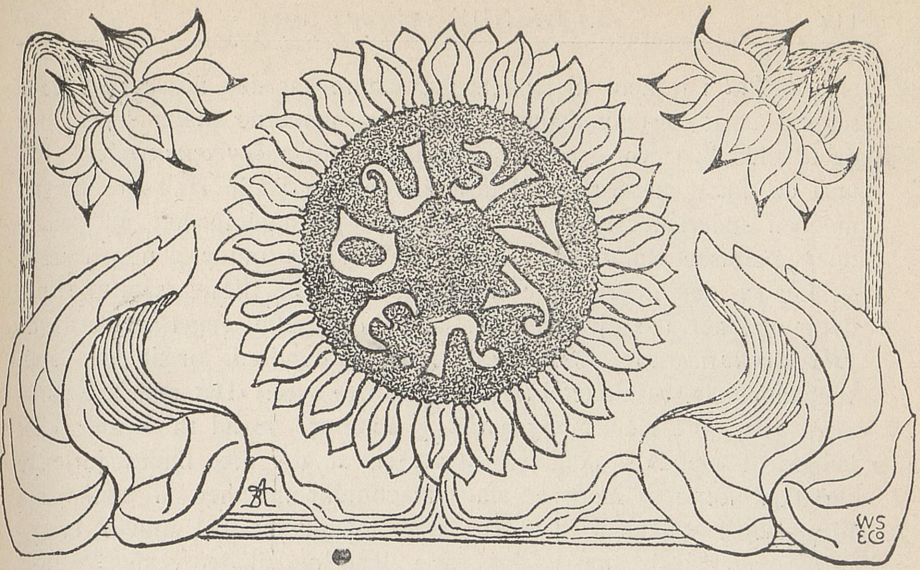

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. april 1909. | No. 8

Norges statsforfatning og forvaltning

IV

Vi har set paa de veie og midler, ved hvilke de politiske magter kan gi uttryk for den norske stats vilje og kan handle paa dens vegne — de juridiske og politiske regler der er bestemmende for selve styre*formen*. Men hvilket *indhold* kan der nu gydes i denne form? Hvilken magt og myndighet har staten? Er der nogen grænser for denne myndighet?

Og endelig — hvorledes skal statens vilje realiseres i det enkelte — praktisk gjennemføres. Hvilke midler staar her staten til tjeneste?

Vi skal se lidt nærmere paa disse spørsmaal.

Grundlovens første paragraf hjælper os et stykke paa vei:

§ I. Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uavhændeligt Rige.

Derved kan vi fastslaa, at Norge er en *national souveræn enhedsstat* med en sterk centralmagt, og med fuld frihed ved denne til at træ ind i alle de forhold til andre stater som folkeretten hjemler Den integritetstraktat som vi fik i 1907 paalægger ikke landet pligter som er i strid hermed — ja det kan være tvilsomt om den egentlig paalægger den norske stat folkeretlige pligter overhodet.

Indad i forhold til landets indvaanere har den norske stat den samme magt og myndighet som andre moderne stater — uten i de tilfælde hvor vor grundlov opstiller positive *begrænsninger*. Her maa da først merkes, at den moderne stat i alle land er utstyret med en anderledes fylde av rettigheter og myndigheter end ældre tiders politiske samfund. Vi kan ikke her gaa ind paa nogen fremstilling av den interessante utvikling som de fleste samfund paa dette omraade har gjennemgaat. Den bekjendte engelske retslærde *Blackstone* fastslog allerede i det 18de aarhundred, for sit eget lands vedkommende, resultatet i følgende kraftige sats: »Det engelske parlament kan gjøre alt, undtagen *det* at forandre mand til kvinde eller kvinde til mand« — det vil altsaa si, at der ikke findes juridiske skranker for den moderne stats magtfuldkommenhet. I hvilke retninger og i hvilken grad denne store myndighet skal utøves er politiske spørsmaal, som i forskjellige land og til de vexlende tider betones høist forskjellig av de til enhver tid raadende politiske partier. De spørsmaal kommer os ikke her ved.

Den Blackstonske sats om statsmyndigheternes juridiske almagt, like til de av natur og ydre forhold satte grænser, har ogsaa gyldighet hos os som stor regel — dog med visse i grundloven givne vigtige begrænsninger.

Der er før pekt paa den tendens til at overdrive lovenes betydning i politiske ting som var et træk hos grundlovens fædre. Vi har set at det at styre et land er ikke *jus* — ikke lovmakeri, ikke at gi og utøve skrevne love — og at den konstitutionelle utvikling har ført os bort fra dette standpunkt.

Men dette lovsynspunkt har i en anden henseende sin fulde og ubetingede berettigelse den dag idag — i forholdet mellem staten og individet. Her har grundloven klart og skarpt fastslaat den regel, at den norske statsmagt intet forpligtende bud har til landets borgere uten ved lov, uten at statens vilje blir til ved hvad vi kalder *formel lov* — helt overenstemmende beslutning i odelsting og lagting, eller ved $^2/_3$ flertal i samlet storting — paa anden maate kan som næsten undtagelsesfri regel individet ikke fratages erhvervede rettigheter eller paalægges nye pligter. Da loven dertil skal kundgjøres i den offentlige lovtidende og regelmæssig først træ i kraft fire uker efter denne kundgjørelse, faar borgerne en tryghet mot vilkaarlighet fra statens side som i ældre tider var ukjendt.

Den vigtigste undtagelse er at *skattepaalæg* av stortinget kan

besluttes i samlet storting, — behøver altsaa ikke at gaa gjennem odels- og lagting, — men saa gjælder saadanne skattepaalæg heller ikke længer end den løpende aarlige budgettermin ut, medmindre de av det nye storting uttrykkelig fornyes, mens almindelige love, engang gyldig vedtat, naturligvis gjælder til de atter ved ny lov ophæves.

Vi ser at stortingets beslutning i alle tilfælde maa til, at altsaa de høitideligste paalæg, fattet av kongen og den samlede regjering, ingen forpligtende kraft har overfor borgerne, med mindre der kan henvises til særlig hjemmel i en stortingslov.

Dette var den første vigtige begrænsning av statens almagt — regelen om lovenes centrale betydning for alle norske statsmedlemmer.

Men saa blir spørsmaalet: Hvem har nu myndighet og evne til her at holde vore statsmagter i ørene — til at avgjøre hvorvidt en for borgerne forpligtende lovbeslutning foreligger, og hvorpaa denne nærmere gaar ut. Et spørsmaal som maa bli av særlig vigtighet under et fuldt utviklet parlamentarisk styre — hvor der jo skal raade en saadan sand og skjøn endrægtighet mellem regjering, kongemagt og stortingsflertal.

Paa dette punkt er hos os utviklet en meget vigtig regel, som er ukjendt i det øvrige Europa og ellers kun gjældende i de Forenede stater. De almindelige domstole, med høiesteret som sidste instans, har den ubetingede myndighet til at avgjøre disse vigtige ting, og altsaa evne til at sætte tilside som ugyldig enhver statshandling som ikke holder lovens og grundlovens maal. Ethvert individ som anser sig krænket ved slig lovstridig statshandling, kan paakalde domstolenes bistand. Staten er i al sin magt og vælde i samme grad underkastet domstolenes avgjørelse som den ringeste av dens undersaatter.

Og for at dette skal bli praktisk mulig — domstolene organiseres jo av de politiske statsmagter, og deres medlemmer utnævnes som regel av kongen, saa man kunde tænke at regjering og storting altid vilde ha hals og haand over domstolene — for at denne store myndighet ogsaa faktisk kan utøves av disse, har grundloven ved forskjellige bestemmelser nøie omgjærdet domsavgjørelsens frihet og upartiskhet til alle sider, først og fremst derved at dommerne er uavsættelige, og at domstolene er umiddelbare organer for statens vilje — er betrygget mot enhver indblanding fra stortingets eller kongens side. Og domstolene har vidst helt og uavkortet at hævde denne vigtige myndighet overfor de andre statsmagter.

Den næste av grundloven satte begrænsning av den norske stats almagt indeholdes i en hel gruppe regler, som tar sigte paa beskyttelse av individets frihet og likhet — meget vigtige regler av mer eller mindre effektivitet f. ex, § 96, § 97, § 100, § 105, § 107.*)

Da disse bestemmelser er sat ind i selve grundloven, og dennes regler er hvad man kalder helligere, har høiere gyldighet end almindelige love, kan der ikke ske indgrep i disse ting ved almindelig av odels- og lagting vedtat lov. Er en slik lov allikevel kommet istand, kan individet atter paakalde domstolene, som ganske rolig sætter vedkommende lov tilside, saalangt og saavidt den strider mot grundloven.

Intetsteds har vore domstole i almindelighet og høiesteret i særdeleshet større betydning, som bolverk for retssikkerhet — ikke mindst overfor statens overgrep, end netop her.

Og høiesteret har ikke veget tilbake for at haandhæve denne myndighet i fuld utstrækning — og de politiske statsmagter har lojalt bøiet sig for dens avgjørelser. Særlig statens ret til at gripe ind i borgernes tilvante økonomiske forhold og virksomheter; og denne grænses ret i forhold til grundlovens §§ 97 og 105 har ofte været domstolene forelagt.

Saa kunde man si: Regjering og storting kan jo fjerne disse juridiske skranker for statens magtfuldkommenhet ved at ophæve disse brysomme grundlovsparagrafer. Ja det er saa, som almindelig regel — men for det første sætter grundloven i sin sidste paragraf § 112**) ganske skarpe betingelser for adgang til at foreta grundlovsforandring, skarpere end betingelserne for andre love.

---

*) § 96. Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom. Pinligt Forhør maa ikke finde Sted.

§ 97. Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.

§ 100 Trykkefrihed bør finde sted. Ingen kan straffes for noget Skrift, av hvad indhold det end maatte være, som han har ladet trykke eller udgive, med mindre han fortsætligen og aabenbare har enten selv vist, eller tilskyndet andre til Ulydighed mod Lovene, Ringeagt mod Religionen, Sædelighed eller de konstitutionelle Magter, Modstand mod disses Befalinger, eller fremført falske og ærekrænkende Beskyldninger mod Nogen. Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand, ere Enhver tilladte.

§ 105. Fordrer Statens Tarv, at nogen maa afgive sin rørlige eller urørlige Eiendom til offentlig Brug, saa bør han have fuld Erstatning af Statskassen.

§ 107. Odels- og Aasædes Retten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den, til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen, skal vedblive, fastsættes af det første eller andet følgende Storthing.

**) § 112. Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes paa første eller andet ordentlige Storthing efter et nyt Valg og kundgjøres ved Trykken. Men det tilkommer først det første

Og dernæst — her kommer vi til den siste begrænsning av statens omnipotens.

Ved regelen om at ingen forandring kan stride mot grundlovens aand og principer har grundlovens fædre ogsaa gaat saa langt i at stille op juridiske skranker — ydre garantier mot magtmisbruk — at der kan tvistes om hvorvidt den ikke har overskredet sin *historiske* ret. Det er tvilsomt om én generation saaledes er berettiget til at dæmme op for utviklingen og binde fremtidige slegter, med nye politiske behov og nyt syn paa tingen, til bestemte retslige principer for al fremtid. Man er derfor enig om at gjøre mindst mulig utav denne vor forfatnings sidste juridiske skranke for statens magt. Ingen alvorlig villet grundlovsforandring har hittil stanset av den grund, og om folkets flertal høsten 1905 havde valgt republiken, vilde denne regel i grundloven ikke staat hindrende iveien for dens indførelse.

*

Som tidligere nævnt er det siste spørsmaal: Hvorledes blir statens vilje praktisk gjennemført, hvilke midler staar til dens raadighet. Ja det er simpelthen spørsmaalet om hvad vi kalder vor forvaltningsret — et ganske indviklet stykke del av vor ret — som vi her ikke kan ta frem i detalj.

Vi skal indskrænke os til enkelte ledende synspunkter.

En stats forvaltning kan enten være bygget paa *centralisation* eller *decentralisation* — enten at alle betydningsfulde avgjørelser er henlagt til centralmyndigheterne eller i større eller mindre grad overladt selvstændige lokale myndigheter, de selvstyrede kommuner.

I 1814 tok den nye norske stat i arv fra enevældet hele dets meget centraliserte forvaltningsmaskineri, som for stor del har beholdt den samme karakter til den dag idag — ja, som følge av kommunikationsvæsenets utvikling i alle retninger, kanske faktisk end strammere centraliseret. Det vigtigste brud paa denne ordning skete ved formandsskapslovene for by og land, 1837, som indrettet selvstyrede kommuner for herred og by og et høiere kommunestyre for amtet (amtstingene.)

Et andet moderne træk er en stadig større deltagelse av folke-

---

eller andet ordentlige Storthing efter næste Valg at bestemme, om den foreslaaede Forandring bør finde Sted eller ei. Dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modefikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandrer denne Konstitutions Aand, og bør to Tredjedele af Storthinget være enige i saadan Forandring.

valgte elementer av begge kjøn i vigtige forvaltningsgrene f. ex. ved juryloven 1887 med senere tillæg.

Ikke mindst inden forvaltningen staar meget igjen i retning av at indrette vort offentlige styre i bedre overensstemmelse med de opgaver som den moderne tid stiller.

En kamp om kvindestemmeret

som har været imødeset med stor interesse i England er nu avgjort, den, stod mellem forfatterinden Mrs *Humphrey Ward* og kvindesaksveteranen Mrs. *Fawcett.*

Mrs. Humphrey Ward, som er en av grundlæggerne av en antikvindestemmeretsliga, fremholdt: 1. Kvinder behøver ikke stemmeret, det har 30 aars erfaring vist ved fremskridtene i kvindernes stilling. 2. Kvinder er, undtagen paa et snevert omraade, uskikket til at vareta landsinteresserne, det vil derfor være altfor resikabelt at gi dem rettigheterne.

Mrs. Fawcett, som har et helt arsenal av kjendsgjerninger til sin raadighet, drev sin motstander tilbake.

Den av Mrs. *Humphrey Ward* paa møtet foreslaaede resolution: »Kvindestemmeret bør ikke gjennemføres« faldt med kun 74 stemmer for, mens 243 stemte imot. Resultatet hilstes med stor begeistring.

Drammens arbeiderpartis kvindeforening er nu tilsluttet Drammens kvinderaad, tidligere indmeldt er Drammens bryggearbeiderforbunds kvindeforening. To store arbeiderorganisationers kvindeforeninger er hermed kommet med i N. K. N.s arbeide.

Delegerede til I. C. W.s femaarsmøte i Canada, i juni maaned. — Vi omtalte sidst at foruten N. K. N.s formand kunde en representant til faa hjælp til reiseutgifter av den sum som stortinget har bevilget. Raadet har nu valgt den høit ansete kvindesakspioner frk. Amalia Hansen, Bergen, til at være denne delegerede. Styret har faat fuldmagt til at finde andre delegerede, som kunde være villig til at representere helt paa egen bekostning, og er saa heldig nu at kunne melde følgende delegerede til I. C. W.s sekretær: frk. Kirsten Holst, medlem av N. K. N.s styre Moss. Fru Gudrun Drewsen, Brooklyn Frk. Catherine Groth New York, fru Vilhelmine Darre Jenssen, Canada. Frk. Anna Ravnsborg p. t. Canada. Endnu er tre pladse ledige, men man har haab om at faa dem fyldt, saa Norge kan faa fuldtallig delegation: 10 medlemmer.

Av L. K. S. F.s delegerede til kvindestemmeretsalliancens møte i London i denne maaned, har vi endnu kun faat opgit en: nemlig fru Betzy Kjelsberg, som vil tale om: *6 aars erfaring fra det offentlige liv.*

Oplysningsarbeidet.

I dette hefte avsluttes referatet av universitetsstipendiat M. H. Lies utmerkede forelæsninger over Norges statsforfatning og forvaltning, den første serie ved L. K. S. F.'s kurser.

Tirsdag 30. mars sluttet disse kurser med et særdeles vellykket og livlig møte. Hr. kand. mag. Lange havde stillet sig som stortingskandidat i »Universitetets kreds« og forela et valgprogram til grundlag for interpellationer og for diskussion. Programet — som var trykt og utdelt i forveien, faldt i sin helhet ikke sammen med noget av de nuværende politiske partiers. Frk. dr. Kristine Bonnevie valgtes til dirigent.

Først redegjorde hr. Lange i et særdeles fængslende foredrag nærmere for sit program. Derefter kom der interpellationer fra forsamlingen, og i flere tilfælde ogsaa kritik mot forskjellige poster, — som søgtes gjendrevet av den velrustede, kampberedte valgkandidat. Referendum, kirkepolitik, maalsak, avholdssak, m. m. — blev paa denne maate drøftet. Tilsidst interpellerte dirigenten valgkandidaten ang. hans mening om kvindernes arbeidsmarked og lønninger. Under denne examination kom det frem at kandidaten var for særbeskyttelse for kvinder; og endskjønt der som første post paa hans program var sat almindelig stemmeret for kvinder — hvad der selvfølgelig vandt forsamlingens udelte sympati, taptes saamange stemmer ved de sidste oplysninger, at det var saa vidt det vippet ved prøvevalget.

L. K. S. F.'s formand fru F. M. Qvam bragte forsamlingens tak til foredragsholder og dirigent, hvorefter frk. Gina Krog rettet en tak til dem som havde faat istand og ledet kursene: L. K. S. F.'s formand, komiteen og frk. Fredrikke Mørck. Norske kvinders nationalraad havde som bekjendt optat oplysningsarbeidet paa sit program for at faa det realiseret gjennem leddene. Naar det blir gjort saa grundig som av L. K. S. F.. og kronen paa verket blev et saa vellykket møte som dette — havde man stor grund til at være taknemlig. —

Drammens kvinderaad har som man av notiser vil ha set ogsaa tat energisk fat med oplysningsarbeidet. Bl. a. har Prof. Oscar Jæger været indbudt som foredragsholder og har talt om socialistiske retninger.

Efter dette foredrag har representanterne for Drammens arbeiderpartis kvindeforening og Dr s bryggeforbunds kvindeforening tilskrevet styret for kvinderaadet, at de følte sig brøstholdne ved prof. Jægers fremstilling, som ikke var en saklig utredning av, men et angrep paa socialismen. De mener at kvinderaadet herved har brudt med sit princip at virke upolitisk, og anmoder

om at det maa tillates en foredragsholder tilhørende det norske arbeiderparti at utrede socialismen for kvinderaadets medlemmer. Kvinderaadets styre har i anl. denne sak vedtat følgende protokoltilførsel:

»Skjønt styret ikke kan indrømme, at de har brudt kvinderaadets upolitiske program ved at henvende sig til professor i socialøkonomi Oscar Jæger med anmodning om en utredning av socialisme, georgisme, anarkisme vil styret alligevel foreslaa at der fattes beslutning om, at den i skrivelsen stillede anmodning indvilges. Forutsætningen er, at foredraget blir helt saklig og ikke som noget motforedrag mot professor Jæger. I tilfælde der fra andre led skulde fremkomme ønske om at faa utredet et emne, der for leddet har speciel interesse, bør et saadant ønske ogsaa imøtekommes».

Den av L. K. S. F nu avsluttede foredragsserie har i Lillehammer kvindestemmeretsforening vakt lysten efter noget lignende. Mandag 29/3 *det første foredrag:* »Om skilsmisse efter norsk ret og regjeringens nye lovforslag,« af sorenskriver Aschehoug. Et saklig belærende foredrag. Taleren underkastet det nye lovforslags enkelte bestemmelser kritik og sluttet med en uttalelse om, at det gik videre end taleren fandt forsvarligt. — Desværre ingen tid til diskussion.

Et av foreningen startet tremaaneders husholdningskursus for arbeiderhustruer og vordende tjenestepiker er nu avsluttet. Elevantallet har været 16. Arbeidet gaat med liv og interesse.

Kvinder som medlemmer av helseraadet for by og land.*)

Justisdepartementet har i en skrivelse til en av landets amtmænd uttalt, at der ogsaa er adgang til at vælge kvinder til medlemmer af helseraadet i byerne.

Ifølge loven om sundhetskommissionen af 16de mai 1860 skal helseraadet paa landet bestaa blandt andet enten af hele herredsstyret eller saamange af dettes medlemmer, som herredsstyret selv vælger; men i byerne — foruten av de faste medlemmer — af »3 andre medlemmer,« valgt av bystyret.

Da efter loven av 29de mai 1901 kvinder baade har faaet kommunal stemmeret og er blit valgbare som medlemmer av kommunestyret, vilde reglerne for helseraadets sammensætning nu være forskjellige for by og land, om ikke de »3 andre medlemmer,« bystyret skal vælge, kunde tages blandt de til kommunale ombud valgbare kvinder.

*) Har maattet vente en tid av mangel paa plads.

Annie Furuhjelm.

Det er ikke første gang *Annie Furuhjelms* navn nævnes i Nylænde, men det er første gang vi presenterer hende selv for vore læsere.

Fra »*Dagny*« laaner vi endel meddelelser om hendes liv. Det er et indtil det eventyrlige avvexlende liv. Hendes fødested er *Sitka* i *Alaska*, hvor hendes far var guvernør. Denne del av Nord-Amerika hørte paa den tid til det saakaldte russisk-amerikanske kompani, og paa denne avsides

plet ved *Stillehavets* kyst henfløt de fire første aar av hendes liv. Hendes barnepike var datter av en indianerhøvding, og en av Annies første erindringer var en fest, som hendes far gav for de forsamlede høvdinger. Den skræk hun følte ved de fantastisk utstyrede vilde mænd satte for altid merke i hendes erindring. Da hun var fire aar gammel, reiste hun hjem til Finland via San Francisko, Panama, New York, Europa — altsaa en hel verdensomseiling. Et aar blev hun hjemme, og saa bar det avsted til Øst-Sibirien til byen *Nikolajewsk*, hvor hendes far skulde bo som guvernør. Den eventyrlige reise did varte hele tre maaneder. Flere aar efter kom

hun igjen til Europa. I to aar gik hun paa skole i Dresden, indtil hele familien flytted hjem til Finland i 1872. Hendes nomadeliv var slut, og det gamle familiegods *Hongola* blev nu hendes hjem. Selv sier hun at hendes barndoms omvexlende liv, broget som en billedbok, har sat spor i hende og git hende en uro i blodet, som har drevet hende til altfor forskjelligartede forsøk og splittet hendes væsen. Hvordan nu dette er eller ei, saa faar man, sier *Dagny*, indtryk av at Annie Furuhjelm netop ved sine interessers alsidighet har levet et sjelden rigt liv og faat meget utrettet paa forskjellige omraader.

I stilheten paa *Hongola* ofret hun sig for godsets folk, især tok hun sig av barnene, hun oprettet en skole, hvor hun selv skulde undervise. Hun var litet kyndig i finsk dengang og maatte undervise med et lexikon i haanden. En avholdsforening blev stiftet og et folkebibliotek.

Det var vanskelig at faa skaffet læger og sykepleiersker i sygdom og ved ulykkeshændelser — det bragte Annie Furuhjelm til at gjennemgaa et kursus i sykepleie og praktisk kirurgi i Helsingfors, som fulgtes av en tids praxis paa polyklinik. Hun blev siden regnet som »den kloge kone« (skjønt alderen ikke var i høide med det) paa Hongola gaard, og alle tydde til »frøkenen,« naar noget var iveien med dem.

Aar 1893 var et hungersnødens aar i Finland. Især var det slemt i Kajanatrakten, og paa eget initiativ og ved egne midler reiste Annie Furuhjelm dit hen for at lindre nøden. Paa næsten igjensnedde veie fandt hun sig frem til stuerne, og bragte med sig baade mat og raad og hjælp. Hun saa snart at der ogsaa var andre onder at avhjælpe end hungersnøden. Folk leved i den største vankundighet; der var nød og elendighet i mer end en forstand Hun begyndte da et oplysnings- og vækkelsesarbeide, grundla arbeids- og barnehjem m. m. samt søkte at bibringe befolkningen i det mindste de elementæreste begreper om renlighet og hygiene.

*

Det er før omtalt i Nylænde at Annie Furuhjelm er traadt av som redaktør av »Nutid«, Hun har indehavt stillingen fra 1900—1908 og har ogsaa baaret byrden med bladets utgivelse og hele det økonomiske ansvar. Hendes medredaktør har været fru Fanny Hult, som alt i dr. phil. Maikki Fribergs tid var medarbeider i bladet. Som omtalt er der nu helt ny redaktion.

Men om Annie Furuhjelm har opgit dette arbeide, saa har hun ikke opgit kvindesaken og heller ikke at arbeide for den. Hun er formand i kvindesaksforbundet »*Unionen*« og indehar samme stilling i Centralstyret for svensk kvindeforbund i Finland.

Annie Furuhjelm er varm for alle undertryktes ret, ad den vei er hun ført til kvindesaken. Selv sier hun at hun er av den ellevte times arbeidere i vingaarden. At dette ingenlunde vil si at være blandt de svakeste arbeidere, har hun ved sit exempel vist.

Vi hørte at frøken Furuhjelm har havt sit hjem i andre verdensdele end vor, og at hun har levet længe i en av Finlands bygder, allikevel er *europæer* et ord som let falder i pennen, naar en skriver om hende. Hun har ikke bare faret viden om, men har læst og tænkt saa meget. Kundskapsrik, frihets- og skjønhetselskende — europæer i bedste forstand.

Alle deltagere i det internationale kvindestemmeretsmøte i Holland vil huske hende. En vil huske turen til Dortrecht, — stemningen ombord da sorgens bud var kommet om det keiserlige manifest, som gjorde angrep paa den finske landtdags selvbestemmelsesret — og festmiddagen i Rotterdam samme dag, da Mrs. Ch. Catt holdt sin tale for nationernes ret til frihet, og Ruslands delegerede sluttet sig til. Og resolutionen blev fattet, og alt blev rettet til Annie Furuhjelm, som gav uttryk for sin bekymring og sorg, men ogsaa for sit store haap om og sin tro paa at ulykken skulde føre til en sterkere moralsk reisning indadtil hos hendes folk.

Det er av de uforglemmelige stunder. Men selv naar hun ikke kommer i forgrunden paa kongresserne, er hun av dem man husker fremfor de fleste — skjønt der ikke er nogetsomhelst bizart eller pikant ved hendes væsen.

Annie Furuhjelm ser større paa tingene end de fleste. Hun er fribaaren, og det meddeler sig ogsaa til hendes ydre væsen. Derfor husker en hende, naar mange av de andre forlængst er glemt.

G. K.

Drammens Kvinderaads foredragsserie. Følgende foredrag har hidtil været avholdt: Gotskalk Johnson 5 foredrag om samfundslære.
O.r.sagfører Elise Sem: Civil og offentlig ret.
Professor Taranger: Forholdet mellem kirke og stat.
Professor Jæger: Befolkning — overbefolkning. Malthus's lære. Socialisme, georgisme og anarkisme.

Over paaske skal et foredrag avholdes om egteskapslovgivningen.

Tidsskrift for fri forskning og selvstændig tænkning. Redaktør og ansvarlig utgiver: *Otto Witt* chemiker og bergingeniør. No. 1. Aargang 1.

Enquêten om ægteskapsproblemet.

Svar.

I.

1) Kvindens kjærlighet maa kunne gaa haand i haand med hendes sociale plikter. Dersom hun lar disse, der er hende givet i vuggegave, glide fra sig, gir hun samtidig slip paa en magt.

Utviklingen maa gaa i den retning, at kvindens arbeide og individualitet utvikles som mandens — uavhængig. Hendes kjærlighetsliv er ett, hendes sociale stilling et andet. Menneskene, mand som kvinde, maa lære at tolerere hinanden, saa man faar utvikle sig og leve friere.

2) Kjærligheten maa ikke faa magtstjæle individet; da forringes begges værd. Ansvaret til samfundet — det hele — maa ha første plads. Men her maa ogsaa tolerance spille ind, individets ret — en norm kan ikke opstilles.

3) Det vederlag manden i kontanter har ydet, maa for fremtidens kvinder bli lik **nul**. Disse vederlag har ofte nedsat hendes personlige værd i giverens opfatning. Kjærlighet kan kun betales med kjærlighet.

Kvindens egen utvikling har ogsaa ofte litt ved denne betalingsform for noget som ikke kan betales. Den er ingen nødvendighet for fremtidens selvstændige, og for sig selv sørgende og tænkende kvinde, og saaledes overflødig vare.

4) Selvfølgelig maa forholdet mellem mand og kvinde bli et andet, bli fuldkomnere. Det blir da baseret paa gjensidig kammeratskap — uavhængig. Kun de, der virkelig føler sig aandelig knyttet til hinanden, behøver at gaa side om side et helt liv.

Ord som menneskeværd og menneskerettigheter blir ikke bare ord, men virkelighet.

5) Naar opdragelsen blir helt likestillet, naar der blir lagt like megen vægt paa pikers anlæg og begavelse som gutters, naar kvinderne gjennem opdragelsen lærer at tænke koldt og klart som manden, uavhængig av sit følelsesliv — da lar hun sig ikke betale for den gave; hun gir frivillig. Mandens tanke vil ogsaa være langt borte fra, at kjærlighet er en vare som kan betales.

Kjærlighet gives og modtages og kan ikke engang takkes for; for den er ophøiet over alt jordisk.

Olaug Preuthun
f. Martens.

Kvinders ansættelse i politiets tjeneste.

Efter indbydelse fra »Kvindelige missionsarbeidere« besøkte frk. Dorothea Schjoldager Kristianssand 22de mars og holdt foredrag om »Kvinders ansættelse i politiets tjeneste.«

Foredraget, som holdtes i bedehuset, paahørtes av over 1000 interesserede tilhørere.

Samtlige byens autoriteter var indbudt. Biskop Schjelderup var møtets dirigent.

Frk. Schjoldager utredet paa en alvorlig og indtrængende maate denne vigtige sak. Hendes utmerkede foredrag og hendes personlige kjendskap til de forhold, som har bragt kravet om kvinders ansættelse i politiets tjeneste frem, gjorde det klart for tilhørerne at kravet var berettiget. — Efter foredraget livlig diskussion.

Under denne faldt mange vægtige uttalelser til fordel for kvinders ansettelse i politietaten. Byens politimester uttalte at her var arbeide for 2 kvinder i politiet.

Tilslut vedtoges *enstemmig* følgende resolution:

Møte, avholdt 22de mars 1909, sammenkaldt av K. M. A. uttaler sin fulde tilslutning til det reiste krav om kvinders ansættelse i politiets tjeneste til hjælp og vern væsentlig for børn og ungdom, og henstiller til Kristianssands magistrat og formandskap snarest mulig at søke kravet imøtekommet for vor bys vedkommende.»

Frk. Schjoldager holdt dagen efter foredrag i bedehuset over »Samfundets ansvar for de forkomne« for en talrig tilhørerkreds. Det hjertevarme foredrag paahørtes med stor opmerksomhet og vil være en spore til i sterkere grad end hittil at ta op de mange samfundsspørsmaal, som stadig melder sig.

Kristianssand S. 5te april 1909.

Anna Gulbrandsen.

I Fredriksstad og omegns kvindesaksforening*)

har der i aaret fra 26/2 08—26/2 09 været avholdt 12 bestyrelsesmøter og 16 foreningsmøter derav 7 med foredrag, og 2 har været selskapelige sammenkomster, idet der holdtes 5 aars jubilæum 26/2 08 og fest i husholdningsskolens nye lokale 24/11, begge under megen tilslutning.

Foredragene er holdt av: Dr. Western om Georgeismen, fru Mathilde Schiøtt om Welhaven, Bjørnson om maalsaken, dr. Mjøen om forplantningshygiene og racebiologi, dr. Sopp om forbudsbevægelsen, fru Hirsch om: Hvorledes en ret kvindesakskvinde bør være, fru Emma Rolfsen om den tyrkiske kvinde.

Det av Stavanger kvindesaksforening fremsendte forslag til forandring i ægteskapsloven er besvaret. Der blev tilsendt stortinget en henstilling i anledning behandlingen av kvindelige telegraffunktionærers lønnings- og arbeidsforhold. Endvidere er der sendt landbruks- og kirkedepartementet en

*) Har maattet vente en tid av mangel paa plads.

protest mot, at der i styret for statens lærerindeskole i husstel kun var opnævnt 1 kvinde, idet der blev henstillet til departementerne at rette herpaa ved at opnævne 1 kvinde til i styret.

Der har været avholdt et kursus i Nyttevævning, til hvilket der meldte sig mange gange saa mange elever, som der kunde optages.

En fattig piges levnetsløb.

Av Nanna Thrane.

Forts. fra no. 6.

Men saa var det, da de skulde gaa, saa kom den lange Maren, som hun altid havde været uvenner med, hun bøiede sig udover trappen fra 2den etage og raabte ned: »Imorgen skal vi pudse staalskinner, det bliver noget andet end at sidde tilbords med Abraham, Isak og Jakob.

De vidste det alt! og hver eneste en af dem!

Da Maren først havde givet tonen an, fulgte de andre hendes exempel, og det brød rigtig løs med drillerier, og Anne var ikke den, som vendte det venstre kind til, naar nogen slog hende paa det høire, hun gav dem igjen med renter.

Forholdet mellem hende og de andre blev efter dette mindre godt end før.

Hun vilde bestandig have det ordentligt og pudset ved sin plads. Det havde hun sat sin stolthet i, at det kunde sees, at hun ikke var nogen slabbetøs. Og hun forsøgte at holde de halvvoxne pigebørn til orden og passede paa, at de ikkke sluskede undav med arbeidet.

Men til gjengjæld passede de paa, naarsomhelst de saa sit snit til det, at kaste alslags rusk og rask, endogsaa gamle soplimer omkring hendes plads ved snellen. Hun ryddede væk og brugte sig paa dem.

Naar det blev for meget af det gode, klagede de til mesteren, og tilsidst sagde mesteren til hende, at han var kjed af alle de klagerne over hende.

»De skal ikke tro, at det er bare Annes skyld heller, mester,« sagde undermesteren, »hun vil have arbeidet ordentligt og reelt gjort, men de unge pigerne tænker mere paa moro og fjas end paa arbeidet.«

»Jeg havde aldrig troet, at noget menneske havde havt et saa godt ord for mig,« sagde Anne, da hun fortalte sin vertinde det.

Hun vilde forsøge, om det ikke skulde være bedre med fortjenesten inde i Kristiania. Mesteren gav henne attest for at hun var en ualmindelig dygtig spinderske, og med den reiste hun da for at forsøge sin lykke.

Der var hun rigtig heldig en tid. Hun havde frit værelse og kjøkken mod at opvarte en herre, og forresten tog hun imod vask.

»Jeg mener, jeg bliver rig, jeg,« sagde hun. Ikke et øre at lægge ud i husleie, og maden var hun vant til at spare paa, saa hun kunde kjøbe sig det ene stykke bohave efter det andet, seng, stoler, komode, sofa, og det sidste var et rundt poleret birketræesbord.

Da hun havde faaet det, tænkte hun at nu kunde hun sige som den rige mand i bibelen: Slaa dig tilro, æd, drik og vær glad.

Men saa var det ogsaa forbi.

Hun mistede sin gode kondition, og saa vilde hun leie ud værelser, hun havde jo saamange gode møbler.

Hun leiede en liden kvistleilighed paa 2 værelser og kjøkken. Værelserne med møblerne leiede hun ud til studenter, og selv boede hun i kjøkkenet, hvor hun fremdeles tog imod vask.

Kjøkkenet var lidet og fuldt af vaskedamp, saa hun bestandig maatte have døren oppe til gangen, mens hun vaskede. Saa havde hun heden fra komfyren paa den ene siden og trækken fra gangen paa den anden, mens hun stod bøiet over vaskebaljen. Det tog paa helsen det ogsaa.

(Forts.)

Drammens kvindesaksforenings husholdningsskole kan om et par dage feire sit 10-aarsjubilæum. Den begyndte nemlig sin virksomhet 20de april 1899.

Den kan se tilbake paa en særdeles gavnlig virksomhet. Den har utexamineret 304 elever. Først bodde den tilleie, men fik fra 1902 eget lokale i *kvindernes hjem*, Nedre Slotsgd. 17. Fra det aar av har den internat. I offentlige bidrag har skolen ialt oppebaaret 16900.00. Fra 1902 har der været avholdt eftermiddagskursus for utenbys elever ialt 96; fra 1905 har der været avholdt kurser for arbeiderhustruer og fabrikpiker med ialt 60 elever. Kursets længde er fastsat til 5 maaneder. 14 elever bor paa skolen, for de øvrige besørger styret leiet logi.

Landbruksdeptet indstiller for 1909—10 paa kr. 1000 til driften og 1000 kr. til stipendier for terminen. Skolen sorteret før under kirkedeptet,

men fra 1909 under landbruksdeptet. —Skolen har mange venner ikke bare i Drammen, men viden om — rimelig nok, for man blir der modtat paa den venligste og mest gjæstfrie maate.

Telegrafistindernes lønninger. Det forslag som forelaa paa indeværende aars budget fra telegrafstyrelsen, og som fik tilslutning av departementet, gik ut paa at grundlønnen skulde hæves fra 900—1000 kr. d. v s. til det samme beløp, som havde været gjældende før gagereguleringen av 1892, da grundlønnen blev nedsat fra 1000 til 900 kr. Intet videre; mens telegrafistinderne gik til stortinget med et privat andragende, som gik ut paa: grundløn 1100 kr. (som de mandlige assistenter) stigende til 1800 kr. efter 18 aars tjeneste, (de mandlige funktionærers *laveste* lønningsgruppe stiger til 2500 efter 21 aars tjeneste). Resultatet blev, at de kombinerede komiteer, gage- pensions- og jernbanekomiteen med stort flertal indstillet paa 1000 kr. stigende til 1700 efter 18 aars tjeneste, og denne indstilling blev vedtat i stortinget mot 33 stemmer.

Vi beklager, at telegrafistindernes meget beskedne andragende ikke blev helt ut indvilget, men bedre er ikke at vente efter telegrafstyrelsens forslag.

Paa samme tid tør det kanske noteres som et tegn paa voksende forstaaelse av kvindernes retfærdige krav, at den *bevilgende myndighet*, som er saa vel vant til at knappe av paa alle budgetforelæg, i dette tilfælde har tat et litet skridt i motsat retning.

Idet heftet gaar i pressen. Organiserede trykkeriarbeidersker i Kr.a holdt skjærtorsdag møte med protest mot socialkomiteens særbeskyttelsesforslag. Nærmere i næste hefte.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

15de april 1909.

Norges statsforfatning og forvaltning IV (M. H. Lie.) — En kamp om kvindestemmeret. — Oplysningsarbeidet (red.) — Kvinder som medlemmer av helseraadet for by og land. — Annie Furuhjelm med billede (G. K.) — Enquête om ægteskapsproblemet. Svar. I Olaug Preuthun f. Martens. — Kvinders ansættelse i politiets tjeneste Anna Gulbrandsen. — Fr.stad og omegns kvindesaksforening. — En fattig piges levnetsløp. Nanna Trane. — Notiser. — Tillægsblad. —

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

Nylænde

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. mai 1909. | No. 9

En kvindelig fabrikinspektør

om

særbeskyttelse for kvinder.

De av vore læsere som forstaar hvad det gjælder, vil ikke bli utaalmodige over at vi endnu engang tar frem spørsmaalet om særlove for arbeidende kvinder — de andre kan vi trøste med, at det vistnok vil gaa en tid, før vi igjen kommer tilbake til emnet. Inden næste hefte kommer, har forslaget uten tvil været fremme i stortinget, enten er da behandlingen blit utsat, eller vi har vundet, eller vi har tabt — i alle tilfælde blir der saa en pause.

En pause som i tilfælde av nederlag vil bli til en vaabenhvile, hvori vi ruster os til fornyet kamp.

Og en kamp som vi, naar tiden kommer, gaar til med nyt mot. Vore motstandere kan ikke indgyde os frygt.

De argumenter som forsvarerne for særbeskyttelse for kvindelige fabrikarbeidere bringer frem, viser sig nemlig ved eftersyn at være svake, og den humanitet som staar som værn, ser det skralt ut med, naar en ser den nærmere efter i sømmene.

De har imidlertid den utvei at kunne ty til utlandet. De drager sydover og henter hjem exempler og roper triumferende: se, de nordiske lande er de eneste civiliserte nationer som ikke har særlove (av ingripende betydning) for kvinder.

Men er dette et argument — saa maa det regnes tilbedste for os. Vi erindrer om at de nordiske lande er bekjendt for at staa forholdsvis høit m. h. t. kvindernes sak. Det vil med andre ord si, de erkjendes at staa forholdsvis høit i civilisation — kvindernes stilling brukes jo som bekjendt som en gradmaaler for et lands kultur.

Med stolthet har vi saaledes, gang paa gang, fra andre land hørt rosende ord uttalt om den sterke tendens til retfærdighet, som kommer tilsyne gjennem norske lovreformer.

Det er derfor ikke et tilfælde, men en *tanke*, at nordens civiliserte land ikke har vist sig let tilgjængelige for paabud om at mure kvinderne ind ved særlove. Vi haaper bare at dæmningen nu vil holde, saa baade Norge, Sverige, Danmark og Finland maa ha styrke til at forsvare sin civilisation mot den fremtrængende strøm, som vil lede vor lovgivning ind i en anden retning.

Hvad vi idag bringer frem er godt baade for øieblikkets situation og for fremtidens skyld. Vi lar derfor andre paatrængende saker vente en liten stund og ofrer det meste av heftet til denne sak.

Vi bringer i oversættelse den største del av et foredrag, som den finske kvindelige fabrikinspektør *Vera Hjelt* har holdt i kvindesaksforbundet „*Unionen*" Helsingfors 2 mars. Det er en fremstilling som interesserer, baade naar den fortæller om forhold som er lik vore, og forhold som kan være forskjellige fra vore. Det er et indlæg som ingen der har med avgjørelsen av det foreliggende spørsmaal, maa la gaa upaaagtet hen.

Beskyttelseslovgivningen

gjælder det industrielle erhvervsarbeide i sin almindelighet. Om betimeligheten av denne lovgivning kan der ikke være mer end én mening. Den er i høi grad paakrævet. Men en særskilt lovgivning for den voxne kvinde blir i mange tilfælde ikke en beskyttelse, men like det motsatte — den blit et dræpende slag mot hendes erhvervsarbeide, blir som følge derav sundhetsødelæggende og leder ind i social og økonomisk misère. Dette spørsmaal er for tiden aktuelt i de tre nordiske land: Sverige, Norge, Finland. Ved verdenskongresser har man tidligere for flere andre landes vedkommende delvis eller helt fattet beslutninger i denne sak, og man har uten at spørge

kvinderne nedlagt sit veto mot deres frihet til — uten særegne indskrænkninger — at faa forsørge sig og sine, hvor livet fordrer det av dem.

Ogsaa Sverige har gjennem sin representant ved kongressen i *Bern* været med paa dette og lovet at følge parolen. Der er kommet protester blandt andet fra kvindelige socialister i Sverige med indtil videre ukjendt resultat. Spørsmaalet skal fore i riksdagen.

Skjønt det i og for sig er en krænkelse, som sker ved at en slik kongres har makt til at beslutte og gi løfte paa hundred tusen kvinders vegne, som ikke er blit spurgt om hvad de selv mener om sin stilling — saa kan jeg allikevel finde forbud rimeligere i større industrilande end i mindre. Paabud som griper ind i myndige kvinders arbeidsfrihet kan visselig ikke forsvares, men de kan dog lettere la sig gjennemføre i meget store industricentrer med hundred tusener, hvor alle og alt passer ind i stedets fabrikforhold. — Anderledes stiller saken sig i de land, hvor fabrikerne er smaa og ligger langt fra hinanden, og hvor klimaet i større grad nødvendiggjør sæsonarbeide, hvor der er forholdsvis mindre foretaksomhet hos folket, og hvor fattige, ofte av arbeidsnød og uaar lidende bygder øker vanskeligheterne.

Vore naturforhold skiller sig jo i mangt fra de store industrilandes. Rigdom paa skog, fosser og elver har f. ex. gjort træforædling til en av vore vigtigste exportindustrier.

Vi har optil 600 sagbruk, hvorav de fleste paa grund av det strenge klima bare driver sæsonarbeide i den varmere aarstid, nat og dag. Mange er de kvinder som saaledes *i sin hjembygd* fra tid til anden er sysselsat med fabrikarbeide, hvormed de i betydelig grad kan ophjælpe sin egen og familiens økonomi, for derefter igjen at ofre sig for landlige arbeider og hjemmestel. Derved blir de ikke av dem som øker indflytningen til byerne. Disse sagarbeidersker viser sig i det hele at være kjække, friske og glade, kanske netop som følge av sit kropsarbeide ute i luften. Tiltrods for nattearbeidet har de blandt landets arbeidersker det friskeste utseende. Skal nu alle disse og mange fler berøves sine indtægter? Av hvilke grunde? de er jo som almindelig regel friske. Arbeidet er ikke for anstrengende. Det foregaar bare terminvis i aarets lyseste maaneder.

Det er en social ulykke for os, hvis vi ikke faar utvikle os normalt i overensstemmelse med vore eiendommelige betingelser, men tvinges ind i en almen reformretning ifølge en bestemt norm, hentet fra en mængde hos os teoretisk kjendte, men ofte uanvendelige utenlandske storindustrisystemer. Saaledes glider vi ind i en karrikaturutvikling, hvis misdannelser snart kommer til at grine os imøte baade fra den ene og den anden kant.

Jeg kjender godt til en hel del statistiske tal fra utlandet, som i ny og næ blir anført, og som grunde for samfundets ret til at gripe ind, naar det gjælder fortegnelsen over de arbeisfelter kvinder har lov, eller ikke har lov til at betræde, den tid hun skal ofre paa mand og barn — ifald hun har eller ikke har mand eller barn — den tid av døgnet hun skal eller ikke skal arbeide o. s. v. Men der findes ogsaa en uskreven statistik, som man bare kan finde utav ved berøring med det virkelige liv — det er lidelsens, den daglige nødtørfts det uutholdelige slits statistisk. Det er disse nødens sifrer, fra de fattige og ulykkelige hjemforhold, som skriker frem sine overbevisende store tal og fordrer at bli forskaanet for at bli blandet ind i, og gaa op i et alment beskyttelsessystems voldspolitik.

Man taler imot forbudslovgivning, naar det gjælder drikkeondet. Menneskene skal ha sin frihet, heter det. Man kan lære at beherske sig. Et menneske som er maateholden skal vel ikke behøve at tvinges, fordi en anden misbruker alkoholen. Bare paa overbevisningens vei kan vi haape paa en minking i alkoholmisbruket. Lovovertrædelserne, med sin demoralisation, blir følgen av et lovforbud o. s. v. Saa lyder det fra mange av dem som allikevel holder paa forbud mot kvinders arbeide, og det skjønt ingen hos os kan ville paastaa, at arbeidet har faret saa ilde frem mot hende og familielivet, som alkoholmisbruket blandt mændene.

Jeg maa derfor vende alle disse argumenter mot dem som vil indskrænke, og paa mange omraader aldeles umuliggjøre, kvindearbeidet utenfor hjemmet. Livet fordrer kvindens arbeidsindlæg. Hun er under visse forhold ifølge loven familieforsørger. Hun er alene og uforsørget og burde likesom manden faa være det frie menneske, som ifølge sin bedste overbevisning har at indrette sit arbeide og sin hvile efter de muligheter som de forskjellige livsskjæbner kræver. Frygter man for at hun skal overvurdere sine kræfter eller ikke passe de huslige pligter, som hun ved giftermaal har paatat sig, saa burde jo den naturlige konsekvens være at ogsaa hun paa den meget omtalte »overbevisningens vei« vil ledes til ikke at falde for arbeidsmisbruket.

Kjender man da hos os virkelig følgerne av disse reformers indførelse i utlandet? Der kommer jo fuldstændig motsigende uttalelser derfra. Ved en overfladisk betragtning kan det synes at være til velsignelse, men paa den anden side er der fremholdt at mændene har trængt kvinderne bort endog fra deres mest traditionelle arbeidsomraader, som f. ex. vaskerierne. Fler og fler røster hæver sig med paastand om at elendigheten i hjemmene er tiltat. Og at kvinden, som er trængt ut ved beskyttelseslovgivningen, i stedet tar imot hjemarbeide fra fabrikerne til underpris. Hun er nødt til at forskaffe sig alslags hjemarbeide like ned til det som er avlønnet med nogle ører pr.

dag — hvormed hele familien saa hjælper, for at øke den urimelig lave fortjeneste.

Hjemmene blir saaledes smaa fabriker med dag- og natarbeide for ung og gammel, ofte i de usleste lokaler. Der findes ogsaa dem som vil paastaa at prostitutionen er tiltat, og som sætter disse tal i forbindelse med særlovenes indførelse.

Forbudslovene mot kvinders arbeidsfrihet har i utlandet ført til lovovertrædelsernes demoraliserende bedragerier. Men det er i sandhet en svær samvittighetskonflikt mangen kvinde blir utsat for, naar f. ex. manden er sæsonarbeider og savner arbeidsfortjeneste en stor del av aaret, naar en drikfældig mand ikke kommer hjem med en eneste øre av arbeidets ukefortjeneste til familiens underhold, naar han er reist fra hustru og barn uten at opgi sit opholdssted, naar han er syk eller vanfør og ikke kan forsørge sine, eller naar han beskylder hustruen for tyveri, fordi ikke pengene forslaar til at tilfredsstille de mange sultne og til at skaffe de nødvendigste klær m. m.

En lovparagraf forbyr hende natarbeide i fabriken, hvorved hun ogsaa blir opsagt fra dagarbeidet, en *anden* paragraf forbyr hende at ta mot arbeide til hjemmet, en *tredie* paragraf forbyr hende ogsaa tilfældig indtræffende erhvervsarbeide, naar det er før kl. 6 om morgenen eller efter kl. 8 om aftenen. Saa forbyr loven hende ogsaa helt ut enkelte slags erhverv. Forfulgt som hun er av lovparagrafer, forbud, inspektører og politi helt indi sit eget hjem, er det ikke at undre sig over at den ophidsede mor tilsidesætter voldsloven, som ikke kjender hensyn. Hun skaffer sig i smug usselt avlønnet arbeide, efter at hun er jaget bort fra det ialfald bedre lønnede fabrikarbeide. Hun laaser døren, dækker vinduerne med tepper og forhæng, for at de som gaar forbi, og især fabrikinspektørerne, ikke skal faa vite for en strafskyldig lovovertræderske hun er, som hun i dødsangst i nattens stilhet sitter og arbeider for sine forsultne barn og hjemmets bestaaen. Enda værre forhold kunde jeg fortælle om, hentet like utav livet, der hvor de særlove gjælder som vi nu trues av. Men det faar jeg vente med til en anden gang.

Saalænge beskyttelseslovgivningen holder sig inden rammen av barn og unge, inden rammen av sygdom eller svakhet, som kan regnes ind under sygdom, hos mænd eller kvinder, saalænge den vil beskytte *begge kjøn* mot industrialismens ulykker og utnyttelse, — saalænge forstaar jeg den. Paa det grundlag ser jeg ogsaa et sundt motiv til at regulere kvindearbeidet inden fornuftige grænser i tiden kort før og efter moderskap. Men dette kun under den forutsætning at hun gjennem moderskaps- og sykeforsikring eller

paa anden maate holdes skadesløs for den arbeidsfortjeneste hun ikke kan undvære, men som loven gjennem arbeidsforbudet berøver hende. Men hver frisk og arbeidsfør kvinde bør i likhet med manden, og saaledes som det altid har været hos os, faa ret til selv efter bedste skjøn at bestemme over sit lovlige erhverv. Jo flere arbeidsmuligheter hun har, desto mindre bukker hun under, mens derimot arbeidsmangel, og mangel paa ordentlig avlønnet arbeide, er rake veien til motgang og fald. La os da heller øke end minke arbeidsmulighetërne for hende og derved hjælpe hende til at vinde den moralske styrke, som kræves for at kunne staa imot forvildelserne, som kan naa hende i nat- som i dagarbeide, og overalt i livet hvor hun skal frem. La hende faa beholde sin arbeidsfrihet, og gi hende flere og bedre utveie til dannelse, fagkundskap og sædelig opdragelse!

Det er en ubestridelig sandhet at natarbeide i og for sig ikke er gavnlig hverken for mand eller kvinde, men av to onder vælger man det mindste, saaledes ogsaa natarbeide fremfor bitter nød! Skal natarbeidsforbud indføres, bør det gjælde mand likesaavel som kvinde. Da bortfalder konkurrancespørsmaalet og principet om ret og uret.

Som almindelig regel er arbeiderskerne endnu ikke saa utviklet at de er istand til, i et spørsmaal som dette, at være sine egne talsmænd. De følger let partilederne, som jo ikke altid kan ha et fuldstændig indblik i forholdene. Heller ikke er deres mening blit hørt, og grundene for og mot er ikke blit klart nok sat frem for dem, naar lovreformer angaaende deres livsspørsmaal er blit avgjort.

En lov som denne kommer istand, og de tvinges til at adlyde den. Man paaberoper sig at i utlandet er kvinderne heller ikke blit spurt ved reformens gjennemførelse.

Der finder man ikke kvinderne i natarbeidet, og det som viser sig for øinene tror man maa saa være — men hvem kan beregne den moralske ruin, som følger de litet formaalstjenlige, om end høist velmente forholdsregler, i sporene — naar kvinderne ved de indsnevrende lovparagrafer finder færre og færre muligheter til et hæderlig livserhverv. Mon ophavsmændene til forbudene har fulgt virkningerne utenom fabrikkenes felt, de — jeg tør kalde dem saa — ødelæggende virkninger?

For enhver saavel kvinde som mand er natarbeide litet tiltrækkende. Det er derfor rimelig, at om man spør ardeidersken om hun gjennem lovbud vil slippe for natarbeide, vil hun i de fleste tilfælde uten betænkning svare at det vil hun gjerne.

At en slik reform hos os kommer til at virke indgripende ogsaa paa muligheten av at faa dagarbeide, kan hun naturligvis først for sent indse.

Hendes erfaring strækker overhodet ikke til ved bedømmelse av almene forhold. Man forklarer hende at saaledes er saken ordnet for kvinden i andre land, et argument som let virker paa hende — og saaledes gaar hun kanske ogsaa hos os villig den haarde skjæbne imøte, som blir følgen av en av lovparagrafer yderlig begrænset arbeidsfrihet.

Hvor natarbeide finder sted i fabrikerne, er det ordnet i skift hveranden uke. Hver har sin detalj at utføre, som en anden ikke altid skiftevis kan gripe ind i. Desuten er det ikke mulig ved alle fabriker at passe ind den tilladte arbeidstid for mænd, kvinder og mindreaarige i samme arbeidsdøgn. Den som ikke er med i natarbeide, kan i de fleste tilfælde i smaa fabrikforhold heller ikke faa arbeide under dagskiftet. Fra en hel del fabriker har jeg faat besked om, at hvis natarbeidsforbud mot kvinder blir lov her i landet, saa maa disse fabriker avskedige hele sit kvindelige personale og i stedet ta mænd, som kan være med i begge skift, og eftersom det kræves kan arbeide i tidlige og sene dagstider. Dette gjælder ingenlunde bare de enkelte større fabriker, men ogsaa sagbruk, virksomheten ved avistrykkerier, og i det hele indretninger av mange slags. Det er blit fremholdt at da f. ex. arbeidet ved et avistrykkeri ligger fra tidlig om morgenen, eller sent om aftenen, saa gjælder natarbeidsforbudet m. h. t. tiden, endskjønt arbeidet mangesteds ikke staar paa længer end 5, 6, høist 7 timer om døgnet. Vet et slikt trykkeri som jeg nylig inspicerte, fremholdt man, at hvis natarbeidsforbudet for kvinder blir gjældende lov, saa maa trykkeriet uten skaansel avskedige sit kvindelige personale, fordi to eller tre timer om morgenen ikke falder sammen med den for kvinder fastsatte arbeidstid inden døgnet.

Det er heller ikke tænkelig at f. ex. smaa fabriker og sager (med 3, 4, 5 kvinder) paa øde landsbygden, skulde kunne holde et særskilt mandlig natpersonale og et kvindelig dagpersonale. Hvis forbudet blir lov, saa skal de miste sit arbeide, alle de kvinder som i sin hjembygd har fundet sysselsættelse i skiftarbeide, hvorved de har kunnet gjøre livet økonomisk bedre og sundere ved rigeligere føde, om ogsaa natten hver anden uke er blit lagt beslag paa til arbeide.

Jeg skal med glæde være med paa natarbeidets avskaffelse, saalangt dette fra teknisk synspunkt og inden de forskjellige industrier er mulig, — men da samtidig for mand og kvinde, paa samme vis som natarbeidet hos os alt er avskaffet inden bakerindustrien d. v. s. pr. industri, ikke avhængig av arbeidernes kjøn.

Hvad indvendingen om at kvindens svakere legemskonstitution skulde ta skade av natarbeide angaar, saa vil jeg minde om at hun, under livets kamp og strid, ikke altid kan regne saa nøie med det. De fleste mindre

bemidlede kvinder maa i de ti første aar av sit ægteskap vaake saan omtrent hver eneste nat. De kan ikke som skiftarbeiderskerne gjøre regning paa at faa sove sin dag eller nat i ro hveranden uke — og aldrig har jeg hørt at man ved beskyttelseslovgivning vil forby hende dette, eller paalægge manden skiftevis at overta arbeidet med de skrikende barn. Heller ikke har man tænkt paa at forby sykepleiersken, telefonisten, telegrafisten m. fl. at utføre sit med beundringsværdig utholdenhet drevne natarbeide i almenhetens tjeneste.

Man har ogsaa fremholdt at natarbeidet fører til usædelig liv og virker opløsende paa familiebaandene. Det er ikke tvil om at natarbeide kan lede til utskeielser, der hvor der ikke er sædelige forutsætninger i karakteren, likesom hvert menneske kan hengi sig til letsindighet — og det i langt høiere grad — ved de natlige forlystelsestilstelninger, som man aldrig har søkt at holde kvinder borte fra ved lovbud. Inden fabrikvirksomheten træffer man, som overalt i samfundet, paa depraverede elementer, som ingenlunde kan lægges natarbeidet tillast — saa meget mere som, i vore dage, landsbygder, hvor ingen fabrikvirksomhet findes ofte (kfr. kirkebøkernes opgaver) er meget ilde stedt i saa maate. Blandt skiftarbeiderskerne har jeg lært at kjende kvinder, som tiltvinger sig den største agtelse, og som staar moralsk sterke i samarbeide med sine mandlige kamerater. Kanske sterkere end den uerfarne, som aldrig har lært at staa imot fristelsen. Og m. h. t. indvendingen at natarbeide virker opløsende paa familielivet, saa kan man si at dette er tilfælde ogsaa hvor manden er i arbeide om natten, og barnene, med »hug og slag« som det heter, maa holdes rolige for at han kan faa sove om dagen. Der kan vel her heller ikke fornuftigvis være tale om andet end den *gifte* kvindes natarbeide. Men ifølge undersøkelser ang. f. ex. textilindustrien aar 1902 anvendes kvinder kun *undtagelsesvis* i natarbeide, eller i et saa ringe antal som 2 %. Ved fabrikerne er den overveiende del av kvinderne *ugifte, enker og barnløse kvinder*; saa der maa være en meget ringe del natarbeidende hustruer av disse 2 %.

Statistiken viser kvindekjønnets overtallighet. I 1900 var i Finland 1,342,082 mænd og 1,370,480 kvinder. De ugifte kvinders tal var samme aar 808,619, dertil kommer 107,957 enker og fraskilte hustruer, saaledes tilsammen 916,576 saakaldte »uforsørgede kvinder«. Om man herfra regner 464,799 piker under 15 aar, saa blir der dog tilbake 451,777 voxne uforsørgede kvinder. Av 1.370.480 kvinder var samme aar kun 453,904 gifte. Efter opstillede beregninger fremkommer som resultat, at næsten *hveranden* kvinde maa forbli ugift, dels paa grund av kvinders overtallighet, dels fordi en hel del mænd foretrækker ungkarslivet, ikke har raad til at gifte sig eller dør i forholdsvis større antal.

Og saa skal lovforbud rettes mot alle disse hundredtusener enker og ugifte kvinder, fordi natarbeidet vil indvirke »opløsende paa familielivet!«

Jeg mener hermed at ha imøtegaat største delen av de gamle argumenter, som har været fremholdt av særlovenes forkjæmpere i vort land.

Men der er kommet nye indlæg, og de utmerker sig ved større oprigtighet end de vanlige — de gaar ut paa at beskyttelseslovgivningen kun forsaavidt det vakre navnet angaar, *er* beskyttelseslove for kvinder, men den er et radikalt middel til at faa den »billige arbeidskraft«, som underbyr manden, bort fra erhvervsarbeidet og tilbake til grøtgryten og strømpestopningen. Vi skal bare i parentes bemerke, at uten kvinders erhvervsarbeide vilde mangt et hjem hverken ha noget at koke i gryten eller ha strømper at stoppe.

Al agtelse for de huslige arbeider! Jeg for min del sætter den største pris paa dem. Jeg skal faa fremlægge nogle forslag, hvis antagelse vilde gjøre særlove for kvinder, ihvertfald av den omtalte grund, ufornøden Vor tid har øket kvindens fysiske styrke med — maskinkraften. Den moderne maskinteknik spør nu mindre efter styrke end efter »billig arbeidskraft«. Kvinderne kommer herved i altfor stort antal at søke til fabrikerne, hvor de er efterspurt og ihvertfald bedre betalt end paa de arbeidsomraader de tidligere har været henvist til. Hun finder ved det nye erhverv ogsaa en uavhængig stilling, hvad forholdene ikke tidligere har ydet hende.

Det trøsteløse slit for hver eneste øre kan hun slippe, man bør da ikke undre sig over, at hun under de nye forhold ogsaa vil være »sin egen lykkes smed.«

Men kvinderne, som tilfredsstiller industriens fordring paa »billig arbeidskraft«, kommer derved til at underby arbeidspriserne og trænger derved til en vis grad mændene ut av industrien. Dette er en ulykke som vi maa erkjende er der, og som maa motvirkes.

Særlovpartiet sier: der maa raades bot paa dette forhold. *Vi forbyr hende simpelthen* erhvervsarbeidet. Gjennem beskyttelseslove indskrænker vi hendes arbeidsomraade utenfor hjemmet. La os nu først begynde med natarbeidsforbudet.

Saa lyder da dødsdommen over vor frihet — den vi med saa stor vanskelighet har vundet! Mine hjælpemidler derimot er: *oplysning, fagkundskap, ret ordnede fagforhold og samme løn for samme arbeide, hvor fordringerne stilles like.*

Dette er alt, mine damer, og jeg vil fuld frihet for hvert menneske til at arbeide efter sine naturanlæg og de muligheter som livet byr. Hermed kan man ved retfærdige midler naa til samme maal, nemlig at kvinder ikke i altfor stor mængde tyr til fabrikerne.

*

Foredragsholderen lægger derefter frem sine planer og forslag; de er vel værd at bli kjendt med, men vi skal la dem vente til senere, for strax at gaa over til slutningsordene:

Jeg har her tilladt mig at lægge beslag paa deres opmerksomhet ved en meget vidtløftig utredning i spørsmaalet om beskyttelseslove for kvinder. Jeg finder at vi kvinder ikke stiltiende bør la ulykken nærme sig, men reise os i hver by, hver bygd, hvert hjem, for at vi kan staa sammen og faa klarhet over og verne vore dyrebareste interesser, vor arbeidsfrihet, vor næringsfrihet, vor uavhængighet, vor sociale existens. Hvor idealistisk vi end vil se paa livet, maa vi dog erkjende, at vi er avhængig paa alle omraader, saalænge vi ikke kaa staa paa vor egen økonomiske grund. Og hvad hjælper stemmeretten og valgbarheten, naar alle vore rettigheter skal indgjærdes med undtagelseslove.

I den tid som ligger bak os gjaldt det for kvinden at tilkjæmpe sig sin aandelige frihet. *Hun vandt den skridt for skridt med arbeidsfriheten!* Opvaagnelsens time kom. La os nu bare ikke forsove os i lykkelige drømme for paanyt at vaagne til regimet fra 1834*) — —

Mine damer, la os ikke overvurdere holdbarheten av det vundne. Beskyttelseslovgivningen for kvinder er forræderisk! Den kan socialt ta tilbake hvad vi politisk har vundet.

*

Vi har ved tidligere leiligheter citeret av Vera Hjelts uttalelser, naar vi har gjort det saa grundig her, er det fordi det nu er fare paa færde, og fordi vi mener at større sakkunskap findes ikke. Alt i flere aar har man været saa lykkelig at ha en kvindelig fabrikinspektør i Finland, og en som er erkjendt at passe ganske særlig for hvervet. Flere indberetninger har hun git om sin virksomhet, og vi har i Finlands presse set dem fremhævet som ypperlige baade hvad grundighet og fremstilling angaar.

Herhjemme har vi nu et sterkt haap om at faa kvindelig fabriktilsyn og særlig en kvindelig fabrikinspektør for landet. Det er ingen overdrivelse at si at det haster. Vi haaber derfor ingen ting maa komme i veien for behandlingen av denne sak. Hvorledes det end gaar med lovforslaget i sin helhet, saa ber vi om at den del av det som angaar kvindelig fabriktilsyn ikke maa utsættes.

Kvinder landet rundt staar samlet om dette krav.

De ber om at faa reformen gjennemført saa snart ske kan.

---

*) Der fortælles om de gamle skranker for næringsfriheten og hvorledes de faldt.

Efterat omstaaende er trykt kommer efterretningen om at forbud mot kvinders natarbeide er vedtat i begge kamre i Sveriges riksdag. — Det var saaledes ingen overdrivelse at si at der er fare paa færde.

Trykkeriarbeiderskernes protest mot særlove for kvinder.

Trykkeriarbeiderskerne holdt som omtalt skjærtorsdag 8de april møte i anledning av stortingets socialkomités indstilling til ny fabriktilsynslov m. v., og der blev enstemmig vedtat følgende resolution:

»Til Norges storting!

Organiserte trykkeriarbeidersker i Kristiania (sættersker, paalæggersker og trykkersker) samlet til møte den 8. april 1909 i anledning av socialkomitéens forslag til ny fabriktilsynslov, protesterer mot, at voksne kvindelige arbeidere væsentlig i likhet med barn og unge mennesker skal underkastes andre bestemmelser om arbeidstid end de voksne mandlige arbeidere, Vi henviser til den uttalelse, som »Sætterskernes klub« den 19. april 1896 vedtok og indsendte til departementet, og som her vedlægges, og vi fastholder fremdeles, hvad der er uttalt.

Særbestemmelser for voksne kvinders arbeidstid (forbudet mot natarbeide og eventuelt overtidsarbeide og maksimal arbeidsdag for kvinder alene) strider mot vore interesser som arbeidersker.

Saadanne særlove for voksne arbeidersker skader os, fordi de sætter os i en særstilling og gjør det vanskelig eller helt umulig for os at opnaa arbeide, som vi ellers har betingelser for at kunne utføre tilfredsstillende som voksne mandlige arbeidskamerater.

Vi er klar over, at forbudet mot natarbeide og overtidsarbeide alene for kvinder først og fremst vil ramme arbeidersker i vore arbeidsbrancher, da vort arbeide efter sin art medfører overtidsarbeide og tildels natarbeide.

Saadanne særbestemmelser er desuten saa meget mindre paakrævet, da vi staar i en velordnet fagorganisation og nyter de fordele, som denne skaffer.

Vi hævder vor ret til at faa arbeide under samme arbeidsvilkaar som vore mandlige arbeidskamerater, og dem vil vi være med at støtte i bestræbelserne for stadig bedre arbeidsvilkaar ogsaa med hensyn til arbeidstid, som kan komme i like grad baade mandlige og kvindelige arbeidere tilgode.«

*

Sætterskernes klubs resolution av 19. april 1896 skjærtorsdag var saalydende:

»Til det kgl. departement for det indre.

Foranlediget ved den resolution, som blev vedtat paa typografernes massemøte hersteds den 22. mars dette aar, er vi idag, den 19. april, samlet til et møte næsten alle herværende kvindelige sættere, og der er enstemmig blit vedtat at tilstille det ærede departement følgende:

Vi kvindelige sættere finder at maatte protestere mot den tidsforskjel

for de mandlige og kvindelige sætteres arbeidsdag, som opstilles i nævnte typografernes resolutions krav 4 og 5, der lyder saaledes:

»4. At mandlige sætterlærlinger og kvindelige sættere, uanset alder, ikke maa beskjæftiges mere end 8 timer daglig, spisetiderne iberegnet.

»5. At saavel sætteres som trykkeres arbeidsdag indskrænkes til 9 timer daglig, $^1/_4$ times frokost og $^1/_4$ times eftermiddag iberegnet«

De mandlige sætteres arbeidsdag vil efter dette krav bli $8^1/_2$ time (9 timer med $^1/_2$ times fradrag til frokost og eftermiddag); de kvindelige sætteres arbeidsdag 6 a $6^1/_2$ time (8 timer med fradrag av $1^1/_2$ a 2 timer til *spisetiderne*, frokost, middag og eftermiddag).

Altsaa en tidsforskjel av 2 a $2^1/_2$ time.

Dersom dette krav, om de kvindelige sætteres arbeidstid, blir gjennemnemført, vil det bidrage til at stænge os ute fra faget og gjøre en hel del av de kvinder, som har ofret sin bedste tid for at lære arbeidet arbeidsløse.

Tvertimot ber vi om, at vi som hittil maa faa beholde den for de mandlige og kvindelige sættere fælles arbeidsdag, da selv en begrænsning, som for eksempel at negte os kvindelige, og ikke mandlige, sættere ret til overarbeide vil foraarsage, at vi efter en saadan ordning vil faa større vanskelighed med at skaffe os arbeide.

At ovennævnte foranstaltning av sundhedshensyn skulde være mere nødvendig for os kvindelige sættere end for de mandlige, finder vi ikke, da sundhedstilstanden iblandt os er likesaa god.

Kristiania, 19. april 1896.«

Landskvindestemmeretsforeningens landsmøte avholdtes torsdag $^{15}/_4$. De nye love blev gjennemgaat, og referat blev optat. Man anbefalte avholdelse av et extraordinært møte, for at faa lovene revideret.

Derefter foretoges valg paa styre og suppleanter.

Valgte blev følgende: Fru F. M. Qvam, formand, frk. Julie Randers, næstformand, dr. Marie Kjølseth, sekretær for indenlandsk korrespondence, dr. Louise Qvam, sekretær for udenlandsk korrespondence, frk. Anna Holck, protokolførende sekretær, frk. Karen Retvedt, kasserer, fru Louise Keilhau.

Som suppleanter valgtes: Fru Anna Gjøstein, frk. Marie Mathiesen, frk. Petra Castberg Lange, frk. tandlæge Jonette Ellingsen.

Om aftenen holdt Kristiania led av L. K. S. F. en improviseret fest for møtets deltagere, paa fru Rachlews husholdningsskole, med taler, musik og utmerket servering.

Ved den internationale kvindestemmeretsalliances møte i London møter følgende delegerede fra L. K. S. F: Formanden fru F. M. Qvam, som ogsaa er utnævnt til regjeringens delegerede, fru Betzy Kjelsberg, fru Normann, fru Williamsen, doktor Louise Qvam, frk. Signe Graff, frk. Vanvig Aas.

Enquêten om ægteskapsproblemet.

Svar

II.

1) Selvfølgelig ikke — dersom det skal ske ved en viljesakt. Det er den like vei til tragedien. Men for en kvinde som endnu eier sund, hel evne til elskov og moderkjærlighet vil «de sociale hensyn, hensynet til mand og barn», d. e. livet for det hun elsker, gi den dypeste lykke og rikeste personlige utfoldelse.

Hvad der egentlig menes med «fri» personlighet er uklart. Hverken mand eller kvinde er »fri» saalænge de lever i samfund; vi maa alle ta hensyn til de baand samfundet, d. e. vi selv paalægger os for det heles skyld. Det samfund som bygges paa egoisme er dødsdømt.

For en normalt utviklet kvinde vil kjærlighetspligterne være likesaa mange glæder og aldrig kunne opstilles som lykkens motsætning.

Hvad kvinderne i det store hele vinder ved at gi avkald paa sin naturlige opgave, er netop det som mændene i det store hele føler som *sine* baand: Slite med de tusen forskjellige arter av mekanisk ensformigt arbeide, som er det moderne bysamfunds fundament. Det blir praktisk talt at bytte moderstolen med kontorkrakken.

Geni vil hos kvinder som hos mænd til alle tider og i alle samfund selv maatte bryte sig vei eller gaa tilgrunde. Det er utenfor loven.

At si til geniet — det være sig kvindeligt eller mandligt —: du skal ofre dit geni for «de sociale hensyn» vilde være likesaa dumt og faafængt som at si til solen: du skal slutte at skinne eller til elven: du skal stanse dit løp.

Derimot kunde en mængde smaatalenter, som der i vor tid kjæles saa for, sikkert uten skade ofres for utviklingen av solidere egenskaper: viljekraft, energi og praktisk dygtighet.

Men spørsmaalet »kvinden og samfundet» kan kun løses i forbindelse med de andre store og brændende samfundsspørsmaal.

Faar vi igjen et samfund hvor der er naturlig plads for hjemmet, hvor ikke »tusind maa være slaver for at én kan være herre», saa vil sikkert massen av kvinder igjen finde veien til sine naturlige pligter og ikke længer føle deres opfyldelse som det motsatte av »lykke.»

Men en evne som længe ikke bruges, sløves og dør omsider. Det er den største fare ved emansipationen.

2) Besvaret under 1.

3) Nei. Men *kjærligheten* gir vederlag for alt, og *den* er en »naturnødvendighet« for enhver fysisk og aandellg sund kvinde, som for enhver fysisk og aandelig sund mand. Og alle de »vederlag» *kjærligheten* gir for »friheten» (som en elskende kvinde ikke vil eie) tror jeg er en lykkebetingelse for hende; ak ja — selv en smule »galanteri» og «ridderlig dyrkelse» som enquetens forfatter uttrykker det.

Kapitalistsamfundet med luxusdyrene gir ikke værdige livsvilkaar for *nogen*; men i et samfund hvor kvinderne hverken er trældyr eller luxusdyr, men arbeider normalt i sit hjem — (som i de gamle bondesamfund i sin bedste form) — er der ikke tale om »underhold»; der er hun mandens kompagnon, *forvalter av fælles eiendom*, og hendes indflydelse vil i alle maader der være dypere og gavnligere end i et samfund, hvor hun tvinges til at være mandens konkurrent. Og hun vil være lykkeligere.

4) Den eneste sikre konsekvens av «hel social likestilling« om den kunde tænkes, vil være, at de løse (frie) d. e. børnløse forbindelser vil komme til at erstatte egteskapet og offentlige internater hjemmet; utviklingen gaar alt med rivende fart i den retning.

Om dette vil gjøre forholdet mellem de to kjøn »bedre» ved jeg ikke. Det kommer an paa fra hvilket synspunkt man ser det Jeg er ikke pessimist, og *mig* interesserer *liv* derfor mere end *død*. Men hjemmenes opløsning er død. Alle verdensrikers historie har vist det. I enkeltmandssamfundet trives alle laster som er ødelæggende for slægten, og et land som jevnt avfolkes vil inden saa og saa lang tid være modent for invasion og kraftigere raser. Altsaa dø.

5) Kvinder som mænd bør opdrages til sunde dygtige arbeidsmennesker uten overdreven belastning af hjernen paa bekostning av legemets utvikling. Fælles barneskole tror jeg er til gavn for begge kjøn; men voksne kvinder maa — siden hjemmene ikke længer lærer dem det — i skolen først og fremst undervises i hvad de behøver for at bli en god mor og hjemmets forvalter. At paa den anden side fagskolene og de høiere læreranstalter bør staa kvinderne aabne anser jeg for selvfølgeligt. De moderne samfund — by- og industrisamfundene — har bl. a. den eiendommelighet at de opviser et altid større overskud av kvinder; at stænge disse ute fra adgangen til erhverv efter lyst og evne vilde ikke alene være uretfærdigt, men dumt og selvmorderisk. Men efter al erfaring maa det være sikkert, at jo færre enlige erhvervende kvinder (eller enkeltindivider i det hele), og jo flere gode hjem, desto stærkere og lykkeligere samfund.

Hulda Garborg

III

1. Nei. 2. Ja. 3. Ja. 4. Nei.

5. Da maa opdragelsen gaa i retning av at banlyse al poesi i livet, at lukke de unges øine for al skjønhet i kjærligheten og i samlivet imellem mand og kvinde, lære dem, at et liv i fuld tillid mellem mand og hustru er en utopi — et lykkeligt hjem en chimære.

Lære de unge, at tal og beregning og kold egoisme er det eneste som har værd i livet. *I. S.*

I næste hefte vil der komme et svar paa enquêten av *Peter Egge.*

Fredriksstad og omegns kvindesaksforening.

(Fortsættelse fra no. 8.)

Der avholdtes generalforsamling i foreningen den 23de februar.

Efterat regnskap og aarsberetning var oplæst, foretoges valg. Av bestyrelsen uttraadte efter tur fruerne Karen Næss, Karen Møller og Alfhlid Bjørneby. De to førstnævnte frabad sig gjenvalg, mens den sidste blev gjenvalgt. Til nye bestyrelsesmedlemmer valgtes fru Sigrid Hoyer og frk. Sigrid Christensen. Den paa forrige generalforsamling valgte formand, fru Anna Solberg, hadde protesteret mot dette valg, da hun ikke var tilstede ved generalforsamlingen. Hun blev da fritat for at fungere som formand, mens viceformanden fru Møller har fungeret som formand ogsaa dette aar. Fru Solberg mottog imldlertid nu valg til formand for kommende aar; til viceformand valgtes frk. Lexow. Til ny suppleant valgtes fru Karen Næss.

Fru I. G. Christensen bragte fru Møller, der har været foreningens formand i 5 aar, en varm tak for hendes opofrelser for foreningen og for hendes dygtige ledelse av den. Hertil sluttede de tilstedeværende medlemmer sig ved at reise sig.

Bakefter holdtes generalforsamling i Fredriksstad husholdningsskole. Aarsberetning og oversigt over skolens økonomi blev oplæst. Fra $^{1}/_{8}$ 07 til $^{30}/_{7}$ 08 har der været holdt formiddagskurser for 20 elever og 2 aftenkurser for arbeiderhustruer og døtre: 26 elever; desuten har 1 klasse av pikeskolens elever været undervist 1 gang ukentlig. Skolen begyndte i nyt lokale i slutningen av oktober.

Av bestyrelsen utgik nu efter tur frk. Marthe Leegaard, som blev gjenvalgt.

Ingen bevilgning til den nye fødselsstiftelse iaar, men av stortingsrepresentanter blev det fremhævet at forholdene ved lokalerne i den gamle stiftelse var yderst uheldige i alle henseender, det var nødvendig at fremme saken til næste aar.

Stavanger kvindestemmeretsforening

er ivrig med i oplysningsarbeidet. Det afholder en foredragsrække i samfundslære. Borgermester *Larsen* taler om Norges statsforfatning og forvaltning; sorenskriver *Aarstad*: Kort fremstilling av vor domstolordning og av civile sakers og strafferetssakers behandling; redaktør Oddmund *Vik*: Forholdet mellem stat og kirke; politimester *Wetteland*: Hvordan en norsk bykomune styres. — Alle voxne kvinder og mænd har fri adgang. —

I Norsk kvindesaksforenings møte

20/4 i anledning av arbeiderpartiets kvindeforbunds henvendelse om kvinderne og valgene, vedtoges følgende resolution:

I overensstemmelse med principet lige ret for kvinder som for mænd, hævder Norsk kvindesaksforening stemmeret for kvinder og mænd paa like vilkaar som et krav, som med al styrke maa fremholdes ved kommende stortingsvalg. Norsk kvindesaksforening vil derfor indtrængende henstille til kvinderne at stemme paa stortingsmænd, som forpligter sig til at stemme for almindelig stemmeret for kvinder.«

I tilknytning til den engelske organisation International visits der, som det vil erindres, har avlagt et par besøk med foredragskurser her i Kristiania, er der stiftet en norsk komite. Formand dr. Otto Anderssen, sekretær kand. mag. Lange. — Hr. Lange er imidlertid som bekjendt blit generalsekretær i den interparlamentariske union, kanske maa der da vælges en ny sekretær for *International visits*.

Dette hefte som ogsaa skal tjene som brochure utsendes før sin dato.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

1ste mai 1909.

En kvindelig fabrikinspektør om særbeskyttelse for kvinder. Efter Vera Hjelt (ved red.) — Trykkeriarbeiderskernes protest mot særlove for kvinder. — Enqueten om ægteskapsproblemet. Svar II. Hulda Garborg. Svar III I. S. Notiser og Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

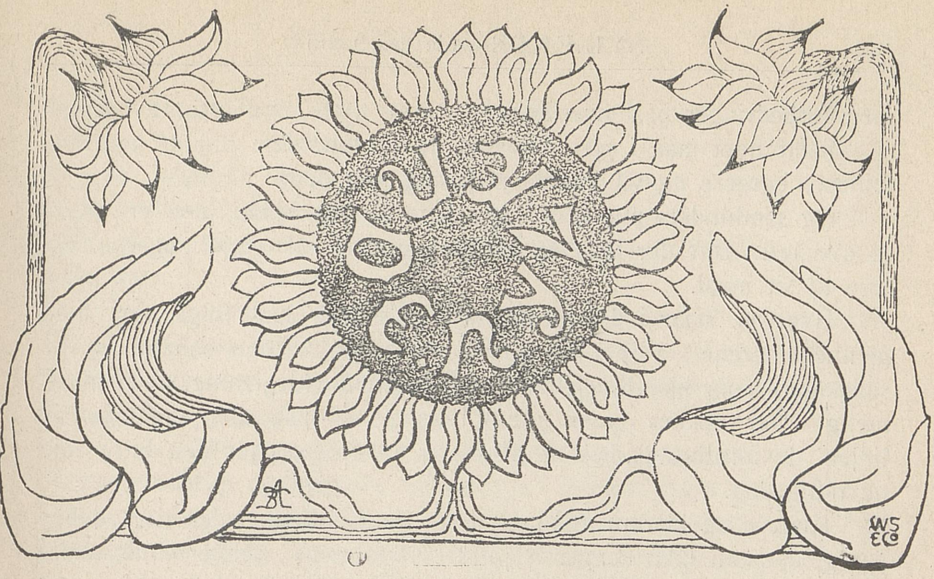

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. mai 1909. | No 10.

En stor lovreform.

Utenfor ægteskap fødte barns retsstilling.

Den tidligere omtalte *Ot. prp. 13* indeholder mange bestemmelser som tar sigte paa at komme barn født utenfor ægteskap og dets mor tilhjælp — ved at skjærpe farens pligt likeoverfor moren, ved at fastsætte tilfælde hvor det offentlige skal træde til m. m. — flere av dem ganske indgripende bestemmelser.

Det er imidlertid ikke denne del av forslaget som vækker den livlige diskussion i dagspressen for tiden, men bestemmelserne om at utenfor ægteskap født barn skal ha ret til farens navn og arv efter far. Ihvertfald er det disse punkter som faar diskussionens bølger til at gaa høit.

Læser man den historiske oversigt, som dokumentet indeholder, igjennem, faar man syn for hvor tidligere lovændringer og forandrede anskuelser bærer henimot den reform som nu foreslaaes. Allikevel er vi enig med dem som betegner forslaget som radikalt.

Det er radikalt, men det maa det være. Skal vi i handling komme i høide med den nye opfatning av barnets stilling, som bryter sig vei i verden, erkjendelsen av barnets ret — da nytter det ikke

med forbedringer paa overflaten, vi maa flytte ind paa ny grund.

Samfundet maa i gjerning vise, at det føler sine pligter mot sine mindste borgere og vil handle retfærdig mot dem.

Og samfundets pligter er ikke bare at yde hjælp, det er ogsaa at øve ret. Blir der ikke et nyt retsgrundlag, vil velgjerningerne ikke føre til sit maal.

Hvor vi staar i denne sak, vet alle som har fulgt vort blad gjennem aarene. Vi har hævdet og vi hævder, at den behandling av smaa barn som hjemles gjennem vor nuværende lovgivning, — er skammelig. Der trækkes op en grænselinje, og de paa den ene side av linjen, de forutbestemmes til skam, og de utsættes for den bitre nød og tidlig død.

Klarere og klarere kommer dette frem, tallene taler sit tydelige sprog, det kan ikke længer skjules. Reformens værste motstandere negter heller ikke sandheten av de kjendsgjerninger som kommer frem gjennem det foreliggende dokument. Det kan ikke negtes at en mængde barn pines under de nuværende tilstande. Men man synes ganske koldblodig at betragte det som en nødvendig ofring. Nødvendig for saa mangt, bl. a. ogsaa for ægteskapets bestaaen.

Saa elendig grund mener man ægteskapet hviler paa. Større ærlighet og klarhet over forholdene, større retfærdighet og barmhjertighet — og den ærværdige institution maa falde.

Man er vist lidt for freidig til at dømme det tildøde. Kunde det ikke tænkes at det klarte sig bedre end før, naar de nye love med deres oprydning til alle kanter kom til at virke?

Nei en slik tanke synes ikke at kunne faa rum. Dertil har man altfor urokkelig tro til visse andre »institutioner« eller systemer. Det system bl. a. som er fremelsket gjennem det mandsstyrede samfunds dobbeltmoral, og som har faat sit typiske uttryk gjennem den franske lovbogs sats: Det er forbudt at efterspore barnefaren. Dette polygamiske system, som blomstrer saa rikelig midt i kristenheten, maa, synes en at mene, evindelig bli det samme. Det er derfor dette en faar indrette sig efter.

Kan der da ikke tænkes en smule bedring? Nei, da glipper fantasien, *det* kan man ikke forestille sig.

Og allikevel ligger det saa nær for tanken, at naar barnets ret anerkjendes, naar det stærke lys strømmer til, vil de store skyggevexters flor tape i frodighet.

Vi skal ikke gaa ind paa sakens enkeltheter her. Vi henviser

til hvad der tidligere har været fremme i vort blad, I maihefterne 1902 er indtat referat av et foredrag av Nylændes redaktør*), og i de følgende aargange finder man en række indlæg i saken. Høist avvikende meninger gjør sig gjældende, men det bærer sterkere og sterkere frem mot kravet: retfærdighet for de utenfor ægteskap fødte barn.

Hvad vi først og fremst har fremholdt er retten til farens navn. Det er av størst betydning. Ved det er det vanæren skal tas bort fra uskyldige barn. Og dette gjælder alle, mens spørsmaalet om arv bare gjælder forholdsvis faa.

Er da ikke morens navn godt nok? spør motstanderne. — — Denne pludselig opdukkende interesse for morens navn virker forbausende, og disse deklamationer om dets værd lyder særlig hul. Nei, samfundet og loven synes ikke morens navn er godt nok, og det krænker kvinder dypt, at morens navn, ved det arrangement som nu gjælder, betegnes som sekunda og uægte vare, og at skammen sættes paa barnet ved det navn. — Som alt forøvrig er ordnet, blir derfor farsnavnet det første krav.

Vi har ogsaa fremholdt, om end ikke i første række, berettigelsen av kravet paa farsarv. Den eneste indvending av betydning er, at det kan komme til at virke uretfærdig likeoverfor hustruens eiendom, hvor der er formuesfællesskap i ægteskapet. Av interesse er det at minde om, at Norsk kvindesaksforening har erklæret sig for arveret for utenfor ægteskap fødte barn, men kræver at der samtidig indføres obligatorisk særeie mellem ægtefæller.

Som man vet er der nu anledning til at etablere særeie, men formuesfællesskap er det principale; kravet paa en omvendt ordning, saa særeiet blir lovens principale fordring, gjør sig efterhvert sterkere gjældende, kunde særeiereformen og den reform det her er tale om hjælpe hinanden frem, saa desto bedre.

Ser vi paa de andre indvendinger, som nu kommer frem, saa er det ogsaa de samme vi før har bekjæmpet, vi kjender dem alle igjen — baade den om de svake mænd, som kommer til at lide for haardt for sine ungdomssynder, og om de træske kvinder, som kommer til at drive utstrakte pengespekulationer o. a. d. — bekymringer for alt og for alle undtagen for dem det egentlig gjælder, de forurettede barn.

---

*) De »uægte« barn og vor lovgivning, foredrag holdt i Studentersamfundets møte 12 april 1902 av Gina Krog.

Ikke i noget land er man gaat saa vidt som her foreslaaes — indvendes der ogsaa.

Det er saa — men i mange land er en sterk stræben efter at komme frem til en menneskeligere ordning. Noget av det som gir vor tid sit lyseste præg og vækker rikt haab, er netop den større forstaaelse av og omhu for barnet, og fremforalt tankerne paa barnets ret.

Sammen med kvindernes sak har disse tanker brudt sig vei. Et sted er en kommet længer, et andet sted kortere, men næsten overalt er en paa flytning — flytning ind paa ny grund.

Hadde vi nu saa sandt mot og turde gaa i spidsen og vise vei — vise andre veien ind i det retfærdighetens land hvor barnets stjerne vinker os.

Enquêten om ægteskapsproblemet.

Svar.

IV.

Til I og II. Jeg mener, der ikke saan uten videre kan svares ja eller nei paa dette. I vort vanskelige liv maa ofte konflikterne løses ved hjælp av kompromiser, og paa den maaten kan meget reddes, som ellers vilde gaat tapt. Kompromiser er rigtignok ikke sjelden kommet istand, fordi menneskelig svakhet og feighet fik raade. Men ikke sjelden kom de ogsaa istand, fordi rette vedkommende kjendte den kunst, som bare erhverves under lidelser og kampe av de mennesker, som fødtes med betingelser for at lære den: — den heter livskunsten.

I kvindens kjærlighetsliv — og det er jo det, som der her er tale om — er forhaabentlig ret ofte »de sociale hensyn«, som heter barn, mand, familieliv medvirkende faktorer, ja betingelser for hendes lykke og utviklingen av hendes fri personlighet — som det heldigvis ret ofte er det for mandens lykke og utviklingen av hans fri personlighet, — i ethvert fald saasandt talen er om mennesker med virkelig aands- og hjertedannelse.

Men føler en kvinde, at de sociale hensyn (barnet, manden, familielivet etc.) er en hindring for hendes kjærlighetslykke og utviklingen av hendes menneskelige personlighet, saa bør hun selvfølgelig ut av disse hensyn; for ellers skades hun og skader andre, barnet eller manden eller dem begge. Hvor forholdet til manden, det og intet andet, er hindringen, fordi uoverens-

stemmelserne er for store, og egteskapet derfor ikke lykkelig, da bør hun ut av det og faa lov til at ha barnet hos sig, selv om manden ikke er skyldig i lovens mening, og selv om det bare er hun, som ønsker egteskapets opløsning. Er det haardt for manden at være uten sit barn, saa er det *i almindelighet* meget haardere for kvinden. Bare den kvinde, som ved sit liv bevislig har gjort sig uværdig eller har vist sig uskikket til at opdrage sit barn, bør fratakes det til fordel for manden. — Er der flere end et barn, kan de jo deles mellem de to egtefæller.

Til III. Nei. Idealet her vilde være, at de var ganske uavhængige av hverandre. Men slik som vort samfund er bygget i økonomisk henseende, bør det *i almindelighet* være saa, at det er manden, som helt og holdent skaffer hustru og børnene underhold. Desværre medfører dette hendes økonomiske avhængighet av ham; men det gir hende paa den anden side anledning til helt og fuldt at kunne lede sine børns opdragelse og at kunne arbeide for, at hendes stuer i aand og sandhet kan være et hjem, — en virksomhet, som mange, ikke mindst blandt kvinderne, i en sørgelig grad undervurderer. Som om det at føre bøker eller at sælge kaffe skulde være et interessantere eller værdifuldere arbeide! Hvor ofte kan man ikke sige om en mand, at han har dannelse og viden nok til det arbeide, som er hans erhverv. Men hvor ofte kan det siges om den kvinde, som skal lede børns opdragelse og skape et hjem? — Hun kan aldrig naa høit nok.

Til IV. Ja. Overhodet er ubundethet av alle andre hensyn end den gjensidige tilbøielighet for hverandre og for børnene og fællesskapet i livssyn og aandelig interesser — en betingelse for, at egteskapet skal naa saa høit, som det bør og kan.

Til V. De bør opdrages sammen, saa de virkelig lærer at kjende og forstaa hverandre, uten at man derfor bør lægge an paa at glatte ut noget av den naturgivne forskjel paa dem i fysisk eller aandelig henseende.

Peter Egge.

Knut Hamsun: Samlede romaner og fortællinger 36 hefte *Jonas Lie.* Mindeudgave 29 hefte. Gyldendalske boghandel .Nordisk forlag

Fredrika-Bremer-Förbundets landthushållningsskola vid Rimforsa För utbildande af lärarinnor. Første arbetsåret Stockholm 1909. Oskar Edlunds bokhandel.

Norsk folkedigtning*)

ved Hulda Garborg.

Den norske folkedigtnings kjæmpetræ har sine rødder helt ned i oldtidens mørke. Men stammen vokste sig vældig i den urolige middelalder, og kronen, hvis grene naaede helt udover ishavets øer, skyder endnu i vore dage friske skud.

At de gamle stærke eddakvad — norrøne fortidssange med emner fra den nordiske mythologi — er blit til i Norge synes efter de seneste granskninger utvilsomt. Men skulde end nogle af dem være digtet af nordmænd paa de engelske øer, som enkelte har ment, eller paa Island, saa er det den norske folkeaand som har skabt dem.

En del af eddasangene har da ogsaa levet til vor tid i omdigtet form paa Færøerne og tildels i Norge (Sigurdskvadene, d. e. kvadene om sagnhelten Sigurd Fafnesbane. Fåfnes bane: den som dræbte Ormen Fafne, o. a.) De har holdt sig ved mundtlig tradition som danseviser gjennem hundreder af aar, og er først i midten af det 19de aarh. nedskrevet sammen med en mængde nyere folkeviser.

Fra eddakvadene er der en saagodttom ubrudt sammenhæng med den senere folkevise- og eventyrdigtning.

Eventyrene har ogsaa i sit faste figurgalleri af trold og alslags vætter mærker af mythologien. De udmærker sig ved sit kraftige humør og en fantasi som er helt og holdent nordisk i sin dristighed. En mængde af dem har levet i vore bygder gjennem tiderne, og har tat form og farve efter folkelynnet. I større mængde blev de først optegnede og samtidig overførte fra folkemaalet, (i hvilket den mundtlige tradition var bevaret) til det dansknorske sprog af *P. Chr. Asbjørnsen* og *Jørgen Moe.* Senere er flere samlinger af eventyr og folkesagn udkommet; mest paa folkesproget, det er det sprog som endnu tales af bønderne i Norges bygder og som i sidste del af det 19de aarhundrede fik sin lovfæstede skriftform. (Landsmaal.)

Men sin skjønneste blomst satte folkedigtningen i den mængde kjæmpeviser og romancer som skaptes i dansestuen.

I oldtiden var nordmændenes væsentlige fornøielse, foruden det udbredte tavlspil, alslags udendørs idræt, som selvsagt kun dyrkedes af mænd. Poesien

*) Skal oplæses paa engelsk ved den internationale kongres i Canada, hvor *folklove* er sat op som en underavdeling i literatursektionen. Foredragene (the papers) maa være sammentrængte, da et kvarter er den længste tid som skal medgaa til oplæsningen.

Red.

bestod dengang væsentlig af »skaldekvad«, sange til forherligelse af kongerne og deres bedrifter. Hver stor høvding havde sin skald som fulgte ham i krigen og senere i sine sange beskrev slagene.

Men i middelalderen kom dansen søndenfra og erobret nordlandene. Rimeligvis er den kommet over England og Frankrig til Norge og derfra til Island og Færøerne. Til dansen hørte ikke musik men sang. Ialt minder denne sangdans om de græske kordanse. Der er en forsanger, som ogsaa leder danseringen, der er kor, som efter hvert vers gjentar refrainet, og selv den eiendommelighed, at ringen stadig dreier mod venstre synes at ha holdt sig fra det gamle Grækenland og til vor tid. Den ringdans som endnu idag danses til sang paa Færøerne, og som i de senere aar er tat op igjen i Norge, stemmer i alle punkter med den dans Homer beskriver i 18de sang af Illiaden, (Om vaabensmedningen); og græske bønder danser endnu en lignende ringdans.

Med denne dans kom et nyt moment ind i nordboernes liv; kvinderne kom med i deres fornøielser, hvilket selvfølgelig fik betydning for deres senere udvikling og hele tankegang. Dansen blev en virkelig *folke*fornøielse, og med den skabtes den for norden eiendommelige folkevise, den episk-lyriske dansevise.

Fra andre lande kjendes væsentlig lyriske danseviser (ballader); men i norden smeltede den lyriske vise sammen med de lange fortællende kvad, som her naadde sin største fuldkommenhed, saaledes, at de lyriske vers gik ind som de i dansen uundværlige omkvæd. (Stev.)

Motiver fra mythologien, sagn, historiske begivenheder og bygdehændinger fik i dansestuen poetisk form. Ofte var viserne ganske korte naar forfatteren første gang foredrog dem til dansen; men ringen skulde gaa time efter time, ofte hele natten, og der trængtes mange vers. Nye vers improviseredes da efterhvert, handlingen udmaltes altid nøiagtigere, og visen kunde paa den maade faa optil 2—300 vers. En dansevise paa 50 vers regnes endnu paa Færøerne for en kort vise.

Ofte er ogsaa et lyrisk vers blit staaende som indledningsvers til den episke vise. Det har da den opgave at anslaa visens stemning ligesom de indledende akorder til et musikstykke.

Som f. ex. i den gamle, deilige vise om »Torø liti«, som stammer fra den katholske tid.

(Indledningsvers)

Duva sette seg paa liljankvist
Gud aa raade
Ho synger so fagert om Jesum Krist
Herre Gud give os sin Naade.

(Saa begynder fortællingen.)

Aa høyr du Torø liti kva eg segjer deg
Gud aa raade,
lyster du av lande aa fara med meg
Herregud gjeve os sin naade.

Koss kom eg av lande fara med deg
Gud aa raade
ein kongsson av England hev trulovt meg
Herregud gjeve os sin naade o. s. v.

Her gjenfindes ogsaa visen igjennem strofer af det lyriske indledningsvers som omkvæd.

Baade af denne og en mængde andre norske folkeviser findes nu kun brudstykker. Da dansen i det 18de aarhundrede blev udryddet af geistligheden glemtes ogsaa viserne, som ikke var nedskrevne men havde gaat fra mund til mund i dansestuen, ligesom sagnene og eventyrene gik fra mund til mund naar man om kvældene samledes om ildstedet — aaren, peisen, — efter dagens arbeide. (Kveldseta.)

Men vi eier ogsaa en mængde baade gamle og nyere viser i god stand, som nu er optegnet. Den første samling — Landstads — fik vi trykt og udgivet i 1851. Senere er flere tusind viser samlet af Jørgen Moe, professor Sophus Bugge, professor Moltke Moe, o. a.; men kun et faatal er endnu trykt.

Professor i norske folketraditioner, Molkte Moe holder hvert aar forelæsninger over en eller flere af disse viser.

Mange af de kvad som gjennem mandsaldre har levet i vore dale har vi fælles med de andre nordiske lande; enkelte er kjendte »vandreviser,« som i sin tid har gjort turen herop fra Mellemeuropa. Men de har alle faat forskjellig form i de forskjellige land.

Vi fik i Norge vor første større folkevisesamling — Landstads*) — omkring 100 aar efter at Herder og Gøthe havde begyndt at samle folkeviser i Tyskland og omtrent 50 aar efter den første større samling tyske folkeviser udkom. (Des Knaben Wunderhorn 1806 ved Brentano og Arnim.)

I Danmark og Sverige havde viserne fristet den samme skjæbne som i Norge og paa Island; da dansen døde glemtes de efterhvert og blev først i senere tider møisommeligt samlede rundt om i de afsides bygder og opskrevne.

Den nyvakte interesse for den halvt forglemte folkepoesi i norden stod

*) Salmedigteren Magnus Brostrup Landstad, præst i Telemarken.

i forbindelse med romantikens opblomstring efter de store omvæltninger ude i Europa. Frankrig havde havt Rousseau og Tyskland havde under Fredrik den store oplevet sin literære renesance efter den »franske literaturperiode,« da det tyske sprog som Fredrik den stores far sa, kun var »godt nok til at skjælde soldaterne ud i,« men efter en af Fredriks breve til Voltaire var »altfor tungt og klodset og havde altfor mange dialekter« til at due som literatursprog. Sproget, sæderne og hele aandslivet var i forfald efter 30-aarskrigens blodtapning; de ustanselige feltttog virket opløsende og forraaende, og Fredrik var selv den som ved sine glandsfulde seire og sin samlende politik igjen gav tysk aandsliv kraft og rygrad. Inspirerede af hans værk stod Gøthe, Lessing, Herder, Klopstock og en række andre høit begavede og nationalt sindede mænd frem og løftede folkesproget i høisædet igjen, og snart kunde Fredrik skrive: »En række begavede mænd har igjen faat mod til at bruge sit modersmaal; tysk er igjen blit literaturens sprog i Tyskland.« »Vor udvikling er i høi grad blit hæmmet ved at hofferne og adelen brugte et fremmed sprog.»

Der gik en bølge af stolt, stærk nationalfølelse over de nordeuropæiske ande.

Romantikken satte ogsaa mærker i kunstpoesien. Det blev mode at besynge sæterlivet, budeien og den lyslokkede gjæterpige og fremforalt *huldren*, den underjordiske kvinde, som lokket de unge mænd til sig i bjerget; idethele spilte romantiske historier om »bergtagne« en stor rolle.

Efter Norges nationale gjennembrud i 1814 som førte til løsrivelse fra Danmark og gav landet en fri forfatning blev folkepoesien paa mode, beundret og efterlignet, og henimod midten af aarhundredet fik vi vore første nynorske digtere, digtere som brugte »bondemaalet,» det gamle norske sprog som havde levet sit stille liv i vore dale under de mange hundrede aar Norge havde været forenet med Danmark. Med *Ivar Aasen*, som bearbeidet bondesproget til skriftligt brug — landsmaal — og den store skald *Aasmund Olafson Vinje* fik det norske folkesprog og dermed den norske folkepoesi sin renesance.

Men de sidste tiaar af det 19de aarh. bragte nye strømninger herop fra Europa; vor literatur blev naturalistisk; realismen seiret over romantikken, som atter trængtes tilbage til fjelddalerne — for at bevares der til bedre tider. Norges literatur fra denne periode bærer alle mærker af la fin de siècle; interessen for folkepoesien tabtes

Men den lever endnu i de stille dale, uberørt af alle strømninger udefra og den fortsættes i vore dage i stevdigtning. Stevsangen er improviseret vexelsang; den dyrkedes og dyrkes naar folket er sammen i lag eller

naar de samles om *aaren* (peisen) i de lange vinterkvælder. Nu trives stevdigtningen særlig i *Sætersdalen* og *Telemarken*, to af Norges eiendommeligste dalfører. Stevenes karakter er høist forskjellig; det er beskrivelse af dalens og fjeldenes skjønhed, lovsange og klagesange over kjærlighed, særlig længsel efter den elskede og opregning af hans eller hendes ydre og indre dyder og fortrin. Gjerne bruges da poetiske billeder fra naturen til sammenligning.

Han

Og naar ho smilar den gjenta fine
eg tyk's sjaa soli paa Nutann*) skine
so lindt ho lillar den gjenta mi
som fuglen kvitrar i grønne li.

Hun

Den guten min han er no saa snaale,**)
det segj eg høgt, det fær alle taale;
den guten min er sea mjuk og mjaa,***)
som siljuteinann†) ved Vallaraa.

Men der er ogsaa en mængde »*skjæmtestev*«, vers, hvori man ærter hverandre, blotter hverandres feil og lyder, ironiserer over den uheldige frier eller den gamle pige (attegløyma) som ingen frier faar.

Han

Og slike gjentor som vantar gutar
dei sku ein setja paa høge nutar
der sku ein setja dei paa ei rad
tolv skilling stykke det maa me ha.

Hun

Du er just ikkje so høg i bodet,
men lell eg vaagar meg med det gode;
det spørst om guten som er so hæv
i sina lommar tolv skilling hæv.

Men vakrest er de vemodige kjærlighedssange.

So mang ei taar paa mi kind hev runnid
eg tenkte vite det hadde sprungid;
og der hev tippa so mang ei taar
som der er dagar i tusiud aar.

---

*) Nutann: Fjeldene
**) snaale: gjild.
***) Mjaa: slank (bøielig, myg)
†) Vallaraa: Elv i Telemarken.

Det kan gaa varmt til i slik en »stevkamp;« men blir det for vildt, saa tar en av de gamle i laget til orde:

Nei no vert det full nok af spit
og slengjeordi dei kaate,
no lyt de syngje med meire vit
so det kan ganga med maate.

Stevdigtningen har ogsaa skabt en stor samling af eiendommelige melodier, der ofte er af en sjelden skjønhed og stemningsfylde.

Vi eier ogsaa ældgamle folkevisetoner som beundres af alle musikkyndige. De allerbedste er dog maaske bevaret paa Færøerne. F. ex. melodien til Sigurdskvadene, den ældste visemelodi som kjendes ikke bare i norden men overhovedet.

Vi har ogsaa havt en hel del »segjande segnir« og vore bønder har ofte vært kunstnere i »aa segja« dem, (fortællere), desværre er ogsaa dette en kunst som dør efterhvert som det moderne liv forandrer smag og tankegang hos folket.

Man *husker* ikke længer siden alt er trykt, og man tror ikke længer at noget er godt, som ikke er lært af bøker.

Men folkedigtningen levet sit rigeste liv da den holdtes ilive ved mundtlig tradition til dans og leg og ved husets stille arbeide.

Den 1ste april traadte i England »*Childrens Charter*« i kraft — strengt straffes de, som holder barn til offentlig betleri eller stiltiende tillater det. Tobaksalg til barn under 16 aar er strafbart. Salg af cigaretter til barn er ganske forbudt. Enhver konstabel i tjeneste og enhver parkopsynsmand er forpligtet til at konfiskere cigaretter, cigaretpapir eller tobak hos barn som paatræffes røgende paa gaten eller i offentlige anlæg, de kan anholde og har ret til at visitere dem; dette gjelder dog ikke piker. Fremdeles er det forbudt at tage barn under 14 aar med paa vertshuser, og at gi barn under 5 aar berusende drikke, undtagen i sygdomstilfælde, straffes meget strengt.

Værd at lægge merke til er ogsaa strafferetsbestemmelserne overfor unge forbrydere. Disse skal herefter stilles for særegne domstole. Ingen under 16 aar vil herefter bli dømt til døden. De talrige barnebeskyttelsesforeninger i England har hilset den nye lov med begeistring og feiret den ved møter, takadresser til regjeringen og offentlige demonstrationer.

Indbydelse

til tegning av bidrag til opførelse av en hal for vikingskibene efter arkitekt Hollands plan.

Vikingskibene er de mærkeligste minder om vort folks gamle kultur. Erkjendelsen av, hvad vi eier i dem har vokset sig sterkere og sterkere, men dermed har ogsaa den utrygge maate hvorpaa de nu opbevares, paa alle hold fremkaldt stigende ængstelse og kravet om hurtigst mulig handling til istandbringelse af en tryggere ordning.

Ved arkitekt Hollands lykkelige idé anser vi spørsmaalet løst paa den heldigste maate.

Hollands plan, der nu foreligger fuldt utarbeidet i detail, gaar som bekjendt ut paa at opføre en hal for vikingskibene i en utsprængning i „Nissebjerget" i Slotsparkens østlige hjørne likeoverfor Universitetet.

Ved denne plans gjennemførelse er al ildsfare ganske utelukket.

Skibene vil bli anbragt under fuldt regulerbare luft-, lys-, og fuktighetsforhold, som efter uttalelser fra de kyndigste fagmænd intet later tilbake at ønske.

Den staten tilhørende værdifulde tomt paa Tullinløkken vil spares for fremtidige formaal.

Hallen vil i al sin enkelthet danne en naturlig og værdig ramme om de gamle skibe.

Hollands plan har været underkastet grundig diskussion og

har vundet almindelig anerkjendelse. Vi føler os forvisset om, at den ogsaa vil vinde statsmyndigheternes bifald.

Efter foreliggende nøiaktige beregninger og indkomne anbud vil hallen i fuldt færdig stand ikke koste over kr. 175.000.00 og saafremt der ad frivillighetens vei kan skaffes tilveie og stilles til statens disposition et beløp av ca. 100.000 kroner, nærer vi det sikre haab, at stortinget i betragtning av sakens store nationale betydning vil bevilge de utover dette beløp fornødne midler.

Vi retter en anmodning til norske mænd og kvinder i by og bygd, i indland og utland om at tegne bidrag til at faa reist Vikinghallen i Nissebjerget — det tryggeste, vakreste og værdigste opbevaringssted for vore dyrebare nationale skatte. —*)

Det internationale møte i Canada.

Foruten de damer som tidligere er nævnt, kan vi idag nævne frk Fanny *Schnelle*, formand for Bergens kvindesaksforening, og frk. Ragnhild *Sæhli* som delegerede ved I. C. W.s femaarsmøte. Frk. Schnelle har meldt sig som deltager i turen til Stillehavskysten. —

Der er nu sikret flere foredrag til Canadakongressen som følger efter I. C. W.s møte. Foruten fru Garborgs »paper« faar vi til oplæsning ved møtet et av frk. Anna Hvoslef om Kvindelige journalister i dagspressen i Norge, et av frk. Thora Larsen om Biblioteksaken og et av Thora Storm om Fantesaken. Frk. Amalia Hansen vil ta sig av flere emner inden sektionen opdragelse, og frk. Fanny Schnelle vil fortælle om arbeidsstuer og feriekolonier for barn — antagelig faar vi ogsaa flere emner behandlet. —

Med hensyn til det økonomiske er ikke utsikterne lyse. Der er nu kommet besked fra Canada om at der ingen moderation er at erholde paa dampskibene hverken frem eller tilbake. Og utgifterne til Stillehavsreisen stiger for hver ny melding. Ifølge sidste besked koster den 32 £ og 27½ £ naar man tar mindre bekvemme vogne. Det er ikke langt fra det dobbelte av hvad der blev forespeilet ved møtet i Genf — der blev den anslaat til opimot 300 kr.

Idet heftet gaar i pressen mottar vi brev fra *Martina Kramers* prot. sek. i stemmeretsalliancen, som sier at Londonmøtet er talrig besøgt og et fra fru Betsy Kjelsberg som fortæller at N. K. N.s repræsentant dr. phil. Arnesen har talt og gjort det godt.

---

*) Ovenstaaende indbydelse er os tilsendt fra arbeidskomiteen.

En fattig piges levnetsløb.

Av Nanna Thrane.

(Slutning fra no. 8.)

Og al den plage hun hadde atpaa. Ret som det var sagde en ung herre, at han »troede«, at et par mansjetter var blevet borte, eller saa var det en krave.

Og naar hun endda ikke havde tigget dem saa tyndt om at tælle tøiet, før hun fik det til vask, saa skulde hun aldrig sagt et ord! Men det vilde de ikke umage sig med. At en gammel pige, som levede av at vaske for folk, ogsaa kunde have et slags æresfølelse, kunde jo ikke falde dem ind.

Engang hun holdt for meget leven, fordi en student, som hun skulde hente tøi hos, ikke vilde tælle det, tog han sine støvler og kastede efter hende. Det var om morgenen, mens han laa endnu,

Anne smat skyndsomt ud av døren, men dengang maatte hun le alligevel. Hun pleiede ellers ikke at tage sine smaa gjenvordigheder paa den maaden.

Hun troede nu ikke heller, at han mente hende det saa værst den studenten. Han havde boet hos henne engang, og da overrakte han hende sine penge til forvaring, og det kunde hun aldrig glemme ham.

Men hvor meget Anne strævede, saa gik det tilbage for hende aar for aar. Naar værelserne stod ledige en tid, kom hun i en gjæld som hun havde vanskeligt for at klare den stund, de var leiet bort, og vasken faldt tungere og tungere for hende, eftersom helsen blev daarligere.

Hun læste ikke stort mere. Den stund hun var fri, kastede hun sig paa sengen.

Fru Hansen, som lod hende vaske for sig sagde, at det havde været Annes ulykke, at hun havde faaet fat paa de bøgerne, som hun alligevel ikke forstod noget af, men bare læste for at have noget at være kry av.

Og den lille, godmodige fru Jensen smilte og sagde, at Anne forstod dem naturligvis ikke — Jensen kunde ikke engang forstaa dem — men det var da mærkværdigt alligevel, at hun kunde have lyst til at pløie sig igjennem saa svære bøger. Fru Jensen troede forresten ogsaa, at Anne havde store tanker om sin forstand.

Det var den stoltheden, som bestandig havde været en torn i øiet paa hendes ligemænd og siden paa hendes vaskekunder.

Da det saa ikke gik længer og hun maatte opgive altsammen, leiede hun sig et lidet værelse og begyndte at sælge nogle av sine møbler for at klare gjælden.

Men det var saart at skille sig ved møblerne. Det var som den uigjenkaldelige opgivelse av selvstændigheden. Og hun vidste datoen, naar hver enkelt ting var kjøbt, og hvorlænge hun havde arbeidet og sparet sammen for hver især.

»Jeg synes, jeg har arbeidet saa trut og ærligt al min tid,» sagde hun og græd, »og saa skulde jeg blive saa hjelpeløs.«

Der var jo ikke andet raad end at søge undertøttelse af fattigkassen.

Men paa kontoret fik hun den besked, at bylægen ikke syntes, hun var syg nok, ikke arbeidsudygtig rigtig endnu.

Hun saa lidt betuttet paa fattigforstanderen med det samme, det var saa uventet.

»Men saa er det en mand, som ved, at jeg ikke kan mere,» sagde hun og gik.

Men hun havde ikke før lukket døren, før fortvivlelsen kom over hende. Ikke syg nok engang! Og det var den eneste berettigelse til at faa lov at leve nu.

Hun brast i en skrigende, ubændig graad og maatte staa derude, slig kunde hun ikke gaa og græde paa gaden.

Fattigforstanderen og hans assistent kom begge farende ud og mente, at de havde ikke sagt noget, som —

Hun forsikrede, at det var ikke for noget, de havde sagt, hun var bare saadan, at hun tog alting saa tungt.

Og mere nervøs og pirrelig og bitter tilsinds blev hun. Bestandig syntes hun, at hun var blevet forurettet, hun og alle fattige og de stakkels dyrene. Hun kunde ikke se andet end uret, uret, uret overalt.

Hendes venner, ved hvis hjælp hun nu levede, kunde jo ikke rigtig like dette, men det er hendes undskyldning: det kom ikke av et ondt og misunderligt hjerte, det var bare nervøsitet!

Hun havde altid havt stor kjærlighed til dyr, og jo værre det blev for hende selv, desto større blev hendes medlidenhed med dem. Det var endnu værre end at blive forurettet selv at maatte se dyr blive mishandlet. Hun blev ganske syg af det. Og hun delte sin sidste brødsmule med fuglene udenfor om vinteren.

Nu har hun været saa lykkelig at faa fattigunderstøttelse, enten har en anden læge fundet hende syg nok, eller ogsaa er hun blevet noget svagere i den mellemliggende tid.

Hendes ualmindelige evner har ikke været hende selv eller nogen anden til gavn eller glæde, men har vakt forundring hos alle som har kjendt hende.

Det syntes som hun og hendes slægt var bestemt til at blive av dem, som rager op over mængden, som om de kunde været av de udvalgte, hvis liv og virken paa jorden ikke engang døden kan tilintetgjøre ganske.

Men fattigdommen tilintetgjør væ.re end selve døden, og den begraver ofrene, mens de puster endnu.

Gaver.

Enkefru *Thea Haug* har skjænket Drammens sanitetsforening kr. 5000 til pleiehjemsfondet. Foreningen eier nu kr. 16,600 til dette øiemed.

Enkefru *Serine Jeremiassen*, Porsgrund har skjænket statens lærerindeskole et smukt porcelænsservice.

Ved sidste valg paa styre i Livsforsikringsselskapet *Andvake* blev doktor *Dagny Bang* valgt til 1ste suppleant: Det er saavidt vi ved første gang kvinder er indvalgt i et saadant styre — vi haaber andre selskaper snart vil følge exemplet.

Dette hefte utsendes før sin dato.

Hegdehaugsveien 19 I. Telefon 9235.

Nylænde

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

15de mai 1909.

En stor lovreform. Utenfor ægteskap fødte barns retsstilling (red.) — Enqueten om ægteskapsproblemet. Svar IV. Petter Egge. — Norsk folkedigtning ved Hulda Garborg. — Indbydelse til tegning av bidrag til opførelse av en hal for vikingskibene efter arkitekt Hollands plan. — Det internationale møte i Canada. — En fattig piges levnetsløb. Av Nanna Thrane Slutning fra no. 8. — Notiser og Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

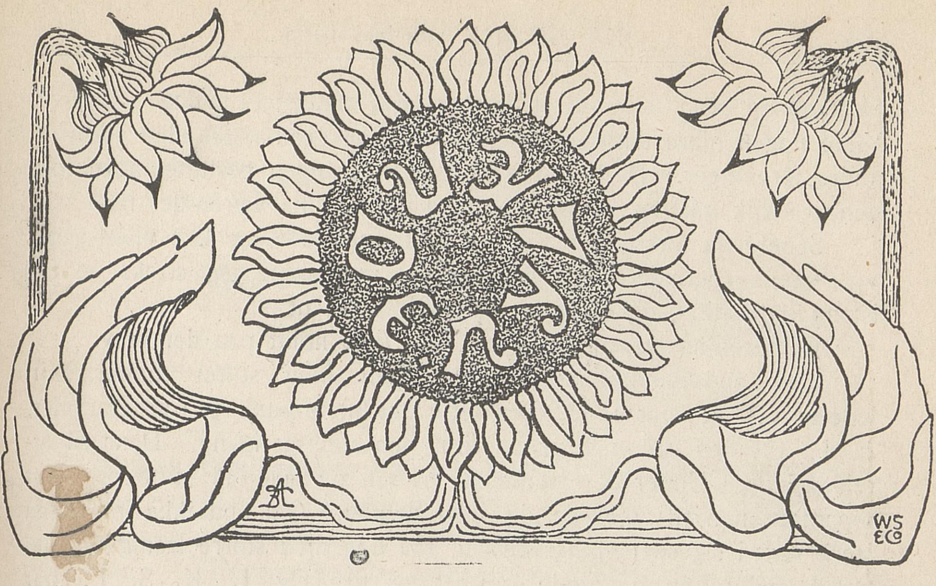

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. juni 1909. | No 11.

Stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd.

Almindelig stemmeret for kvinder.

Jeg sætter det gamle feltrop i spidsen. Et gammelt feltrop og et nyt, det har endnu sin fulde gyldighet. Det trænges mer end nogensinde at det indprentes og mer end før maa det være det samlende merke for alle Norges kvinder.

Et gammelt feltrop! sa jeg. Da jeg den 27de november 1885 holdt det foredrag om kvindestemmeret, som blev utgangspunktet for den følgende agitation, var det dette krav jeg satte frem. Paa den basis blev faa dage efter Kvindestemmeretsforeningen stiftet. Da foreningen samme aar henvendte sig til hr. Ullmann med anmodning om at forslag om stemmeret for kvinder maatte fremsættes for stortinget, var det det samme krav som gjordes gjældende og som forslaget formet sig over. Paa den grund blev den første berømmelige debat i stortinget ført 1890 og de senere afstemninger i 1893 og 95.

Jeg har altid ment at de kvinder som organiserte sig omkring stemmeret *kun* skulde fremholde dette krav — samme ret for kvinde som for mand. Og at den eneste organisation vi havde ikke maatte

fremkomme med alternative forslag som betegnet avslag i kravet. Vilde nogen gjøre dette, maatte det ske paa egen risiko eller gjennem andre foreninger. Da Kvindestemmeretsforeningen besluttet at indføre denne taktik gik jeg av som formand efter at ha været det i 12 aar.

Senere da foreningen aaret efter formet love og ikke vilde sætte »paa samme betingelse som for mænd« ind, søgte jeg straks at faa istand opposition, og en minoritet meldte sig ut.

En forening maatte der være som *kun* holdt paa det krav.

Da Landskvindestemmeretsforeningen blev stiftet under min ledelse 12te februar 1898, blev dette det første punkt paa programmet. Ja det var den egentlige grund til at den blev sat igang. Dens tilværelsesgrund. Under det merke har vi talt og faat led stiftet og faat organisationen til at brede sig over landet. Om end ikke med saa sterk vext i sig som vi har ønsket, saa dog med større fremgang end noget andet feltrop kunde hjulpet os til. Og L. K. S. F. har fremsat forslag om det samme gang paa gang.

Men da norske kvinder i 1901 fik kommunal stemmeret og valgbarhet var det ikke paa denne grund. Og da vi i 1907 fik politisk stemmeret var det heller ikke. — Det var ikke Landskvindestemmeretsforeningen, men Kvindestemmeretsforeningens alternativ som seired.

Med stor taknemlighet har vi tat imot de gaver statsmagterne har git os. Men dette har aldrig forvirret os saa vi har glemt at vi ikke har faat vor ret.

Siden 1898 og 1901, da forslagene om almindelig stemmeret for mænd gik igjennem, betyr paa »samme betingelse som for mænd« altsaa *almindelig stemmeret for kvinder* henholdsvis for politisk og kommunal stemmeret. Og siden kvinderne i 1901 og 1907 har faat stemmeret henholdsvis kommunal og statsborgerlig paa skattefundament, kommer samtlige kvindestemmeretsorganisationer til at staa med det samme krav, *almindelig kvindestemmeret* d. v. s. stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd. Landskvindestemmeretsforeningen har aldrig havt andet program, end »paa samme betingelse som for mænd.« Arbeiderpartiets kvindeforening har aldrig havt andet end almindelig stemmeret, og Kvindestemmeretsforeningen som fik det alternativ 1 igjennem har nu kun sit alternativ B. igjen. Endelig har Norsk kvindesaksforening nu paa grundlag av sit krav paa samme ret for kvinde som for mand forlængst gaat ind under samme fane.

Det skulde da isandhed være en fællessak for alle kvinder — nu mer end nogensinde. Nu da vi har større magt end før til at gjennemføre kravet.

Jeg kunde ikke med ro reise saa langt fra Norge uten at lade det gamle feltrop lyde!

Ombord paa Oskar II, Kristianssand 8/5 09.

Gina Krog.

Kirkekommissionen har oversendt Kirkedepartementet sin indstilling til »Lov om egteskapets stiftelse og kirkelig velsignelse«. Indstillingen gaar ut paa tvungen borgerlig egteskapsstiftelse for en »egteskapsforstander« — i byerne notarius publicus, paa landet lensmanden eller en anden av amtmanden beskikket mand. Forut for egteskapet skal der foregaa lysning ved indrykning i Kundgjørelsestidende samt ved en lokal bekjendtgjørelse, saasom ved avertissement i stedets aviser. Den borgerlige egteskapsstiftelse er altsaa tvungen, men de som ønsker det, har derhos anledning til at faa kirkens velsignelse. I motsætning til nu skal den borgerlige egteskapsstiftelse være gratis, likesom staten ogsaa skal betale omkostningerne ved lysningen. Brudefolkene skal ifølge flertallets indstilling for egteskapsforstanderen avgi en erklæring om at ville være hinanden tro, ind til døden skiller. Et medlem har her dissentert, idet han fremholder, at staten selv anviser lovlige former for opløsningen av et egteskap.

*

Politimesteren i Moines, Jowas hovedstad, har nu besluttet at indlemme en kvindelig polititrup i sit konstabelkorps. Truppen skal bestaa av tolv velvoksne kvinder, som i stramme uniformer kommer til at delta i politivakten paa jernbanestationerne, i teatrene og de offentlige danselokaler. Desuten blir deres specielle opgave at arrestere saadanne personer som forfølger damer paa gaten og forulemper dem ved paatrængende tiltale. For at bli optat i politikorpset maa ansøkerinderne underkaste sig en streng eksamen i gymnastik, boxing og hurtigløp.

»Aftp.«

I Salon Internationale, cercle de progrès feminin (kvindelig fremskridtsklub) i Paris har frk. *Kirsten Holst* fra Moss, der som bekjendt er kasserer i Norske kvinders nationalraad, holdt et foredrag om, »Kvindebevægelsen i Norge.»

Lidt om kvindesaksarbeidet i Frankrig.

I.

Maria Martin.

Det har i Frankrig ikke manglet paa begeistrede venner av kvindesaken enkeltvis, den ene efter den anden er dukket op, har faat en liten gruppe til at følge sig, har gjort propaganda en stund, ofte radikalt og sterkt oppositionelt — men er igjen om en tid forsvundet fra skuepladsen — idet

mindste er de hurtig blit glemt av publikum. Det samlende arbeide har havt vanskelig for at trives. Der er endnu ingen tradition og lidet av historisk sammenhæng i det egentlige kvindesaksarbeide. Vanskelig har saken for at fæste rot i Frankrige av forskjellig grunde.

I de senere aar synes der dog at være fremgang. Franske kvinders nationalraad har uten tvil bidraget til dette. Der er saa stor mængde av

spredte smaagrupper at en omfattende organisation netop der har en stor opgave. Det har fra begyndelsen av væsentlig holdt sig paa filantropisk grund og været av mer konservativ natur, men der er bygget fra grunden og der synes nu at være stigning.

En av de faa som midt i de vanskelige forhold har formaad at holde arbeidet gaaende og ikke slippe taket, er Maria Martin, leder av foreningen *La Solidarité dès Femmes* og utgiver av bladet *Journal des Femmes.* Dette utkommer ikke oftere end en gang hvert fjerdingaar og dets abonnentantal har vist altid været beskedent, men det har arbeidet modig og retlinjet, og har bestaat, mens det ene blad efter det andet som er startet med brask og bram, har maattet pakke sammen.

Naar kvindesakens ivrige arbeidere kommer til Paris, søker de til Madame *Marie Martin* og blir da paa det venligste mottat i det lille hjem, hvor mand, hustru og datter staar saa ivrig og helt sammen i sine interesser.

Maria Martin er en ivrig arbeider for kvindestemmeretten. Hun har ikke som saa mange andre frygt for kvindernes klerikalisme. Hun ved at de ved nye rettigheter vil bli mer uavhængige, respekterede og stige i værdighet.

Madame Martin var med paa kvindestemmeretsmøtet i Kjøbenhavn 1906. Hun skulde bringe en hilsen og fortælle om kvindestemmeretten i Frankrig. Hvad mon den gamle dame vil paa talerstolen, tænkte mange, men en stund efter var man helt fængslet av hendes aand og lune, hun fortalte om hvad stemmeretten havde at gaa igjennem i Frankrige. Og hvor vore vel utarbeidede engelske speecher lød tunge og fordringsfulde efter de franske lekende repliker!

Nu begynder kvindestemmeretten at bli et aktuelt spørsmaal ogsaa i Frankrig. Flere parlamentarikere arbeider ivrig med den, og der kommer krav paa krav til andre land om at gi alle de oplysninger om arbeidet som gives kan.

I Hammerfest er der nylig dannet et lokalraad som led av Norske Kvinders Nationalraad. Til formand er valgt fru sorenskriver Berger, viceformand fru pastor Smith og sekretær fru lensmand Valle. Lokalraadet tæller 11 tilsluttede foreninger. —

Ægteskapsalderen.

Man vil erindre at et av de forslag som indeholdtes i Stavanger kvindesaksforenings henstilling til N. K. N., ianl. spørsmaalet om en ændret ægteskapslovgivning, gjaldt nødvendigheten av lovbestemt aldersgrænse ved indgaaelse av ægteskap. Denne del av forslaget har ikke vundet den opmerksomhet det fortjener. Krav paa reformer i denne retning har længe været fremme i flere land. I Sverige har den saaledes havt energiske talsmænd. Og i enkelte land er reformen alt gjennemført. I Schweiz's nye lovbog bestemmes saaledes at lavalderen for kvinder ved indgaaelse av ægteskap skal være 18 aar — og man bør betænke at Schweiz ligger adskillig sydligere end Norge. — At interessen begynder at vækkes ogsaa herhjemme ser vi dog exempler paa.

Paa et møte for en tid siden i Stavanger kvindesaksforening som nærmest var foranlediget ved den kgl. proposition til ny skilsmisselov faldt der saaledes sterke uttalelser til fordel for en reform paa dette felt.

Hr. sogneprest *Ragnvald Gjerløw* talte om aarsagen til det stærkt tiltagende antal skilsmisser, et antal der er tredoblet fra 1900 til 1907 og som fremdeles er i jævn stigning. Sognepresten fandt en væsentlig aarsak i de altfor tidlig indgaaede ægteskaper. De unge mennesker begynder i vore dage snart at tjene penge; dermed følger frihet og fornøielser. Fabriklivet fører unge piger og gutter sammen, der indgaaes letsindige forlovelser og hyppig gifter de sig medens de endnu er halvt børn — ofte har de jo gode grunde for at gjøre det. Hvad de trænger til at sætte bo tages for det meste paa borg. Og saa sidder disse to unge, der ikke er ude over barnealderens prippenhed og ustadighed, pludselig midt oppe i strid for udkommet, gjæld, anger og skuffelse, medens det friske glade ungdomsliv, hvori de efter sin alder endnu hørte hjemme, kalder paa dem utenfra. En saadan barnehustru er meget lidet skikket til at bære de uvante tunge byrder der lægges paa hende, barnestrævet gjør hende træt og utaalmodig og det huslige arbeide, hvori hun oftest er ganske ukyndig, blir forsømt. Den unge ægtemand trives ikke med daarligt stel og er for umoden til at bære over med hende. Og saa bryder det gjerne løs med strid og uenighet, der kan voxe op til en saadan dyb gjensidig uvilje og bitterhet, at den gjør hjemmet til et helvede, hvorfra manden tyr ud for at søge adspredelse blandt kammerater.

Det burde gjøres hvad der var muligt for at hindre slige forhold. Socialt seet er det abnormt, at 16—17 aaringer skal sidde med barn paa fanget og at 19—20 aaringer skal være familiefædre. Det er en stor mangel ved vor ægteskapslovgivning at der ikke er fastsat en lavalder for indgaaelse af ægteskap.

Kst. stadsfysikus *Wyller* slutted sig til hvad sogneprest Gjerløw havde udtalt. Trods alle de indvendinger, der kan reises mod en lovbestemt aldersgrænse, maatte han dog anbefale dette botemiddel, saadan som forholdene er. Han havde seet et giftermaal mellem en 16 aars gammel pige og en 15 aars gut. Dette var vistnok enestaaende. Men ægtemænd paa 18 og koner paa 16—17 er ikke længer nogen sjeldenhed her i byen.

Kvinderne og fabriktilsynsloven.

Arbeiderpartiets kvindeforbund havde mandag 3. mai sammenkaldt et massemøde i Folkets hus til diskussion om fabriktilsynsloven. Omkring 300 kvinder havde afgivet møde. Efter indledningsforedrag af fru Martha Tynæs, frøken Helga Thoresen og fru Pleim, der anbefalede socialkomiteens flertals indstilling til ny fabriktilsynslov, opstod der en særdeles livlig diskussion, hvorunder flere trykkeriarbeidersker nedlagde en indigneret protest mod en beskyttelse, som vilde gribe ind i de kvindelige arbeideres selvstændighed. Som forsvarere for den nye lov optraadte stortingsmand Sæbø, typograf Gangmark og fru Marie Aslaksrud. Tilslut vedtoges mod 5 stemmer en resolution med tilslutning i det væsentlige til socialkomiteens flertalsindstilling.

Gamle Christiania-Billeder. Tredje hefte af A. Collets bog er udkommet. Det omhandler gaderne og gadelivet i den gamle by. Derefter følger et kapitel om Christianias bebyggelse og byens udseende i ældre tider, med fremhævelse af enkelte merkelige gamle gaarde. Heftet er rigt illustreret. Saaledes findes en række af afdøde arkitekt *P. Blix* og statsraad *Helliesens* tegninger, der ikke tidligere har været reproducerede. Som bilag følger en farvetrykt skitse fra Grændsen og Torvet i 1840 af professor *Dahl*, og det ældste eksisterende bykart over Christiania, optaget af den hollandske ingeniør *Geelkerck* i 1649.

Kvindelige komponister.

II

Mary Wurm. — Cornelie van Oosterzee. — Elisabeth Kuyper.

I Berlin lever og virker fortiden ikke mindre end tre kvindelige komponister, der selv af sine mandlige kolleger ansees som jevnbyrdige, og hvis verker hæver sig langt udover gjennemsnitsniveauet.

Først og fremst *Mary Wurm* der er født i Southampton af tyske forældre. Disse var i nær slægt med den berømte maler Herkomer. Begge forældrene virked i England som musiklærere og underholdt som saadanne sin store barneflok. Den ældste datter Mary blev en kilde til den største glæde for den musikalske familie, gjorde utrolig hurtige fremskridt og betraadte allerede som 6 aarig konserttribunen.

Et par aar senere tog forældrene hende med til Tyskland, hvor hun fik anledning til at spille for professor dr. Lefert, den bekjendte lærer ved Stuttgarts konservatorium. Han blev henrykt over den lille høitbegavede pige og skaffed hende fríplads ved konservatoriet. Dronning Olga af Würtemberg viste ogsaa stor interesse for Mary Wurm og lod hende opdrage i det kongelige »Katharinenstift« i Stuttgart.

I 8 aar studerte hun med prof. Lefert og blev en fremragende pianistinde. I England gjorde hun stor lykke paa talrige konserter.

Senere fortsatte hun pianostudierne hos Clara Schumann og studerte samtidig kontrapunkt og komposition med Joachim Raff. Baade han og senere prof. Reinecke i Leipzig gav hendes kompositionstalent den største opmuntring. I 1886 fik hun den engelske Mendelsohn-pris som komponist og har siden den tid offentliggjort og faaet opført en hel række større og mindre verker. Hun er meget produktiv; hun har skrevet en konsertouverture, strygekvartetter, violinkonserter, damekor, barneoperaen »Prinsesse Lises fe,« en japansk operette, talrige klaverstykker og romancer og har netop fuldendt en opera »Ferida«. Hun staar midt i sin bedste arbeidskraft og lever det mest intense musikerliv. Hun er lærerinde ved Eichelbergs konservatorium i Berlin i pianospil og komposition, spiller ofte offentlig og har saagar dirigeret sine verker selv. For tiden er hun beskjæftiget med et stort og opofrende arbeide, nemlig et biografisk leksikon over kvindelige komponister fra 1583 og fremover. Hendes

sociale position er den bedst mulige. Hun var ofte indbuden ved keiserinde Friedrichs musikalske sammenkomster og gav en tid de preussiske prinsesser undervisning i pianospil. Fyrsterne af Anhalt, Dessau og Schaumburg Lippe har givet hende medaljen »for kunst og videnskab.«

Et originalt og fremragende talent er den adskillig yngre *Cornelie van Oosterzee*. Hun er født paa Java. Faderen er hollandsk og moderen fransk. Hun blev opdraget i Holland, men fik sin musikalske uddannelse i Berlin hos professor Urban og Radecke, der fik den største interesse for hendes kraftige og sjeldne kompositionstalent. Hun vakte straks stor opmerksomhed ved en symfoni der blev opført ved musikfesten i Bremen for nogle aar siden og senere ofte er opført baade i Holland og Tyskland.

Ingen ringere end Arthur Nickish dirigered hendes symfoniske digtning »Königsidyllen« i Berlins filharmoniske konsert.

Hendes forspil til »Dolanthe« blev ogsaa ofte spillet baade i Holland, Belgien og Tyskland. Hun har skrevet mange kammermusikverker, klaverstykker og sange der baner sig vei ud i konsertsalene og udføres af gode kunstnere. Hendes sidste store arbeide er et musikdrama i to akter.

I fædrelandet er hun agtet og paaskjønnet. Dronning Wilhelmina gav hende Oranien-Nassauordenen, og hun er dens første kvindelige indehaver. Hun er ogsaa æresmedlem af den hollandske Bachforening.

Saa har vi *Elisabeth Kuyper*, der nu allerede er lærerinde i theori og komposition ved *Berlins kongelige høiskole* for musik, hvor hun selv for en del aar siden som elev vakte saa stor og berettiget opsigt. Fra hendes haand foreligger ogsaa talrige beviser paa et sundt og ukunstlet, vel udviklet kompositionstalent. Hendes lærere var Barth og Max Bruch, og da hun vandt sin første pris ved høiskolen, var det Radecke, Bruch og violinkongen Joachim som maatte overrække sin kaarde og give den til en dame. Ogsaa hun har skrevet musik i de større former. Orkesterouverturen »Wilhelm af Oranien« er opført med stor succés baade i Berlin, Køln, München og Scheveningen. En ballade for cello med orkester blev nylig opført i London. Anton Vitek og Gabriele Wietrowitz har spillet hendes violinkompositioner. For øieblikket arbeider hun paa en trio og et orkesterverk.

*

Disse korte biografiske oplysninger denne gang. Det er at haabe at vort publikum faar anledning til at stifte nærmere bekjendtskab med enkelte av de nævnte verker eller komponisten selv, og vi skal da faa lov at orientere videre. *B. H.*

Fru Betsy Kjelsberg har lovet at sende Nylænde en længere beretning om den Internationale stemmeretskongres i London. Fru Kjelsberg er imidlertid blit længer i England end forudsat. I paavente av hendes artikel indskrænker vi os til nogle spredte meddelelser.

*

Det nye styre i Den Internationale Stemmeretsalliance for næste 5 aar er: Præsident: Mrs. Chapman Catt, Amerika, vicepræsidenter: Mrs. Millicent Garrett Fawcett, England og frk. Annie Furuhjelm, Finland. Sekretærer: Meffrouw Martina G. Kramers, Holland, Frau Lindemann, Tyskland og frk. Signe Bergmann, Sverige. Kasserer: Mrs. Adela Stanton Coit, England.

Norden har altsaa denne gang faat to repræsentanter i styret. Men saa gav ogsaa Alliancens præsident Nordens folk — den skandinaviske race som hun kalder dem — hæderspladsen i Alliancen.

*

Alliancens motto blev paa Londonnerkongressen bestemt at skulle være: »*I hovedsaken — enighet, i biting — frihet, i alle ting — barmhjertighet.*« (In the essentials unity, in the non essentials liberty, in all thing charity).

*

I London har kunstnerinder dannet en forening for kvinders stemmeret, det samme har skuespillerinderne gjort. Begge er tilsluttet de derværende nationale kvindestemmeretsforeninger. De var begge repræsenteret ved Alliancens møte og bidrog ogsaa meget til hygge og underholdning. Vi kjender ikke til hvorledes det er i andre lande, men hidtil har vore kunstnerinder kun enkeltvis vist nogen interesse for sin — kvindernes sak. Men det er jo ikke forsent endnu at komme med. Vi er overbevist om at de er velkommen!

*

Til kongressen var ogsaa sendt repræsentanter for »*Mænds forening for kvinders stemmeret*« — fra Holland, hvor en saadan forening stiftedes efter Alliancens møte der i 1908, og fra den engelske forening. Begges repræsentanter talte ved kongressen, og det londonske led av foreningen hadde en stor mottagelse for alle de delegerede og andre saken nær staaende personer. Gjesternes antal var henimot 1000.

*

Mr. Malcolm Mitchell, sekretær i »Engelske mænds forening for kvinders stemmeret», uttalte ved et møte bl. a. følgende: «At kvinder politisk underkues er vor skam, mændenes skam, og det forekommer mig at vi mænd maa gjøre alt hvad vi kan for at faa denne skamplet vasket av os!« — Hadde hvert land mange mænd som tænkte som Mr. Mitchell, saa hadde kvinder stemmeret i alle land.

*

Ved det store demonstrationsmøte som holdtes i Albert Hall — Londons største lokale — oplæste Mrs. Chapman Catt et telegram som var sendt møtet fra Norge.*) Det lød: May your faith move mountains! (Gid troen kunde flytte bjerge!) Mrs. Chapman Catt tilføiet: Og bjergene paa vor vei, de heter tradition, fordom, uvidenhet og frygt. Maatte de flyttes ved hjælp av tro, fornuft og almindelig sund menneskeforstand!

*

Norske kvinders sanitetsforening hadde til 17de mai fra Wien bestilt 1 million blaaveis — »maiblomster« — ganske net utført i celluloid. Indtægten skal gaa til tuberkulosefondet. Den solgtes av store og smaa paa gater og stræder her i Kristiania, men ogsaa rundt om paa andre steder i det hele land.

Ifølge »Norske intelligentsedler» meddeler sekrætæren i foreningen at der antagelig blev solgt for henimot 60 á 70000 kr. her i Kr.a. Et vakkert resultat!

Ideen til salg av den slags blomster er kommet fra Sverige, hvor fru Beda Hallberg i Gøteborg i 1907 fandt paa at la den sælges paa gaterne 1ste mai — sommerens første dag — som man i Sverige feirer i det fri. Indtægten av salget der, beløp sig til næsten 131000 kr.

Nu iaar har man selv laget blomsten i Gøteborg, hvor der fra 50 flinke unge pikehænder er utgaat henimot 2 millioner »tussilagoer» hestehov — lerfibel (kjært barn har mange navne) — som i aar er Sveriges blomst.

Gid vi her hos os ogsaa kunde komme efter i det stykke, saa mange av de nethændede unge piker, som gjerne vil ha noget at ta sig til — men ofte ikke vet hvad — kunde sættes ivei, og vi *slap at indføre* næste gang.

*

Norske kvinders sanitetsforening har kjøpt Grefsen sanatorium. Det er foreningens mening at indrette det til et førsteklasses sted for tuberkuløse.

*) Undertegnet Fredrikke Mørck. Gina Krog.

Sanatoriet blir for betalende patienter, men prisen blir sat saa lav som mulig. Der skal foretages en række forbedringer og forandringer ved sanatoriet.

Redaktionen har fra J. W. Cappelens forlag mottat: *A. Holmsen*: Samfundsforholdene i vort land.

Det er et forsøk paa i en grei og letfattelig form at gi en utredning av samfundsforholdene i vort land. Boken er egentlig beregnet for skolen, men det er vel ikke tvil om at der efter den almindelige stemmerets indførelse vil være mange — kvinder som mænd — der føler trang til at skaffe sig et lidet indblik i statens og kommunens »maskineri.»

Boken koster *40 øre og faaes hos alle* bokhandlere.

Enquêten om ægteskapsproblemet.

Svar.

1. 2.) Med »udviklingen af den frie personlighed« her i enquêten kan jeg ikke forstaa andet end: en stræben efter at bøie den snevrere egoistiske familiekjærlighed under den høieste kjærligheds bud, omsorg for det heles vel, Kristi bud. Men for helt at kunne nyttiggjøre denne kjærlighed, kræves i det moderne samfund en selvudvikling, der for kvinden ofte vil komme i strid med hendes hjemlige pligter. Skal hun nu ofre disse pligter for det høieste maal?

For den, hvem ægteskabet er en naturnødvendighed og hvem livet for mand og barn gir den dybeste lykke og rigeste personlige udfoldelse, burde der jo ikke være andet svar end nei. De har stræben, maal og arbeide i ett. Og dog ser vi, at selv dér kan ikke kjærligheden og omsorgen for dem hun elsker give kvinden fuldt livsindhold. Man ser det i alle klasser. Den forkuede arbeidshustru søger frigjørelsen i det religiøse. Den bedre stillede kvinde følger den moderne mands vei, tankens og aandsarbeidets. Og tar man de mange skrivende og kunstdyrkende fruer i vor tid og dømmer fra deres omfangsrige produktion, synes dette arbeide at være dem ligesaa vigtigt, som hensynet til mand og barn. Nu, ære være dyrkelsen af de smaa talenter, ogsaa hos dem, der har fuldt op af naturlige pligter. Hvor der ikke er flittigt arbeide for at frigjøre talenterne i de forskjellige retninger, vil der aldrig kunne fremstaa kvindelige genier — ogsaa paa andre felter end de op igjennem tiden dyrkede. Og kun paa grundlag af

dette kan kvindeaanden faa leve og naa det høieste, hvilket igjen er en betingelse for det civiliserede samfunds fremgang, naar det har naaet et vist punkt. Saalænge disse fruers arbeide er i samstem med deres mænds vilje, og manden er en mere frigjort personlighed, og de tillige har tjenere til at udføre alle de opslidende og ubehagelige arbeider med børnene, blir der jo ingen konflikt.

Hvor derimod en dyb trang efter udløsning af »den frie personlighed« har saavel mandens vilje som hans ubeherskede vanekrav imod sin stræben, og hun desuden maa kjæmpe med fattigdom og ingen hjælp har til alt det stræv og pusleri i et hus, som følger med fattigdommen, naar den varer aar efter aar og uden haab, dér maa »en viljesakt« til, for at kvinden skal kunne ofre sig for sine børn. Men saa er jo naturens krav og — lidt selvmodsigende forresten ogsaa religionens, dermed den hele almindelige opinions. Skal hun? eller skal hun ikke? Her skjuler hjemmet mangen tragedie. Og geniers død. Thi geniet er nu hellerikke som solen eller fossen, de er den samme lov underlagt som andre, de kan bryde igjennem eller gaa tilgrunde. Det kan nok være, at ordsproget »Et geni bryder sig altid vei« engang var en sandhed; men i vor tid kræver geniet først og fremst frit rum til at udvikle sig gjennem lærdom, for at kunne bære frugt. Derfor, om en saadan kvinde valgte selvudviklingen og forlod sine børn — hvis hun staar blank for familieforbindelser og penge og ikke begunstiges af »nutidsgalanteriet,« vil hun knapt nok ved slid kunne tjene brødet; noget i den retning, hendes evner gaar, vil der som oftest ikke være tale om. Ogsaa her er mangen tragedie skjult og geniers død — eller det endnu værre forkvakling. Saa det kan være et spørsmaal, hvor der er børn, om hun ikke havde gjort bedre gjennem en viljesakt at forblive i hjemmet.

Men de, som har mod til at staa ganske alene og gjennem en ofte livslang martyrgang sætte livet ind for kvindeaandens frigjørelse og blomstring, de sætter livet ind for en stor sag, — om de end ikke selv personlig bryder igjennnm eller høster nogen fordel.

3. 4. 5.) Ridderlighed og galanteri er idetheletaget i samfundet skadeligt; helt oppe fra hvor manden paa grund af sympati for ungdom, skjønhed, samstemmende anskuelser eller af familiehensyn favoriserer en kvinde og ned til den afgrund, hvor hun blot er en vare for sansedriften. Ofte kan endog det første ædlere galanteri være den største uretfærdighed Manden sidder nemlig inde med magtstillingerne paa de fleste omraader, derved blir der selv i konkurrencen mellem kvinder ikke ligestillede chancer.

Derfor maa i samfundet kræves hel social ligestilling. I samfundet maa en anden aand herske end galanteriets. De egenskaber, som er den

fuldkomne aands særmerke: Visdom, godhed, sanddruhed og retfærdighed. Da blir den beskyttende evne, der jo er det tiltrækkende ved mandsaanden det den skal være. Og ligesaa hos kvinden, naar enkeltindividerne gjennem hel social ligestilling og udvikling af sin frie personlighed er naaet frem til at være samfundsaandens udløsere og fuldkommengjørere.

Ridderligheden hører til inden hjemmet og selskabskredsen. Den er ofte en liden partisk nisse; men den er skjøn. Og at give af kjærlighed er skjønt. Og aldrig kan det, at beskytte og at arbeide for sin families underhold, kaldes »at betale for kjærlighed.« Den sjømand, arbeider og idetheletaget alle, som trofast kjæmper og arbeider for sine, og er saa glad naar de ogsaa kan bringe de kjære i hjemmet gaver, har altid forekommet mig beundringsværdig. Og om end ikke hjemmets kvinde, det være mor, søster eller hustru kan give manden den slags frugter af sit arbeide, er den særegne personlighed, hun har udviklet ved at være hans hjems trofaste vogterinde, og bestyrerinde og hovedarbeiderske dér, for ham fuldt vederlag og har holdt mangen mand oppe, han har havt ligesom sin helligdom der — og gjennem børnene uendelige fremtidsmuligheder.

Saadan er forholdet rundt i saamange af de tusind spredte hjem i vort land, og det er at ønske, at der maa blive flere og flere af dem. Her kan ikke bruges udtryk som »at betale for kjærlighed.«

Alligevel er det i vor tid ofte nødvendigt, at ogsaa gifte kvinder hjælper til med sin fortjeneste; desuden kan hun risikere hvert øieblik at blive staaende igjen uforsørget med sine børn; derfor bør enhver kvinde lære noget specielt, hvormed hun kan tjene sit brød. Tillige maa hun lære at forenkle madstel og hjemmets maskineri i det hele, overensstemmende med sundhedsreglerne; men fremfor alt lære: at sædelighed er étt med energi og vilje, og nødvendig især der hvor hun skal være forsørger — og holde sin familie sund og glad og intellektuel med lidet.

For det store antal af børn blandt høi og lav i samfundet gjælder det: Er hjernen træt, maa viljen igjen styrkes ved kropsarbeide; er legemet træt, maa det stimuleres med aandsføde; og ethvert barn, som særlig trættes ved hjernearbeide, maa sættes en praktisk virksomhed som maal i livet. Men de pigebørn, for hvem hjernearbeide er en leg og som netop trives ved det, og kun ved det, de bør ligesom gutter, i hvilken stand de findes, kunne faa sætte alle evner ind for at naa frem til virkelig selvstændig producerende kvindeaand geni.

Anna Bugge.

Delegerede fra Norske kvinders Nationalraad

ved I. C. W.s forhandlinger i Toronto, juni, 1909.

Frøken Gina Krog. President. Kristiania. Norge.
Adr. p. t. Mrs. P. Groth, 346 Broadway New York City.
Frøken Amalia Hansen, Bergen. Norge.
Frøken Kirsten Holst, Moss. Norge.
Frøken Anna Ravnsborg, p. t. Asker p. o. Alberta. Canada.
Fru Gudrun Drewsen
The Alameda 385 Franklin Ave. Brooklyn. New York.
Fru Vilhelmine Darre Jenssen. 8 Prinsensgate, Trondhjem. Norge.
Frøken Catherine D. Groth, 346 Broadway New York.
Frøken Fanny Schnelle, Bergen. Norge.
Frøken Ragnhild Sæhlie, Hamar. Norge.
Fru Mathilde Johnsen, Drammensvei 64, Kristiania. Norge.

Kvindestemmeretten

har virket udmerket i den amerikanske stat Colorado, mener en anset dommer derover. 40 procent av stemmerne avgives av kvinder. De fleste hustruer og døtre stemmer som sine mænd eller fædre; men der er jo undtagelser, og desuten staar 25 procent av de kvindelige vælgere utenfor familiebaand og ernærer sig selv. Som en følge av kvindernes deltagelse nævnes, at man av frygt for dem ikke længer tør opstille valgkandidater, med hvis moral der er noget større iveien; er slike folk blit opstillet, var de simpelthen faldt igjennem.

Fra Østerrikske kvinders nationalraad har Nylændes redaktion faat sig tilstillet et av dette i anledning av fru Marianne Hainischs 70-aarige fødselsdag utgit hefte. Fru Hainisch tilkommer det i første række æren av i 1902 at ha stiftet det østerrikske nationalraad, hvis formand hun har været den hele tid. Heftet ledsages av et i faksimile gjengit brev fra præsidenten i det internationale kvinderaad, lady Aberdeen, som i meget varme ord anerkjender fru Hainisch's store betydning saavel for sit eget land som for verdensforbundet. Heftet som er overordentlig smukt utstyret med portrætter av fru Hainisch fra hendes forskjellige aldere, billeder fra hendes fortryllende hjem osv. indeholder hendes landsmænds pris av hende i poesi og prosa. Vi kan av fuldt hjerte slutte os til disse. Ved flere anledninger har vi truffet fru Hainisch, og i hende fundet et varmt bankende menneskehjerte for alt hvad der lider og undertrykkes i verden. Hendes fine tankesæt og noble optræden i forbindelse med hendes personlige elskværdighet har vundet hende mange venner ogsaa utenfor hendes hjemland. —

Mer end nogensinde

gjælder det at støtte arbeidet for kvindernes sak. Dette er en vanskelig tid. Vistnok har vi i det sidste kunnet melde mer end en seir. Men vi ser at netop disse seire driver motstanderne frem til sterkere virksomhet. Og samtidig ser vi at de slappere tilhængere af saken slaar sig til ro eller falder fra. Man kan si at derved er ingen skade sket, saa har vi en desto mer maalbevidst hær, med klart syn vendt mod fremtiden. — Dette kan der være noget i, men det gjælder da samtidig at faa mange nye tilhængere med nyt mot og ny iver ind i rækkerne.

Smaa binæringer.

Markens vilde blomster staar der gjerne litet paaagtet, og visner, naar deres tid er inde, mens de under en kyndig behandling kunde bli til stor nytte i husholdningen og i industrien og gi anledning til mangen ekstrafortjeneste for barn og voksne. Det ser ut som om forstaaelsen herav er vaagnet i de seneste aar. Ifjor utkom saaledes (hos Cappelen) ikke mindre end to forskjellige bøker om vilde planters anvendelse. Det var *Kristina Frølichs*: »Vildtvoksende medicinske planter» med veiledning i indsamling, tørking og opbevaring av dem, og en lærebok i *farving med planter*, utgit av Den norske Husflidforening ved *Hilda Christensen.* Begge bøker er rikt illustrerte og gjennemgaat av fagmand paa botanikkens omraade. Det kunde være god anledning til at henlede opmerksomheden paa disse bøker om de smaa binæringer i denne tid da markerne begynder at grønnes.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** Telefon 9235.

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

1ste juni 1909.

Stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd. Gina Krog. — Lidt om kvindesaksarbeidet i Frankrig. Maria Martin (med billede) red. — Ægteskapsalderen. red. — Kvinder og fabriktilsynloven — Kvindelige komponister (B. H.) — Enqueten om ægteskapsproblemet. Svar (Anna Bugge) — Delegerede ved Norske kvinders nationalraad. — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. juni 1909 | No 12.

Norsk Kvindesaksforening.

Den 28 juni feirer *Norsk kvindesaksforening* 25 aarsdagen for sin stiftelse.

Skal den søke sine aner, maa den gaa tilbake til lovreformerne midt i forrige aarhundred, loven om like arv for bror og søster, myndighet for ugifte kvinder.

Og i litteraturen maa den gaa like saa langt tilbake, like til »Amtmandens døtre«s tilsynekomst. Bok paa bok betegned senere veien fremover; i følge med Camilla Colletts navn, maa nævnes tidens andre store forfatternavne, naar kvindesakens historie skal skrives: Ibsen, Bjørnson, Lie, Kielland.

Borgermester Berner.

Men længe saa det ut som den vilde forbli inden litteraturen. Aasta Hansteen havde optraadt og talt. Hvad der mødte

hende, viste tydelig at ut i livet havde ideerne ikke tat fæste, hvad der mødte hende, drev hende tilsidst i landflygtighet.

En begivenhet hjalp storlig til at bringe saken over fra litteratur til liv. Vort universitet blev aapnet for kvinder. Det blev fortalt om her i bladet i 1907 ianl. vor første kvindelige student, fru Thoresen Krogs 25-aars jubilæum.

Da Cecilie Thoresen havde fattet forsættet om at ta artium, fandt hun straks støtte og hjælp til planens utførelse hos nuværende borgermester, *H. E. Berner*.

Aaret efter blev der paa initiativ av kvindelige artianere stiftet en diskussionsklub *Skuld*. Der er fortalt lidt ogsaa om den tidligere her i Nylænde.

Jeg blev strax et høist interesseret medlem af klubben. Jeg syntes det var rent vidunderlig at faa drøfte med andre de spørsmaal som jeg havde gaat og tumlet alene med. Og der drøftet vi alt mellem himmel og jord, men mest kvindesaken.

En klubaften fik vi høre at *H. E. Berner* skulde holde et foredrag i den frisindede studenterklub *Fram*. Det blev et varmt indlæg for kvindernes sak.

Dette foredrag blev senere refereret i *Nyt tidsskrift*.

Det var ikke saa længe efter — vaaren 1884 — at jeg i samme tidsskrift skrev første del av en artikelrække med titel: *Kvindesakens utvikling og nærmeste opgaver i vort land*. Jeg havde tidligere skrevet en og anden artikel, men dette var første gang jeg satte helt navn under. Den vakte en overordentlig opsigt. Flere søgte mig for anledningen. Jeg husker særlig da professor Skavlan, som sammen med professor Sars var redaktør av tidsskriftet, kom for at opmuntre mig til at gaa igang med organisation, og saa da H. E. Berner søgte mig med spørsmaal om jeg vilde gaa med paa at faa stiftet en forening — en plan som han længe havde havt paa tanke, men som han forgjæves havde søgt om hjælp til hos forskjellige damer.

Jeg gik med paa det, og det første forberedende møte holdtes i hr. Berners hjem hvor han selv og hans hustru og jeg konfererte om saken. Saa kom det konstituerende møte den 28. juni 1884. Berner blev formand og fra høsten begyndte virksomheten.

Jeg var med i dens styre indtil det blev besluttet at N. K. F. skulde utgi Nylænde januar 1887 og jeg blev redaktør*). Jeg fandt det da rigtig at fratræde styret.

*) 1893 overtog jeg ogsaa utgivelsen. G. K.

Siden Nylænde utkom har vi stadig optat N. K. F.s aarsberetninger, en samlet beretning om virksomheten vet vi foreningen selv vil gi ianl. jubilæet. Da den holdt sit nordiske møte i 1902 bragte Nylænde en kort oversigt og billeder av dens kvindelige formænd.

Det er vemodig ikke at faa være tilstede ved festligheten og faa tale nogle hyldningens ord til pionerne blandt alle vore foreninger, — takkens ord for det store arbeide den har utført under vexlende held midt iblandt motstandere, fiender, lunkne venner og helt ligegyldige.

Vi er gla ved idag at kunne gi et billede av foreningens første formand, den mand som vi staar i saa stor gjæld til for hans opofrende arbeide for vor sak, men vi beklager at vi her bare kan gi et par brudstykker av den skildring av det merkelige aar 1884 som er lovet.

Skjæbnen vil det imidlertid saa, den har jo overdynget det næsten likesaa merkelige aar 1909 med begivenheter som kan gi arbeide nok for lange tider: Politiske valg, svære internationale kongresser, jubilæer m. m. m.

Saa blir det da bare for en hilsen at regne hvad jeg her faar sende. Min varmeste hilsen, mine hjerteligste ønsker om en lys fremtid for foreningen og den store sak den saa trofast har hævdet.

New York mai 1909.

Gina Krog.

* * *

Overbevist om at det vil glæde Nylændes læsere benytter jeg anledningen til at bringe dem Gina Krogs billede. Som bekjendt er hun for tiden i Canada. Jeg haaber hun tilgir mig det, naar hun kommer tilbake. Det var mig for fristende at gjøre det. Hun var jo den som sammen med H. E. Berner, tok initiativet til Norsk kvindesaksforenings dannelse, saa hun har med rette sin plads i bladet idag. Hendes gjennem de mange aar store og opofrende arbeide for norske kvinder og deres sak, i tale og i skrift, er saa landskjendt, at jeg anser det overflødig at fortælle om hende Kun paa alle norske kvinders vegne et hjertelig, et varmt tak for arbeidet og for Nylænde!

Fr. Mørck.

Gina Krog.

Stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd.

Almindelig stemmeret for kvinder.

(Fortsættelse fra no. 11.)

Det har været litet opmuntrende at se at adskillige kvinder efter at de selv har faat rettigheter vil slaa sig tiltaals med det — og at bli vidne til slaphet og splittelse inden vore organisationer efter seiren den 14de juni 1907. —

Det har været trist at høre kvinder optræde offentlig imot utvidelse av stemmeretten til andre kvinder, og at faa fornemmelsen av at selv blandt dem der ansees for ivrige kvindesakskvinder, er der ikke iver nok for at faa reaktionen stanset.

Nu — da vi selv har faat vor ret og større magt — er det ikke nu vi skal lægge al vor kraft i at faa de andre kvinder med? Hvor kan vi slaa os til ro nu, hvorledes kan vi som vet hvad det er at være utelukket, selv være med paa at ville lukke døren for andre

kvinder? — og det for mange som trænger den beskyttelse som ligger i stemmesedlen bedre end vi som har den.

Og nu da vi har erfaring for hvor uheldig og urimelig det grundlag er paa hvilket vi har faat den! Og nu da vi ser hvor fjernt vi endnu er fra at kunne utrette det vi vil med stemmesedlen, saalænge kvinderne endnu er i saa avgjort minoritet! — Ogsaa disse hensyn burde drive os frem i én fylking.

Det er de politiske partier som nu skiller kvinderne — sies der. Naar det gjælder denne sak, skulde de ikke faa lov til det. Som før fremholdt — alle politiske partier anerkjender nu det stemmeretsgrundlag, hvis gjennemførelse vi kjæmper for; mænd av alle partier stiller sig til valg paa det grundlag, og saa skulde ikke politisk interesserede kvinder staa sammen om det! Og saa skulde kvindestemmeretskvinderne holde inde med sit gamle feltrop!

Der er en opgave til vi har nu da valgene nærmer sig! Det er at faa kvinderne frem til valgurnerne i by og bygd. La os huske paa: der var ved sidste kommunevalg 186 herreder hvor kvinderne ikke mødte. — slikt maa ikke gjenta sig ved de politiske valg — det vilde være en stor skam for os alle og ikke mindst for vore organisationer. Men man kan være tryg — først naar vi kommer med det rætfærdige krav paa vort banner, kan vi faa seiret over sløvheten og vække forstaaelsen og faa kvinderne til at føle som pligt de nye samfundskrav som stilles til dem. Har vi ikke ogsaa den opgave at bringe kvinder ind i stortinget — spørges der. Jo kunde vi det saa sandt — med vor begrænsede stemmeret og vor valgordning! Men her maa spørsmaalet først og fremst være — hvilke kvinder? — Jeg vil aapent tilstaa at jeg heller vil undvære kvindelige representanter end at vi denne første gang skulde faa ind kvinder som er reaktionære likeoverfor vor egen sak. Heller da mænd som er vore motstandere, de vil ikke kunne gjøre den skade som kvinder. — Man vil kanske si, at naar kvinder lar sig vælge til stortingsrepresentanter — saa er de med os. Man tar høilig feil, der er mange som vil høste frugterne for sin egen del — og hvis hjerte er koldt, naar det gjælder andre, og som ikke har evne til at forstaa en sak som kvindesaken. Kunde vi bare saa sandt faa ind en eller flere av dem som har forstaaelsen — det skulde være en fest! Vi opgir ikke haapet om det endnu. Landet omfatter jo mange valgkredse!

Jeg talte om at der har vist sig tegn til splittelse og slaphet

inden vore organisationer, men saa viser der sig nu heldigvis ogsaa tegn til at reaktionen begynder at gi sig.

Paa L. K. S. F.s landsmøte i Kristiania 15de april kom der saaledes i motsætning til landsmøtet ifjor paa Lillehammer kraftige uttalelser med krav til alle medlemmer om at holde sig sit program klart for øie og uopholdelig lægge magt i at gjennemføre det. Ogsaa paa Kvindestemmeretsforeningens og Norsk kvindesaksforenings møter, har der været uforbeholdne uttalelser og ogsaa protest mot de kvinders optræden som vil motarbeide saken. Arbeiderpartiets kvindeforbund vet man har sendt opfordring til andre kvindeorganisationer om bare at stemme paa de kandidater som vil arbeide for almindelig stemmeret.

Alt vel betænkt er det ikke saa faa kvinder som nu staar samlet om kravet. Der er ingen grund til at se mørkt paa stillingen om den end kan vise sig vanskeligere end mange forut hadde tænkt sig.

Naar jeg ogsaa har tat frem ting som man synes hører fortiden til, saa ber jeg man skal tro jeg ikke har gjort det for at røre ved gammel uenighet — jeg har gjort det for at rydde av veien hvad der kan hindre nyt fællesskap.

Flere av Nylændes læsere vet ikke ordentlig besked om hvad der tidligere er gaat for sig, og mange spørsmaal er blit rettet til mig. Jeg har jo havt adskillig med saken at gjøre og kan gi lidt besked.

Det første gav jeg i korthet og skynding idet jeg reiste fra mit arbeide, dette sender jeg hjem herfra hvor en anden og vid horisont omgir mig.

Om hjemme eller ute, like klart staar maalet for øie — for mig som for alle hvem saken ligger paa hjerte.

Nu da jeg skulde reise saa langt hjemmefra som Canadakongressen tvinger mig, kunde jeg ikke taale tanken paa ikke at faa yde min skjærv til det vigtige og ansvarsfulde arbeide som foregaar hjemme.

Ombord paa Oscar II, ved New Foundlandsbankerne 16. mai 09.

Gina Krog.

Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909

av Betzy Kjelsberg.

Søndag den 25. april samledes de fleste delegerede til kongressen i Lyceum Club i Piccadilly.

Her mødtes gamle kjendte fra tidligere kongresser med hjertelige omfavnelser. Stemmeretstegnet paa brystet og ilden i ens indre bringer snart tungerne paa glid og saa gaar det løs paa alle tungemaal. Nye bekjendtskaber stiftes for gjennem de kommende dage at udvikles og sandsynligvis bli varende for livet for manges vedkommende.

Den meget omtalte engelske stivhed saa vi intet til. Hjertelig blev vi modtaget og behandlet gjennem hele kongressen.

Mandag morgen kl. 9½ aabnedes kongressen. Der foretoges opraab af de delegerede.

Morsomt for os at den norske delegation var fuldtallig. Det var den forøvrig fra samtlige skandinaviske lande.

Hvert land havde sit eget bord, hvor nationens flag var anbragt. Vort havde desværre lidt havari i Amsterdam, stangen var brukket og trods fortvilede anstrengelser lykkedes det os ikke at faa den helt istand. Imidlertid forsvandt vi ikke, der blev ofte anledning til at nævne Norges navn og da rettedes jo blikket mod os.

Forretningsmøderne og de fleste offentlige foredragsmøder holdtes i St. James Hall. Tribunen, hvor styret sad var kunstnerisk smykket med blomster, ligesom gallerierne var dekoreret med faner, hvorpaa mangt et kjendt og kjært navn blandt kvindesagens forkjæmpere var anbragt.

Forhandlingerne lededes med den mest overlegne statsmands kløgt af presidenten *Mrs. Chapmann Catt.* Hun er en eminent leder. Som oversætter fungerede en af styrets medlemmer *dr. Käte Schirmacher* for hvem det var som en leg at oversætte fra engelsk til fransk, tysk og enkelte gange endogsaa til russisk og italiensk. Hun er fænomenal. Beklagelig at hun ikke blev gjenvalgt som sekretær.

Som oversætter fungerte ogsaa *frau Lindemann*, Tyskland. Hun er nu indvalgt i styret som sekretær. Dygtig og elskværdig, men maale sig med *dr. Schirmacher* kan hun ikke.

Der var fremmødt delegerede fra 21 lande, alt i alt ca. 200 foruten de »fraternal delegates.« Straks mandag morgen blev to nye led indvoteret,

nemlig *Frankrig: President Mme Jeanne E. Schmahl* og *Belgien: President Mme J. Gelain.*

Kongressen hilste de to nye led med jubel. Begge presidenterne takkede paa fransk for optagelsen. Den belgiske president var en ganske ung dame, ivrig og spirituel. Hun har et tungt arbeide foran sig. Der er vanskelige forhold for stemmeretsarbeidet i de katolske lande.

Derefter afgav komiteen for »Det internationale banner« sin rapport. Komiteen bestod af *Mrs. van Loenen de Bordes, Holland, frøken Branting, Sverige, Miss. Emily Ford, England.*

Det besluttedes at tegningerne til banneret skulde udstilles før bestemmelse toges.

Med hensyn til det internationale mærke saa blev det bestemt at man skulde bibeholde det af den danske *fru Pedersen-Dan* tegnede udkast som allerede var bragt i handelen, kjendt og brugt af en flerhed af nationer.

Man besluttede at ordne sig med *fru Pedersen-Dan* saaledes, at de respektive land selv kunde fabrikere tegnet. Nu blev det ofte for dyrt idet man paa flere steder maatte betale told for at faa det indført.

Kl. 1 tog man en pause og da var det at skynde sig ned i oplysningsbureauet i 1ste etage for at ordne sig med indbydelser, lunch, udflugter m. v. De delegerede fik ikke megen tid til at deltage heri, men desto flittigere benyttede suppleanterne sig af anledningen. Indenfor bureauet var der arrangeret et hyggelig konversationsværelse, hvor forskjellige landes tidskrifter laa udlagt. »Nylænde« savnedes heldigvis heller ikke. Ude i hallen solgtes fotografier, brevkort m. m. De forskjellige landes presidenter, fremragende talere m. m. var foreviget og solgtes for 6 pence pr. stykke. Enkelte brevkort var helt kunstnerisk udført, det som gjorde stærkest indtryk paa mig var et af en ung vakker fabrikpige, tegnet af kunstnerinden Emily Ford, formand for the Artist's League. Den unge fabrikpige stod udenfor døren til et foredragslokale, paa hvis dør der stod opslaaet en plakat om at der skulde diskuteres om nye beskyttelseslove for kvinder. Hun siger da »Beskyttelseslove for kvinder gir mændene i sin visdom, men ingen af dem spør os om vi vil ha dem.« — I England er der stærk beskyttelse. Kvinderne derover og heraf en hel del organiserede arbeidersker er ikke fornøiet med den. Flere og flere arbeidsgrene kommer ind under loven og saa mister ofte kvinderne sit arbeide. For tiden paagaar der en vigtig strid derover om, hvorvidt blomsterarbeidersker skal ind under loven. Det blir for vidtløftig at gaa ind paa denne sag nu, men jeg skal senere komme tilbage til den.

Mandag eftermiddag var den egentlige aabning. Hilsningstaler holdtes af formænd fra forskjellige foreninger.

Først hilsedes vi velkommen af presidenten for den engelske forening »National Union of Womens Suffrage» *Mrs. Millicent Fawcett.* Hun hilsedes med jubel avholdt som hun er af alle engelske stemmeretskvinder. Hun er upartisk i al sin færd hvadenten hun kan billige de enkelte foreningers arbeidsmaade eller ei.

Hun ønskede kongressen velkommen til England og haabede paa et godt resultat af dens arbeide. Udtalte haabet om, at al den gode sæd, som vilde blive saaet paa mødet maatte gro hurtig op i hendes land, og at resultatet maatte blive at de engelske kvinder snart maatte faa den stemmeret, som de nu i aarrækker saa haardt har arbeidet for.

Mrs. Fawcett er en af de ældste forkjæmpere for kvinders ret i England. Hun talte første gang paa et møde i 1867. Dengang var hun nygift, hendes mand var parlamentsmedlem, og det vakte umaadelig opsigt og harme at hendes mand tillod hende at tale.

Af kjendte mænd som var tilstede paa det møde kan nævnes John Stuart Mill og Charles Kingsby. *Mrs. Fawcett* gjorde stormende lykke og opgav aldrig siden ævret. Hendes mand var valgt af byen Brighton og der indsendtes en adresse til ham om at han skulde forbyde sin hustru at reise rundt og holde stemmeretsforedrag. Til hans ære skal siges at han end ikke svarede dem. Han negtede at modtage adressen.

Men tilbage til kongressen. Næste taler var formanden i »Forfatterindernes forening« *Mrs. Sarah Grand.* Hun holdt en glimrende tale. Hun paastod at saalænge mændene forholdt kvinderne stemmeretten saa gik de omkring med et koldt hjerte og paa ett ben. Uden kvindernes samarbeide blir intet godt samfundsarbeide udført. Hun sluttede med at ønske at den tid ikke maatte være fjærn, da parlamenterne rundt om i verden maatte være sammensat af mænd og kvinder. Hun var en spirituel taler, der fuldstændig betog sit auditorium. Man lyttede til hendes formfuldendte foredrag i lydløs stilhed indtil til slut bifaldsstormen bragede løs. Hun var ogsaa en af de talere der blev fordelagtigst omtalt af de mandlige referenter. *Miss Cecily Hamilton*, formand for »Skuespillerindernes forening«, talte derpaa og hendes tale blev et beaandet indlæg for fredssagen. Hun haabede at kvinderne snart maatte faa stemmeret, for da vilde der straks blive lagt en dæmper paa den »Dreadnought«-feber, som nu hærjede landet. Hun pointerede udtrykkelig at ved at arbeide for kvinders stemmeret arbeidedes der ogsaa for at beskytte mændenes liv.

Jeg maatte tænke paa vor kjære Dikka Møller og Randi Blehr, jeg ønskede de havde været tilstede og hørt Miss Hamilton. Det vilde have glædet dem begge.

Miss Emily Ford bragte derpaa en hilsen fra »De bildende kunstnerinders forening«. Hun var ogsaa en meget dygtig taler, dertil inde i alt foreningsarbeide og kjendt med alle love og forordninger. Man kunde gaa til hende og faa hjælp og raad i alle tilfælde. Hun var en mærkelig kvinde. Hendes hjerte var aabent og hendes sjæl fyldt af kjærlighed til kvindernes sag. Hun bor i Leeds og er der meget anseet og betroet.

Miss Sarah Dickenson, sekretær for den store »Trade union« i Lancashire, der tæller 80,000 kvinder, talte om kvinder i industriens tjeneste og bragte deres hilsen. Hun havde selv i aarrækker været væverske i Manchester. Deres korrespondent blev senere nærmere kjendt med hende og resultatet blev at jeg lovede at reise op til Manchester og fortælle om kvindernes stilling i Norge.

Lidt afveksling i programmet blev det da *Mr. Herbert Jacobs*, formand for »Mændenes forening for kvinders stemmeret,« talte. Vi lyttede alle meget interesseret til hans udmærkede foredrag. Det er at haabe at der maa slutte sig mange engelske mænd til denne forening, hvis saa sker vil seiren for Englands kvinder ikke være fjærn. Nobelt og værdig fremholdt *Mr. Jacobs* uretfærdigheden ved at den ene halvpart af borgerne forholdtes sin ret.

Efter ham kom den gamle graahaarede *Mrs. Despard* president for »Womens Freedom League,« der holder sine møder i den ærværdige Caxton Hall. Til den knytter sig mange minder for stemmeretskvinderne, det var her det første offentlige stemmeretsforedrag blev holdt i London. *Mrs. Despard* er kjendt og elsket af de fattige og syge i Londons Eastend. Hun har i mange aar arbeidet med forskjellig filantropisk arbeide derude.

Hun bragte kongressen en hilsen fra »Womens Freedom League« og haabede paa godt samarbeide for den fælles store og hellige sag.

Hun hilsedes med rene ovationer.

Mrs. Despard hører ogsaa til de kvinder der har været i fængslet for sin overbevisnings skyld.

Det blir for langt at opregne alle de der bragte hilsener, *Lady Mc. Laren* faar være den sidste af de engelske. Hun var stærkt interesseret for det liberale parti, men lod ikke til at være fornøiet med partiets kandidater for tiden. Imidlertid havde hun det sikre haab at en hel del af dem ikke vilde blive gjenvalgt ved næste valg.

De udenlandske hilsener var korte, kun fem minutter for hver.

Af disse var *Mrs. Ida Husted Harper* og *Mrs. May* den første fra *Amerika*, den anden fra *New Zealand*, de der talte bedst. *Frøken Anna Pappritz*, *Tyskland* bragte en hilsen fra Tysklands kvinderaad, det samme gjorde *dr. phil. Emily Arnesen* fra Norske Kvinders Nationalraad. Begge disse hilsener modtoges med stærkt bifald.

Hermed optoges hele eftermiddagen. Om aftenen stort offentlig møde i St. James Hall.

Første taler var vor egen president, *fru F. M. Qvam.*

De norske delegerede overrakte hende en deilig rosenbuket, og med den i haand indtog hun sin plads oppe paa platformen. Hun sad tilhøire for presidenten *Mrs. Chapmann Catt* og presenteredes som den norske regjerings udsending. Da brød bifaldsstormen løs. Dette at vor regjering havde havt forstaaelse for den store verdensbevægelse og sendt en officiel representant, det gjorde indtryk. Udbrud som »how splendid men the Norwegian must be» »I do love the Norwegian men» summede om ørene paa os. Vi var naturligvis glade, forhaabentlig glædede alle de andre landes delegerede sig ogsaa derover.

Fru Qvam talte om, at det var en stor, men ogsaa en vanskelig tid for kvinderne. Hvad der for en generation tilbage vilde have været utænkelig, det var nu virkelighed, kvinderne var i mange lande naaet til store maal: hun var blit mandens jevnbyrdige, med lige rettigheder i stat og kommune.

Tilslut pointerede *fru Qvam* at intet bedre kunde bevise den stilling kvinderne indtog i det norske samfund end at Norges regjering havde sendt en repræsentant.

Med kraftig stemme, klart og greit, bragte *fru Qvam* kongressen en hilsen fra den norske regjering.

Hun konkluderede med at udtale ønsket om, at de andre land snart maatte følge Norges eksempel og give kvinderne stemmeret, og der vilde da vokse op lykkeligere slægter. *Fru Qvams* tale hilsedes med meget bifald og blev ofte afbrudt af de engelske: hear, hear!

Dr. phil. Emily Arnesen fremhævede, at det nu ikke var mere end ret og billig at mændene gav kvinderne stemmeret, saa begge kjøn, ialfald forsaavidt, kunde møde lige udrustede til kampen for tilværelsen.

Den hollanske delegerede *Miss E. Baelde* talte morsomt om, hvorledes de gifte kvinder i kommunal statstjeneste i Holland var gjenstand for en mærkelig optræden fra den konservative regjering. Saalænge en liberal regjering sad ved magten, fik de beholde sine stillinger, men naar den konservative kom til roret da blev de gifte kvinder afskediget hvor dygtige de end var.

Dette forhold karakteriserede Miss Baelde som et fornøielig fodboldspil.

Heldigvis for os har ikke nogen af vore partiregjeringer vist tendenser i denne retning.

Frøken Annie Furuhjelm frembragte derpaa en hilsen fra de finske kvindelige landdagsmedlemmer. *Frøken Furuhjelm* er en fremragende taler og har

en overmaade vindende fremtræden. — Det er til stort gavn for den internationale forenings fremtid at hun nu er indvalgt i styret. Hun er som bekjendt en meget dygtig skribent og vel kjendt og afholdt af «Nylændes» læsere.

Derpaa talte *Mrs. Pember Reeves* fra *Ny-Zealand*, hun havde adskillig at fortælle. Kvinderne der har jo i mange aar havt stemmeret.

Sidste taler før *Mrs. Chapmann Catt* holdt sin store tale, var *Mr. Armitai Rigby* fra øen *Man*. Den har som bekjendt sin egen konstitution, og der har kvinderne stemmeret. Det var meget morsomt at høre ham fortælle om de idylliske forhold som herskede paa øen. Saa kom det store øieblik: *presidenten skulde tale*. Jeg havde hørt hende en gang i Berlin, men denne gang synes jeg hun overgik alt hvad man kan vente sig af en fremragende taler. Hun er deilig at skue, har et behagelig organ, en bestemt og rolig fremtræden. Indholdet af hendes tale vil jeg ikke ødelægge ved at forsøge at gjengi det, jeg haaber at »Nylændes» læsere skal faa en ordentlig oversættelse af hele talen.

Kun dette: Hun fortalte om alle de mange stene, som var brudt, om skranker som var faldt, om nye led i alliancen, om fremgang og kun om fremgang, selv om ofte nokaa liden. For hver liden ny begivenhed eller seier i de forskjellige land jublede hele kongressen.

Hun hyldedes med jubelraab og med blomster.

Den første dag var til ende.

Tirsdag morgen begyndte forretningerne og de blev baade mange og lange.

En af de første sager var rapport om vort kjære internationale stemmeretsblad »Jus Suffragii. »*Martina Kramers*, dets dygtige redaktør, og sekretær i Alliancen, berettede og vi hørte og voterede. — Konklusionen var, at hun ønskede flere penge, det vil sige abonnenter, og det bør hun faa. Enhver kvinde, der har raad til at holde et udenlandsk stemmeretsblad bør støtte Alliancen ved at holde Jus Suffragii. Her faar man i letskrevne smaa artikler rede paa hvorledes sagen staar i de forskjellige land. (Skriv straks til Martina Kramers 92 Kruiskade, Rotterdam, og bestil bladet, det koster kun 3 kr. pr. aar.)

Martina Kramers virkede som den brede tryghed ved presidentbordet. Hun ved hvad hun vil, og vil hvad hun ved. Hun bad mig overbringe mange hilsener til vennerne i Norge og beklagede at ikke alle sammen var kommet til Londen. Paa norsk sagde hun: »Sig dem at jeg savner dem meget. Jeg holder af dem alle.« Et par specielle hilsener skal jeg overbringe direkte.

Saa begyndte forhandlingerne om Alliancens arbeidsreglement. Det skal øvelse til at deltage i en diskussion om den slags rent tekniske ting, det var da ogsaa mest de engelsktalende, som førte an her. Af og til kom nok et

guldkorn fra de andre nationers representanter, men som sagt vanskelig var det. Forretningsordenen er saa helt forskjellig fra hvad vi er vant til her hjemme. Voteringsmaaden og alt. Diskussionen om lovforandringer optog flere møder, og her var ordskiftet ofte temmelig skarpt. Den engelske (Stor-Britaniens) delegation førte an ved sin ordfører, *Miss Ashton*, medlem af Manchester byraad.

Af og til lot *Mrs. Chapmann Catt* falde en liden lun bemærkning om at hvis der skulde fortsættes med stadig indtegning af nye talere, saa kom vi kanske til at fortsætte kongressens forhandlinger endnu en uge, hvis vi greiede det paa den tid. Hun ledede og retledede paa en saadan maade at jeg tror neppe nogen mandlig president for et parlament kunde gjøre det bedre, hvis han kunde gjøre det saa godt. Hun nød da ogsaa alles udelte beundring for sit retsind og sin upartiskhed. Bølgerne gik ofte høit, det var vanskelig for os der ikke var tilstrækkelig inde i de engelske forhold at forstaa grunden til den hidsighed, der kom tilsyne, specielt da retten for nye foreninger til at optages som led af Alliancen, diskuteredes.

Hvad der gjorde det vanskelig at følge med i diskussionen om lovforandringerne var at forhandlingerne afbrødes den ene dag for at give plads for sager der stod paa programmet og som maatte frem til bestemt tid. Næste dag optoges saa debatten og udsattes igjen, for tilslut at lægge saadan beslag paa kongressen, at det besluttedes at samtlige rapporter fra de tilsluttede led skulde sløifes og isteden trykkes blandt kongressens forhandlinger. Herover blev mange skuffet, man havde mødt frem langsveis fra og forberedt sig paa at redegjøre for sit lands fremgang i stemmeretsarbeidet, og saa blev man afskaaret derfra. Der er ogsaa i flere engelske kvindeblade fremkommet stærk kritik herover.

Vi stemte for beslutningen, den var nemlig blit en dyd af nødvendighed paa grund af den bredde diskussionen om lovforandringerne havde antaget.

(Fortsættes).

Den høiere skolers landslærerindeforening har indsendt til Stortinget andragende om lønsforbedring.

Fru Louise Keilhau har holdt en række foredrag: »Kvinderne og stortingsvalget» i Øier, Ringebu, S. Fron, Gausdal og paa Hamar. Det er Lillehammers led av L. K. S. F. der har arrangeret foredragene, som overalt har samlet godt hus og været paahørt med stor interesse. —

Nogle tanker ved et par af svarene paa Enquêten.

Genievnen er en forholdsvis ny evne; den har lettere for at sløves og dø end kjærlighed. Deri ligger en stor fare for kvindeaandens og samfundets lykkelige udvikling. Kjærlighed, som er vor urevne, ja hos kvinden har gjennemtrængt baade aand og legeme — den har endog udviklet aandelige organer, der sætter hende istand til rent aandelig at omfatte en mand med sympati og kjærlighed og deri finde en spore til den høieste stræben, de største opofrelser, og ogsaa en kilde til de høieste nydelser — kjærlighed kan neppe trues af emancipationen. Tvertimod, emancipationen er en betingelse for at tiltrækningen mellem de to kjøn kan opfylde ogsaa den aandelige opgave, som er sat menneskeheden, og derved ogsaa en betingelse for slægtens lykke. Ingen verdensriger, der er naaet frem til hel social ligestilling, og blomstring gjennem enkeltindivider blandt begge kjøn, har bevist, at denne ligestilling har været skyld i hjemmenes opløsning og samfundets død. Det har været i riger med helt maskulint herredømme, at enkeltindividerne istedetfor at være udløsere af fremtiden er blevet fordærvere.

Menneskeheden trænger enkeltindivider, udsprungne af de høieststaaende, længst kultiverte slægter og med al den lærdom, som en saadan ansvarsfuld arv og stilling er istand til at gi dem. De rette enkeltindividers lykke er deres arbeide for det hele samfunds lykke — og den sympati, som omslutter alle, der kjæmper for samme maal. Har et samfund det nødvendige antal af saadanne enkeltindivider, da vil der altid være nok af lykkelige mødre og hjem, og der vil foregaa en fredelig »invasion» fra folket og opad, saadan som er udviklingens lov. Thi mennesket maa dø, slægter maa dø, men samfundsaanden skal evig skride frem mod en ny lykkelig jord.

Der hvor »naturnødvendigheden« kommer med hos den emanciperede, vil der sikkerlig kunne dannes ligesaa lykkelige og tidssvarende vugger for slægten, som de gamle havde for sine og slægtens behov. Enhver tids mennesker har sine forskjellige krav til »redet.«

Menneskeheden har paa sin vei mod udvikling og frigjørelse altid forstaaet at ordne hjemmet efter de tilstedeværende betingelser og efter aandskravet. Ogsaa de store bysamfund og kulturcentrer maa ordne sine hjem efter sit behov. Det er jo dér man tænker sig den hjerne arbeider, som afgjør, om toget skal gaa fremad eller staa stille, forsumpes.

Bondesamfundene er en overgang, der altid maa staa der, hvor deres plads er — som overgangen. Fra bondehjemmene skal jo den fredelige invasion opad til kultursamfundets mere indviklede maskineri foregaa. Ved dem skal de nye slægter i kulturens hovedcentrer fremstaa og altid bringe

udviklingen videre, ved altid, naar slægtens tid er inde, at frembringe mere og mere fuldkomne enkeltindivider.

Bondehjemmene er kun en overgang, hvor lykkelige de end kan ha gjort og gjør sine kvinder. Lidt tvilsom synes os forresten den lykke, naar man læser de mange bondeskildringer — tag blot fru Garborgs »Manden av Guds naade« — og man ellers kjender lidt til bondekonernes stel, før byfolk rettet baade paa det og paa dem selv. Men det lykkeligste for bondehustruen selv er jo at se paa det med sine egne øine og med religionens. Hun har sin store opgave i livet, og sikkert er hun og enhver god hjemmets hustru samfundet og dets maal mere nyttig end de enkeltindivider, som søger lykken i »frie og børnløse forbindelser.«

At der i de store bysamfund blir flere kvinder end mænd skader ikke. I de gamle bondesamfund var der ofte næsten ikke mænd tilbage, bare oldinge og børn og kvinder. Hjemmene har brug for mange kvinder, ligefra tjenestepiger og dem i industriens tjeneste og opover til lærerstolerne. De gamle hjem havde ogsaa brug for mange — som man ligeledes kan se af fru Garborgs lille fortælling nu sidst aar i »Jul i Norge«, naar man gaar ud i kjøkkenet der — og inde i stuen er jeg overbevist om sad ligesaamange frøkener og strikked sengetepper og skidneposer. Og et gode ved industrisamfundene: Deres kvinder behøver ikke at la sig byde et saa forsmædeligt alternativ, som den gammeldags kurtisør af husherre i ovennævnte fortælling byder sin krænkede frue. »Ja reis du, mor, men hvad vil du faa at leve af.«

Der er desuden et stadigt tilsig fra bondebygderne til byerne; medens det sjelden hænder at nogen, hverken mand eller kvinde, vender tilbage fra industriens tjeneste for at tjene paa bondegaarde. Det tyder jo egentlig ikke paa, at slavetjenesten er sværere i byen end hos bønder. Man kjender visen »Eg tjente paa Kjølsta ifjor med mykje sorg og møie«. Gjennem disciplin og selvstændighed maa menneskene opøves; og arbeidsherrer er ikke værre kapitalsamlere og undertrykkere end bønder har været i det smaa. Og hvordan skulde vilje og energi anvendes, dersom konkurrencen var borte?

Anna Bugge.

Kvinder i fabriktilsynet.

Fru Bertha Stousland, Fredrikstad er indvalgt i det stedlige tilsyn dersteds. Hun er den første kvinde i fabriktilsynet.

Fru Betsy Kjelsberg er den anden. Hun er indvalgt i fabriktilsynet i Drammen. Her er tilsynet udvidet. Før bestod det av to — mænd.

Herefter skal det bestaa av 5 medlemmer, hvoriblandt en arbeider og en kvinde. Amtmanden har approberet denne repræsentantskapets beslutning.

Vi lykønsker Fredrikstad og Drammen, og haaber at Kristiania og mange andre byer maa følge det gode eksempel.

---

†

Frøken Ellen Ellingsen avgik ved døden den 26de mai. Et dødsbusdkap som vi med stor vemod har mottat.

Fru Olga Thinn har sendt os en længere artikel om hendes liv og virke, og den kommer i et av de senere hefter.

Vi har idag efter opfordring været tilstede under en demonstration over et nyt vaskepulver »Reol.« Det er av tysk fabrikat og sælges i »Glasmagasinet,« pris kr. 0.35 pr, pakke (200 gr.)

Fremgangsmaaden ved brugen av dette pulver synes at være meget letvindt: 1 pakke pulver udrøres i 30 liter koldt vand, heri lægges det tørre skidnetøi, bringes i kog med en gang, koger mindst en time, under omrøren, skylles i flere rene vand og er færdigt. Som man ser spares ivandlægningen m. m. m. og hvis pulveret kan holde alt det som loves i brugsanvisningen, vil det ganske vist bli en stor lettelse i arbeidet for mange.

J. F.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

15de juni 1909.

Norsk kvindesaksforening (med billede) Gina Krog. — Billede av Gina Krog Fr. Mørck — Stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd. Gina Krog. — Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909 av Betzy Kjelsberg. — Nogle tanker ved et par af svarene paa enquêten. Anna Bugge. — Kvinder i fabriktilsynet. — Frøken Ellen Ellingsen — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Boktrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

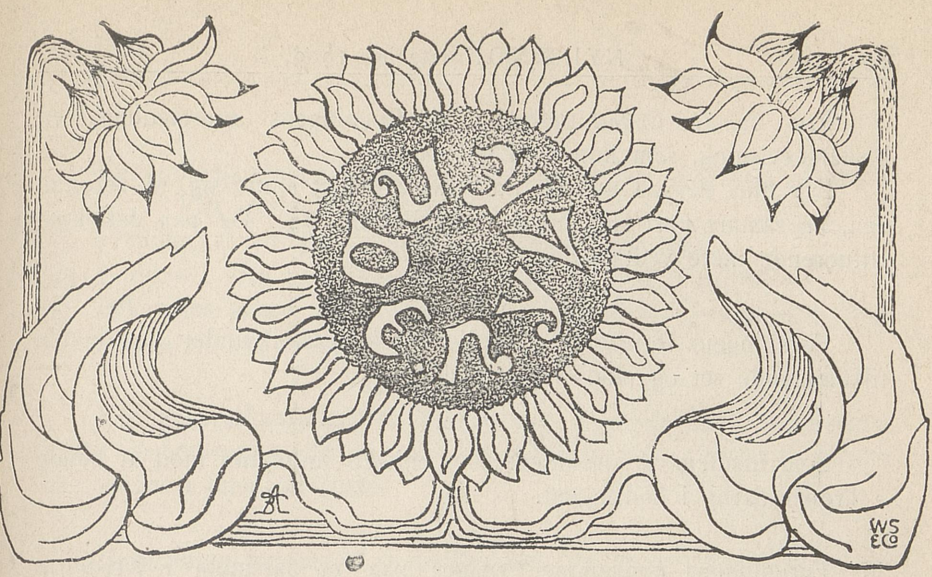

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. juli 1909. | No 13.

Beretning om Norsk kvindesagsforenings 25 aarige virksomhet

28de juni 1884 —28de juni 1909.

Utarbeidet av

Alette Ottesen,

foreningens sekretær.

Norsk kvindesagsforening stiftedes den 28de juni 1884 i et møte av 50 à 60 kvinder og mænd.

Indbydelse til dette møte var utsendt efter initiativ av daværende statsrevisor, bankdirektør *H. E. Berner*, som ogsaa havde gjort utkast til love for foreningen.

Den første bestyrelse bestod af *H. E. Berner*, formand, frk. *Gina Krog*, skolebestyrer *Emil Nicolaysen*, fru *Mathilde Schjøtt*, professor *O. Skavlan*, fru *Anna Stang*, og frk. stud. real. *Cecilie Thoresen*. Suppleanterne var fru *Inger Holst*, frk. *C. Testmann Strand* og skolebestyrer *P. Voss*. Bestyrelsen valgte til sekretær frk. *Anna Qvam* og til kasserer frk. *Anna Velle*. Til revisorer valgtes frk. *Agnes Lie* og frk. stud. *Laura Rømcke*.

Fru *Camilla Collett* indbødes til foreningens æresmedlem, en hædersbevisning, som hun med tak mottok.

Der blev derpaa utsendt indbydelse om at slutte sig til foreningen, og samme høst steg medlemsantallet til 274. De paa det konstituerende møte vedtagne love lød:

§ 1.

Foreningens formaal er at virke for at skaffe kvinden den hende tilkommende ret og plads i samfundet.

§ 2.

Som medlem af foreningen kan enhver indtegnes mod at betale 2 kroner aarlig i kontingent.

§ 3.

Foreningens medlemmer vælger paa et aarsmøte i Kristiania en bestyrelse bestaaende af 7 personer. Ligeledes vælges 3 suppleanter til bestyrelsen og 2 revisorer til gjennemgaaelse av foreningens regnskaber. Bestyrelsen vælger selv en kasserer og en sekretær.

§ 4.

Det paaligger bestyrelsen at søge foreningens formaal fremmet paa bedste maade ved foredrag, offentlige diskussioner, trykte skrifter og opsatser m. m.

§ 5.

Ved aarsmøderne kan de ikke fremmødende medlemmer afgive stemmesedler ved de i § 3 omhandlede valg. Stemmesedlerne fremsendes i forseglet stand.

* * *

Lovene blev senere noget ændret, og paa generalforsamlingen i 1888 er de nu gjældende love vedtat. De lyder:

§ 1.

Foreningens formaal er at virke for at skaffe kvinder den dem tilkommende ret og plads i samfundet. Dette formaal søges fremmet ved foredrag, diskussioner, trykte skrifter og praktiske foranstaltninger m. m.

§ 2.

Som medlemmer af foreningen kan enhver (mænd saavelsom kvinder) indtegnes mod at betale en aarlig kontingent.*)

*) Kontingenten er for tiden 2 kroner.

§ 3.

Generalforsamling afholdes hvert aar inden mai maaneds udgang*).

Paa generalforsamlingen:

a) Fremlægger bestyrelsen aarsberetning og regnskab.
b) Foretages valg paa bestyrelse, suppleanter og revisorer.
c) Behandles andre sager, som af eller gjennem bestyrelsen forelægges til beslutning.

§ 4.

Ved generalforsamlingen kan de ikke fremmødende medlemmer afgive stemmesedler ved de i § 3 omhandlede valg. Stemmesedlerne fremsendes i forseglet stand.

§ 5.

Bestyrelsen bestaar af 7 medlemmer. Af disse udgaar hvert aar alternativt 3 eller 4; første gang (mai 1889) 4 ved lodtrækning, senere efter tur. Der vælges 6**) suppleanter og 2 revisorer.

§ 6.

Bestyrelsen vælger en formand samt antager en kasserer og sekretær. Den er berettiget til af foreningens midler at bevilge det fornødne til løbende udgifter.

§ 7.

Bestyrelsen sammenkalder møder, naar den finder det fornødent.

§ 8

Bestyrelsen kan ikke fatte gyldige beslutninger, medmindre mindst 4 medlemmer er tilstede.

§ 9.

Valg saavelsom forslag til forandring i statuterne kan kun foretages paa den ordinære generalforsamling. Dersom noget medlem ønsker at fremsætte saadanne forslag, maa disse være indsendte til bestyrelsen senest fire uger før generalforsamlingens afholdelse. Generalforsamlingen maa bekjendtgjøres 3 uger før dens afholdelse.

§ 10.

Extraordinær generalforsamling sammenkaldes af bestyrelsen paa forlangende enten af dennes majoritet eller af mindst 30 medlemmer, som har at indsende til bestyrelsen motiveret forlangende med opgivende af forhandlingsemne. Extraordinær generalforsamling maa være bekjendtgjort 14 dage før den afholdes.

*) Siden 1898 holdes generalforsamlingen i november.

**) Senere er suppleanternes antal bestemt til 3.

De første loves § 4 paalægger bestyrelsen at la avholde foredrag, og allerede det første aar holdtes flere udmerkede foredrag og diskussioner, som i høi grad tjente til at vække forstaaelse og interesse for kvindesaken og for foreningens arbeide og betydning. Det første foredrag holdtes den 8de oktober 1884 av formanden, hr. *Berner* og handlet om *Kvindestemmeret i Europa.* Av andre foredrag, som blev holdt i den første tid kan nævnes: *Fællesundervisning* av *fru Ragna Nielsen*, *Hustruens myndighet* av *H. E. Berner*, *Ægtefællers formuesforhold* av daværende stipendiat *Fr. Hagerup*, *Stemmeret for kvinder* av *frk. Gina Krog*, *Kvindens helbred* av overlæge *dr. E. Bull.* Alle disse foredrag gav anledning til diskussioner og meningsutvekslinger baade i tale og skrift.

Den første henvendelse til autoriteterne var et andragende til regjeringen om at gi kvinder plads i den foreslaaede kommission angaaende folkeskolevæsenet. Regjeringen imøtekom dette andragende ved at gi fru *Hedevig Rosing* plads i kommissionen.

For at fremme arbeidet for kvindesagen ogsaa utenfor Kristiania blev der sendt opfordringer til de forskjellige byer og landsdele om at danne filialforeninger. Saadanne blev samme aar stiftet i Bergen og Trondhjem, hvor der snart blev holdt flere vækkende foredrag og diskussioner.

De første aar ydet de to filialforeninger en del af sine indtægter til foreningen i Kristiania, men dette ophørte fra 1888. Senere har de fortsat sin virksomhet som selvstændige foreninger.

Stiftelsen av *Norsk kvindesagsforening* og det arbeide, som den straks utfoldet, bidrog ogsaa til en ny og kraftigere organisation av arbeidet for kvindesaken i vore nabolande, paa samme tid, som kvindesaken hos os fik støtte og opmuntring hos de ældre foreninger og kvindesaksorganer i Danmark, Finland og Sverige, hvor man raadet over kræfter og virkemidler, som vor unge forening endnu maatte savne. I forbindelse hermed kan ogsaa meddeles, at den norske kvindesaksbevægelse blev, tildels ogsaa utførligere, omhandlet foruten i svenske og danske blade og skrifter ogsaa i utenlandske, særlig i English Womans Review og i tyske kvindesaksorganer. I den indenlandske presse blev foreningen i det hele velvillig omtalt, om der end ved siden herav viste sig noget av den fordom og misforstaaelse, som i alle lande i begyndelsen har mødt denne som enhver anden god sag.

Den første tid holdtes alle møter og foredrag udelukkende for

foreningens medlemmer, men senere fik utenforstaaende adgang mot at betale entre. I de senere aar er der imidlertid fri adgang til alle møter og diskussioner, hvor man vil bringe oplysninger eller indvirke paa opinionen.

Straks efter foreningens stiftelse kom den tanke op, at foreningen burde utgi et tidsskrift for ogsaa derigjennem at arbeide for sakens fremme.

Frk. Gina Krog blev anmodet om at redigere et saadant skrift. Hun var villig til at paata sig dette arbeide og i 1887 begyndte utgivelsen av „*Nylænde*“. Det viste sig imidlertid, at de økonomiske vanskeligheter ved dette foretagende blev saa store, at foreningen ikke kunde fortsætte dermed. Fra nytaar 1894 overtok *frk. Gina Krog* „*Nylænde*“ og hun har siden baaret byrderne baade med redaktionen og utgivelsen av dette tidsskrift.

Fra januar 1888 overtok N. K. F. *Fri undervisning for ubemidlede kvinder*, en institution, som var sat igang av endel damer her i byen. De første aar gav de forskjellige lærerinder al undervisning gratis. Men efter gjentagne ansøkninger bevilget *Kristiania sparebank* i 1890 kr. 500.00 til løn for lærerinderne.

I 8 aar viste banken sin interesse for dette foreningens arbeide ved aarlig at bevilge kr. 500,00 dertil.

Undervisningen foregik paa en aftenskole, hvortil Kristiania kommune ydet gratis lokale paa Ruseløkkens skole. Her fik i løpet av de 10 aar undervisningen foregik 306 elever undervisning i norsk 420 i skrivning, 424 i regning, 89 i bogholderi, 365 i engelsk. Desuten fik vidrekomne undervisning paa private partier omkring i de forskjellige lærerinders hjem. Et aar, i 91 blev der undervist paa 13 privatpartier, de fleste aar var der 10 partier, men det sidste aar kun 4.

Flere andre institutioner hadde senere fulgt N K. F.s exempel m. h. t. fri undervisning, og da sparebanken fandt, at den ikke længere kunde yde noget bidrag, besluttet foreningen at ophøre med denne undervisning.

I 1888 holdt den daværende formand, frk *Anna Bugge* et foredrag om *fagutdannelse*. Efter dette foredrag foranlediget frk. *Anna Rogstad*, at der blev nedsat en komité hvis formand var fru *Inger Holst* til undersøkelse av arbeids- og lønningsforholdene og for at fremme fagutdannelse blandt kvinder. Det lykkedes ogsaa komiteen at faa anbragt enkelte kvinder i haandværkslære. Senere har foreningen

skaffet flere kvinder statens haandværksstipendier, den har ogsaa andraget autoriteterne om kvinders adgang til alle tekniske læreanstalter.

Paa grund af de oplysninger, som denne komité hadde faat om de kvindelige handelsfunktionærers vilkaar, indbød foreningen i februar 1890 de ved handelen ansatte kvinder til et møte, hvor man foreslog dem at danne en forening. Man mente, at de gjennem en forening med mere styrke kunde vareta sine interesser. Blandt de 300 som mødte, viste der sig en saa stor enighet om nøvendigheten av en forening, at der straks valgtes en komite, der skulde gjøre det forberedende arbeide, og allerede i mars samme aar blev foreningen stiftet under navn av *Kristiania kvindelige handelsstands forening*. Dens første formand var *frk. Anna Mossevig.*

N. K. F. mottok i 1891 indbydelse til at delta i kvindernes utstilling paa verdensutstillingen i Chicago og nedsatte i den anledning en komité bestaaende av fru *Frida Hansen*, frk. *Anna Mossevig*, frk. *Alette Ottesen*, og frk. *Petrine Petersen*. Frk. *Gina Krog* fik i opdrag at skrive en beretning om *norske kvinders retslige og sociale stilling*. Denne beretning blev, oversat paa engelsk, sendt til bibliotheket i kvindernes bygning paa Chicagoutstillingen. Foreningen utgav den samtidig her som brochure, og den har vist sig som et utmerket kildeskrift. Vore betydeligste forfatterinders verker blev indkjøpt og sendtes ogsaa til nævnte bibliothek. Imidlertid henvendte komiteen sig til kvinderne omkring i landet med opfordring til at sende den utstillingsgjenstande forarbeidet av kvinder. Samtidig lot den forfærdige forskjellige arbeider som var vakre og karakteristiske for norske kvinders husflid. Da det hele var samlet og færdig blev det utstillet her i Kristiania i 3 dage, og denne utstilling besøgtes av 1700 personer.

Fru Frida Hansen blev sendt til Chicago som foreningens repræsentant for at ordne vor utstilling,

Ifølge stortingets enstemmige beslutning erholdt N. K. F. en bevilgning paa kr. 3000, for at dække sine utgifter ved deltagelsen i Chicagoutstillingen.

N. K. F.s utstilling i kvindernes bygning vandt megen anerkjendelse og komiteen mottok to takkeskrivelser fra *The board of lady manager*.

Fru *Randi Blehr*, fru *F. M. Qvam*, fru *Margrethe Wullum* utførte en del forberedende arbeide, som ledet til, at N. K. F. ind-

bød til et møte til dannelse av en sanitetsforening. Dette møte holdtes i februar 1896, og her konstitueredes *Norske kvinders sanitetsforening*, som valgte fru *F. M. Qvam* til formand, og som under hendes ledelse har vokset til et stort og landsgavnligt foretagende.

Samme aar fremkom foreningens forslag om at reise *Camilla Collett* et mindesmærke. En komité blev nedsat bestaaende av bestyrelsens kvindelige medlemmer og sekretær. Fru *Hildur Schirmer*, som først hadde fremkaldt tanken om dette foretagende, blev formand. Komiteen henvendte sig til kvinder over det hele land, og ca. 500 undertegnet subskriptionsindbydelsen. Mindesmærkets form var fra først av ikke fastslaat, men paa det *Nordiske kvindesaksmøte* i 1902, hvor indbyderne kom sammen for at avgjøre dette, besluttedes, at det skulde være et *friluftsmonument*. Vore billedhuggere blev derfor opfordret til at fremkomme med utkast og efter flere konkurencer fastslog juryen, at *Gustav Vigelands* utkast var det bedste. Han blev derfor overdraget utførelsen. Arbeidet paa statuen er nu saa langt fremskredet, at den vil kunne staa færdig paa sin plads inden 1 aar.

(Forts.)

Norsk kvindesaksforening feirer sin 25 aarige bestaaen med en fest paa St. Hanshaugen. Til denne er indbudt hr. borgermester Berner og frue, medlemmer av det første styre, foreningens tidligere formænd samt endel nærstaaende foreningers formænd, saavel inden som utenbys. Endvidere er indbudt stortingspræsidenten og regjeringens chef, begge med fruer.

Finsk kvinnoförening har i mai feiret sit 25 aars jubilæum, og vi har i den anledning mottat en beretning, hvorav bl. a. fremgaar at foreningens stipendiefond nu utgjør ca. 50,000 mark = 35.000 kr.

Trykfeilsdjævelen har været ute i sidste no. av vort blad og gjort vor kjære pioner — kvindesaksforeningen — til pion! (Se side 179 l. 6 f. o.)

Den første norske kvindelige bakersvend blev forleden uteksamineret. Det var en datter av hr. Kirkeby, fr Lilli Kirkeby.

Frøken Ellen Ellingsen.

Og engang vil der ikke spørges efter,
hvad *vundet blev*, men hvordan der blev stridt,
hvormeget der blev ofret, taalt og lidt,
hvad der blev vist af freidigt mod og kræfter;
thi det at kjæmpe trofast, uforfærdet,
det er det dog, som giver rette værdet.

Frøken Ellen Ellingsen ved Kristiania arbeidskontor døde den 26de mai af hjertelammelse. Hun er født paa Narverød gaard ved Vallø. Hendes far eiede denne gaard, og her tilbragte hun sin barndom og første ungdom. Ved faderens død og umiddelbart efter flere søskendes død holdt sorgen sit indtog i hjemmet. Dette og andre omstændigheder har vistnok bidraget til at give hende det præg af alvor, som senere har merket al hendes gjerning.

Meddelelsen om frøken Ellingsens død vakte megen deltagelse og dybt savn blandt al den mængde kvinder, som hun i sine forskjellige stillinger var kommen i berørelse med. Specielt var hendes død et stort tab for Kristiania husmødre, blandt disse har det i hele vinter været arbeidet for at opnaa forskjellige forandringer ved Arbeidskontoret. Man ønsker en særskilt kvindelig afdeling med en kvindelig bestyrerinde, hvis opgave det skulde være at fremme baade de arbeidssøgendes og husmødrenes tarv. Husmødrene havde det haab, at de skulde have opnaaet at se frøken Ellingsen som saadan bestyrerinde.

Frøken Ellingsen interesserte sig tidlig for sociale spørsmaal og vilde saa gjerne hjælpe til, at kvinderne fik lettere og lysere kaar at arbeide under. Specielt har hun paa mange maader i en lang aarrække arbeidet for at forbedre fabrikarbeiderskernes kaar og gjort forsøg paa at hæve dem i social henseende.

Hun var i 6 aar ansat ved Falkensten fabrik. Her vandt hun alles agtelse og fik sig trofaste venner for hele livet. Mens hun var der, blev hun klar over, at fabrikarbeiderskerne maatte have en kvindelig inspektrice da formand og mestre ikke kan forstaa kvinderne og deres krav, saaledes som en af deres egne kunde.

I januar 1900 blev frøken Ellingsen ansat som inspektrice vedKristiania seildugsfabrik. Hun var vor første fabrikinspektrice. Ved seildugsfabrikken blev frøken Ellingsen i begyndelsen mødt med mistro af fabrikpigerne. Det gik saa vidt, at de hujede og peb hende ud de første dage. De troede, at hun var skyld i flere forandringer, som de ikke likte. Frøken Ellingsen lod som hun slet ikke merkede deres uvilje, hun talte med dem og forsøgte altid at gjøre sit bedste for dem. Med sit ubestridelige retsind, sin ubøielige

energi og sit varme hjerte overvandt hun lidt efter lidt deres uvilje, og i de 3 aar hun arbeidede ved seildugsfabrikken vandt hun stadig større og større indflydelse og fik indført mange forbedringer. Arbeiderskerne merkede snart, hvor varmt hendes hjerte slog for dem og at hun aldrig sparte sig selv, men hjalp hvor hun kunde, og skaffet dem mangen indrømmelse fra direktøren. Hun blev fabrikarbeiderskernes raad og støtte.

Frøken Ellingsen saa selv alt i lyset af Guds kjærlighed. Vi saa hende leve livet gjennemtrængt af denne kjærlighed. Hun missionerte ogsaa blandt fabrikpigerne, og hos mangen en vakte hun haabet tillive igjen og viste dem Jesu kjærlighed til alle. Direktøren tillod paa frøken Ellingsens anmodning at frøken Ida Welhaven og frøken Irgens fik komme op paa fabrikken og synge og tale for dem, dette satte de stor pris paa Frøken Ellingsen blev i 3 aar ved seildugsfabrikken.

I de sidste 6 aar var frøken Ellingsen ansat ved Kristiania arbeidskontor. Her nedlagde hun et stort arbeide og havde den glæde, at den kvindelige formidling stadig steg. Bare i april maaned blev 1077 kvindelige pladse besat, mod kun 450 mandlige. Hun ekspederte de arbeidssøgende og os husmødre paa en saadan maade, at hun vandt vor agtelse og fulde tillid.

Frøken Ellingsen var en personlighed, et ideelt menneske der kjæmpede, og jeg kan trygt sige døde for realisationen af de store reformer ved den kvindelige afdeling af arbeidskontoret, som hun var fast overbevist om, saa høilig trænges. Masser af husmødre har havt møder for at søge at faa realisert disse frøken Ellingsens tanker. Paa arbeidskontoret slog hun slag efter slag for de sager, hun kjæmpede for. Hun tog fat med ærlig vilje, urokkelig energi og en aldrig svækket arbeidslyst. Hun gik aldrig paa akkord, fandt hun en ting var ret, gik hun altid lige løs paa sagen. Hun tog mangt et skridt, hvortil der skulde en stor personlig indsats af mod og energi. Hun var besjælet af en glødende interesse for de smaa i samfundet. Hun var et varmt hjertemenneske, der trods megen modbør og mangel paa forstaaelse aldrig viste nogen famlende ængstelighed. I vinter har frøken Ellingsen havt særlig meget at kjæmpe med. Hun faldt paa valpladsen og opnaaede ikke at se sit haab: Et kvindeligt arbeidskontor med en kvindelig bestyrerinde, realisert.

Vi andre maa nu opta hendes arbeide og ikke gi os før vi har et eget kvindeligt arbeidskontor kun bestyrt og betjent af kvinder, hvis opgave det er at fremme baade de arbeidssøgende og husmødrenes tarv. Vi husmødre maa nu staa enige sammen og kjæmpe trofast saa vi kan se frøken Ellingsens arbeide kronet med held.

*

Frøken Ellingsen blev begravet fra Vallø kirke, under stor deltagelse fra høie og lave.

Ved frøken Ellingsens baare blev der nedlagt kranse fra arbeidssøgende ved arbeidskontoret.

Fra arbeidersker ved seildugsfabrikken.

Fra en stor kreds husmødre ved fru Smith Pettersen, der sendte hende en varm tak for alt hendes trofaste arbeide.

Fra kontorpersonalet og mange mange flere.

Olga Thinn.

Enquêten om egteskapsproblemet.

Svar.

1—2. Hvad er utviklingen av ens personlighet? Er det blot utviklingen av ens intellektuelle evner, forstanden, talentet, kanske geniet? Nei, det er ogsaa utviklingen av ens viljeliv, ens hjerteliv, av alle et menneskes bedste egenskaper. Og intet sted, tænker jeg, kan kvinden saaledes utvikle sin personlighet som i hjemmet ved siden av mand og barn, der kræver al hendes kjærlighet. Og lykken finder hun netop i opfyldelsen av sine pligter, i gjenkjærligheten hos mand og barn, ja selv i de ofre, hun saa mangen gang maa bringe; thi lykken er ikke egoisme, den er meget mere følelsen av med glæde at kunne ofre sig selv, sin vilje, sit arbeide, kanske sine nætters søvn for dem man elsker, naar man derved kan gjøre livet lyst for dem.

»Ma«-skikkelser, som knækkes og gaar tilgrunde i egteskapet, tror jeg ikke der findes saa mange av i denne kvindebevægelsens tid — og tak ket være den for det. Nu er kanske faren den, at man vil gaa for vidt, glemme at kvinden er kvinde, at Gud selv har anvist hende den herligste plads i samfundet, den at være hustru og mor.

3—4. Vederlag for kjærlighet! Betaling i kontanter o. s. v.! For nogen underlige ideer! Vil man da opløse hjemmene? Eller er det foragt for hjemmets gjerning, der faar slike tanker til at spire? Hustruens virken i hjemmet er fuldkommen saa meget værd som mandens udenfor det, og »vederlag« for kjærlighet, det gives kun i kjærlighet. Skulde hustruen ogsaa ha arbeide utenfor hjemmene, vilde disse upaatvilelig lidt efter lidt forsvinde, og saa hadde man den frie kjærlighet og samfundets opdragelse af barna, og jeg er bange for, at det er mot slige tilstande, man stiler, naar man taler om det uværdige for hustruen i »at la sig betale o. s. v.« Alle vi, som har hat en kjærlig mor hvis arbeide i hjemmet bygget dette

likesaa fuldt som mandens vil si «Gud ske lov, at mor hadde sin plads inden hjemmets vægge, at hun ikke var nødt til at være hverken forretningsdame eller lærerinde eller fabrikarbeiderske; trods smaa kaar var hun dog lyset derinde. Maatte dog aldrig disse hjemmet opløsende tendenser faa magt i vort fædreland.

5. Opdragelsen! Der kommer knutepunktet. Maatte de norske barn først og fremst opdrages i kristendom baade i hjem og i skole, lære at lykken ikke bare bestaar i at faa, men ogsaa i at gi; at vi slet ikke har ret til bestandig at fordre av livet det menneskene kalder »lykke», at ogsaa lidelse, savn og ofre er faktorer vi maa regne med i dette liv, og at bære dem paa den rette maate lærer alene kristendommen os. Og først da er ogsaa vor personlighet fuldt utviklet.

Josefine Sørvig.

Föreningen för kvinnans politiska rösträtt som tæller 144 lokale foreninger, har hat sit første landsmøte i Stockholm 18de og 19de juni. Møtet var besøkt av 300 delegerede fra alle kanter av landet. Der holdtes forretningsmøter, offentlige møter, friluftsmøter osv. De svenske kvinder arbeider ihærdig og godt og deres organisation er udmerket. Vi ønsker og haaper at seiren for deres sak maa være nær.

Til Rösträttsmötet i Stockholm sendte Landskvindestemmeretsforeningen sin hilsen i følgende telegram:

Dr. Wahlstrøm
Idrottparkens tennishall,
Stockholm.

Landskvindestemmeretsforeningen haaber møtet stormer sidste skanse!

J. M. Qvam.
Formand.

L. K. S. F. har mottat følgende tak:

Till Ordföranden i Landskvindestemmeretsforeningen, Fru F. M. Qvam.

På uppdrag av Centralstyrelsen i Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt ber jag härmed att til Landskvindestemmeretsföreningen och dess ordförande få uttala ett varmt och uppriktigt tack för den vänligt uppmuntrande hälsningen från kvinnor som nått målet.

Vi skolo också stå där en dag, sida vid sida med Eder.

Signe Bergman,
v. ordförande.

Norske kvinders nationalraad sendte følgende telegrafiske hilsen til møtet i Toronto:

Quinquennial
University
Toronto.
Excelsior!
Norwegian Council.

Norske kvinders nationalraad

har til stortinget sendt følgende skrivelse:

Til Stortinget!

Paa grundlag af en i februar iaar indsendt henvendelse andrager Norske kvinders nationalraads styre om at stortinget, uafhængigt af fabriktilsynsloven, allerede iaar vil imødekomme kvindernes krav paa, at der oprettes en post for en kvindelig fabrikinspektør.

Vore i fabrikkerne arbeidende kvinder trænger kvindeligt tilsyn. Dertil kommer, at vi føler os forvisset om, at de erfaringer, som en kvindelig fabrikinspektør maa kunne indhente, vil blive til stor nytte for den fremtidige behandling af fabriktilsynsloven.

Kristiania den 10de juni 1909

I styret
Ærbødigst
F. M. Qvam
Marie Michelet. *Thora Lund,* f. Heyerdahl.
Marie A. Øxne. *Ellen Schiøtz.*

Landskvindestemmeretsforeningen sendte følgende:

Til Stortinget!

Hvis forslaget om udsættelse af fabriktilsynsloven gaar igjennem, tillader man sig at anmode Stortinget om allerede nu at oprette den i loven foreslaaede post for en kvindelig fabrikinspektør.

Kristiania 20. 6. 09.

I ærbødighed
for hovedstyret.
F. M. Qvam.

Odelstinget har den 23de juni nedvoteret flertalsindstillingen om forbud mot nattearbeide for kvinder.

Stavanger kvinderaad har i skrivelse af 9de juni indbudt N. K. N. til 1910 at afholde sit landsmøde i Stavanger.

Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909

av Betzy Kjelsberg.

(Fortsat.)

Tirsdag den 27de om eftermiddagen talte en del af de delegerede, der ikke var representerede paa aftenens programer.

Hver taler havde 10 minutter til sin raadighed.

Interessant var det at høre *Mrs. Madge Donohoe* fortælle om den sidste seir i Victoria, Australien.

Hun er kjendt som en dygtig taler og har ofte mødt paa kongresser.

Belgiens unge president *Mme. J. Gelain* tog meget bifald.

Frøken Th. Daugaard fra Danmark fortalte kvikt om de danske kvinders dygtige arbeide ved sidste kommunevalg og oplyste om hvilket stort procenttal kvinder havde stemt. Hun hilsedes med meget bifald.

Den franske president *Mme Schmahl* redegjorde for arbeidet med dannelsen af deres forening.

Marchesa Pellicano fra Italien talte om sit hjemlands kvindebevægelse. Fortalte om hvorledes de italienske kvinder i lighed med de franske havde lidt under de brutale love — i Code Napoléon — nu var heldigvis en hel del af disse ophævet takket være en liberal regjering i 1877.

Hun fortalte om hvorledes kvinderne ved dette aars valg havde deltaget i det politiske valgarbeide. Der var af Den nationale stemmeretsforening nedsat en speciel komite med det mandat at støtte valget af enhver kandidat der vil støtte forslaget om kvinders stemmeret. Kvinderne reiste rundt landet og talte paa valgmøterne og støttede sine venners kandidatur. De italienske kvinder er godt organiseret og har mange glimrende talere.

Madame Rutgers Hoitsema fra Holland havde som titel paa sit foredrag sat «A Curious Football Game in Holland.»

Paa en interessant maade forstod hun at redegjøre for den kamp om retten kvinderne der maa føre. Hun sagde at kongressen ifjor i Amsterdam havde været af stor betydning for deres sag.

Publikum var vakt og aviserne fandt det opportunt at holde sine læsere à jour med kvindebevægelsen.

Efter Hollands representant var det min tur, og jeg redegjorde da for hvad der var opnaaet i en speciel kommune (min egen) i løbet af de 8 aar kvinderne havde havt kommunal stemmeret i Norge. Det var adskilligt af

interesse jeg kunde meddele og blev ogsaa min rapport modtaget med bifald. Flere udenlandske referenter fik en kopi af rapporten, de vilde offentliggjøre den, og havde derved det haab at de af mig nævnte facta vilde virke smittende i deres kommuner. Det vil tage for lang tid at redegjøre for sagerne her og ei heller vil det være af den interesse for norske læsere.

Mme Zéneide Mirovitch kom saa og redegjorde for forholdene i Rusland. Det var sandelig ikke lyse kaar de russiske kvinder arbeider under. Hvor glad jeg var over at være norsk stemmeberettiget borger og ikke en russisk fortrykt kvinde. Stort arbeide og meget mod havde de russiske kvinder udvist ved at lade afholde kvindekongressen i St. Petersburg i december 1908.

Den blev en succes for arbeidet og blev afsluttet paa en værdig maade netop som politiet kom for at splitte den.

De russiske kvinder har ikke tilladelse til at danne stemmeretsforeninger, men navnet gjør jo intet til sagen. Barnet kan godt have et eller andet navn der tangerer velgjørenheden, selv om medlemmernes høieste interesser for tiden ofres stemmeretsarbeidet eller rettere oplysningsarbeidet.

Mrs. Mirrless fra Syd Afrika talte om vanskelighederne ved arbeidet dernede, hvor baade hensyn skulde tages til britter, boere og indfødte. Stemmeretsarbeidet skriver sig fra tiden efter krigen i 1902. I Natal er vanskelighederne størst, i Kapkolonien gaar arbeidet lettere. Her er *Mrs. Olive Schreiner* (forfatterinden af Farmen i Sydafrika) en af lederne.

Det var særlig interessant at høre om det energiske arbeide som førtes i saa fjerne lande.

Dr. phil. *Gulli Petrini* fra Sverige var sidste taler og redegjorde for alle de besværligheder hun havde havt ved at gjennemreise de nordlige dele af Sverige og der tale for og vække kvinderne til forstaaelse af hvor nødvendig det var at slutte sig til stemmeretsarbeidet. De svenske kvinder har i sandhed arbeidet dygtig og deres organisation er stærk og i god fremvækst. Vor gode ven *Ann Margret Holmgren* har ikke mindst andel heri. Forhaabentlig faar de svenske kvinder snart den politiske stemmeret, den kommunale har de allerede længe havt — dog har de ikke valgbarhed. Det er saa kjedelig at midnatssolen skal skinne paa én nations kvinder der har stemmeret, og paa en andens der ikke har den. For det er vel saa, at vi er fælles om solen, ovennævnte taler presenterede sig nemlig som representant fra »midnatssolens land.»

Tirsdag aften stort møte i Albert Hall, uforglemmelig for alle, der var tilstede. Lokalet rummer 10.000 mennesker, saa det er vanskelig at beskrive hvor mægtig det virkede. Som »chairmann» fungerede *Mrs. Fawcett*, afte-

nens talere var *Mrs. Chapmann Catt*, *Revereud Anna Shaw*, *Mrs. Philip Snowden*, *Miss Frances Sterling* samt *Mr. Ramsay Mac. Donald M. P.*

De delegerede blev anvist pladse paa tribunen lige bag talerne og under det store kjæmpeorgel.

Med den største spænding ventede vi paa det store og interessante fanetog som skulde gjøre sit indtog fra de forskjellige kanter i hallen. Ventetiden udfyldtes med herlig orgelmusik af Miss Kathleen Robinson, assisteret paa cornet af Miss Muckle. Endelig begyndte indtoget, og et mere spændt og interesseret publikum har vel sjelden Albert Hall havt.

Ind togede representanter (pageants) for 52 forskjellige arbeidsgrene, ialt 1000 kvinder. Enhver »trade» havde sit mærke, og de forskjelligste og mest originale emblemer kunde man se. At nævne alle er umulig, men stor jubel vakte de kvindelige læger da de kom i sine maleriske dragter og sine smaa kokette baretter paa hovedet. Der er nu 553 kvindelige læger i Stor-Britannien, af disse har 538 erklæret sig enig i arbeidet for kvinders stemmeret. Saa kom sygepleiersker, jordmødre, pharmaceuter og sundhedsinspektører osv. Af arbeidsklassens kvinder vakte representanterne for væverskerne og spinderskerne fra Lancashire megen jubel. De var alle fremmødt i sin arbeidsdragt og med emblemer der betegnede deres stand. Medfølelse og beundring vakte grubearbeiderskerne fra Lancashire og Scotland. De arbeider under daarlige forhold og for en ussel løn. Det høieste beløb de kan tjene pr. dag er 2 sh.*) Gjennemsnitslønnen er 1 sh. 8 pence. Arbeidstiden $9^1/_2$ time, det blir altsaa lidt mere end 2 pence pr. time.**) At disse fortrykte kvinder er vakt til forstaaelse af at de maa organisere sig og slutte sig til stemmeretskravet for derved at forbedre sine kaar, er et glædelig tidens tegn.

(Forts.)

Under Alliancens kongres i London talte Rev. Anna Shaw i en av unge mænd overfyldt kirke. Ved sin indtræden i kirken hilstes hun med entusiasme, og hele forsamlingen reiste sig. Hun gik like løs paa saken — kvindesaken — med engang, i det hun bl. a. sa: Demokratiets store bølge som nu gaar verden over, bringer ny individuel magt og ny individuel opfattelse av hvad der er værdighet og hvad menneskeret, og den har osgaa ført en ny opfattelse med sig om hvad der er kvindelighet. Det er en absolut umulighet for mænd at frigjøre sig for trællestilling — den være aandelig, fysisk eller økonomisk, og la kvinderne bli i den. Det er umulig for kvinder at

*) 1 sh. = 90 øre.
**) 15 øre omtr.

høre friheten rope paa sin og ikke at svare paa dens rop. Det er umulig at en impuls eller indflydelse skulde kunne berøre mændenes hjerte og interesser uten at berøre kvindernes! I siger til barna: »Gaa hjem til mor, og kom ikke ut paa fars farlige gater!« De kvinder som staar i kvindebevægelsen vil netop ha den magt, som stemmeretten gir for at hjælpe mændene til at gjøre vilkaarene bedre utenfor hjemmene. Barn lærer i hjemmet at leve rent og sandt, men paa gaterne forkyndes dem en anden lære. Nu følger barn ikke alene sine forældre, men ogsaa det samfund de lever i. Baade du og jeg gir samfundet det som er i os. I mænd har git det en stor materiel kraft og en stor financiel indflydelse, men dette er ikke nok! Samfundet behøver ogsaa en stor moralsk og aandelig kraft. Hvad vor regjering netop nu trænger til er kvindelighetens og moderskapets store moralske og aandelige kraft. Regjeringen har ikke bare ansvar for det materielle liv, men ogsaa for det moralske. Næsten ethvert problem som det er en regjerings sak at løse, er like saa meget et ethisk problem som et økonomisk!«

Talen gjorde et mægtig indtryk, skriver fru Johanne Münter som var tilstede og sat vis à vis de unge mænd, saa hun hadde anledning til at iagtta deres levende interesse. Hun saa hvorledes »lys og skygge vekslet paa deres ansigter.«

I møde den 7de juni er optat *Egersunds kvindesaksforening* som led af Stavanger kvinderaad. Egersunds kvindesagsforening har for tiden 30 medlemmer. Dens formand er fru Gerhardine Thu. Foreningen har endnu ikke valgt repræsentterna.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

1ste juli 1909.

Beretning om Norsk kvindesagsforenings 25 aarige virksomhet 28de juni 1884—28 juni 1909. Alette Ottesen. — Frøken Ellen Ellingsen. Olga Thinn. — Enquêten om egteskapsproblemet. Svar. Josefine Sørvig. — Norske kvinders nationalraad. — Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909 av Betzy Kjelsberg. — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

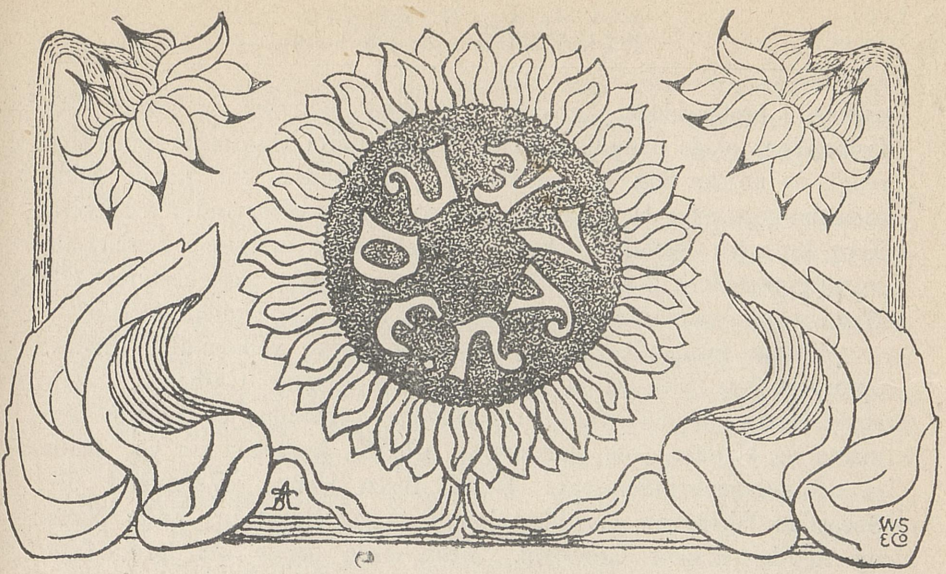

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. juli 1909. | No 14.

Norsk kvindesagsforenings

25 aars jubilæumsfest.

Det blev en i alle henseender vellykket fest som den 28de juni feiredes paa St. Hanshaugen. I et antal av cirka 100 samledes man i det store vakre lokale hvorfra man har den herligste udsigt over Krisianiafjorden. Fra første øieblik merket man at der var stemning i luften og i lokalet. Den rette stemning: glæde over de mange seire som denne vor moderforening har bragt hjem. Jeg tror forresten, ogsaa der var en anden følelse som gjorde sig gjældende, og som likesom dæmpet glæden, det var savnet av de mange som av den ene eller anden grund var hindret fra at være tilstede. Tiden — da barnet kom til verden — var for saavidt uheldig valgt som mange av dets faddere paa grund av de mange pligter de alle er opfyldt av, ikke tillot dem at være med og feire 25 aars fødselsdagen! Vi savnet Gina Krog, Ragna Nielsen, Anne Holsen, Anna Rogstad, for at nævne dem som gjennem de mange aar har tat størst aktiv del i kampen for N. K. F.s arbeide og fremskridt. Foruten mange, mange flere.

Indbydelsen lød paa en enkel souper med dessert. Bordet var

dækket i hesteskoform og dekoreret med blomster og grønt. Bak formandens plads hang Camilla Colletts og Aasta Hansteens portrætter omgit av norske flag og guirlander. Formanden, fru Randi Blehr, førte borgermester H. E. Berner tilbords, og viceformanden fru Cecilie Krog førte fru Mathilde Schjøtt. Blandt andre indbudne bemerkedes stortingspræsident Carl Berner og byens ordfører, skolebestyrer Olaf Berg, statsminister Gunnar Knudsen og frue hadde meldt forfald.

Efterat formanden hadde ønsket gjesterne velkommen tilbords, opfordret hun alle til at være med og istemme Garborgs: »Gud signe Norrigs land« Derefter mindedes formanden de avdøde store mænd og kvinder, som gjennem sit arbeide, hver paa sin vis, hadde gavnet norske kvinders sak: Henrik Ibsen, Henrik Wergeland, Joh. Sebastian Welhaven, Camilla Collett, Aasta Hansteen, Erika Nissen og Agathe Backer Grøndahl. Bestyrelsen hadde om formiddagen været oppe paa Vor Frelsers kirkegaard og i taknemlighet lagt en mindekrans paa deres grave.

Fru Cecilie Krog holdt derpaa følgende tale:

»N. K. F.s bestyrelse har overdraget mig det ærefulde hverv at udbringe en skaal for vor æresgjæst, borgermester Hagbart Berner. Jeg vil da begynde med at fortælle lidt om det arbeide som borgermester Berner har utført for vor sag i den tid som ligger forud for N. K. F.s stiftelse.

Kvindesagen i vort land maa siges at begynde med Camilla Collett. Der er vistnok ikke tvil om, at mange kvinder før hende havde følt bitterhed over den ydmygende stilling, samfundet anviste dem, og i stilhed tænkt mange oprørske tanker, men disse var ikke kommet udenfor deres egne fire vægge. I »Amtmandens døtre« træder for første gang en norsk kvinde frem for offentligheden og kræver ret for kvinderne. Det var ikke forandringer i lovgivningen, det var ikke praktiske foranstaltninger for at bedre kvindernes kaar fru Collett træder i skranken for; det er den kvindelige følelsesret hun forfægter. I kraft af egne bitre erfaringer tegner hun for os en række kvindeskikkelser, som lider skibbrud fordi det bedste og fineste i den kvindelige natur misforstaaes og undertrykkes.

Det var gjennem ganske andre betragtninger og ud fra rent andre forudsætninger at *Hagbart Berner* kom til den overbevisning at kvindernes fortrykte og retsløse stilling ikke alene var en uretfærdighed mod dem, men først og fremst til uberegnelig skade for samfundet. Indgaaende socialpolitiske studier aabnede hans blik

for, at der hos kvinderne var kræfter, som intet fremadskridende, folkeligt samfund kunde undvære, og som sand demokrat oprørtes han over de uretfærdigheder, som blev begaaet mod kvinderne i lovens navn.

Som redaktør af Dagbladet havde han rig anledning til at fremsætte sine anskuelser. I 1879 stod der en række artikler om »hustruens myndighed og formuesretslige stilling.« Da Berner i 1880 blev stortingsmand fremsatte han forslag om forandringer i loven om hustruens formueretslige stilling og senere fulgte en række forslag som sigtet paa, at skaffe kvinderne deres ret; jeg nævner fo slaget om kvinders adgang til universitetet og forslaget om at give dem adgang til at tage embedsexamen. I 1883 holdt han foredrag om kvindesagen og i 1884 endelig tog Berner initiativet til dannelse af den organisation hvis 25 aarige fødselsdag vi idag feirer. Han mente, at sagen nu var tilstrækkelig forberedt i menneskenes sind til at træde ud i livet. Berner var heldigvis ikke alene en idealist, men ogsaa en praktisk dygtig reformator. Det viste sig, at han havde seet rigtig. Hans tanke vandt tilslutning hos mænd og kvinder og den 28de juni 1884 udgik indbydelse til dannelsen av N. K. F.

Det er en historisk kjendsgjerning, at naar det gjælder at hæve en undertrykt race eller klasse op af undertrykkelsen, da udgaar initiativet som oftest ikke fra de undertryktes egen leir, men fra den herskende, den priviligerede klasse. At det var en mand, som først bragte kvindesagen ud til virkelighed, er saaledes naturligt.

Men det forringer ikke vor beundring eller vor taknemmelighed ligeoverfor den mand, som her vovede at tage det første skridt; som havde mod nok til at trodse fordomme, og høisind og klogskab nok til at se at samfundet trængte kvindernes arbeide og at kvinderne havde krav paa i frihed og under ansvar at faa udvikle og udnytte sine evner i samfundets tjeneste.

Hagbart Berner har havt den lykke under sit arbeide at have ved sin side en kvinde, som ikke alene delte hans anskuelser og interesserede sig varmt for hans arbeide, men som ogsaa tog aktiv del deri. *Fru Selma Berner* var med baade i de grundlæggende planer og i stiftelsen af N. K. F. Hun tog initiativet til at faa det for kvinder saa krænkende bud om underdanighed væk fra vielsesformularen og har ogsaa arbeidet for andre praktiske reformer i kvindesagen.

Naar vi nu idag høitideligholder N. K. F.s 25 aars jubilæum,

og ser tilbage paa det arbeide den har udført for at bedre kvindens kaar, for at gjøre kvinden selvstændigere, dygtigere i sit arbeide og for at udvide kvindernes rettigheder og pligter, da maa alle vi, som glæder os derover, som mener at dette arbeide har været til gavn for vort land, forene os i en varm og dybtfølt tak til den mand som tog det første skridt til dannelsen af denne forening, borgermester Hagbart Berner.«

Den udmerkede tale fremførtes med værdighet og paahørtes i lydløs stilhet av alle de tilstedeværende. Men da fru Krog endte, klappet man desto mere og sang kvindernes hurra.

Borgermester Berner takket for skaalen i omtrent følgende ordelag:

»Mine damer og herrer! Jeg bringer dem alle min dyptfølte tak for den skaal, som blev utbragt for mig, for de hjertelige ord, hvormed fru Cecilie Krog begrundet den, og for den varme tilslutning, som den fik. Kvindesaksforeningens stiftelse har altid været en av mine glædeligste minder. Og jeg ser, at jeg ikke er alene om at glædes ved dette minde. Den hjertelige tak, som er rettet til mig stadfæster det gamle ord, at taknemlighet er hjerternes hukommelse.

Som saa meget stort begyndte kvindesaken smaat. Som den lille bæk paa fjeldet vokste i sit løp til den store elv, som sprænger sine skranker, og tilslut fylder dalen med magt og skjønhet, saaledes er det ogsaa gaat med kvindesaksforeningen.

Jeg mindes nok, som fru Mathilde Schjøtt forleden dag skrev, hvor vanskeligt det ofte var i 1884 og før den tid at finde forstaaelsen av kvindesakens betydning og demokratiske formaal, og det uagtet vi jo da netop stod i det store gjennembrud i saa mange retninger. Paa det møte hvor foreningen idag for 25 aar siden stiftedes, var det en av de tilstedeværende kvinder som korset sig, da jeg i min indledningstale nævnte at vi bl. andet maatte ta os av tjenestepikernes og underklassekvindernes kaar! Som om ikke underklassekvinderne og kvindesaken netop særlig hørte sammen! Stemmeret for kvinder syntes ogsaa mange dengang var en altfor djerv fordring. Det stod ikke klart for alle, at den netop maatte være veien for tilkjæmpelsen av de socialpolitiske maal, som det skulde være kvindesakens opgave at virkeliggjøre, og ikke mindst for underklassernes saa særlig uheldigt stillede kvinder. Derfor sattes ogsaa kvindestemmeretten op som det første foredrags- og diskussionsemne paa foreningens møte høsten 1884. Det var troligvis flere end jeg, som gik fra det møte med

den tanke: »Aa jo den nye forening har et rigt arbeidsstof en lang fremtid utover. Det var nok paa tide, at saken endelig blev brakt ind i praktiske spor.«

De 25 aar, som er gaat, siden vor forening blev stiftet, har ogsaa vist, at det er med staalsatte viljer arbeidet er tat op, og at forstaaelsen av hvad det gjælder herlig er vokset. Det ene stængsel for kvinderne er faldt efter det andet for det »Sesam — luk dig op«, som lød fra kvindesakens forfegtere. De offentlige skoler var i sine høiere klasser før alene priviligeret for gutter; pikerne behøvte jo ingen undervisning; »kundskap er magt« gjaldt ikke for dem! Det var neppe nogen tilfældighet at man først samlet sig om at aapne skolerne og universitetet ogsaa for pikerne. I kirken forkyndte det gamle vielsesritual blandt adskilligt andet rart at konen skal være manden »underdanig«. Det tilhører nu fortiden, det er avløst av et nyt vielsesritual. Konen er nu personlig myndig likesom manden, om der end fremdeles staar et og andet tilbake av den gamle formuesretsordning, som bør reformeres. — Retssalen er aapnet for kvinder; de sitter paa dommersæterne jevnsides mændene. Likesaa i kommunestyrerne. Og nu 25-aaret for vor forenings stiftelse møter de ogsaa som stemmeberettigede og valgbare til stortinget! Meget andet kunde ogsaa her nævnes, som viser at kvinderne idag med glæde og stolthet kan se tilbake paa hvad der er utrettet i det forløpne fjerdedels aarhundrede.

Men om kvinderne end har utrettet meget for at dygtiggjøre sig for de nye samfundsborgerkald, vil de selv indrømme at der ogsaa i den retning staar meget tilbake at gjøre.

Og stort og betydningsfuldt som deres arbeide paa mange maater, har været, saa staar der dog endnu mange og store — kanske de største — opgaver tilbake. Jeg skal her alene dvæle lidt ved den revolution, som i det forløpne aarhundrede er gjort i kvindernes økonomiske og sociale stilling, og de opgaver som derved er stillet fremtidens kvinder. Fabrikkerne har trængt kvinderne bort fra rokken og væven, fra det væsentlige av det huslige arbeide. De har tvunget en stor del av dem, navnlig av middelklassen og arbeiderklassen, til at søke grundlaget for sin økonomiske og sociale tilværelse *utenfor hjemmet*, utenfor »Saras telt.« De er dermed kastet ut i samfundsforholdenes hvirvel. De maa derfor søke at ta standpunkt til de samfundsspørsmaal, som er oppe, og hvorav deres skjæbne saa væsentlig kan avhænge. De maa, som en kjendt forfatterinde nys uttalte, »begynde at træne sig«.

Fra passive nummere er de nemlig blit aktive borgere med ansvar for sin frie personlighets utvikling, og for solidarisk samarbeide indbyrdes og med mændene om fremme av det store kulturarbeide, som er de socialpolitiske reformers formaal. — Men dette kulturarbeide lider et stort skaar derved, at kvinderne som følge af den økonomiske revolution, ganske anderledes end før nødes til at tilkjæmpe sig en plads paa arbeidsmarkedet. Og under sin hensynsløse konkurance indbyrdes og med mænd, ser de nu sin løn trukket ned ikke alene i forhold til mændenes løn for samme arbeide, men ogsaa i forhold til hvad der kræves til et kulturmenneskeligt livsophold.

Det er disse forhold man maa gjøre sig fortrolig med. Og da vil man ogsaa inden »Kvindesaksforeningen« kanske finde sterke grunde til at kræve den beskyttelse for kvinder, som Odelstinget forleden dag beklagelig nok voterte ut av fabriktilsynsloven.

Vi staar her ved store og vanskelige spørsmaal, som det ikke nu er tid og sted til nærmere at gaa ind paa. Men kvindesakens problemer er likesom arbeidersakens av de opgaver, som vor tid *maa* gi sig ikast med. Det er av dem, som utvilsomt vil stille nye krav til den enkelte, baade kvinde og mand, og i lange tider i særlig grad lægge beslag ogsaa paa statsmagternes medvirken.

Men det er nogen som siger: »Under alt dette dør kvindeligheten«. Aa nei: »*Das ewig weibliche*« er nok mere seiglivet end som saa. *Das weibliche* kan nok klæ sig i forskjellige dragter efter de forskjellige tider og forhold. Og det er vel sandsynligt, at fremtidens kvinde med sin mere utviklede individualitet, med sin sterkere personlighet kan komme til at vise andre ansigtsdrag end *vi* er vant til. Men grundlaget i den kvindelige natur vil vel altid bli det samme. Det vil bli det samme som Elisabeth Browing har skildret saa uovertræffelig i det store digt Aurora Leigh. Moderkaldet vil altid være det, som vil være det væsentligst bestemmende for hendes maal. Det er som den svenske digter siger: »I hyddan och paa thron — en kvinna blir endå en kvinna. Og saa længe der er mænd, vil de drages til kvinden, kun med større respekt for hendes personlighet. De vil med Vinje altid synge:

Me alle kvinna lika
som livet fyrst os gav,
og varmt paa henne blika
til synet dimmest av.

»Det evig kvindelige« det greier sig altsaa nok. Det knækkes ikke ved kvindesakens fremgang; det vokser tvertom med den. Jo mere det vokser, desto mere vil ogsaa manden vokse i sand mandighet.

Derfor ønsker jeg nu som for 25 aar siden kvindesaken fremgang og stedse større fremgang, eftersom den ledes ind i stedse mere praktiske spor.

Jeg faar lov til at frembære min særlige tak til dem, som her er tilstede, av de kvinder som i de første to aar var mine kolleger i foreningens styrelse, fru Mathilde Schjøtt og fru Cecilie Krog, og som jeg altid vil mindes med høiagtelse og hengivenhet. Og tilsidst, men ikke mindst min varmeste tak til den nuværende bestyrelse, som har været saa venlig at indbyde mig til denne fest!!

Borgermesterens tale avbrødes ofte af klappen, og da han endte hilstes han med kraftige hurraer.

Fru Mathilde Schjøtt holdt dernæst en mindetale for de 3 avdøde første bestyrelsesmedlemmer i N. K. F. Jeg gjengir talen in extenso:

»Der er blevet mig paalagt det ærefulde og alvorlige hverv at gjenkalde i mindet de ved døden bortgangne af Kvindesagsforeningens første styre: overlærer Emil Nicolaysen, professor Olaf Skavlan og fru Anna Stang, (dengang statsraadinde.)

Først *Emil Nicolaysen.* Det er saligere at give end at modtage, heder det i den Hellige skrift. Dermed er saligheden givet til de rige, de rige i hjertet, de rige i aanden, de rige paa denne verdens gods. Nicolaysen var af de rige. Han gav bestandig: Til de fattige hjælp, fordi han med sin sterke følelse af forpligtelse fandt sig i skyld til de fattige og i sin store hjertensgodhed undte dem; — til kunstnere arbeide og bestillinger; — til unge videnskabsmænd, som han hjalp frem i al stilhed, medens han paa sig selv var nøisom. Han gav i omgang, han gav i samtale »Det straalte som guldglitter naar han talte,« han gav af sine store kundskaber, sine skarpe tanker, sin livlige modsigelse, sine sterkt stimulerende paradoxer; han gav ved festlige leiligheder, i hjem og i skole sine vakre, morsomme pointerede viser. Og han gav som lærer. Her er kanske enkelte tilstede som husker hans timer paa »guvernanteskolen«, hans interessante foredrag, hans ypperlige oplæsning, og ikke mindre ypperlige valg af det han læste, den omhu hvormed han rettede vore stile, hans faderlige formaning foran skolens examen, at »hvad det gjaldt var hvordan vi bestod i livets examen«.

Han var neppe dengang nogen tilhænger af kvindens emancipation, men maaske virked de to—tre aar han var lærer der, at det frø saaedes som spirede siden. Man kan sige: Men han havde jo søstre, endog søstre, som havde særlig gode evner. Imidlertid er det en kjendsgjerning at brødre sjelden ser sine søstre, eller de synes det er naturligt at *deres* søster har gode anlæg, men det bringer dem ikke til at ville lukke døren op for *kvinden* til delagtighed i det som nu engang er *mandens* særeie.

Nicolaysen var helt igjennem en idealist, regnede med høiere, uverdslige værdier, selv uegennyttig, næsten ligegyldig for denne verdens ting og lidet ærgjerrig — eller som han selv sagde engang, kun ærgjærrig ligeoverfor de ting, han ikke kunde naa.

Personlighedens selvstændighed, selvhævdelse, uafhængighed man kunde næsten sige personlighedens majestæt, var hans ideal. Derfor havde han mistanke til partier, til det som mange blev enige om, det forekom ham at den *personlige* sandhed da maatte ofres. Det som maatte kjæmpe sig frem mod vind og vove, havde hans sympathi. Selv havde han vanskelig for at være enig med nogen. Blev en side af et spørgsmaal, af en sag, fremholdt, straks tog han den anden. Det var et udtryk for hans sandhedssøgen, hans alsidighed, men ogsaa for hans selvhævdelse. Han vilde ikke lade sig lede. Forelagde man ham derimod et spørgsmaal in blanco, eller ganske neutralt, flere sider af en sag, da var han en ypperlig dommer, raadgiver. Denne selvfølelse var hos ham saa mandig overlegen, at den ikke gav plads for kvinden. Han havde teoretisk ikke faaet øie paa kvinden som selvstændig personlighed. Da han fik det var han vunden med det samme. Hans retfærdighedsfølelse, hans ædelmodighed, hans kamplyst paa dens side som led uret, var da sikret og han blev kvinderne en forkjæmper og en forbundsfælle og en klog medarbeider i Kvindesagsforeningens første styre.

Saa *Skavlan:* Professor Skavlans navn som forfatter er knyttet til Holberg og til Wergeland. De to navne betyder vid og lyrik og de representerer det bedste, det største vi har i literaturen i to modsatte genre. Begge dele er betegnende. Skavlans hoved var vittigt, hans hjerte lyrisk. Hans forstand var skarp og klar, hans følelse varm og begeistret. Tidlig øvede han sin pen. Som ung brugte han mest skarpheden, viddet, skjulte sin følelse under parodien og med det fuldkomne gamle som usynlig værdimaaler var hans kritik skarp til hensynsløshed. Mod kvindeligt forfatterskab, som vovede sig frem,

var han ikke mild. Havde »taget livet af flere kvinderomaner,« sagde han engang, ikke uden stolthed. Senere talte han om dette med beklagelse. Thi da han blev ældre, saa han især livet og fremtiden i det som spirede frem, og fik et andet syn paa kritikens opgave. — Kritiken lærer beskedenhed, siger han i sin bog om Holberg. Kritikeren skal ikke lære digterne, men lære af dem. Paa et punkt mildnede Skavlan aldrig sin strenge kritik ligeoverfor egne arbeider. Hans selvkritik og store fordringer til sig selv har visselig bundet kræfter i ham, men derfor havde han forstaaelse hvor der var bundne kræfter, og hjælp til at løse dem ud. Dette kom kvindesagen til gode.

Ligesom tidligere Nicolaysen blev Skavlan lærer paa »guvernanteskolen« og blev der ligesaa afholdt og beundret som Nicolaysen havde været. Skavlans fag var norsk og det fik stor betydning for hans elever. Han veiledede og opmuntrede dem som havde anlæg og som skrev godt for sig. Da Skavlan var gaaet over til universitetet som professor, virkede han kraftigt til at aabne dets døre for vor første kvindelige student, frøken Cecilie Thoresen, og derigjennem for de følgende. Baade læste han norsk med hende i forveien, udtrykkelig fordi hun vilde tage artium, og han bragte frem og førte hendes sag i fakultetet

Og Skavlan var en sjelden klog og energisk underhandler. — Denne stille fine mand veg i det hele ikke tilbage for at stille sig i breschen naar det gjaldt. Han var i spidsen hvor der skulde mod til. Under den voldsomme kamp om hvem der skulde holde talen for Wergeland ved afsløringen af hans statue og ved debatten om studenterne skulde deltage, om enkeltvis eller under sine faner, hug Skavlan knuden over med sit kraftige:

— Studenterne skal ikke alene gaa med, men de skal gaa *først*, under sine faner.

Paa samme maade med kvindesagen. Da han var vaagnet for dens betydning, for den fremtidens kraft som laa i den, var Skavlan med straks. Han ventede ikke til følget blev stort, han spurgte ikke hvem han kom i følge med, han var blandt de første. Professor Sars og han gjorde sagen en uvurderlig tjeneste ved at aabne den *Nyt Tidsskrifts* spalter, og professor Skavlans kløgt, ro og varme interesse var en tryg støtte i Kvindesagsforeningens første styre.

Tilsidst *fru Anna Stang*. Der er bleven fortalt om fru Stang, at da hun havde boet en tid paa Kongsvinger, læste folk alvorligere ting der.

Dette er betegnende for hende. Hun kunde ikke være et sted uden at øve indflydelse til det gode og alvorlige. Ingen kunde kjende hende uden at blive styrket til det bedste i sig. Naar hun tog del i kvindesagsbevægelsen, saa tilførte hun den en kraft. Hun var en rolig, stærk, klar natur, med dybe varme følelser og fasthed i forsættet, en virkelig støtte for den sag hun sluttet sig til. Musikalsk begavelse og udøven forskjønnede hendes andre gaver. I Stockholm, som statsraadinde, hævdede hun det norske navn med fasthed og uden bram, og med en liden tilsætning af humor, som bidrog til at øge den yndest og respekt hun nød. Hendes sympatiske personlighet og interesserede deltagelse i sociale spørgsmaal og almene anliggender gjorde hende elsket og æret — en almenaand, som førte hende ind i kvindesagen.

Alle disse tre var af en god aand og kvindesagen til fremgang og hæder. Maatte vi faa flere som dem! Ære være deres minde!«

Den aandfulde fine karakteristik gjorde et mægtig indtryk paa forsamlingen.

Desværre tillater ikke Nylændes indskrænkede plads mig at gjengi alle taler i deres helhet, jeg maa indskrænke mig til disse tre, som jeg betragter som et stykke av N. K. F.s historie.

Formanden, *fru Randi Blehr*, holdt en varm og begeistret tale for Norges storting. Er det et tilfælde, sa hun, at samtidig med den sterke vekst demokratiet tok i 80 aarene, kom tanken om dannelsen av en forening for kvinders sak op. Nei, det er ikke noget træf. Kvindesaken hører sammen med demokratiet. Mandens krav og kvindens krav gaar ut og søker, det er en naturlig ting i verden. Og efter 25 aars søken og arbeide og kamp staar vi her idag med fuld ret. Vi behøver ikke længer at snike os op baktrapper. Vi er et suverænt folk. Og vi glæder os trods de mange kampe over at vi staar der sammen med mændene. Ofte har vi maattet tigge, og vi har smilt over de mange argumenter, mot vor sak, ofte forresten ogsaa været fristet til at graate over dem. Men vi gik paa, sikre i vor overbevisning om at en dag vilde seiren komme. Vi fik tilnavnet »gangkonerne i stortingets korridorer« naar vi nu og da, — kanske for ofte synes man — indfandt os for at plædere vor sak. Trods prester og profeter og uveirskraaker er vi naad frem. Vi hadde vor faste stok blandt folkets kaarne. De har været trofaste, de har saagar budt os mere stemmeret! (Stor munterhet). Baade regjering og komité, ja selve kongen. (Ivrig klappen.)

Fru Blehr endte sin tale med en varm tak til stortinget, hvilken tak hun adresserte til stortingspræsident Berner, idet hun takket ham for alt hvad han hadde gjort for norske kvinder, og hun føiet muntert til: Men vi vil be Dem om at gjøre endda mere! De maa hjælpe os til at den almindelige stemmeret gaar igjennem i tinget! (Bifald. Klappen. Hurrarop.)

Da *præsident Berner* reiste sig for at tale, hilstes han av en sand bifaldsstorm.

Efter at ha takket for skaalen til stortinget, sa præsidenten smilende: Fru Blehr endte med en bemerkning, som la en nok saa tung byrde paa mine skuldre. Præsidenten har ikke saa stor myndighet som der ialmindelighet tillægges ham. Naar der stilles ham den opgave at øve indflydelse paa et nyt storting, saa er vel dette et svært forlangende! Da han for en tid siden hadde den ære at motta en deputation av kvinder som forlangte politisk stemmeret, sa han til dem: I har faat den kommunale stemmeret, bruk den, det er det bedste middel til at opnaa den politiske. — Præsidenten indrømmet at kvinderne hadde tildels fulgt hans raad. Naar nu stortingsvalgene skal foregaa til høsten, skal kvinderne for første gang gjøre bruk av sin politiske stemmeret. Han vilde igjen si: Bruk den alle I som har faat den. Og den almindelige stemmeret vil være jer viss! Personlig hadde præsidenten aldrig været i tvil om at det jo var til alles gavn at kvinderne kom med, men det var motstanderne det gjaldt at overbevise. Møt derfor op paa valgdagen! La det ikke sies om norske kvinder at de sat hjemme paa valgdagen. At en reform anvendes, er det bedste vidnesbyrd om at den har været til gavn og har vist sig berettiget. Han vilde tømme sit glas for at kvinderne i størst mulig utstrækning bruker sin stemmeret.

(Talen var ofte avbrutt av bifald.) — Derefter sang dr. Alfr. Mjøen idet han akkompagnerte sig selv paa guitar, og hele forsamlingen istemte omkvædet, følgende av C. Mj. digtede sang:

An die Frauen.

N. K. F.s Jubiläum

28. Juni 1909

Strømt herbei in hellen Scharen
zu des Frauenfestes Glanz,
lasst den Alltagsärger fahren

windet Blumen heut zum Kranz,
:/: Ich will jubeln, ich will singen,
stimmen hell der Laute Klang
unsren Frauen darzubringen
Unsrer Ehrfurcht Preisgesang. :/:

Gruss Euch, holden Suffragetten
Und Artianern weisheitsvoll,
die statt Ball und Operetten
»står i hop« vom Holmenkoll
Ihr begeistert eure Ritter,
helft uns klug durch Rat und Tat,
:/: Welche Schwestern, welche Mütter
Welch ein guter Kamerad. :/:

Doch noch höher preist die Dichtung
Euch, die kühn aus eigner Wahl
auf des Vorurteils Vernichtung
schleudern keck den Bannesstrahl,
die den Widerstand bezwangen,
durch der Wahrheit lautre Kraft
:/: denn in euch zusammenklangen
Schönheit, Reife Mutterschaft :/:

Wie sie nennen, wie sie zählen
die das Freiheitswerk vollbracht.
Ach schon manche ihrer fehlen
Vielen noch das Leben lacht
Eine einzige Familie
dünkt mich heut der Frauen Stamm
:/: Randi Pülle — Ragna Dikka Anna Fernanda Marie Mathilde —
und Cecilie
Gina Krog, Fredrikke Qvam :/:

Caprimädchen sah ich preislich
chick und frech die Wienerin
deutsche Gretchen züchtig häuslich
English women lang und dünn
:/: Aber Norges Frauen reichen
Wir den Kranz, am Jubeltag:
Heil den Frauen ohne Gleichen
Valgret, Fred og *Kvindesag.* :/:

Sogneprest Frølich talte dernæst for *frk. Gina Krog*, som han sammenlignet med Jeanne d'Arc. Han vilde anbefale norske kvinder at ligne hende. Hun svigtet aldrig sine idealer. Det er den mindeskrift som skal skrives over hende.

Da Gina Krogs navn nævntes, klappet forsamlingen og ropte hurra.

Fru Aadel Lampe talte for regjeringen og dens chef, takket den for dens støtte, og for at den hadde sendt kvinder som sine delegerede til Holland og England.

Fru Anna Strøm talte for Kr.a kommune og henvendte skaalen til *byens ordfører*, som svarte med en tak til N. K. F. for hvad den hadde utrettet gjennem aarene.

Dernæst bragte *fru Betzy Kjelsberg* en hilsen fra Drammens kvindesaksforening.

Fra fru Ragna Nielsen, fru Hedevig Rosing og dr. Edv. Bull, som alle var forhindret fra at delta i festen, var der sendt formanden brev med tak og varme ord for foreningens arbeide gjennem aarene.

Disse breve og en masse telegrammer oplæstes. Der var telegrammer fra nord og syd, øst og vest, ind- og utland.

Fra kvindesaksforeningen i Trondhjem kom følgende:

Først barn i svøp;
derpaa du krøp,
men snart du løp
fremad i fart.
Tillykke da med fortsat start!

Fra kvindestemmeretsforeningerne i Levanger, Bergen, Fredrikstad og omegn og Haugesund. Kvinderaadene i Lillehammer, Stavanger, Bergen, Drammen, Fredrikshald og Kvindesaksforeningen i Pors-

grund, samt fra Kvindestemmeretsklubben. Fra Hvidebaandsforening nr. 1. Fra De høiere skolers landslærerindeforening. Kvindelige studenters klub. Fra minister Hagerup og frue, fra Gina Krog og Amalie Hansen, fra Anna Rogstad og Marie Groth, fra Anna Holsen, Dorothea Schjoldager, Betsy Bjørset, Helene Wright, Dorothea Merlees. Anna Hvoslef, Helene Lassen, Wilhelmine Brandt. Funktionærer i Norges bank, Elise Welhaven Gunnarson, Augusta og Aksel Thallaug, Ragnfrid Løchen, Sofie Gilhuus, Anna Wicksell, Ann Margret Holmgren og Sofie Boström.

Fra London kom:

En tak til alle som saken gavnet
fra en av de yngre som ikke blir savnet!

samt fra Trondhjem:

Vi fødtes i kiv og opdroges i kav,
tak dog vor moder, som livet os gav!
Til livet at leve du og hjælp os frem
tak for de svundne tyve fem!

Trondhjemsbarna:

Gyda Haabjørn. Magda Hiorthøy. Elisabeth Jahn. Mina Midelfart.
Astfrid Storm. Thora Storm. Mariane Tandberg.

Hvert telegram vakte jubel. Det var bud og hilsen fra kjendte navne. Navne paa kvinder som alle har været med og bidrad til arbeidet gjennem det fjerdedels aarhundrede.

Den smukke, interessante fest fortsattes i den bedste stemning til en god stund over midnat.

Og saa er den indflettet i mindernes krans blandt de mange vakre, som vor dygtige formand fru Randi Blehr under sin formandstid har visst at skaffe os.

Kristiania 30te juni 1909.

Fr. Mørck.

Lady Aberdeen er gjenvalgt som præsident i Det Internationale Kvinderaad for næste femaarsperiode.

Til viceordførere valgtes: Mrs. Ogilvie Gordon, Skotland), contessa Spaletti, (Italien) og frau Mariane Hainisch, Østerrike. Til korr. sek doktor Alice Salomon (Tyskland) og til prot. sek. dr. Alexandra Skoglund, (Sverige,) samt til kasserer Mrs. Sanford, (Canada).

Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909

av Betzy Kjelsberg.

(Fortsat.)

En anden gruppe vakte ogsaa megen interesse, det var kjættingarbeiderskernes. De har ogsaa et meget haardt og daarliglønnet arbeide. De bar en jernkjætting mellem sig og havde ogsaa sin fane smykket med kjættingdele. Deres løn er 3/6 sh. & 4/6 sh. pr. uge. Denne gruppe arbeidere er de mest »sweated» i hele Storbritannien. De arbeider op til 13 timer om dagen. De modtager arbeidet af en saakaldt »middleman» og trækker ofte med sig hjem jern til en vegt af 1 centner.

Men det gaar ikke an at fortælle om flere, saa fristende det end er.

Alle disse 1000 kvinder marscherede ind og indtog sine reserverede pladse paa hallens gulv med en ro og præcision som aldrig nogen mandlig organisation har opvist mage til i London. Politiet var absolut frapperet og viste sin beundring for ledelsen ved den største elskværdighed. Aldrig har jeg seet saa mange politimænd, som der var mødt frem, det var hundreder, men de fik intet andet at gjøre end at veilede og smile og nikke sit bifald af og til.

Saasnart processionen havde fundet sine pladse, fyldte Madame Marie Brema — en af Londons mest populære operasangerinder den vældige hal med sin vidunderlig deilige stemme. — Hun sang en international stemmeretssang, forfattet for anledningen, med musik af Elgar.

Refrainet blev sunget af hele forsamlingen og lød saaledes:

Nearer still and nearer to our glorious goal, march we on together with united soul; North with South is banded, East and West as one Hail the down of Freedom, the rising the sun.

Mangt et øie var vaadt under denne sang. Saa kom talerne. Jeg troede aldrig jubelen skulde stanse da *Mrs. Chapmann Catt* reiste sig for at tale. Der var mange mænd tilstede af Englands høieste aristokrati, de forbausedes baade over jubelen og over hendes enimente evne til at tale og fængsle. — En bedre general kan vi aldrig faa.

Den ogsaa hos os godt kjendte og elskede amerikanske prest *Anna Shaw* talte derpaa, ogsaa modtaget med glædesraab og hyldest.

Mrs. Philip Snowden betog ogsaa publikum ved sin veltalenhed og sine mange og slaaende argumenter.

Parlamentmedlem *Mr. Ramsag Mac Donald* blev selvfølgelig modtaget med jubel, det er ikke saamange af parlamentets medlemmer som møder op og holder tale for kvinders stemmeret. Han talte godt, men det var ikke den glød over hans tale som over kvindernes. Tilslut sang man unisont et par morsomme sange, hvoraf en digtet, til anti-suffragisterne, var bidende i sin ironi. — Under det herlige orgels toner afmarscherede processionen i den samme gode orden som den var kommet.

En uforglemmelig dag var blit vort eie. — Nei, lad mig ikke glemme at vort kjære Norge ogsaa her fik sig et rungende hurra fra den store forsamling. —

Prsæidenten oplæste et telegram fra Norge der lød: »May your faith move mountains», (maatte troen flytte bjerge.) Det kom akkurat i det rette øieblik, for troen var tilstede der, og hindringerne er nok lig bjerge.

Tak og ære til dem som hjemme var, og som sendte dette træffende telegram! Det var saa gjildt at være norsk og høre jubelen.

Hele onsdag gik med til diskussion om lovforandringerne.

Torsdag formiddag ligesaa.

(Fortsættes.)

Bøker indsendt til redaktion:

O Thommesen: Politik for alle. Statsforfatningens, Kommuneforfatningens og Forvaltningens grundtræk. Kr.a H. Aschehoug & co. (W. Nygaard).

Sigvard Heber. Bergensbanens høifjeldsovergang. I W. Cappelens forlag. Kra.

Hegdehaugsveien 19 I. **Telefon 9235.**

Nylænde

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

15de juli 1909.

Norsk kvindesagsforenings 25 aars jubilæums-fest. (Fr. Mørck.) — Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909 av Betzy Kjelsberg (fortsat.) — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK
KRISTIANIA 1. august 1909 | No 15.

Beretning om Norsk kvindesagsforenings

25 aarige virksomhet

28de juni 1884 —28de juni 1909.

Utarbeidet av

Alette Ottesen,

foreningens sekretær.

(Fortsat.)

For at komme i rapport med arbeidersamfundenes kvinder holdt foreningen 1894—97 en række foredrag, diskussioner og opvisninger i Kristiania forskjellige arbeidersamfund særlig om *hus- og hjemmestel.* Frk. doktor *Caroline Steen* talte om *anvendt fysiologi, fødemidlerne og ernæringen.* Frk. kand. real. *Marie Gelmeyden* om *gjæring.* Fru *G. Haslund* talte om og hadde opvisning i vask. Frk. *Bergliot Holmsen* om *kornsorterne* og *brødet* med opvisning i bakning og frk. *Henriette Schønberg* flere opvisninger i matlagning. Direktør *Greve* talte om *spædbarns pleie og ernæring.*

Desuten holdt fru *Blehr* flere foredrag om *husflid* og *syerskernes lønningsvilkaar.* Disse sidste foredrag bevirkede, at N K. F. foran-

ledigede, at der blev optat en offentlig statistik over disse arbeiderskers løns- og arbeidsforhold. Frk. *Helga Helgesen* holdt flere foredrag dels om *skolekjøkkener* og dels om *nydelsesmidler*. Frk. *Augusta Haugner* holdt 2 foredrag om *frisk luft*, fru *Cecilie Krog* om *fattige skolebarns bespisning* og fru *Ragna Nielsen* om *opdragelse*.

Efter initiativ av fru *Randi Blehr* begyndte foreningen i 1897, for at avhjælpe de føleligste savn av en fagutdannelse i *husstel*, forsøkskurser i matlavning. Til disse kurser ydet *Selskabet for Norges vel* to gange kr. 100.00. Der fortsattes ogsaa det følgende aar med disse kurser i husholdning, men da der altid meldte sig mange flere elever end der kunde optas, besluttedes at forsøke at faa istand en fast institution for denne undervisning. Bestyrelsen utarbeidet derfor en plan til en *fagskole i huslig økonomi*, og for at kunne realisere denne plan indsendtes i 1898 flere andragender til stortinget, kommunestyret og brændevinssamlaget om bidrag. Efter mange forhandlinger og megen skriftveksel lykkedes det at faa disse institutioner til at forstaa sakens betydning og til at yde de nødvendige bidrag. Da dette var opnaaet, leiedes skolelokale i Wergelandsv. 19.

Den 25de november 1900 foregik den høitidelige indvielse av *Norsk kvindesagsforenings fagskole i huslig økonomi*. Formanden, *fru F. M. Qvam* redegjorde for, hvad der hidtil var gjort av N. K. F. for kvinders utdannelse paa de praktiske omraader. Kirkedepartementets daværende chef, *statsraad Wexelsen*, holdt aapningstalen og fremhævet herunder, hvorledes samfundet og den enkelte maatte virke haand i haand i det store og mangesidige arbeide, som i vor tid øves for at bygge samfundet.

Fru Angelique Rachlew var skolens bestyrerinde i de første fire aar. Den nuværende bestyrerinde er fru *Johanne Mohn*.

Skolen nyder fremdeles offentlig understøttelse og staar under departementets kontrol. Den har desuten en tilsynskomite bestaaende av 3 av bestyrelsens medlemmer, hvorav formanden er selvskreven, samt 2 fagutdannede damer. Denne komite bestaar saaledes fortiden av fru *Blehr*, formand, fru *Aadel Lampe*, fru *Anna Strøm* og frk. *Gjertrud Brun* og frk. *Mina Thiis*. Over halvdelen av statsbidraget anvendes til moderation for trængende elever. Av eleverne er omtrent halvdelen fra byerne og halvdelen fra landdistrikterne. 436 elever har hidtil gjennemgaaet skolen og underskastet sig dens examen. I forbindelse med skolen avholdes kurser i matstel i folkeskolernes lokaler. Disse kurser har havt 357 elever.

I 1898 begyndte N. K. F. fagkurser i kjolesøm. Til disse kurser bidrog Kr.a kommune med kr. 400.00 til indkjøb av maskiner og udstyr desuten bidrog *Foreningen til Kristiania bys vel* de tre første aa kr. 200.00. Kr.a kommune gir ogsaa gratis lokale paa en av sine folkeskoler. Disse kurser har havt 342 elever.

I arbeidet til motarbeidelse af *offentlig usædelighet og tvangsundersøkelser av kvinder* har foreningen deltat ved at avholde en række diskussionsmøter og foredrag. Foredragsholderne har været direktør *Greve*, sogneprest *Holmsen*, fru *Ragna Nielsen*, statsfysikus *Sparre*, amtmand *Urbye*, frk. *Ida Welhaven*. Foreningen har ogsaa sendt uttalelser og andragender til stortinget og justitsdepartementet angaaende denne sak.

I 1894 besluttedes, at N. K. F. skulde motta indbydelse om tilslutning til en international kvindeforening »International Women's Union», hvis program var at virke først for tilslutning mellem kvinder i alle lande og dernæst for fredssaken. For at kunne arbeide for dette sit dobbelte maal, indbød foreningen alleslags kvindeforeninger i Europa og andre verdensdele til at træde i forbindelse med foreningen i London saaledes, at hver forening dannet en filial av hovedforeningen, men paa samme tid arbeidet for sit specielle formaal. Foreningen hadde filialer omtrent i alle Europas lande foruten i Amerika og Australien. Som man ser, hadde denne internationale forening megen likhet med det *Internationale kvinderaad*. Dens virksomhed ophørte ogsaa, da dette var blevet organiseret.

I 1891 indsendtes andragende om ansættelse av kvindelige opsynsbetjente i strafanstalter for kvinder, og denne anmodning blev efterkommet.

I 1897 begyndte arbeidet for særskilt arrestlokale for kvinder og ansættelse av kvindelige sluttere i drukkenskapsarresterne for kvinder og for ansættelse av kvinder i politiets tjeneste. Foreningen har i anledning av disse spørgsmaal holdt flere møter og sendt henvendelser til autoriteterne. Kvindelige sluttere er ogsaa blit ansat i kredsfængslet, men endnu venter man forgjæves paa kvindelig patrulje omkring paa lekepladsene, i parkerne og lignende steder og i sædelighetspolitiets tjeneste. *Frk. Dorothea Schjoldager* og *frk. Ida Welhaven* har ydet værdifuld og utrættelig hjælp under arbeidet for denne sak. Assessor *Jærden* frk. *Otilie Tonning* og sekretær *Høe* har holdt foredrag om dette emne.

I 1899 begyndte bestyrelsen de første forberedelser til det *nordiske kvindesaksmøte*, som skulde avholdes i 1902. Til at være

bestyrelsen behjælpelig valgtes en komite bestaaende av 7 medlemmer med frk. *Anna Hvoslef* til formand, frk. *Aagaat Daae*, sekretær, og frk. *Regine Mathiesen* kasserer. Der blev ogsaa valgt en festkomite og indkvarteringskomite.

I indbydelsen til møtet heter det:

»Norsk kvindesagsforening har troet, at tiden nu var inde til en sammenkomst, der kunde ha frugtbringende resultater tilfølge. Store sociale reformer, der har havt avgjørende indflydelse paa kvindernes stilling og kaar, er i de senere aar gjennemført i Norden. En gjensidig utveksling av tanker og erfaringer vil derfor kunne styrke arbeidskraften, øke motet og give klarere syn paa vundne seire og paa fremtidens maal. Programmet vil omfatte: Kvindelig utdannelse, Sociale reformer, Norske kvinders nationale raad, Kvindelige læger og deres stilling, Camilla Colletts mindesmærke, Foredrag om kunst og literatur.«

Møtet holdtes fra 3—7 juli i universitetets festsal og tilliggende værelser, som var stillet til møtets disposition. Efter aapningstalen, som holdtes av formanden, fru *F. M. Qvam*, sang den Kv. handelsstandsforenings kor en kantale med tekst af *Gina Krog* og musik av *Agathe Backer-Grøndahl*, som selv dirigerte sangen.

Det første *nordiske* kvindesaksmøte i Norge var ogsaa det største som indtil da var blit avholdt i Norden. Det var i enhver henseende vellykket og vakte megen interesse baade paa grund av de udmerkede foredrag og diskussioner og paa grund av den store tilslutning. Der mødte 106 delegerede fra 22 foreninger, derav fra 9 foreninger i Danmark, Finland og Sverige. Møtet hadde ialt 500 deltagere.

Der var ogsaa mange festligheter under møtet. Saaledes holdt *Kvindestemmeretsklubben* den første aften fest paa St. Hanshaugen for alle møtets deltagere. Der var ordnet ture til Bygdø og paa fjorden. Der var mottagelse for samtlige deltagere hos *statsminister* og fru *Blehr* og haveselskap hos *generalkonsul* og fru *Butenschøn* paa Skøien. Fru *Qvam* gav flere middage for delegerede, foredragsholdere og bestyrelsesmedlemmer. Endelig var alle deltagere i møtet den sidste aften indbudt av N. K. F. til fest paa Holmenkollen.

At møtet gjorde et sterkt indtryk paa mange av deltagerne kan blandt andet forstaaes av, hvad en fremragende utenlandsk delegeret skrev derom flere aar efter: »Hele dette møte, hvor hundreder av kvinder fra alle Nordens lande var samlet til en kongres for at drøfte vigtige spørsmaal dem vedkommende, universitetets festsal stillet til deres disposition, landets ypperste mænd lyttende ærbødig til kvin-

dernes ord, pressen deres underdanige tjener. I sandhet, aldrig hadde vel en drøm paa en vidunderligere maate blit til virkelighet, den drøm som 70-aarenes kvinder drømte, men som kun faa av dem hadde kunnet haabe at se virkeliggjort.«*)

Angaaende *fabriktilsynsloven* har foreningen arbeidet siden 1901. 9 møter har været avholdt, og mange andragender og resolutioner har været indsendt til myndigheterne. Foredragsholderne har været frk. *Eva Blydt*, doktor *Dagny Bang*, fru *Randi Blehr*, frk. *Ellen Ellingsen*, frk. *Eline Hansen* fru *Aadel Lampe*, sogneprest *Herman Lunde*, fru *Ragna Nielsen*, frk. *Ida Welhaven*, professor *Wicksell*.

Hvad der hittil er opnaaet er bestemmelsen om ansættelse av kvinder i det stedlige tilsyn og indstilling om ansættelse av kvindelige fabrikinspektører. Imidlertid er lovforslaget endnu ikke endelig behandlet i stortinget.**)

I 1903 lykkedes det frk. Gina Krog at organisere *Det nationale raad*, og N. K. F. besluttede at indgaa som led i dette. Men da man ønskede at faa *lokalraad* i Kristiania sammenkaldte foreningen i april 1903 repræsentanter for de øvrige foreninger, som ledes av kvinder eller har kvinder i sit styre, til en konferance, og resultatet av denne blev at 5 foreninger, nemlig *De høiere skolers lærerindeforening*, *Kr.a totalavholdsforening*, *Kr.a fredsforening*, *Læseforening for kvinder og De døves forening* sluttet sig til N. K. F. om at danne lokalraad. Senere har ogsaa *Kr.a kv. handelstandsforening* sluttet sig til, og raadet konstitueredes under navn af *Kristiania Kvinderaad* (K. K.)

(Forts.)

Norsk kvindesaksforening sender hjertelig tak til alle fjern og nær som gjennem breve, telegrammer og paa andre maater viste at de mindedes dagen.

For styret
Randi Blehr.

---

*) En fuldstændig beretning om møtet er utgit av N. K. F. og sælges i Hauffs bokhandel.

**) Den § i lovforslaget som anbefaler *særbeskyttelse for kvinder* blev heldigvis nedvoteret i stortinget 24de juni d. a.

Fra kongressen i Toronto.

Ontariosøen St. hansaften 1909.

Jeg kan tænke mig at Nylændes læsere længes efter at høre lidt fra Norges delegerede i Toronto. Frk. Krog er som præsident saa optaget, at hun umulig kan faa tid til at skrive hjem, derfor faar I, mine kjære læsere og venner hjemme, tage tiltakke med mine rablerier denne gang. Det har været anstrengende dage vi har tilbragt med møter fra 9 og 10 morgen til 1 og 1/22, saa i al fart en lunch og saa atter til møter eller utflugter og receptioner. Ikke sjelden har vi været paa offentlige aftenmøter fra kl. 8—10½ aften. Igaaraftes sluttede «Internationale femaarsmøte». Tilslut foretoges avstemning om møtested i 1914.

Indbydelse til dette frembares av representanter fra Italien til Rom, fra Norge av præsidenten med tilslutning av undertegnede og fru Darre Jensen, samt paa Frankrikes vegne av en stedfortræder, — Frankrike har nemlig ingen delegerede paa møtet. — Ved første valg fik Norge flest stemmer, 67, men ved omvalg mellem de to lande, der hadde flest stemmer, Norge og Italien, seirede Italien med 6 stemmers overvægt 73 mot 67.

Der er mange, særlig amerikanere og englændere, der beklager ikke at kunne møtes i Norge i 1914, ikke mindst de der har været tidligere i Norge. — Der har været mange spørsmaal oppe paa møtet, men flere kommer under diskussion de følgende 5 dage, der er viet kongressen for education i alle retninger.

Paa programmet for det internationale møte enedes man om at forandre navnet paa «Den hvite slavehandel» til «Trafic in Women«. Paa norsk maa dette oversættes med »Forbud mot kvindehandel». Grunden til denne forandring var at representanter fra Australien og fra de amerikanske sydstater med flere sagde at uttrykket »hvite slavehandel» var ukorrekt og utelukkede en hel masse farvede kvinder.

Som nyt for internationalt samarbeide optoges »Folkehelse».

Det har været en glæde for os, samtlige deputerede, at se og høre hvor velset vor præsident er og at modtage de mange lykønskninger om den fyldige representation Norge har paa møtet.

Vi er stolte av at være norske kvinder med baade kommunal og politisk stemmeret, — da Finland ingen representant har paa møtet, representerer vi den eneste nation i Europa, der er i besiddelse av

denne likestilling, og at vort storting har bevilget penge til at representere Norge, det vækker ogsaa meget bifald. Danmark og Sverige har ogsaa givet sine delegerede hjælp til reisen, Norge er ikke alene om dette, men det er kun de tre skandinaviske lande, som har gjort det og hvor kvindestemmeret i mere eller mindre grad er virkende i samarbeide med mændenes — Finland undtagen.

Efterpaa de anstrengende møtedage har vi idag hat helt fri til en tur til Niagara — en herlig tur, begunstiget av sol og sommer. Vi er nu paa hjemturen, imorgen begynder arbeidet paany for os andre ogsaa, da skal vi avgive beretninger, nogen hver av os. Kongressen holder paa til den 30te om aftenen og saa skilles vore veie igjen. Frk. Krog, frk. Schnelle og undertegnede reiser til Seatle, Salt Lake, city Colorado Springs o. s. v. o. s. v. for saa fra Chicago at drage hjemover igjen hver sin vei. — Paa grund av Lady Aberdeens gjenvisit til Canada er her en overstrømmende gjensynsglæde med festligheter, og som ordsproget sier: Naar det regner paa presten, drypper det paa klokkeren, saa ogsaa her. Det er utroligt saa elskværdige Canadas indbyggere er mot os delegerede, det blir neppe mindre i de av Amerikas stater, hvorigjennem reisen gaar. I Seatle U. S. A. er vi allerede pr. telegram indbudne til utstillingen og fest den 14de juli.

For idag faar dette være nok. Jeg faar bede om undskyldning for brevets mange mangler, men jeg trodde, I der hjemme kunde ha interesse av at høre lidt fra os delegerede.

Med venlig hilsen
Amalia Hansen.

Ogsaa vi andre norske delegerede føler trang til at fortælle Nylænde, hvor populær frk. Krog er herover. Det er os alle en glæde at representere Norge med en saadan præsident i spidsen.

Fanny Schnelle. Gudrun Løken Drewsen Malene Jacobsen
Ragnhild Sæhlie Anna Holck Vilh. Darre Jensen
Anna Ravnsborg.

Frøken Dorothea Schjoldager har tat initiativet til at sende de norske kvinder i New York en takkeskrivelse for frihetsklokken paa Akershus. Skrivelsen var undertegnet av ca. 250 kvinder, og blev oversendt generalkonsul Ravn med anmodning om at la den tilstille de damer som hadde stillet sig i spidsen for det smukke foretagende.

Lidt om kvindesaksarbeidet i Frankrige.

II.

La Française er navnet baade paa en forening og et blad. Foreningens arbeide deler sig i to grene, den har et oplysningskontor som gir besked om alt der interesserer arbeidende kvinder, og som ogsaa træder aktivt hjælpende til i mange praktiske tilfælde f. ex. med leie av bolig, ved ansættelser av poster, ved anskaffelse av teater- og koncertbilletter o. l. alt for foreningens medlemmer.

Hvad der interesserer os nærmere er den gren av dens virksomhet som er sat igang gjennem klubben: *Salon international.* Denne vil være til nytte for kvinderne paa en anden maade, m. h. t. den selskabelige side av deres liv. Den har et *tearoom*, læseværelse, koncertsal og en salon, her kan de malerinder der er medlemmer av foreningen faa utstille sine billeder, komponister faa opført sine arbeider, og andre kunstnerinder optræde paa de matineer som gis en gang om uken. En gang om maaneden er der foredrag og diskussioner og en gang om aaret er der utsalg av medlemmernes kunstverker, haandarbeider o. l —

Mme Jeanne Misme.

Det vil ses at man paa enhver maate vil forene »det nyttige med det behagelige,» og til alt dette indbydes ogsaa utenlandske damer. Melder de sig ind har de de samme fordele som de franske, vi gir strax adressen:

Salon International Cercle de progrès féminin 49 Rue Lafitte Paris.

Saavidt erindres — fra de oplysninger *Madame Misme* gav om det altsammen ved sit besøk i Kristiania sidste vinter, da hun holdt foredrag i *Alliance Française* kan utlændinger ogsaa faa adgang til salonen uten at være medlemmer, naar de blot har et anbefalingskort med sig fra kjendte folk. Alle som hørte hende vil erindre, hvor behagelig tiden gik under

hendes livfulde — causerimæssig holdte — skildringer av kvindesaksarbeidet i Frankrige og om det nye arbeide som det væsentlig skyldes hende selv er sat igang siden 1906, og som man lover sig saa meget av: *La Française Oeuvre* et *Journal de Progrès Féminin*. Madame Misme er redaktør av tidsskriftet av dette navn, som utkommer hver uke, og som alle foreningens medlemmer er pligtig til at holde.

Saavidt vi kan dømme efter kort bekjendtskap — er det et godt blad. De i Frankrige fortiden mest brændende kvindespørsmaal behandles der grundig og paalitelig og interesserer gjennem sin klare fremstilling.

Kvindestemmeretten arbeider det ikke saa meget med, tydeligvis fordi det ikke anser spørsmaalet for saa aktuelt og brændende som mange av de andre: f. ex. om hustruens stilling og kvindernes arbeide og økonomi — men det sier sig selv at det stiller sig *for* og ikke mot reformen, og at det ikke er av mangel paa mot det ikke sætter den mer i forgrunden ser man av den freidighet hvormed det gaar løs paa autoriteterne naar det finder der sker uret mot kvinderne.

Imidlertid ser vi at ogsaa kvindestemmeretsarbeidet i Frankrige søker forbund med andre land.

Ved den Internationale kvindestemmerets alliances kongres i London saa vi Frankrige nævnt som et av de nye land der var optat. — Formanden i den organisation som var blit led av alliancen er *Mme Auclert*. Hun er kjendt for politisk at tilhøre anarkisterne — og det er muligt det er denne omstændighet som forklarer den moderation i propagandaen som viser sig paa andre hold.

Men alle fraktioner vil ogsaa her en dag møtes om den fælles sak, vi ser hvorledes baade protestantiske og katolske forbund begunstiger reformen. Vi skulde tro La Française her netop vil ha en stor opgave som tiden skrider frem og vi vil ønske bladet lykke og et langt liv.

G. K.

Lady Aberdeen holdt paa et kvindestemmeretsmøte i Toronto, som ledede av Rev. Anna Shaw, en glimrende tale for kvinders stemmeret. Det er første gang at lady Aberdeen optræder offentlig for denne sak. Hun uttalte selv at efter hvad hun den aften hadde hørt, kunde hun ikke tie længer. Blandt aftenens talere var ogsaa *frk. Gina Krog.*

„Women's Freedom League“ har sendt en skrivelse til kong Edvard med bøn om at han vil motta en deputation av stemmeretskvinder torsdag den 15de juli, som de nu venter svar paa.

†

Biskop W. A. Wexelsen

døde i Trondhjem mandag den 19de juli.

Med biskop Wexelsen er en av vore mere frisindede teologer vandret bort. Vi kvinder skal mindes ham med ærbødighet og tak. Da kvinders stemmeret første gang debatteredes i stortinget, hadde vi i daværende presten Wexelsen en varm forsvarer av vor sak. Paa en kraftig maate hævdede han i motsætning til biskop Heuch at det var utav sin dypeste religiøse overbevisning at han maatte stemme for at kvinder fik stemmeret. Det var ham en samvittighetssak. Som den demokrat han var, mente han at det hørte med til det kjærlighetens og retfærdighetens arbeide som gaar ut paa at aapne flere og flere døre i samfundet for alle dets borgere, uanseet om disse er kvinder eller mænd. Likeover for statsraad Hertzberg tok biskop Wexelsen tilorde for kvinders adgang til alle de stillinger som mænd indehar, idet han hævdede kvinders ret til selv at bestemme hvad de vil bli og i hvilken retning de vil utdanne sig. Han følte sig overbevist om at saken vilde arbeide sig frem og seire. Og det har vist sig at hans tro var den rette. Vi har seiret i stemmeretssaken og vi skal fortsætte at bringe flere seire hjem. Og derfor vil vi kvinder med tak ære biskop Wexelsens minde fordi han hadde troen paa os og kjæmpet for os. Ære være hans minde!

F. M.

Om møtet i Toronto skriver »Den Norske Amerikaner» bl. a: Av de foredrag som blev holdt under kongressen var der en interessant skreven avhandling »Om folkedigtning« av fru Hulda Garborg, oplæst av frk. Sæhlie, en avhandling om Norske kvindelige journalister av frk. Anna Hvoslef, en om fantesaken av frk. Thora Storm, samt en om biblioteksaken av frk. Marta Larsen. Frk. Amalie Hansen holdt flere foredrag om opdragelsesspørsmaal, og frk. Fanny Schnelle, formand i Bergens kvindesaksforening, fortalte om arbeidsstuer og feriekolonier.

Bladet vet videre at berette at frk. Gina Krog og frk. Schnelle rimeligvis vil slutte sig til den store »excursion« tvers gjennem Canada og Staterne og derfra videre over Stillehavet gjennem Asien og tilbake til Europa!!

Brev från Sverige.

Juli 1909

Det är med glädje jag efterkommer Nyländes uppmaning att meddela, vad kvinnorna i Sverige nu hoppas och tro rörande sin rösträttsfråga.

Jag går då tillbaka till årets riksdag. Vi vunno en *lysande seger i Andra kammaren* i det att liberala samlingspartiets förslag om *rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män*, helt oförväntat antogs *enhälligt och utan debatt.*

Men så ledo vi ett så mycket større nederlag i Första Kammaren, där inte ens ett förslag om rösträtt utan valbarhet förmådde samla mer än 25 röster mot 104 som avslogo!

Nu säga de misstrogne, att hade inte Andra Kammaren varit viss om utgången i den Första, så hade nog enhälligheten brustit och resultatet blivit mindre gloriöst.

Häri kan ligga en sanning, men det gör intet till saken i dess nuvarande läge. Faktum är att Andra Kammaren enhälligt beviljat kvinnan samma statsborgerliga rätt som mannen. Från denna ståndpunkt kan kammaren väl hädanefter svårligen vika med bibehållande av aktningen för sig själv. Lika litet som den enskilde med heder kan återta en, en gång given, frikostig gåva, om han också kunde ha lust därtill.

Vi frukta således ej längre den folkvalda kammaren. Första Kammaren däremot är den mörka och starka fästning, som måste intagas. Förr bli landet icke vårt.

Lyckligtvis träder nu en ny lag i kraft, som möjliggör en rimligare sammansättning av denna bedrövliga kammare.

Första Kammarens ledamöter väljas näml. av landstingsmännen och i de fem största städerna av stadsfullmäktige. Dessa korporationer åter utses av alla kommunalt röstberättigade. Således även av kvinnor d. v. s. ogifta och änkor samt det lilla fåtal gifta, som ha ägendom under egen förvaltning.

Genom den nya lagen nedsättes röstskalan till fyrtiogradig. Förut kunde en person ha intill 1000 röster i stad och 5000 på landet — beroende på den taxerade inkomstens storlek. Nu får ingen ha mer än 40 röster.

Härigenom kunna de små röstägarne vinna betydligt större inflytande på valen av landstingsmän och stadsfullmäktige om de hålla ihop. Därtill kommer att efter nya lagen *kvinnor äro valbara till stadsfullmäktige* — men tyvärr icke till landstingsmän.

Vid det stora kvinnorösträttsmöte, som avhölls i Stockholm 18 och 19 juni beslöts därför ett koncentrerande av krafterna på att mota ut våra värsta fiender i Första Kammaren och att få dem ersatta av vänner till vår sak. I vad mån vi kunna lyckas häri får framtiden visa.

Vi förfoga numera över ypperliga talare — förmågor. Främst bland dem phil. dr. fru *Gulli Petrini* Hon lyckades på det stora kvinnomötet i sitt anförande om kvinnorösträttens motståndare att på det mest briljanta sätt pulvrisera vår kanske svåraste fiende i Första Kammaren prof. Sam. Clason. Hade detta tal förekommit på ett kandidaturmöte, tvivlar jag på, att han hade fått många röster. Så oemotståndligt dräpande behandlade hon hans argument och hans bevisningsmaterial.

Bland prof. Clasons lösa påståenden var också, att hela rörelsen var i avtagande både i utlandet och i Sverige. Detta motsades på bästa sätt genom mötet. Flera hundra kvinnor hade samlats från de nordligaste såväl som sydligaste delar av landet, alla entusiastiska för vårt mål.

Likaså redogjorde Landsföreningens v. ordf. fröken *Signe Bergman* i ett förträffligt föredrag för hur saken går framåt med stormsteg i England. Frøken Bergman, som kan sägas vara huvudledaren för hela den svenska organisationen, kunde även peka på våra 144 rösträttsföreningar med 11—12000 medlemmer.

Man hade vid mötet väntat strid från de socialdemokratiska kvinnornas sida. De vilja ej stanna vid de »borgerligas« begäran om rösträtt på samma villkor som männen fått. De anse, att fattigvårdsstrecket skulle drabba den fattiga kvinnan mer än mannen och vilja hellre samman med sina män arbeta för en ytterligare rösträttsutsträckning för båda.

Emellertid blev ingen skilsmessa. Tidsnog kommer den dagen. Tillsvidare är största möjliga sammanhållning nödvändig. Och rörelsen måste fortfarande hållas neutral.

Kort efter mötet — om med anledning därav eller ej vet jag icke kungjordes i prässen, att *regjeringen beslutat ännu en utredning*, förutom den av riksdagen för några år sedan begärda, som länge lär ha förelegat färdig i Statistiske byrån. Denna skulle gälla en *undersökning av den kvinnliga rösträttens verkningar i de länder där den är införd.* Först skulle all utländska litteratur i ämnet skaffas genom beskickningarna och konsulaten. Sedan skulle dette material bearbetas i Statistiska Centralbyrån.

Av en dylik utredning ha vi väl endast att vänta ett stöd. Så till vida kan den ej skada oss. Men med kännedom om dylika institutioners ringa skyndsamhet kan man vara viss om, att den vållar en lång och onödig tidsutdräkt. Antagligen hindrar den också regeringen att framlägga proposition förr än all denna visdom influtit.

Huruvida dessa båda hinder voro huvudändamålet med denna sent omsider påbjudna utomlandsutredning, lämnar jag därhän. Den kunde ju eljes ha skett samtidigt med den inländska eller under alla omständigheter långt tidigare.

För min del tror jag, att statsminister Lindman snarare är en vän till saken än en motståndare, men att hans känslor äro åtskilligt hetare för Första Kammaren än för kvinnans rätt.

Annars tyckas det mig som om hans samvete kunde göra den enda verkligen behövliga utredningen näml. att rättfärdigheten mot kvinnan fordrar, att hon skall ha samma rätt som mannen till inflytande på lagstiftningen och vården av staten och samhället som han. Och att dessa blott kunna vinna på en större mångsidighet vid sammansättningen av riksdagen.

Emellertid ökas arbetet och tillslutningen i våra F. K. P. R. med var dag. Vi har ingen anledning att misströsta — tvärtom.

Det kan också vara bättre för oss själva att vinna vår lön efter trägen strävan än om den givits oss som nådegåva.

Detta får vara en tröst för dem som offra sin kraft och sin ro i det mödosamma kallet att kämpa för kvinnans politiska rösträtt.

Ann Margret Holmgren,
f. Tersmeden.

Fra dr. Edv. Bull mottok fru Randi Blehr som nævnt i forrige nummer en længere skrivelse som vi er anmodet om at offentliggjøre i Nylænde.

Efter at ha forklaret at han absolut maa være tilstede i et direktionsmøte som har været planlagt lang tid i forveien, skriver dr. Bull:

Jeg vil derfor bede Dem bringe en hjertelig hilsen fra mig. For 20—25 aar siden, i kvindesagens barndom i vort land, behøvede sagen den støtte, som mænds sympati og medvirken kunde tilføre, og jeg tænker med glæde tilbage paa, at jeg i hine aar fik anledning til at yde lidt bistand. Men det stod klart for mig, at kvinderne saa snart som muligt burde overtage den hele ledelse. Det har vist sig, at de magtede opgaven!

Naar jeg ser tilbage paa de svundne 25 aar, er det vidunderligt og storartet, at saa store fremskridt er naaet i et forholdsvis saa kort tidsrum. Det er til ære for vort land, at vi har vundet frem til det kulturstandpunkt, at kvindens ligeberettigelse er en selvsagt ting. Uden at ville være ubeskeden synes jeg, det taler lidt til fordel for

os mænd ogsaa; men i første linie er det til ære for vore kvinder, baade for dem, som har gaaet i spidsen for bevægelsen og ledet den, og for den store skare, som lidt efter lidt er kommet efter i udviklingen.

Der er naaet saa langt frem, at man med sikkerhed tør sige: hvad der endnu mangler vil komme.

Jeg glæder mig over, at det er blevet mig forundt at se kvindernes fremmarsch mod høiden saa stø og sikker, og af mit ganske hjerte ønsker jeg kvindesaksforeningen fortsat held paa sin bane.

Deres ærbødige

Dr. E. Bull.

De kvindelige læger i Kristiania sendte lagtinget følgende skrivelse:

Til Lagtinget.

Det er os bekjendt at der drives en agitation for ved hjælp av lagtinget at faa ind i fabriktilsynsloven den særbeskyttelse for kvinder, som blev nedvoteret i odelstinget.

Undertegnede kvindelige læger tillater sig at uttale som sin overbevisning, at en særbeskyttelse for kvinder, naar undtages barselskvinderne, er upaakrævet og i sine praktiske virkninger til skade for kvinderne selv. Vi vil derfor i ærbødighet henstille til lagtinget at vedta loven paa dette punkt i overensstemmelse med odelstingets avgjørelse.

Kristiania 15de juli 1909.

Ærbødigst

Dagny Bang. Honoria Dietrichson. Johanne Feilberg. Aagot Haneborg. Alexandra Ingier. Louise Isachsen. Julie Kinck. Marie Kjølseth. Kristine Munch. Louise Ramm. Regine Stang. Sofie Tillisch.

Lagtinget har den 19 juli med 16 mot 15 stemmer vedtat loven om forbud mot natarbeide for kvinder. Forhaabentlig fastholder odelstinget sin beslutning, saa at der endnu er sandsynlighet for at den eventuelle lov dog ikke vil komme til at indeholde forbud mot kvinders natarbeide.

I 43 aar har engelske kvinder kjæmpet for at faa stemmeret. 13 deputationer har søkt at faa foretræde for Englands førsteminister, Mr. Asquith. Om det sidste forsøk som blev foretat tirsdag den 29de juni skriver »Women's Franchise«: Demonstrationstoget var i mange henseender forskjellig fra de tidligere. Publikum stillet sig synlig mere sympatisk, og bravoropene for toget blandet sig med hyssen og piben for Mr. Asquith Mrs. Pankhurst var deputationens formand. Deputationen passerte uhindret indtil den naadde indgangen til underhuset. Man hadde fortalt at Mrs. Pankhurst denne gang virkelig vilde bli mottat, men det varte ikke længe inden det rygtedes at hun var arresteret. Ialt arresteredes 107 kvinder.

Togets deltagere later til at ha været forberedte paa dette ti alle fanger hadde med sig smaa haandkufferter. Disse viste sig at indeholde samme slags fangedragt som dem kvinderne pleier at bli iført naar de er kommet i sine celler. De engelske stemmeretskvinder er blit vant til at maatte vandre i fængsel naar de søker audiens hos regjeringens chef.

Frk. Borghild Arnesen er i det franske blad La Vie Heureuse, gjenstand for en særdeles smigrende omtale. Bladet gjengir sammen med et portræt av frk. Arnesen selv, endel av hendes sidste arbeider. Den bekjendte franske forfatter P. Margueritte skriver bl. a. følgende:

Frk. Borghild Arnesen utstiller fortiden sine smukke kunstverker i Holland. Som elev av kunstneren Armand Point, der har sit atelier i Haute-Claire, har hun utviklet sig til med stor dygtighet og opfindsomhet at behandle metallerne. Under hendes hammer, som behandler kobber, tin og sølv, fremkommer bladformer og dyr, fater ciselers, smagfulde vaser formes, hals- og armbaand krøkes. Forfatteren ender sin omtale av frk. Arnesen med at si: Hun kunde smie amasonernes glimrende kyradser til Wagners opera, eller, som Siegfried, den magiske kaarde!

Fru Marie Kristensen er ansat som lærerinde ved Statens skolekjøkkenkursus som holdes paa Stabæk.

Som et eksempel paa hvor offervillige de engelske stemmeretskvinder er for sin sak, skal meddeles at en dame, Mrs. Maud Arncliffe-Sennett sendte forleden dag kassereren i den engelske stemmeretsforening hele det pengebeløp hun hadde tænkt at bruke til en reise i Norge, hvor hun foruten »at indaande ren luft, ogsaa vilde studere i hvad retning de norske kvinder er bedre skikket for stemmeret end de engelske.« Men da Mrs. Arncliffe-Sennett længes endda mere efter sin og de engelske kvinders frigjørelse, sier hun »pyt« til Norge, blir hjemme og sender reisepengene til kassereren.

En av Englands største malerinder Miss Ethel Wright har malet et portræt av den bekjendte suffragette Miss Christabel Pankhurst, som adskillige gange har sittet i Holloway fængslet for sin kamp for kvinders stemmeret. Miss Wright sendte dette maleri til Royal Academy i London, men det blev refuseret, tiltrods for at alle Miss Wrights malerier tidligere er blit antat ved alle utstillinger. Den almindelige formodning er at maleriet ikke blev refuseret paa grund av dets slethet, men fordi styret i Royal Academy gjennem refusionen vilde tilkjendegi sin afsky for suffragetternes fremgangsmaate.

I det franske tidsskrift *Revue Politique et Parlamentaire* findes en artikel: La Femme Norvégienne av Gina Krog. Det er væsentlig en oversættelse til fransk av hendes foredrag under *International Visits: „Norwegian Women in Life and Literature“.*

I verket *Women of all nations* har Gina Krog skrevet kapitlet om Norge. Den engelske oversættelse er besørget av Miss Hermione Ramsden.

Det hefte hvor denne og flere artikler staar har som titelvignet en norsk bondebrud.

Paa opfordring fra *Det internationale tidsskrift* Les Documents du Progrès, har Gina Krog sendt en fremstilling av kvindestemmeretsbevægelsen Norge.

Hegdehaugsveien 19 I.	**Nylænde**	**Telefon 9235.**
Pris pr. halvaar:		Pris pr. aar:
kr. 1.75 indenbys		kr. 3.50 indenbys
« 1.93 utenbys	kr. 4.70 udlandet.	« 3.85 utenbys

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Indholdsfortegnelse.

1ste august 1909.

Beretning om Norsk kvindesagsforenings 25 aarige virksomhet 28de juni 1884—28 juni 1909. Alette Olesen. forts. — Fra kongressen i Toronto. Ontariosøen St. hansaften 1909. (Amalia Hansen) — Lidt om kvindesaksarbeidet i Frankrige. med billede. (G K.) — Biskop W. A. Wexelsen. (F. M.) — Brev fra Sverige. (Ann Margret Holmgren.) — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

23de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. **KRISTIANIA 15. august 1909.**	No 16.

Beretning om Norsk kvindesagsforenings
25 aarige virksomhet
28de juni 1884 —28de juni 1909.

Utarbeidet av

Alette Ottesen,

foreningens sekretær.

(Slutning.)

Justitsdepartementets forslag til *lov om børn, hvis forældre ikke har indgaaet ægteskap*, har været indgaaende behandlet gjennem flere møter, og der er fra disse indsendt uttalelser til regjeringen. Foredragsholderne har været, statsraad *Castberg*, fru *Regina Kloumann*, frk. kand. jur. *Nanna Meyer*, fru *Katti Anker-Møller*. Da denne sak endnu ikke har været behandlet av stortinget, vedføies ordlyden av 2 uttalelser, som fra foreningens møter har været sendt regjeringen:

1) «Forsamlingen udtaler, at den finder det paakrævet, at regjeringen fremsætter forslag til ny lov om børn født utenfor ægteskap. I loven maa der ydes den ugifte mor større beskyttelse under svanger-

skapet og nedkomsten. Ligeledes maa der sørges for, at bidragene til barnets underhold blir rigeligere og lettere at erholde.

2) N. K. F. slutter sig principielt til tanken om farsarv for barn født utenfor ægteskap, men finder, at denne reforms gjennemførelse bør ske i forbindelse med andre reformer i vor lovgivning, navnlig i retning av obligatorisk særeie mellem ægtefæller og uttaler sig for, at barn født utenfor ægteskap bør faa samme ret som ægtefødte barn til at bære farens familienavn.«

I 1904 og 1905 holdtes møter angaaende kvinders ansættelse i statens embeder. Foredragsholderne var frk. Dr. *Emily Arnesen*, fru *Blehr*, borgermester *Berner*, fru *Cecilie Krog*, frk. *Gina Krog* og fru *Ragna Nielsen*. De resolutioner som blev vedtat lød:

1) »Norsk kvindesagsforening uttaler, at de retfærdighetskrav, som fra kvinders side er reist paa adgang til de embeder, hvortil de — overensstemmende med lovgivningens regler — har havt anledning til at uddanne sig, nu bør imødekommes i videst mulig udstrækning. Skjønt man anerkjender, at regjeringens forslag betegner et glædeligt fremskridt, finder man dog de i § 2 indeholdte begrænsninger principielt forkastelige og i sig selv altfor omfattende. Om forholdene maatte gjøre det utilraadeligt at ansætte kvinder i et specielt embede, vil regjeringen kunne tage de fornødne hensyn uden lovforbud.«

2) »Forsamlingen retter en indtrængende opfordring til statsmagterne om ikke længere at utsætte med at give kvinderne adgang til statens embeder. Det er nu 21 aar siden kvinderne fik lige ret med mænd til at underkaste sig alle universitetets examina. Det er da paa tide at ophæve den inkonsekvense i vor lovgivning, at det stænger kvinderne ute fra de embeder, den giver dem anledning til at uddanne sig for. Forsamlingen mener, at alle statens embeder bør aapnes for kvinderne. Enhver indskrænkning vil enten være unødig eller skadelig. Konkurrencen og de praktiske forhold vil hindre ansættelsen af dem i embeder, hvortil de ikke er skikkede. Ingen har kompetence til paa forhaand at træffe nogen afgjørelse herom. Heller ikke har nogen ret til at hindre staten i at drage nytte av sine kvindelige borgeres evner og dygtighed.

I overbevisning om, at det vil være til gavn for samfundet, at dette uavviselige retfærdighetskrav opfyldes, anmoder vi statsmagterne om at bringe reformen til gjennemførelse paa førstkommende storting.«

Ægteskapslovgivningen har ogsaa været behandlet gjennem en række foredrag og diskussioner. Foredragsholderne har været, pro-

fessor *Hagerup*, frk. doktor *Marie Kjølseth*, sogneprest *Klavenes*, Dr. *A. Mjøen*, frk. sagfører *Elise Sem*, skoledirektør *M. Skard*.

For kvindernes tilslutning til folkeavstemningen den 13de august 1905 deltok N K. F. med arbeide og utgifter.

Kvinders stemmeret var, som før nævnt det første emne, der blev behandlet i N. K. F. Senere blev der stiftet foreninger, som udelukkende hadde til opgave at arbeide for denne sak, men vor forening har desuagtet holdt møter, hvor *stemmeret for kvinder* er blit behandlet. Foredragsholderne var: *frk. Anne Holsen*, *frk. Gina Krog* og *advokat Stang Lund*.

Af emner som i den senere tid har været behandlet paa flere møter og som har vakt megen interesse kan nævnes *arbeids- og lønningsvilkaar for kvindelige funktionærer:* telegrafistinderne og folkeskolelærerinderne. Foredragsholderne var *frk. Gina Krog*, *telegrafdirektør Lie*, *frk. Paulsen*, *frk. Anne Holsen*, *frk. Pauline Bjørnstad og fru Anna Sethne*.

N. K. F. har ogsaa søgt at skaffe kvinderne inden andre etater og korporationer bedre og retfærdigere vilkaar. I denne forbindelse kan nævnes: Fyrstikarbeiderskerne, jordemødrene, opsynskvinderne ved strafanstalterne, og de kvindelige postfunktionærer.

Ansættelse av kvinder som overlærere ved folkeskolerne har været behandlet gjennem flere henstillinger til myndigheterne og avholdelse av møte. Paa dette talte overlærer *Christiansen*, sogneprest *Tandberg* og frk. *Margit Urbye*.

N. K. F. har tat virksom del i oprettelsen og ordningen av *Statens lærerindeskole i husstel*; mange andragender har i denne anledning været sendt myndigheterne. Paa møterne, hvor saken har været behandlet har *fru Randi Blehr*, *fru Christensen*, *skoledirektør Eftestøl*, *frk. Helga Helgesen*, *landbruksdirektør Tandberg* og *professor Torup* talt.

Efter som lovgivningen har aapnet nye felter for kvinderne, har N. K. F. ved oplysende foredrag og diskussioner søkt at gjøre dem bekjendt med og skikket til de nye pligter og rettigheter.

I løpet av sin 25 aarige virksomhet har foreningen holdt 102 møter og sendt 46 andragender eller resolutioner til myndigheterne.

Foreningen har ogsaa foranstaltet forskjellige selskabelige sammenkomster og fester. Den 13de februar 1894 holdtes fest i Studentersamfundets lokale for vor første kvindelige læge, *frk. Marie*

Spångberg. Festen var meget vellykket og vandt stor tilslutning. Talen for æresgjæsten holdtes af fru *Ragna Nielsen*

Den 26de mai 1898 holdtes fest i Grand hotel til ære for dr. *Henrik Ibsen* ianledning av hans 70 aarige fødselsdag. *Frk. Gina Krog* holdt festtalen. Festen var sjelden stemningsfuld.

Den 18de oktober 1902 deltok foreningen i en fest for fru *J. M. Qvam* i anledning av hendes flytning til Stockholm. Festtalen holdtes av fru *Aadel Lampe.*

Til ære for frk. *Aasta Hansteen* holdtes fest i Studentersamfundets lokale den 15de november 1903. Festen hadde meget stor tilslutning, og festtalen holdtes av borgermester *Berner.*

N. K. F. har sendt repræsentanter til forskjellige kvindesagsmøter og kongresser i ind- og utland. Saaledes blev foreningen ved kongressen i Washington sommeren 1888 repræsenteret ved fru *S. Magelsen-Groth.* Samme aar holdtes nordisk kvindesaksmøte i Kjøbenhavn, hvor frk. *Anna Bugge* var vor utsending. I 1889 holdtes 2 kongresser i Paris. Ved den første var frk. *Sofie Manthey* og ved den anden frk. *Anna Bugge* repræsentant. Ved kvindekonferencen i Stockholm mødte frk. Gina Krog. Paa kvindesakmøtet i Bergen 1898 hadde foreningen flere repræsentanter nemlig fru *Blehr,* frk. *Krog,* fru *Nielsen,* fru *Qvam* og som suppleanter fru *Aadel Lampe* og frk. *Anna Rogstad.* Ved dette møte holdt de delegerede følgende foredrag: frk. *Krog: Kvindernes stilling,* fru *Ragna Nielsen: Vort program,* Fru *Randi Blehr: Den praktiske linje,* hvortil var knyttet en beretning om N. K. F.s arbeide i denne retning.

Ved kongressen i London 1899 mødte *frk. Gina Krog* og ved landsmøtet i Trondhjem 1907 *fru Randi Blehr.*

Borgermester Berner var formand fra juni 1884 til oktober 1885. *Fru Anna Stang* fra oktober 1885—juni 1886. *Fru Ragna Nielsen* fra juni 1886—januar 1888. *Frk. Anna Bugge* fra januar 1888—juni 1889. *Fru Ragna Nielsen* fra juni 1889—mai 1895. *Fru Randi Blehr* fra juni 1895—december 1899. *Fru F. M. Qvam* fra 1899—1903. Siden december 1903 har *fru Blehr* været formand. I *fru Stangs* formandstid var *H. E. Berner* viceformand. *Fru Qvam* var viceformand medens *fru Blehr* bodde i Stockholm. Under *fru Qvams* formandstid var *fru Aadel Lampe* viceformand. *Fru Cecilie Krog* har været viceformand siden 1903.

Foreningens nuværende bestyrelse bestaar av: Fru *Randi Blehr,* formand, fru *Cecilie Krog,* viceformand, frk. *Thea Holst,* frk. *Anna*

Hvoslef, fru *Aadel Lampe*, fru *Anna Strøm*, fru *Magda Keilhau-Svenningsen*. Suppleanterne: Fru doktor *Dagny Bang*, frk kand. mag. *Antonie Tiberg*, frk. Dr. *Emily Arnesen*.

Sekretærer har været *frk. Anna Qvam, fru Ragna Nielsen, frk. Anna Bugge*. Kasserer: *Frk. Anna Velle, frk. Marie Groth*. Siden 1887 har *frk. Alette Ottesen* været foreningens kasserer og sekretær.

Revisorer: *Frk. Agnes Lie, frk. Laura Rømcke, frk. Elisabeth Haslund, frk. Anne Holsen, frk. Bianca Bjørnstad*. De nuværende revisorer er *frk. Karlotta Bakke* og *frk. Ida Groth*.

Blomsterbinderskerne i England og fabrikloven*).

Ifølge afgjørelse, truffet af justitiarius, kommer blomsterhandel og blomsterbinderi i England ind under fabrikloven.

Afgjørelsen lød paa, at en buket er en fabrikvare, fordi den er lavet med staaltraad eller paa et underlag. Blomsterhandlerne fremhævede, at fabriklovens bestemmelser vilde gjøre det umuligt for dem at fortsætte sin næringsvei. De anmodede indenrigsministeren om en dispensation, hvorefter det vilde være dem tilladt at arbeide udenfor forretningslokalet mellem 8 og 10 om aftenen, da dette er den tid, hvori de dekorerer huse til baller og selskaber. Dispensationen forudsatte, at arbeiderne fik erstatning for denne overtid næste dag.

Indenrigsministeren bevilgede en saadan dispensation ifjor, men dispensationen er nu efter anmodning fra arbeiderpartiet ophævet. Blomsterbinderskerne holdt et protestmøde i Horticultural Hall i London og opfordrede indenrigsministeren til at modtage en mindre deputation, for at de kunde forklare sig om sagen.

Deres anmodning blev ikke imødekommet, men en konference holdtes i indenrigsministeriet, hvor sagen blev drøftet af repræsentanter for *udenforstaaende* arbeidsgrene, og hvori ingen arbeidere i blomsterforretninger fik lov at tage del, før efter indtrængende og gjentagne anmodninger fra et kvindeligt medlem af konferencen. Denne dame fik da tilladelse til en kort tid at medbringe to blomsterbindersker som vidner.

Baade arbeidsgivere og arbeidersker inden blomsterhandelen er enige om, at dersom en dispensation ikke indrømmes, vil kvinder miste sit arbeide og

*) Forat man kan se, hvorledes særbeskyttelse for kvinder virker andre steder, har vi oversat dette oprop som vi har mottat fra England.

det vil blive givet til udenlandske mænd (franskmænd eller italienere), da engelskmænd ikke bryder sig om dette arbeide og ikke er dygtige i behandlingen af blomsterne. Det arrangement som fremsættes af dem, som ikke ønsker dispensation indrømmet, er at blomsterbinderi er en underbetalt næringsvei, at arbeiderne bør beskyttes, og at 30 dages arbeidstid allerede er tilladt efter fabrikloven, og at dette bør være nok.

Hvad denne sidste bemærkning angaar, saa siger blomsterbinderskerne, at de 30 dages overtid ikke er nok, fordi den ikke kan anvendes paa det enkelte individ. Dersom en person i en forretning arbeider overtid, regnes dette som om alle har gjort det. Dette kan ikke selv indenrigsministeren ændre, da det er en intergrerende del af fabrikloven, og gjør de 30 dage ganske utilstrækkelige.

Hvad det angaar, at blomsterbinderi skulde være underbetalt, kommer dette ikke her paa tale, idet lovforbudet kun rammer de dygtige og derfor ansvarlige arbeidersker, ikke de unge og hjælpeløse. Forkvinderne og de første bindersker, som vilde rammes, er de mest øvede og bedst betalte arbeidersker, da de unge uøvede ikke sendes ud for at udføre det kunstneriske og vanskelige arbeide, som forlanges til dekoration af værelser.

Et kompromis kunde gjøres ved at give dispensation kun for *kvinder*, ikke for unge mennesker under 18 aar. Dette vilde tilfredsstille de voksne blomsterbindersker, da det er et arbeide, som ikke udføres af ganske unge piger. For øieblikket er dispensationen taget tilbage, men sagen er under overveielse i indenrigsdepartementet. Hvis denne arbeidsgren, hvortil kræves stor dygtighed og øvelse, bliver stængt for kvinder, og deres arbeide der umuliggjort, er det klart at det vil volde nød og fattigdom blandt en stor klasse af øvede kvindelige arbeidere.

Engelske kvinders arbeidsraad.
5 Dalton Street, Manehester.

Fru Marie Aslaksrud er stillet som socialisternes stortingskandidat for Hammersborgs kreds i Kristiania, og *fru Marie Tynæs* som varamand. Disse er os bekjendt de første kvinder som endnu er nominerede. Vi haaber indelig der blir flere.

Trykfeil: I nr. 15 s. 235 7 l. f. n. har vi git de svenske stemmeberettigede i byerne indtil *1000* stemmer! Det er ikke fuldt saa galt, de hadde i fordums dage bare (!) *100*, vi synes det i og for sig kan være nok, saa vi beklager at vi har kommet til at tidoble antallet.

Bibliothekar frøken Valborg Platou.

Vi bringer idag billedet af bibliothekar ved Bergens offentlige bibliothek, *frk. Valborg Platou*, som den 22 dcbr. 1907, under megen opmærksomhed, feirede sit 25-aars jubilæum som leder af denne vigtige kulturanstalt.

Frk. *Valborg Elise Platou*, datter af afdøde borgermester *Platou* og hustru *Christence Nielsen*, er født i Oslo den 28de aug. 1839, og kan saaledes iaar feire sin 70-aarige fødselsdag. Størstedelen af sin barndom tilbragte hun i Bergen, hvor hun gjennemgik en dengang meget anseet skole, som styredes af en tysk dame. De fag, som i særlig grad interesserede hende, var historie, literatur og sprog. Hendes sproglige kundskaber er sjelden omfattende; tysk, fransk og engelsk behersker hun til fuldkommenhed, og hun er tillige bra inde i det italienske. Det maa ogsaa noteres, som et bevis paa hendes lærelyst og sproglige evne, at hun, over de tredive aar, gav sig ikast med latinen, og det paa en ikke ganske almindelig maade. Hun tilbragte sommerferierne paa gaarden Utne i Hardanger, — hos »gamle mor Utne« — hvor hendes ven, nu afdøde overlærer *Wilhelm Troye*, ogsaa holdt til. Han gav hende da, i ledige timer, de første indblik i latinens mysterier; men frk. *Platou* viste en saa merkværdig evne til hurtig at lære og holde det lærte fast, at hendes underviser, efter ikke saa ret lang tid, spøgefuldt henkastede den bemærkning, at for latinens skyld maatte hun saa inderlig gjerne gaa op til artium. Igjennem aarenes løb har frk. *Platou*, ved mange reiser og ophold i udlandet — Paris er særlig hendes reisers maal — end yderligere havt anledning til at uddybe de sproglige kundskaber, hun fra ung af viede sin interesse.

I 1869 knyttedes hun som medarbeider til »Bergens Adresseavis,« hvor hun bl. a. oversatte udklipningsføljetonen i tiden 69—82. Som referent af foredrag o. l. viste frk. *Platou* en hukommelse, som er helt merkelig, og som nok er en væsentlig aarsag til, at hun den dag idag saa udmærket evner at lede Bergens betydelige oplysnings-

anstalt. Hun noterte nemlig aldrig noget ned paa papiret, hverken dato eller andet, og kom hun hjem om aftenen, gik hun resolut tilkøis, uden at ofre papiret den ringeste tanke. Først om morgenen skrev hun foredraget efter hukommelsen, og dette kunde ofte optage 2—3 spalter i avisen. *Jonas Lie* holdt i 77 to foredrag i Bergen som frk. *Platou* refererte i »Adresseavisen«. I 86 traf hun digteren i Paris, som mindede hende om det udmærkede referat, der var leveret i »Adresseavisen,« det eneste, han fandt, der var helt mening i. Vi ved ikke om frk. *Platou* meddelte digteren opskriften paa sin fremgangsmaade ved saadanne anledninger. *Jonas Lie* viste hende siden altid den opmærksomhed at sende hende hver bog, som udkomaf ham.

Efter sin virksomhed i »Adresseavisen« fortsatte frk. *Platou* i »Bergens aftenblad« i egenskab af kunst- og theaterkritiker. Særlig hvad theatret angaar, har frøkenen nedlagt et betydeligt arbeide, og naar hun i disse dage, efter 30 aars uafkortet virke som scenisk rescensent, er traadt tilbage, da skylder Bergen og Bergens scene hende megen tak. Hun har med aldrig svigtende kjærlighed skjøttet sin gjerning, og med stor intelligens, skarpsyn og udpræget retfærdighedsfølelse har hun ydet et betydeligt bidrag til belysning af scenisk kunst og til reisning af den kjærlighed, som mere og mere er vist theatret af Bergens indvaanere. Den agtelse, der næres for hende, finder et vakkert udtryk gjennem den afskedsartikel, som »Berg. Tid«s kjendte theaterrescensent *Ir. B.* skriver; han siger bl. a., at vi unge har meget at lære af frk. *Platou.* Det er gode og betydningsfulde ord.

25-aars jubilæet blev, som tidligere sagt, en festlig stund for den aldrende bibliothekar. Hendes hjem var en have af bugnende blomster. Den samlede bibliothekkommission indfandt sig, og dens formand, hr. pastor *Holdt*, talte vakkert for jubilanten og betonte, med hvilken energi, kjærlighed og opofrelse hun havde ledet bibliotheket. I hendes tid var det vokset fra 28,000 til over 100,000 bind, og det turde nok være et bevis paa hendes iver og dygtighed. Kvindesagsforeningens formand, skolebestyrerinde frk. *Amalie Hansen*, overrakte hende en vakkert udstyret adresse fra Bergens kvinder, undertegnet af 420 navne, deriblandt bestyrelsen for kvindesagsforeningen. *Frk. Hansen* betonte, at frk. *Platou var den første kvinde som blev ansat i offentlig stilling her*, og hun takkede for maaden, hvorpaa denne stilling var hævdet. Vi ved, at kampen just dengang med stor styrke var reist for kvindesagen. Denne ansættelse af frk. *Platou* var intet mindre end en seir; vi har havt anledning til at se de mandlige navne, som den tid var at finde blandt ansøgerne, og det var be-

tydelige konkurrenter. Til festen indløb telegrammer fra *Jonas Lie* og statsminister *Michelsen* — blandt de mangfoldige andre, — og Bergens honoratiores mødte til komplimentation. Mest glædede dog vel jubilanten en gave fra *fru konsul Børs* i Paris paa kr. 10,000 til reisningen af den *nye biblioteksbygning.*

Frk. *Valborg Platou* er i mange retninger en merkelig dame. Med usvækket interesse og kjærlighed til sin opgave staar hun, nær de sytti aar i folkeoplysningens tjeneste som leder af Bergens off. bibliothek. Al kunst er hendes hjerte nær og med levende sympathi omfatter hun kulturelle og sociale spørsmaal. Hendes aand er fremdeles lige livlig og elastisk, og hendes hukommelse skal man længe lede efter. Det er altid en fornøielse at besøge bibliotheket; dets bibliothekar er altid med stor elskværdighed til tjeneste med oplysninger og veiledninger. Hendes lykkeligste øieblik vil nok være den dag, da den *nye* bibliotheksbygning tages i brug, den bygning til hvis reisning hun har ofret saameget arbeide og saamegen kjærlighed, og til hvilken hendes navn for alle tider vil være knyttet.

Naar engang den historie skrives, som vil belyse de kvinders færd, hvis opgave det var, fremmest i rækkerne, gjennem utrætteligt arbeide, i kraft af talent og evne — *at hævde sit kjøn,* da vil ogsaa *Frk. Valborg Platou* nævnes blandt de navne, vi skylder at nævne med tak og i ærbødighed.

Finn Simonsen.

Som svar paa sin i f. nr. omtalte skrivelse til kong Edvard VII har de engelske stemmeretskvinder (Freedoms League) mottat besked om at de har at henvende sig til indenriksministeren for at naa Hans majestæt.

Med *Mrs. Despard* som formand begav suffragetterne sig saa til indenriksministeren. Saavel *Mrs. Despard* som *Mrs. Billington-Greig* fremholdt engelske undersaatters ret til at petitionere. Dette hadde de gjort ordentlig og i fuld overensstemmelse med de konstitutionelle grundregler, men *Mr. Asquith* negtet at motta dem, og *Mrs. Despard* maatte i fængsel en hel maaned.

Indenriksministeren, *Mr. Gladstone,* uttalte sin personlige sympati for bevægelsen, men kunde ikke tale i regjeringens navn. Han lovet deputationen at forelægge kongen petitionen, og var ikke i tvil om at svar vilde indløpe om passelig tid. Dette svar kom snart efter og var — et avslag.

Den engelske konge vil altsaa ikke gi sine kvindelige undersaatter audiens.

Imidlertid »beleires« parlamentet dag og nat med en ihærdighet og utholdenhet som ikke kan andet end vække beundring.

Stemmeretskvinderne — som ogsaa her assisteres av mænd — haaber ad denne vei at skulle naa *Mr. Asquith* og faa hans øre for deres petition.

Det later til at stemningen i selve London er øket til fordel for suffragetterne, idet ogsaa aviser som tidligere har stillet sig temmelig avvisende, i disse dage har hat artikler i favør av deres sak.

Kvinder i dagspressen.

Beretning av Anna Hvoslef,

(oplæst ved I. C. Ws møte i Toronto.)

Det gamle ord om, at man maa være født digter for at skabe digterverker, kan paa en vis ogsaa anvendes paa pressens arbeidere. For kun den som føler en ubetvingelig lyst til, selv om det saa kun er i al beskedenhed, at skrive tidens historie, som den prentes i dagspressens hurtig henveirede ord, burde nogensinde blive journalist. For en ægte journalist betragter ikke sin gjerning som et andenklasses arbeide, der staar under anden literatur, et arbeide, som han kan forlade, saasnart bare leiligheden dertil gives. Men han respekterer og elsker dette sit arbeide saa, at han lægger sin bedste evne og al sin aands kraft i det.

Arbeide i pressen og særlig i dagspressen stiller store krav til ens legemlige og aandelige udholdenhed, fordi det er en uafviselig fordring, at man stadig er paa vagt, vaagen og fuld af initiativ, med skarpt blik og frisk interesse for hvert nyt emne og et altid levende ønske om at give denne interesse udtryk.

Er man imidlertid interesseret for sin gjerning forekommer det mig, at journalistiken er et overordentlig fængslende arbeide. Og for kvinder har journalistik som profession den store fordel at være et omraade, hvor der er fuldt spillerum for deres evner. Dersom kvinder idethele passer til dette slags arbeide har de som regel skarp iagttagelsesevne og ofte en livlig og personlig stil, som gjør dem til gode pressemennesker.

I Norge er kvindelige journalister ikke af ny datum, da vi alt i 23 aar har havt et tidsskrift, som er udgivet og redigeret af en kvinde, frøken *Gina Krog*, president i Norske kvinders nationalraad. Gjennem sit tidsskrift »Nylænde« har hun virket for at fremme kvindernes sag og har med det største mod og med høie maal isigte altid kjæmpet for kvindernes ret. I mange aar har Nylænde støt holdt kursen og som en skinnende fakkel vist kvinderne vei til økonomisk, socialt og politisk fremskridt.

Før Nylænde saa lyset, havde imidlertid en kvinde gjort sig bemerket i dagspressen ved den aandfulde maade, hvorpaa hun behandlede sine emner. Det var *Camilla Collett*, den berømte forfatterinde af »Amtmandens døtre« og »I de lange nætter.« Kvinde-

bevægelsens pionér i Norge, hvis literære løbebane har været den mest glimrende hævdelse af kvindens ret til aandelig frihed. Skjønt hun skrev sine artikler som tilfældig bidragsyder, maa hun dog anses som den første kvindelige journalist i den norske dagspresse.

I de sidste 10 aar har kvinderne arbeidet sig frem i journalistiken, og der er nu kvinder ansat i alle de store dagblade i Kristiania. I de mindre byer er kvindelige journalister ogsaa ansat, og etpar udenbys blade redigeres og udgives af kvinder.

Ingen speciel uddannelse kræves for at blive journalist, hverken for mænd eller kvinder, og akademisk uddannelse er ingen nødvendig betingelse. Men det er absolut nødvendig at kunne et eller to fremmede sprog. Af en journalist, hvis arbeide omfatter oversigter over udenlandske politiske og sociale forhold, eller fremmed kunst og literatur, fordres kjendskab til engelsk, tysk og fransk. En god almendannelse og kundskab om Norges forhold og institutioner er selvfølgelig en ligesaa uafviselig fordring til en arbeider i pressen som evnen til at skrive læseværdig om sine iagttagelser og oplysninger.

Det forekommer mig, at kvinder har videre raaderum, hvad arbeidet angaar, i den norske dagspresse end i den udenlandske. De er ikke nødt til at indskrænke sig til den saakaldte »Damernes spalte,« med hvad den indeholder af raad for at redde hjemmets lykke, vink om at bevare en uvisnelig skjønhed, eller opskrifter paa tusind felter. De kan ogsaa behandle andre emner. Intet thema er, med andre ord, forment den kvindelige journalist at behandle, saasandt hun kan gjøre det godt.

Kvinderne i den norske dagspresse skriver saaledes om spørsmaal, som særlig interesserer kvinder, og om almindelige sociale, økonomiske og politiske emner, de skriver literatur og kunstanmeldelser og causerier om alt under solen. Kvinder skriver referater fra politiske og andre møder, interviewer frygtindgydende berømtheder og gjør kort sagt, det samme arbeide som mændene. Det eneste, de i regelen ikke gjør, er at skrive stortingsreferater.

Til vore mandlige kollegers ære være det sagt, at de norske kvindelige journalister aldrig af sine mandlige kolleger er bleven mødt med andet end høflighed og velvilje. Og de offentlige institutioner og deres funktionærer har ogsaa hurtig lært at betragte de kvindelige journalister som ikke uvæsentlige medarbeidere i dagspressen.

I de forskjellige presseforeninger er kvinder saavelsom mænd medlemmer, og det kan, som en glædelig kjendsgjerning, fastslaaes,

at kvinderne idethele har samme betaling for sit arbeide som mændene.

Der kan ikke være tvil om, at kvinderne paa mange maader har gjort sin indflydelse gjældende i dagspressen, især med hensyn til fremme af kvindernes sociale, økonomiske og politiske interesser. Saadanne emner bliver nødvendigvis behandlet med større indsigt af kvinder og som følge af denne mere indgaaende omtale ogsaa behandlet med større respekt for de kvindelige læseres mening af pressens mænd.

Under vor kamp for forskjellige sociale reformer eller for kommunal og statsborgerlig stemmeret, er vore møder blevne indgaaende og for det meste velvillig omtalt i pressen. Og idet publikum har faaet bedre kjendskab til de omhandlede spørgsmaal, er forstaaelsen af dem saaledes bleven større og veien hermed banet til den endelige gjennemførelse af disse reformer. Naturligvis har det ogsaa hændt, at reformer, foreslaaet af kvinder, er bleven kritiseret og latterliggjort i dagspressen, men en saadan agressiv omtale har ialfald været at foretrække, fremfor at arbeidet skulde blive ignoreret i taushed — det værste som kan hænde.

Naar norske kvinder har opnaaet større borgerret i sit land end mange andre nationers kvinder, skyldes dette ikke alene deres egne anstrængelser og en ædel retfærdighedssans hos vore lovgivere, men ogsaa den stadig gjentagne behandling af disse spørgsmaal i dagspressen, en kjendsgjerning som norske kvinder i det store og hele taget ikke har fuld forstaaelse af.

*

Journalistik er for norske kvinder et arbeidsfelt, hvor de har rig anledning til at bruge sine evner, og en dygtig og intelligent pressekvinde vil kunne naa tilfredsstillende resultater af sit arbeide. Det er et arbeide, hvorigjennem man kan udøve indflydelse, bidrage til fremme og udvikling, ikke for kvinderne alene, men for hele samfundet. Men den, som ønsker at arbeide i pressens tjeneste, maa føle sit ansvar og bruge hæderlige midler i kampen.

Og har hun en ærlig vilje til at hjælpe andre kvinder og til at søge forhold bedret, som langtfra er som de skulde være, saa lad hende huske paa, at dette ikke sker ved fra høiden af sin egen aandsoverlegenhed at se ned paa mindre dygtige kvinder, eller ved at undervurdere andres arbeide. Det kan kun ske ved at vise storsindet

forstaaelse af andre kvinders individualitet og arbeidsmethoder, selv om disse methoder ikke falder sammen med egen opfatning — og ved at hun agter sine søstre saameget, at hun altid erindrer den gyldne regel:

Gjør aldrig nar af kvinder!

Der er nok af mænd som gjør det.

Omstreifersaken i Norge.

Kort beretning av Thora Storm.

(Oplæst ved I. C. W.s møte i Toronto.)

I aarhundreder har tatere streifet om i Norges dale og fjelde. De »virkelige« tatere har efterhaanden blandet sig med omstreifende, tyskere, svensker og ogsaa norske. Disse vagabonderende mennesker, med sit eget sprog er blit fuldstændig forsømt, foragtet og jaget fra det ene sted til det andet indtil midten av det nittende aarhundrede. Der blev utstedt strenge love mot dem; deres omflakken blev haardt straffet, uten at det lykkedes regjeringen at stanse ondet. Høist karakteristisk var de saakaldte »taterkrige«, som blev befalet ført av regjeringen: Der holdtes klapjagt paa staklerne; men det eneste resultat var, at naar de var jaget bort fra en kant av landet, dukket de op i en anden kant og krigen begyndte saa paanyt der. Den stadige krigstilstand gjorde sakerne værre; for faren og usikkerheten skjærpede deres list, bevirkede, at de sluttede sig nøiere sammen og økede deres hat til bønderne, som levede fredelig paa sine gaarde. For dem var taterne en sand svøpe — og er det tildels endnu. — Naar et taterfølge — mænd, kvinder, barn, — kom til den avsidesliggende gaard og forlangte mat, husly, klær, turde bonden og hans familie ikke kny — der var jo ingen hjælp i nærheten. Han maatte slippe følget ind. De kunde jo ogsaa hævne sig: sætte ild paa hans gaard eller »forgjøre« hans kreaturer.

Intet under, at taterne var hadet og foragtet, at alles haand var imot dem.

Imidlertid begyndte i forrige aarhundrede mer humane forestillinger at gjøre sig gjældende likeoverfor samfundets stedbarn, fattige og ulykkelige, og saa lærte vi ogsaa at se paa taterne med mildere øine. De var dog vore brødre, som burde oplyses og vindes for det kristne samfund.

Den mand, som i de dage helligede størsteparten av sit liv til arbeide for taterne og omstreiferne, maa ikke glemmes. Hans navn var *Eilert Sundt*. I mer end tyve aar arbeidede han for dem i skrift og tale. Han reiste omkring i landet for at studere deres liv, deres skikke, deres sprog og slegt — for tiltrods for sin elendighed, er de stolte av sit stamtræ, og har en utpræget slegtsfølelse.

Det var specielt de »virkelige« tatere Eilert Sundt studerte. Men han følte varmt for alle ulykkelige og fattige og gjorde indgaaende undersøkelser av samfundets laveststillede mennesker i det hele tat.

Han fik et stipendium av regjeringen, og ham skyldes det høist værdifulde kjendskap vi nu har til taterne.

Resultatet var, at der blev oprettet arbeidshuse, hvor de kunde oplæres til at tjene sit brød paa en lovlig maate. Men hvad der i den tid blev gjort, var ikke tilstrækkelig; heller ikke blev arbeidet tat op paa en praktisk maate. Man tænkte for litet paa barnene. Og skulde ondet tages ved roten, maatte der begyndes med dem. Eilert Sundt saa maaske ikke dette klart. Men i vore dage, »barnets aarhundrede,» som vi kalder det, forstaar vi det.

Eilert Sundt blev miskjendt og misforstaat; han mistede stipendiet, og fik ikke længer nogen støtte fra det offentlige. Saa trak han sig tilbake fra arbeidet, Han blev prest, og døde som sogneprest til Eidsvold 1875. Men de, som tok arbeidet op efter ham, høstede fordel av hans rike erfaringer. For ti aar siden stiftedes »foreningen for motarbeidelse av omstreifervæsenet,« paa initiativ av pastor *Jacob Walnum*, som med varm interesse og kjærlighet leder dette barmhjertighetsarbeide. Hvad der specielt tages sigte paa er, 1) oprettelse av barnehjem, 2) oprettelse av arbeidskolonier, hvor omstreiferfamilier kan nedsætte sig og tjene sit brød paa en ærlig maate.

Ifølge siste statistisk er der i Norge 211 institutioner for 9907 barn. Av 89 »hjem« med 2427 barn, er der for tiden 4 »hjem« for 100 omstreiferbarn. Piker og gutter sammen fra 1—4 aar blir her mottat og blir i »hjemmene« til de er voksne. De oplæres i husstel og i markarbeide. I en alder av 10—12 aar blir gutterne overført til det 4de hjem, hvor der er en avdeling for bare gutter (Rostad barnehjem i Trøndelagen.) Her oplæres de i haandværk og markarbeide.

Taterne blir ikke tvunget til at sende sine barn til »hjemmene.« Men er barnene engang anbragt der, kan de ikke tages ut. Prøver forældrene paa det, blir de hindret av *værgeraadet*. I hver kom-

mune er der et værgeraad; det bestaar av en jurist, en prest og fem andre medlemmer, av hvilke *to skal være kvinder.* Der er lagt megen myndighet i værgeraadets haand. De kan ta forsømte barn bort fra slette hjem og anbringe dem hos paalitelige, retskafne familier, eller i en eller anden anstalt for forsømte barn. Er det nødvendig, kan værgeraadet ogsaa berøve forældre, som forsømmer sine barn, forældremyndigheten. Søker forældre med magt at ta barnene igjen, kan de rammes av straffeloven.

Værgeraadet er en speciel norsk institution, som nu ogsaa er oprettet i Danmark.

I almindelighet gjør taterne ikke forsøk paa at ta sine barn ut av barnehjemmene. De har fuld adgang til at besøke dem, og naar de ser sine barn velstelte og fornøiede, føler de sig i regelen taknemmelige mot dem, som med kjærlighet og taalmodighet opdrar dem. Og de er glade ved tanken om, at deres barn vistnok vil bli nyttigere for samfundet end de selv har været.

Store anstrængelser gjøres for at stanse omstreifervæsenet, tildels ad privat vei, tildels ved lovgivningen. Dovenskap eller nogen mands forsøk paa at undgaa forsørgelsespligt kan straffes med fængsel eller tvangsarbeide. Vil imidlertid omstreiferen prøve frivillig at forbedre sig og arbeide, kan han gaa til arbeidskolonierne, som ifjor kom igang i *Svanviken* ved Kristiansund N. Denne betydelige eiendom blev overdraget *som gave* »foreningen til motarbeidelse av omstreifervæsenet.« Og giverne var avdøde *statsraad Astrups arvinger.* Ogsaa paa anden maate er navnet Astrup knyttet til omstreifersaken. Frk. *Ebba Astrup*, statsraadens datter, bestyrer barnehjemmet Rostad i Trøndelagen. Hun ofrer sit arbeide og sine midler til et kjærlighetsarbeide her.

Svanviken er en eiendom paa 8000 maal jord, størsteparten myr. 1000 maal er nu dyrket. Det er det betydeligste myrdyrkningsarbeide i Norge og hovedsakelig utført av statsraad Astrup. Det blev overdrat foreningen med jordbruksredskaper, maskiner og kreaturbesætning og gode vaaningshuse. Her har foreningen nu opført 8 smaa hjem, og fler vil bli oprettet, eftersom midlerne tillater det. Omstreiferfamilier, som vil komme her, kan bli et aar. De lærer at arbeide ved at dyrke eiendommen, og man søker at gi dem smak paa et regelmæssig og rolig liv. Opfører de sig ordentlig, flyttes de til andre hjem, som skal opføres for dem, og av disse hjem kan de ved flid og arbeidsomhet med tiden bli eiere. Til disse hjems opførelse har staten nu bevilget kr. 15,000.

Er omstreiferne ikke villige til at bli dette prøveaar paa Svanviken, maa de sendes til tvangsarbeidsanstalter, som nu ogsaa blir indrettet ifølge en tvangslov, som blev utstedt ifjor.

Interessen for arbeiderkolonierne vokser nu utover landet. Kongen og dronningen har git kr. 2000 til oprettelse av et hjem i Svanviken. En privatmand i Bergen har git 2500 til at bygge to smaahjem for. Ogsaa i det sydlige Norge skal der nu oprettes en arbeiderkoloni, idet en kristelig forening til ophjælp av ulykkelige og hjemløse har git alle sine midler — 20,000 kr. til en arbeidskoloni for ugifte omstreifere.

Ogsaa for barnehjemmene arbeides der ved basarer, foredrag og kvindeforeninger. Interessen for omstreifersaken er stor. Men der er ogsaa meget endnu at gjøre, for 4000 tatere og vagabonder streifer endnu om i vort land. Men det offentlige og private arbeider nu haand i haand. Vi har derfor den faste overbevisning, at de bestræbelser, som nu gjøres for at stanse dette »folkeonde«, ikke vil være forgjæves. Det bør for os norske være en *missionssak i første række*, for det gjælder »vore egne.«

Husmødre: Prøv »Marine« flydende pudseextrakt. Den er absolut det letvinteste, smukkeste, holdbareste, renligste, bedste pudsemiddel, jeg har kjendt, dertil hverken giftig, ildsfarlig eller ildelugtende.

Gjenstande afpudset med »Marine« har endog efter 8 maaneders henstaaen beholdt sin glans og farve. Kan anvendes til sølv, plet, kobber, messing, blik, zink, kortsagt alle metaller. Siden jeg begyndte med »Marine« er det bleven mig en fornøielse at pudse.

Gammel husmor.

Da „*Nylænde*"s kontor holdes lukket fra 3—18 august utsendes 2 hefter samtidig.

Hegdehaugsveien 19 I. — **Nylænde** — **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de august 1909.

Beretning om Norsk kvindesagsforenings 25 aarige virksomhet 28de juni 1884—28 juni 1909. Alette Ottesen. forts. — Blomsterbinderskerne i England og fabrikloven — Bibliothekar frøken Valborg Platou. (Finn Simonsen.) — Kvinder i dagspressen. Beretning av Anna Hvoslef. — Omstreifersaken i Norge. Kort beretning av Thora Storm. — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

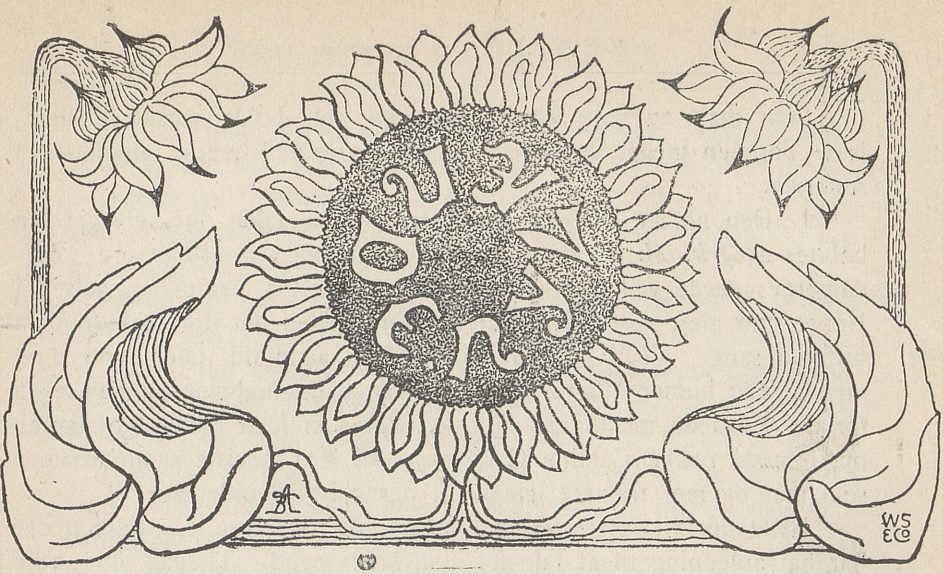

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. september 1909. | No. 17

Gina Krog i Amerika.

Vi har fra flere kanter faat opfordring til at fortælle noget om kongressen i Canada og om frk. Krogs reise i Amerika. Vi har hitindtil ikke kunnet imøtekomme dette ønske, for fra frk. Krog har vi kun mottat korte hilsener i form av prospektkort fra de mange steder hun har besøkt. Disse har i den korteste form bare fortalt os at hun hadde det storartet, men var for optat til at kunne gi nogensomhelst beretning.

Imidlertid har vi nu faat os tilsendt en bunke med norske og amerikanske aviser og tidsskrifter, som gir os endel oplysninger.

Det ser ut som frk. Krog straks er blit møtt av reportere. »New York Herald« bringer samme dag hun er ankommet et godt portræt og et interview. Intervieweren spør tilsidst: »Tror De ikke at naar de fleste amerikanske kvinder ikke ber om stemmeret, saa er det fordi deres stilling er bedre end de europæiske kvinders?« »Jeg har hørt si, at de har adskillige privilegier,« sier frk. Krog med et let anstrøk av ironi. »Men vi ber om retfærdighet, ikke om privilegier. Først maa vi ha vor ret; med retfærdighet bygger vi paa klippegrund, med privilegier bygges der bare paa sand. Det skal De nok faa erfare!« —

Som man av vore egne aviser har set, holdt norske damer i New York en meget smuk fest for frk. Krog ved hendes ankomst til Amerika.

I »Den norske amerikaner« læser vi, at talen for æresgjæsten holdtes av *frk. M. Jacobsen*, som »i hjertelige, varmtfølte ord tolket damernes glæde ved at se den seierrike fører for kvindebevægelsen i Norge som gjest inden sin midte.« Efter talen en for anledningen forfattet sang. »*Frk. Krog* takked i en aandfuld tale, hvori hun med megen humor mindedes overstaaede vanskeligheter og gav æren for de opnaaede resultater til de kvinder som først hadde tat kampen op, i første række Camilla Collett, og til den beviste samfundsaand som mer og mer trængte igjennem, ogsaa hos kvinderne.«

Hvad der vil interessere at høre er at frk. Krog paa flere steder har hat anledning til at tale for sine landsmænd. Tirsdag den 3die juni holdtes et massemøte i *Pilgrim Hall, Brooklyn.* Der berettes om at frk. Krog, som var møtets hovedtaler, ved sit foredrag virked overbevisende selv paa gamle motstandere av saken. Foredragets direkte følge blev da ogsaa at en resolution, som gik ut paa en uttalelse til det sittende parlament til fordel for kvinders stemmeret, blev *enstemmig* vedtat av den talrike forsamling.

En av de tilstedeværende her gir i »Harper's Weekly« en smigrende skildring av Gina Krog og fremhæver hende som en av de talere som fuldstændig behersker sine tilhørere — og likemeget ved sit humør som ved sit alvor »*She has them in the hollow of her hand.*«

Kongressen i Canada holdtes i juni maaned. I korrespondancer derfra til amerikanske blade fortælles om hvor sterkt indtryk hendes ord gjør, de er saa langt fra den almindelige prosaiske referatstil at opmerksomheten strax vækkes, og bifaldet bryter frem.

I juli foretoges turen til Stillehavskysten, og den 14de sees frk. Krog at være naaet til *Seattle*, der har hun samme dag talt baade ved et amerikansk og ved et norsk møte, begge steder under det varmeste bifald. »Washingtonposten« bringer i den anledning en særdeles smuk artikel, her et par uddrag:

»Det er en lykke for et lidet land naar det har et budskab at bringe verden. — —

»Det er ligeledes en lykke for det lille land, naar det har en talsmand som kan bringe budskabet frem paa rette maade.

»En saadan budbærer er frøken Gina Krog. — —

Artiklen slutter saa:

»Vi vil uttale det haab at hun maa opleve at se Norges storting ta det sidste skridt til at gi kvinderne fuld ret med mændene paa det politiske omraade. Og vi vil takke hende for besøket. Hun bragte norske mænd og kvinder her til at føle sig stolte over fædrelandet og dets utsending.«

Efter dette maa reisen ha foregaat hurtig gjennem de Forenede stater, for den 22de taler frk. Krog for landsmænd i Chicago, i et stort lokale, for overfyldt hus. Bladet *Skandinaven* ofrer begivenheten flere spalter, taler om den hjertelige mottagelse med blomster »det beaandede foredrag, det bragende bifald« og fortsætter saa:

»Frk. Gina Krog er norsk like til fingerspidserne, og tror at Norge som andre mindre stater kan og bør sætte sit merke paa den almindelige utvikling. Det gjorde nordmændene i gamle dage, ikke alene ved sine hærtog og nybygder i andre land, men ogsaa ved sin lovgivning som kom til at øve stor indflydelse paa retsutviklingen, særlig paa Vesterøerne. Det norske folk har den samme opgave i vor tid. At Norge er det første suveræne land i verden, hvor kvinder har opnaad politisk stemmeret, viser at det lille folk ved sin lovgivning kan øve sterk indflydelse paa den almindelige utvikling nu som i gamle dage.«

Senere paa aftenen holdtes fest, den omtales som særdeles vellykket — paa det nærmeste den mest stilfulde fest som har været feiret blandt norske i Chicago. *Frk. doktor Rasmussen* holdt en vakker tale for æresgjæsten, gav en historisk oversigt over kvindesaken i Norge og slutted saa:

»Gina Krog har været sjælen i denne bevægelse, hun har staat ved roret og trodset motgang og — seiret! — Naar Norges kvinder i høst gaar til valg for første gang, maatte da al den kjærlighet, alt det mot og den utholdenhet og trofasthet som vore foregangskvinder har vist bære gode frugter, og resultatet bli det store verk værdig.« —

Vi har kun git ganske korte uddrag og helt sløifet alle personlige beskrivelser o. l. men en lun liten notis i *Woman's journal* Boston for 7. august gir vi *in extenso*.

»Frøken Gina Krog fra Norge opholdt sig en dag i forrige uke i Boston, og vi havde den glæde at se hende her paa vort kontor. I alle de byer frk. Krog har besøgt har hun været beleiret av interviewere og fotografer — ikke mindre end tre sad og vented paa hende, mens hun spiste en improviseret lunch med os og vore medarbei-

dere. Disse interviewer og fotografier støtter kvindestemmeretten, for de viser at en kvinde som kan stemme paa parlamentsmedlemmer ikke er mindre tiltalende og kvindelig end de der bare kan stemme paa skoleraadsmedlemmer*) — Paa vort spørsmaal til frk. Krog om hvad hun syntes var det interessanteste hun havde set i Amerika, svarte hun efter kort betænkning: den vidunderlige forvandling som foregaar med Vestens ørkenstrækninger, naar det storartede vandingssystem faar virket.«

Vi tillater os en bemerkning ianl. en uttalelse i ovenstaaende: at interviewene vil virke godt for sit formaal, tviler vi ikke paa, men hvad fotografierne angaar, tar vi lidt forbehold. Rigtignok er der av de avisportrætter vi har set adskillige som er gode, kanske er mesteparten bra, men vi har truffet paa et par som er fæle — »for sakens skyld« var det bedst de blev konfiskeret hvor de paatræffes.

I Boston taper vi sporet. Saa om senere oplevelser har vi intet at berette.

Men inden dette hefte utsendes er frk. Krog hjemme. Og om en tid faar man vel da en tilfredsstillende beretning baade om kongressen og den paafølgende reise.

Den store forening „Women's Social and Political Union" har gjentagende stillet fordring om at de kvinder som sættes i fængsel paa grund av sine demonstrationer for kvindestemmeret, skal behandles som politiske fanger og henvises til fængslets avdeling I og ingen anden.

Miss *Wallace Dunlop*, som blev sendt til Holloway fængsel, og som ikke blev behandlet som politisk fange, besluttet at protestere eftertrykkelig mot den behandling som blev hende tildel, og den form for protest hun valgte var en som er vel kjendt i de russiske fængsler. Den kaldes *hungerstreiken.*

Den bestaar i at man negter at ta føde til sig, indtil autoriteterne indvilger i de forlangender man stiller.

Det er det frygteligste experiment nogen fange kan indlate sig paa, for det kan bare faa et heldig utfald, hvis autoriteterne forstaar at vedkommende

*) I de fleste stater i Amerika er kvinderne ikke kommet længer end til at ha stemmeret i skoleanliggender.

er fast bestemt paa at gjennemføre det, selv om døden blir følgen. I fire dage negtet Miss Wallace Dunlop at ta næring til sig; resultatet blev at hun blev løsladt.

En tid efter blev 14 kvinder ført til Hollowayfængslet. De besluttet at demonstrere paa andre maater mot den behandling man gav kvindelige politiske forbrydere. Men det hjalp ikke, de blev bare sat i straffecellerne. De besluttet da at benytte hungerstreiken. Da autoriteterne fandt at fangerne var døden nær, blev alle løsladt. De blev mottat med begeistring av sine meningsfæller. Og det paastaaes at mange nye har sluttet sig til. Nu forstaar de det er alvor.

Underveis.

Nu er *Gina Krog* paa hjemveien fra kvindernes verdensmøte i Canada, hvor hun var Norges første representant. I en helt igjennem utmerket og talrik norsk representation saa Norges kvinder med trygghet Gina Krog stillet i spidsen, og vi har nu mere end visshet for at hun har gjort landet og os ære. Fra baade fremmede og vore egne kommer der budskap hjemover om *Gina Krog*, som fylder os med glæde, stolthet og tak.

Vi var nu saa alt andet end fornøid med at en av vore første ikke skulde findes herhjemme iblandt os paa hin festens dag den 28de juni — og dette fik sit uttryk paa mange maater. — Men vi var enig i at dette maatte vi finde os i *uten knurren* Hvad betød det ikke for os at hun var med derute! — Vi trøstet os jo med at hun løp ikke fra os for altid — vi finder nok en stund hvor vi ansigt til ansigt kan komme frem med hvad vi har paa hjertet. — —

*

Nu kommer bud om at »Hellig Olav« snart er fremme, saa nu har vi hende med det første igjen paa norsk grund.

Randi Blehr.

Om fredsmøterne i Nobelgaarden forrige uke har aviserne hat referater. Mrs Meads beretning om hvorledes skolebarn i Amerika arbeider for fredstanken var av særlig interesse. Mrs. Mead var ifjor ved I C. W.s møte i Genf og fungerte der som formand i komiteen i Mrs Sewalls sted.

Laura Rømcke Schjødt.

Nylænde har bedt mig skrive en kort biografi over Laura Rømcke, da det iaar er 25 aar siden hun tog sin artium. Jeg eier intet ydre material til denne biografi, og da jeg bare har et par dage at gjøre paa, har jeg heller ikke tid til at skaffe mig noget. Jeg har ikke den fjerneste anelse om hvilket aar hun blev født; jeg ved ikke hvad hendes forældre hed, husker ikke engang med sikkerhed hvilket aar hun døde.

Men jeg husker hende selv klart og distinkt, og det er vel egentlig det væsentlige. Jeg saa hende første gang paa det første lille kvindelige artiumkursus; det var vel altsaa høsten 1883. Vi var bare 5 deltagere der, saa det var ikke godt muligt for nogen at bli ubemerket; men om vi havde været 10 gange saa mange, saa havde vi nok alle lagt merke til hende. Selve hendes ydre tiltvang sig opmerksomhed. Hun var høi og rank, med en reisning som uvilkaarlig fik en til at tænke paa ordet fribaaren; vakre, regelmæssige, distinkte ansigtstræk, ikke skarpe, men sikre; et klart og roligt blik.

Engang i et foredrag i *Skuld* citerede Laura Rømcke prof. Monrads ord: »det ydre er altid det indres ydre, og det indre er altid det ydres indre.« Man kan ikke faa en mere slaaende illustration paa sandheden af denne ytring end just Laura Rømcke. Hendes indre personlighed var akkurat som hendes ydre.

Hun var sikker og retlinjet. Paa mig som var ung og grøn virkede hun straks imponerende, kanske i begyndelsen til og med lidt skræmmende; men ligeoverfor hendes bestandig uforanderlige venlighed og kameratslighed gik det tilsidst over. Vi havde jo saa meget at drøfte dengang. Det var de store problemers tid, og hun forholdt sig absolut selvstændig til dem. Hun lod sig hverken lede af de store mænds tanker eller af sit eget instinkt. Hun tænkte selv, prøvede og undersøgte med et klart, koldt hoved og en sikker dømmekraft. Og saa tog hun sit standpunkt, fast og urokkeligt. Der fandtes for hende ingen forskjel paa teori og praxis. Var hendes teoretiske standpunkt klart, saa trak hun alle praktiske konsekvenser med en logisk retskaffenhed og en moralsk urædhed, som ikke kjendte nogen svig. Kanske var hendes logiske klarhed lidt blottet paa nuancer; kanske savnede hun i nogen grad blik for de smaa skygger og uklarheder i konturerne, som

gjør livet vanskeligere end teorierne. Men enhver har sine dyders feil, og det var vel den pris hun fik betale for helstøbtheden i sin karakter, rankheden i hele sin personlighed.

Den mest bekjendte offentlige indsats, hun gjorde var i den store debat i studentersamfundet om kvindesagen, hvor hun klar og sikker som altid tog kampen op med professor Monrad. Efter det fik hun blandt den almenhed, som aldrig kan se mere af tingene end deres overflade, men alligevel altid skal etikettere alt og alle, ord for at være »ukvindelig«. Det er næsten det latterligste man kan sige om hende. Hun var mere end kvindelig; hun var *kvindekry*. Hun var stolt af at være kvinde, af at en kvindes tanker og en kvindes syn ikke er det samme som en mands, men har sit eget præg og gaar sine egne veie; hun var ogsaa stolt af at føde børn og at faa bygge hjem for mennesker.

Under sin forlovelsestid, og saavidt jeg husker ogsaa under den første tid hun var gift, læste hun jus, manduceredes af sin mand. »Hun distingverer saa fint,« sagde han engang, da jeg spurgte ham hvordan det gik. Og jeg er sikker paa, at hun vilde blevet en udmerket jurist, just en *kvindelig* jurist, en saadan som samfundet behøver næsten mere end noget andet. Men saa maatte naturligvis og retfærdigvis jussen vige for børnene. Og saa døde hun. Om hun havde faaet leve, til børnene var vokset til og gav hende tid igjen, saa undres jeg, om hun ikke var vendt tilbage til jussen. Tænk hvor hun skulde været god at have nu, da kvinderne har faat medborgerret og medborgeransvar, da de for alvor skal gjøre sine insatser i samfundet som kvinder.

Men — vi har hende ikke mere; nu kan vi bare være taknemmelige for at vi har havt hende, som en ven og en støtte, et exempel og et lys paa vor sti. Naar vi tænker paa hende, faar vi sige som Gustaf af Geijerstam engang sagde: »Velsignet være livet for hvad livet gav; velsigne det for hvad det tog, det kan jeg ikke.«

Anna B. Wicksell.

Laura Rømcke Schjødt var født i Drammen den 27de november 1860 og var datter av trælastgrosserer I. A. Rømcke og hustru født Knutsen. Efter at ha gjennemgaat frk. Bauers pikeskole i Drammen, opholdt hun sig et par aar i Kristiania, hvor hun utdannet sig i malerkunsten paa Bergsliens malerskole. Hun tok middelskoleeksamen ved Drammens latinskole og i 1884 artium med laudabilis, og blev aaret efter gift med advokat Annæus Schjødt. Hun døde i Paris 21 mai 1893 efter 8 dage iforveien at ha underkastet sig en operation. Fru Schjødt efterlater sig 3 sønner: Magne Schjødt, f. 1886, student 1905; Annæus Schjødt f. 1888, student 1907 og Fin Schjødt f. 1890, student iaar.

Red.

Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909

av **Betzy Kjelsberg.**

(Fortsat.)

Dermed gik tre dage til lovrevisionen.

Den paragraf der voldte mest bryderi var den, der skulde aabne adgang for mere end en national forening til at blive medlem af alliancen. Principet at ethvert land skulde have lige representation gjorde denne forandring — hvor flere foreninger fik ret til at vælge delegerede — vanskelig. Omsider kom man da til et resultat.

Lovenes § 2 tillader nu optagelse af en eller flere nationale stemmeretsforeninger. Den samlede representation ved alliancens møder skal herefter være 12 delegerede.

Disse blir at fordele mellem de foreninger, der gjennem en føderation er tilsluttet alliancen.

Der blev paa kongressen opnævnt en komite bestaaende af *presidenten Mrs. Chapman Catt, fru Anna Wicksell* og *dr. Käthe Schirmacher*, der skal modtage enhver anmodning om optagelse i alliancen og beslutte hvorvidt ansøgningen skal indvilges.

Det er at ønske, at denne beslutning vil virke til, at de forskjellige foreninger, der arbeider for stemmeret vil nærme sig hinanden og derved befordre et godt samarbeide og en bedre udnyttelse af de forskjellige kræfter inden hver forening.

En grei forretningsorden blev ligeledes vedtaget.

Alliancens flag skal være hvidt og guld. Mellem to gyldne striber skal »Jus Suffragii« anbringes paa hvid bund.

Hvis noget land skulde ønske at oversætte »Jus Suffragii« til sit eget sprog er dette tilladt.

Bannerets form og farve blev ligeledes fastslaaet. Tegningen til dette og flaget var udarbeidet af *frøken Branting* Sverige.

Alliancens tegn skal fremdeles være det af *fru Pedersen Dan* i Kjøbenhavn forarbeidede, og som har været benyttet i flere aar.

En international stemmeretssang blev ogsaa valgt. Der var indsendt en hel del. Valget var vanskeligt. Jeg tror imidlertid, at man har været heldig. Kunde nu bare hvert land faa en god oversættelse og en let, men samtidig vakker international melodi til den: »Jus Suffragii«s redaktør

modtager med glæde en god oversættelse fra hvert land og vil trykke den i sit blad. — »Nylænde« bedes ogsaa trykke den af paa engelsk.

Den internationale alliance anmoder de forskjellige landes komponister om at sætte musik til sangen. Noget honorar kan ikke bydes, men vil komponisten faa alle stemmeretskvinders taknemmelighed.

Valget av styre er tidligere redegjort for.

Der blev desuden vedtaget en række resolutioner, gaaende ud paa at udtrykke alliancens glæde over de store fremskridt, som havde fundet sted. Ligeoverfor Norge blev specielt fremhævet, at vi havde faaet politisk stemmeret om end ikke almindelig, saa dog paa en temmelig bred basis.

At den norske regjering havde vist alliancen den opmerksomhed at sende en representant blev omtalt med megen anerkjendelse.

Det er en sand fryd for enhver, der interesserer sig for stemmeretssagens fremgang rundt i landene at læse nøie gjennem disse 21 resolutioner. I alle land er der skeet et eller andet, der betegner fremgang for vor store sag; saa gjerne jeg vil kan jeg ikke nærmere redegiøre for de forskjellige reformer.

Imidlertid vil jeg tilraade enhver stemmeretskvinde straks at sende $^1/_3$ d. til *Mrs. Stanton Coit, 30 Hyde park Gate W. London* og bede hende sende en report af forhandlingerne. Her findes ogsaa de forskjellige landes beretninger, samt Mrs Chapman Catts glimrende tale.

Lidt om de sidste fester for os vil jeg ogsaa forsøge at faa med.

Onsdag aften gav »National Union«, president Mrs Fawcett, en middag for kongressens delegerede m. fl. i Prince's restaurant, Piccadilly.

Lokalerne var elegante, væggene smykket med herlige malerier, straalende lys og bordene pyntet med blomster i »National Unions« farver, rødt og hvidt. — Dannebrog«s farver er valgt sagde *Mrs Fawcett*, fordi de engelske kvinder haaber, at ligesom »Dannebrog« dalede ned fra himmelen til de danske, saa skal stemmeretten ved himmelens hjælp ogsaa snart dale ned til de engelske kvinder. Maatte de ikke skuffes! Deres energi, udholdenhed og eminente dygtighed gjør dem i høieste grad fortjent til den.

For første gang var jeg her tilstede ved en officiel fest, hvor ingen taler holdtes. *Mrs Fawcett* læste bordbønnen, og dermed var enhver overladt til sine elskværdige værtinders konversationstalent. Der var dækket ved en række borde og hvert bord havde sin egen værtinde. De forskjellige landes delegerede var fordelt rundt om ved bordene. Ved mit bord var vi to norske, ellers engelske, finske og belgiske.

Stemningen kom straks op, og det var en ren hvile at faa lov at nyde bordets glæder og faa sig en hyggelig passiar med sine bordfæller. Efter

middagen var der en reception af engelske damer. Før vi havde gaaet fra bordet, saa vi dem staa og vente bag de store glasdøre, der skilte spisesalen fra selskabssalene. Nu bødes der paa en gilmrende koncert under ledelse af *Miss Maria Brema*.

Imidlertid opdagede vi, der havde hengivet os til musikens toner, at der »var noget paafærde« i en af de tilstødende sale.

Heldigvis kom vi tidsnok til at faa en plads, hvorfra vi kunde se hvad der nu skulde foregaa paa den improviserede scene under *Miss Cecily Hamiltons kommando*.

Men først blev ordet git til *fru Qvam*, der i faa velvalgte ord overbragte kongressen hilsen fra den norske dronning, den blev modtaget med stor jubel.

Nu kom turen til *Miss Hamilton*, der fremførte i frihed en hel del voksfigurer. Kvikt og morsomt fortæller Miss Hamilton hvad figurerne fremstiller. Først trækker hun op *Anti Suffragist kvinden*. Hendes interesse lod til at være smukke hatte, hun var ialfald stærk optaget med at faa en saadan til at sidde rigtig indtagende paa hovedet. En anden af samme type var sterkt optaget med at vugge sit barn, medens hun læser en af Anti Suffragisten, Mrs Humphrey Wards bøger. Dronning Elisabeth lod til at ærgre sig over, at en konstabel bortførte en prægtig suffragette. Det saa ud som dronningen sympathiserte med hende og havde lyst ril at prygle konstabelen med sit scepter. (Forts.)

Lærerindeskolen paa Stabæk.

Kvindernes kritik.

I Dagbladet for 13/10 08 flndes en artikkel om ovennævnte skole og »kvindernes kritik.« Den begynder saaledes: »Der har været skrevet og debatteret, for enkeltes vedkommende unødig skarpt, i anledning opnævnelsen af lærerindeskolens styre og den maade, hvorpaa dette styre har tænkt at udnytte den indkjøbte eiendom »Stabæk slot« i Bærum.«

Mon det viser sig, at kvindernes kritik har været »unødig skarp«, naar vi nu ser landbrugskomiteens kritik over den svære overskridelse ved indredningen af skolen paa Stabæk? De bevilgede 13.000 er vokset til 68,000. Har saa ikke vor kritik vist sig beføiet.

Hvorfor disse store overskridelser, hvorfor ikke fra først af tilkalde den sagkyndige hjelp baade ved indkjøb og indredning? Vi har kvinder, der nu i 20 aar har arbeidet med indredningen af skolekjøkkener, vi har kvin-

der, der har indredet den ene husholdningsskole efter den anden. Disse kvinder der ved anlæg og uddannelse har vist sin administrative evne, sin praktiske og økonomiske sands, har Norges mænd ikke brug for. »Nei, vi mænd, vi alene vide ogsaa paa kvindens eget felt, hvad der passer bedst.« Saaledes lyder parolen endnu den dag idag, som en levning fra svundne tider.

Nu staar vi foran et nyt stortingsvalg, og det første kvinderne skal deltage i. Skulde ikke harmen over den hensynsløse maade, hvorpaa vi er bleven behandlet netop i denne sag, kunne bidrage til at samle kvinderne i beslutning, dels om at vælge egne kvindelige stortingsrepresentanter, dels om at modsætte os mændenes overmægtige indflydelse paa felter, der hører os nærmest til.

Det er fremholdt som det fuldkomne, at der bør være mænd og kvinder i alle styrer, hvor disse angaar baade mænd og kvinder. Vi er fuldt enig heri, men selvfølgelig saaledes, at mænd har overvægten og ledelsen i styrer, der udelukkende eller nærmest angaar dem, medens kvinder har overvægten og ledelsen i alle de styrer og sager, der alene eller nærmest hører dem til. Men er der nogen sag, der vel utvilsomt hører kvinden til, og hvori vi har dygtige faguddannede kvinder, saa er det vel i skolekjøkken- og husholdningsskolesagen. Hvis faguddannede kvinder havde faaet ledelsen her, skulde de nok have fundet de mænd, de behøvede til specielle hverv uden at give dem magten ogsaa paa felter, hvor de ikke er sagkyndige. Og hvad det økonomiske angaar, er det vel ikke tvil underkastet, at statskassen vilde have vundet ved at bruge kvindernes økonomiske sands og mangeaarige erfaring.

De mænd, som taler saa vakkert om, at baade kvinder og mænd bør være fælles om alle sagers afgjørelse, gjør dog intet for at faa kvinder ind i alle de styrer, hvor der nu udelukkende er mænd, selv om disse styrer vedkommer baade mænd og kvinder. F. ex. i undervisningsraadet, hvor der ikke var mulig at faa plads for en eneste kvinde. Der tales vakre ord om fællesskab og ligestilling etc., men i praksis hævdes endnu mændenes indgriben og overhøihed overalt.

Kvinderne har seet hen til deltagelsen i stemmeretten som en menneskeret, som et middel til at hæve kvinderne, faa hendes dygtighed respekteret, faa tilført samfundet de egenskaber, der udmærker kvinden. Derfor »ryk frem kvinder, slut kjæde» til hævdelse af kvindens værdighed og til værn om kvindens arbeide i samfundets tjeneste. Lad os protestere mod den overseen af kvindelig dygtighed, mod den uværdige behandling, at vi kun tages med for et syns skyld, men unddrages ledelsen dér, hvor ledelsen hører os til.

Man fristes næsten til at tro, at de dygtige faguddannede kvinder forbigaaes, fordi mændene endnu ikke er kommet saavidt i kultur, at de taaler at være no. 2 endog paa kvindens specielle omraade. Det er vanskeligt at finde nogen anden grund. Men trist er det, at samfundet skal lide for en slig herskesyges skyld.

Den store overskridelse ved Stabæk skole og landbrugskomiteens kritik kan *den* da ikke aabne øinene baade paa vore autoriteter og vore kvinder. De sidste for at stille fordringer til den storthingskandidat, de giver sin stemme, og vore autoriteter til næste gang ogsaa i sager, der angaar kvinderne, at tage mest hensyn til sag, dygtighed og erfaring. Isaafald har selv denne sørgelige sag gjort sin nytte ifølge det gamle ord: »af skade bliver man klog, men ikke rig.«

Juli 1909. *Margrete Christensen.*

Fabriktilsynsloven

er, som man av dagsaviserne vil ha set, nu vedtat — uten forbud mot kvinders natarbeide.

Siden sidste hefte utkom, har den paanyt været behandlet i odelstinget. Der var stor spænding. Sidst havde 47 stemt imot og 45 for natarbeidsforbudet; to av dem som havde stemt mot var nu fraværende i odelstingsmøtet — men resultatet blev denne gang ogsaa to stemmers overvegt, nemlig 45 imot og 43 for.

Lagtinget vettok derpaa den 27. august fabriktilsynsloven, overenstemmende med odelstingets beslutning.

Vi vedlægger her nogle dokumenter og skal senere omtale saken nærmere.

Det første frk. Krog tok sig til, da hun kom hjem fra Amerika var at gi nedenstaaende indlæg i »Aftenposten«:

Kvinders natarbeide.

Hr. veterinærdirektør Malm, den utrættelige forkjæmper for kvindernes underkuelse, opforder i en artikel i »Aftenposten« (nr. 457) Odelstinget til at ændre sin beslutning og stemme for forbud mod natarbeide for fabrikarbeidende kvinder. Det maa ske, sier hr. Malm, for i motsat fald vil nationen høste skam, og han regner op de mange land, som har vedtat en slik forbudslov.

Sist hr. Malm spaadde skam og skade over nationen, hvis den vovet at staa alene som hævder av kvindernes ret — hvis den vovet at være den

eneste suveræne stat, som indførte politisk kvindestemmeret — gik det ilde med spaadommen.

Jeg er like kommet hjem fra utlandet og kan bevidne, at Norge ikke høster skam, men den største ære for den beslutning, som blev fattet i Stortinget 14de juni 1907. Jeg har reist gjennem Canada fra øst til vest og gjennem De forenede stater fra vest til øst; i en stor række byer har jeg talt ved møter — talrike forsamlinger, hvor der har været representanter fra de fleste land, og hvor stedets autoriteter har været tilstede — og naar jeg har fortalt om kvindestemmeretten i Norge, er beretningen blet mottat med begeistret tilslutning. At vor nationalforsamling hadde mot til det skridt, — det har øket respekten for Norge.

Gad vidst, om noget i moderne tid har løftet landet høiere i utlandets bevisthet end denne beslutning.

Og naar nu vor nationalforsamling igjen staar alene likeoverfor utlandet og vil forsvare kvindernes ret og hævde dem som myndige, selvbestemmende individer — naar nu dette ryktes, saa vil man mindes om, hvor landet ligger, saa kan det bli et fingerpek for andre, og Norge vil igjen høste ære av sin beslutning.

Ogsaa dette spørsmaal var oppe paa den store internationale kongres i Canada i sommer, og hvad jeg der hørte, gav mig haap om, at en klarere opfatning av saken om særbeskyttelse for kvinder er paa vei at trænge igjennem i flere land.

Selv av tyske kvinder, som jo er saa opfødte med særbehandling og tvangslove, at de neppe har kunnet tænke sig andet — hørte jeg uttalt indignation over at bli sat i klasse med mindreaarige og erkjendelse av, at det var i deres umyndighet som kvinder ondet var at søke: »Vis os retfærdighet og gi os ordentlig løn for vort arbeide, saa skal vi vite at beskytte os selv, baade os selv og vore barn» — blev der sagt.

Men merkeligst var det at høre fta England, som jo har havt ord for at være saa vel tilfreds med sin særlige «beskyttelse», som stadig søkes utvidet — merkelig og glædelig var det at høre om, hvor kvinderne der reiser sig mod dem som paa slik vis vil stænge gode arbeidsfelter for dem, og rive dem maten ut av munden.

»Og vi ser ingen logik og sammenhæng i dette» — sa Miss Mac*millan* den bekjendte representant for de skotske universiteters kvinder — »man vil forby natarbeide for fabrikarbeidersker, men ikke for sykepleiersker!»

Nei, det er smaat baade med logiken og humaniteten, naar det kommer til stykket (naar det f. ex. gjelder hermetik o. a. d., kfr. bestemmelsen om undtagelserne fra natarbeidsforbudet. Malms artikel, første avsnit).

Jeg har hørt si, at en række norske læger har støttet forbudet mot kvinders natarbeide i fabriker, isaafald—hvorfor søker de ikke først reformeret paa sit eget nærliggende felt og faar natarbeide forbudt for sykepleiersker? Sæt mænd til at vaake ved alle sykesengene i landet, og kom saa igjen og snak om forbud mod natarbeide for fabrikarbeidersker.

Trods hans mange nederlag maa vi imidlertid erkjende, at hr. Malm er en skarpsindig taktiker. Artikelens forfatter forstaar, at hvis han kan faa dette forbud antat, saa gjenvinder han en stor del av hvad han tapte, da vi fik politisk stemmeret.

Skulde det lykkes at faa dette forbud vedtat, like før vi skal stemme for første gang — kunde man faa bakbundet kvinderne paa slik vis netop nu, naar de skal benytte det middel til at forsvare sig selv som de har faat ihænde — ja da hadde hr. Malm i sandhet vundet en stor seir, og da kunde vi med rette tale om skam for nationen.

Vi haaper sikkert, at det vil gaa som ofte før: Hr. Malms taktiske manøvrer vil virke utmerket — stik imot sin hensigt. Hans artikel vil kaste det skarpe lys over situationen som skulde til; man vil kunne se hvor hunden i *grunden* ligger begravet.

Skulde det vække stor opsikt i utlandet, at Stortinget forkaster dette forbud — saa meget des bedre! Med opmerksomheten følger eftertanken, saa kommer forstaaelsen og tilsidst — æren.

Gina Krog.

*

Fra 80 kvindelige arbeidere i Sulitjelma indsendtes en henstilling til Odelstinget om, ved den fornyede behandling av fabriktilsynsloven, ikke at gaa med paa den av lagtinget foreslaaede forandring, hvorved kvinder negtes adgang til natarbeide. Som grund for henvendelsen anføres, at da driften ved verket i Sulitjelma er saadan, at den maa gaa uavbrudt, nat som dag, vil vedtagelsen av en lovbestemmelse, som forbyr kvinder at arbeide om natten, si det samme som at de kvindelige arbeidere ved Sulitjelma mister sit arbeide.

*

Samtlige modtagersker og pakkersker ved aviserne i Kristiania indsendte en protest til Lagtinget mod forbudet mot kvinders natarbeide, da de ved et saadant forbud vilde miste sit levebrød.

En af underskriverne har været i arbeidet i 29 aar.

*

Den nye lov foreslaar indført kvindelig tilsyn, bestaaende av en *kvindelig inspektør og en kvindelig assistent.*

I den anl. er der i statsraad fremsat prp. om endel tillæg til det

tidligere fremsatte forslag til bevilgning for fabriktilsynet i budgettermin 1909-10.

For den kvindelige inspektør sættes lønnen til 3000 kr. med to alderstillæg paa 300 kr. efter 5 og 10 aars tjeneste, og for den kvindelige assistent til 1800 kr. med tre alderstillæg á 200 kr. efter 3, 6 og 9 aars tjeneste.

De norske delegerede
ved
Det internationale kvinderaads møte i Toronto 1909.

Det er hittil ikke meldt at der blev endel forandringer i den liste over delegerede som var offentliggjort i Nylænde før kongressen.

Der kom saaledes efterretning om, at fru Mathilde Johnsen var hindret fra at delta; i hendes sted valgte styret frk. Anna Holck, Hamar. Senere meldte frk. Kirsten Holst at hun ikke kunde delta. N. K. N.s styre hadde imidlertid tidligere valgt som suppleant frk. M. Jacobsen i New York, og hun kunde heldigvis træde ind i delegationen. Imidlertid vilde skjæbnen, at den allikevel ikke skulde bli fuldtallig, idet frk. Catherine D. Groth meldte hun ikke kunde delta. Et vigtig arbeide som skulde utføres hindret hende. Vi maatte bøie os for grundene, men allikevel meget beklage at hun ikke kunde være med, ogsaa for det internationale raads skyld, — der spørges meget efter gode oversættere, og frk. Groth er bekjendt for sit sprogtalent og sine sprogkundskaper.

Vi var altsaa bare ni, men det var slet ikke saa litet for et saa langt bortliggende land som Norge.

Som omtalt var det, foruten formanden, frk. Amalia Hansen som nød godt av den av stortinget bevilgede sum.

Denne min kjære medstipendiat fortalte mig i Toronto at hun hadde sendt et brev til Nylænde, en efterretning som jeg mottok med glæde; men først nu jeg er kommet hjem, er jeg blit kjendt med indholdet og har faat læse den lille efterskrift fra de øvrige delegerede. Saa først nu kan jeg faa sendt min tak tilbake til hver og en av underkriverne. Jeg føler trang til at uttale at mit presidenthverv føltes forholdsvis let, fordi jeg fik saa god støtte av de øvrige delegerede.

Jeg var tryg paa at finde sympati, naar jeg henvendte mig til dem, vi følte alle ansvaret for vort land og vor sak, vore overlæg-

ninger fik det bedste utfald, og i alt væsentlig var vore voteringer enstemmig.

Jeg var sandt at si ikke litet stolt av den norske delegation, og flere ytringer jeg hørte øket denne følelse.

Tilsidst skal jeg melde at det kabelgram som blev sendt fra Toronto til Norsk kvindesaksforenings 25 aars fest var fra alle de delegerede.

Det lød: »Pionerforeningen leve!» og var undertegnet:

»Paa delegationens vegne
Gina Krog. *Amalia Hansen.*»

Gina Krog,
formand for Norske kvinders Nationalraad.

Kristiania august 1909.

Landbrukshøiskolens 50 aars jubilæum, se tillægsbladets 4de side.

Heftet utsendes lidt senere end sin dato for at faa med frk. Krogs artikler.

Frk. Krog vil igjen selv overta redaktionen fra 15. septemberhefte av

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys. Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys. kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste september 1909.

Gina Krog i Amerika (red.) — Underveis (Randi Blehr.) — Laura Rømcke Schjødt med billede (Anna B. Wicksell). — Lærerindeskolen paa Stabæk. Margrete Christensen). — De norske delegerede ved det internationale kvinderaadsmøte i Toronto 1909. (Gina Krog)· — Fabriktilsynsloven (ved red). — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

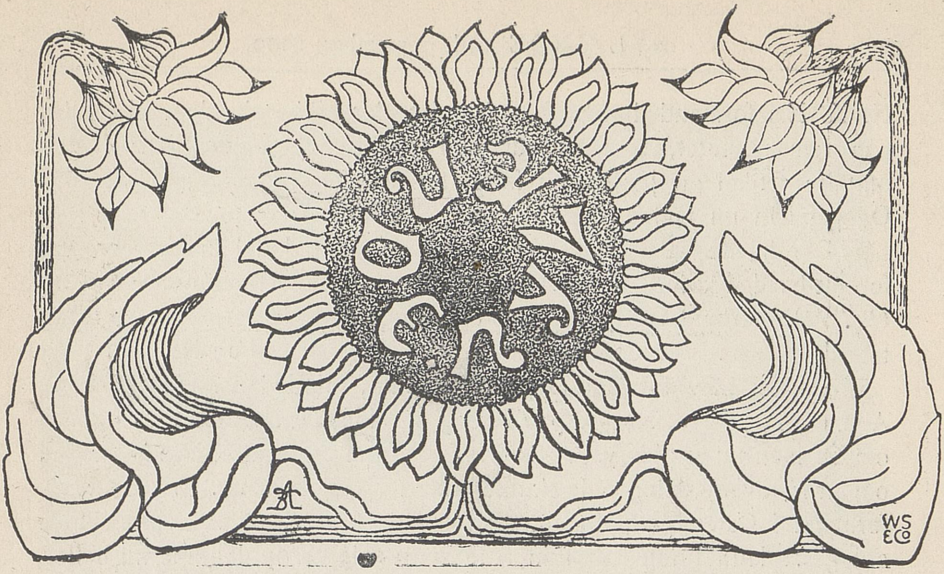

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. september 1909. | No. 18

Det internationale kvinderaads kongres i Canada 1909.

»Nu faar vi det vel med det første i Nylænde — altsammen» har mer end en sagt efter min hjemkomst fra Amerika, »det er bare smaastumper vi har faat i aviserne« føies der til.

Om jeg vilde opfylde det ønske og gi det altsammen, er jeg bange man kom til at rope stop paa halvveien. For altsammen er svært meget. Men taus og forbeholden har jeg nu ikke tænkt at være, saa en passende portion skal Nylændes læsere faa — efterhvert.

Hvad selve raadsmøternes forhandlinger angaar, saa er det *Norske kvinders nationalraad*, som har første retten, og det kan jo hænde at N. K. N. vil ønske at høre om det paa et møte, før det blir offentliggjort andetsteds. Men et punkt, som tidligere har været fremme til forhandling i Nylænde, fordi det likesaameget hører offentligheten som N. K. N. til, maa jeg straks gjøre rede for her.

Jeg henviser til en artikel i hefte 5 1909: *Norwaysaken i Det internationale kvinderaad.*

Der havde tidligere raadet ængstelse for at de beslutninger som var fattet paa I. C. W.s møte i Genf 1908, særlig den text som

N. K. N.s formand havde faat hævdet der, ikke skulde godkjendes paa femaarsmøtet, som jo har den avgjørende myndighet. I den omtalte artikel gir jeg uttryk for mit sikre haap om at saa vil ske. Og jeg kan nu melde at dette haap er gaat helt i opfyldelse.

Der havde været stor lovrevision, og en hel del ændringer var foretat baade i konstitutionens lovparagrafer og i reglementet (*Standing Orders*). Arbeidet med dette var avsluttet paa Genfermøtet, og resultaterne forelaa med en enstemmig anbefaling av vedtagelse.

Da det blev forelagt raadet i Toronto, minded presidenten Lady Aberdeen om, hvor stort og vanskelig arbeide det havde været og bad om at man nu skulde vedta ændringerne som de forelaa, hun anmoded om at en av de delegerede skulde stille forslag om dette. Fru Hainisch, formand i Østerrigs nationalraad, foreslog (*moved*) da at lovene skulde antages. Hun tilføied at hun ikke syntes de var fuldkomne nu heller, men i betragtning av det store arbeide maatte de nu vedtages. Frk. Popelin, formand for Belgiens kvinderaad, støttet (*seconded*) fru Hainisches forslag og bemerkninger. Forslaget blev enstemmig vedtat.

Reverend *Anne Shaw* — som antagelig ikke syntes om de ledsagende bemerkninger fra fru Hainisch — greb ordet og bad styret gi uttryk for at denne vedtagelse ikke havde nogen foreløbighetens og midlertidighetens karakter, og at man lojalt skulde slutte sig om de nye love. Presidenten uttalte, at de var helt gyldige og faste love, og jo varigere de blev, desmere tilfreds vilde hun være. For samlingen slutted sig til. Og ogsaa denne interpellation blev tilført protokollen. Saa mere betrygget for fremtidig strid ianl. »Norway saken« kan vi ikke bli.

At der hersked stor tilfredshet blandt de norske delegerede behøver ikke sies.

*

Det officielle navn paa det hele møte er: *I. C. W.s femaarsmøte i Toronto.* Det er imidlertid mer korrekt at si Canada end Toronto. For forretningsmøterne begyndte før vi kom til Toronto, og hvad representation av de forskjellige land angaar, saa varte den indtil deltagerne i *The Western Trip* naadde Stillehavet.

Men det væsentligste av raadets forhandlinger og selve den paafølgende kongres foregik da i Toronto fra den 14—30 juni. Universitetsbygningerne var sat til vor raadighet, et storartet bygningskomplex med svære grønne plæner og skyggefulde trær.

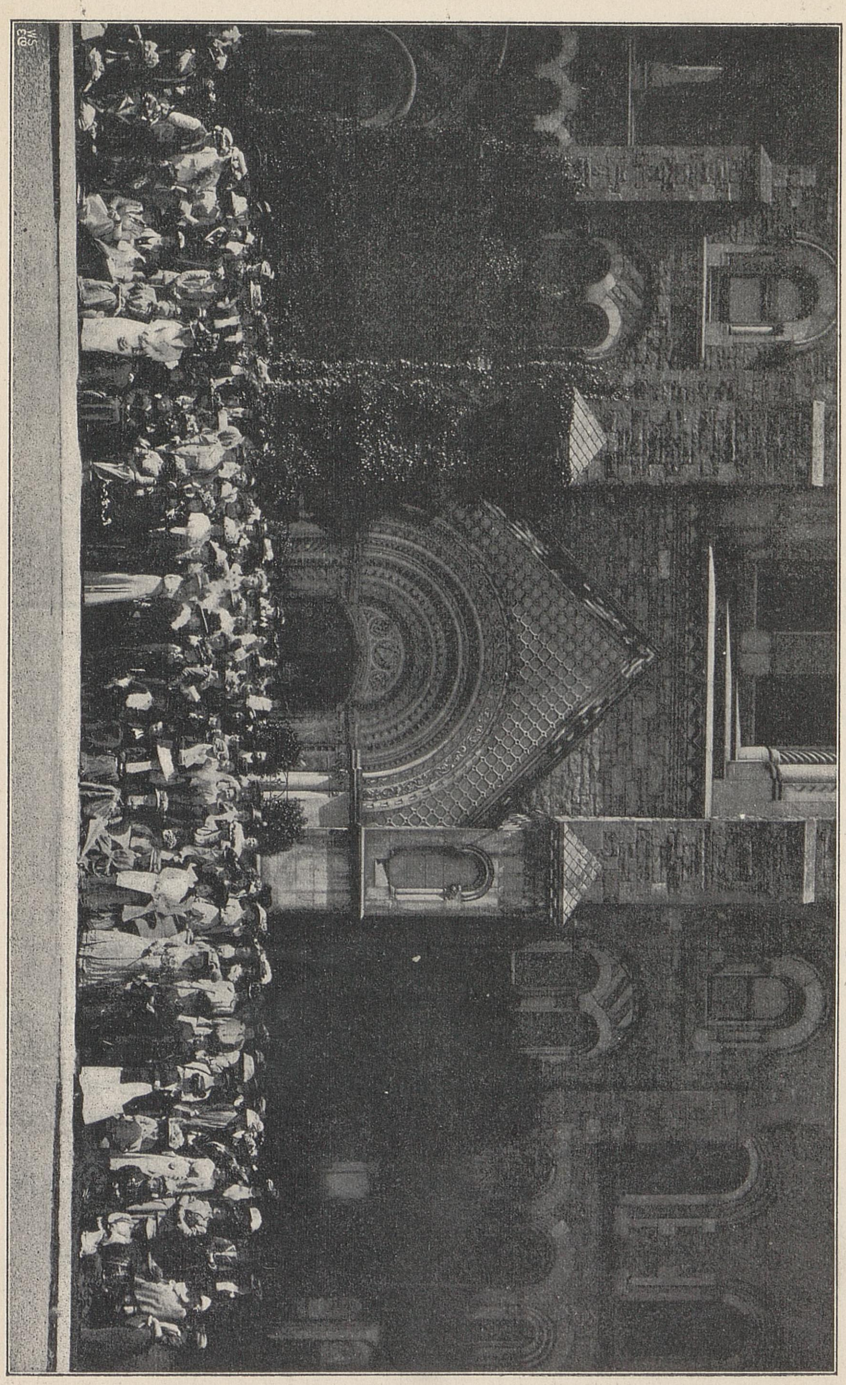

Billedet viser lidt av façaden av den skjønne hovedbygning. Her havde vi vore daglige møter i raadet eller i executivkomiteen (det utvidede styre) og alle de andre komiteer.

Men jeg skal ikke gaa nærmere ind paa beretningen idag — ogsaa av den grund at der endnu er en god del om Londonermøtet i dette hefte. Den beretning maa faa lov at avslutte, før vi gaar videre med denne.

Gina Krog.

Fra Frankrige.

Til Nylændes redaktion!

Faar jeg lov til, i tilslutning til Nylændes artikel om Mme. *Jane Misme* at gjøre Deres læsere opmærksom paa en anden virksomhed, som ogsaa er knyttet til *La Française* og den kreds af kvinder, som der har sit samlingssted. Det er *Le Congrès permanent du Féminisme international,* stiftet iaar af Mme. *Rajchman-Orka,* som ogsaa er dens sekretær. Congressens maal er at samle de mange interesserede kvinder fra alle lande, som aarligaars besøger Paris, forat de der kan lære hverandre at kjende og lære hverandres lande og forholde at kjende. Kvindesagen har i Frankrig mange vanskeligheder at kjæmpe med, og denne lille flok af virkelig interesserede kvinder, som nu i offervillighed og arbeidslyst er i strid hver dag for sin sag, fortjener al den støtte og sympathi, som vi kan yde dem. Og det er netop denne sympathi fra andre landes heldigere stillede kvinder, de søger, og som de tror, ogsaa vil hjælpe dem til at overbevise deres modstandere om, at kvindernes frigjørelse ikke forandrer kvinderne til halve mænd, og at den heller ikke lever kun i unaturlige og exalterede hjerners fantasi.

Congressen har møde hver maaned i La Françaises redaktionslokaler, 49 rue Lafitte. De tre første møder har været meget vellykkede, med foredrag om kvindesagens udvikling i forskjellige lande. Ved det sidste af dem, hvor jeg var tilstede, holdt især russerinden Mme. *Pissageski* og hollænderinden Mme. *Heinecke* meget interessante foredrag. Præsident er Mme. *Marya-Chéliga,* polak og meget kjendt fra fredsarbeidet; vicepræsident er Mme. Jane Misme. Enhver henvendelse kan adresseres til Mme. Rajchman-Orka, 39 rue de Penthièvre, Paris.

Kirsten Holst.

Fabriktilsynsloven.

Kvindelig fabrikinspektør.

Vi faar nu kvindelig fabriktilsyn, en fabrikinspektør for hele landet og en assistent.

Gjennem en aarrække har vort blad kjæmpet for denne reform. Ogsaa i aargange fra langt tilbake vil man finde artikler hvor kravet fremholdes. Det er av de reformer som det ikke har gaat glat at gjennemføre, men fler og fler sluttet sig sammen om kravet, og tilsidst gik det.

Vi feirer det som en stor og glædelig begivenhet.

Vi er taknemlig for hvad vi herigjennem har naad.

Men vi maa stile høiere for fremtiden.

Hvad vi mener hermed vil man forstaa, naar vi anfører følgende utdrag av St. prp. nr. 16 vedrørende bevilgning til tilsynspersonalet:

Det kvindelige tilsyns opgave skal hovedsagelig bestaa i at føre tilsyn med de kvindelige arbeidere og i tilfælde vareta disses interesser. Dets virksomhedsomraade tænkes saaledes begrænset til et langt enklere og mere ensidig felt end de mandlige inspektørers, og antages ikke at kræve nogen særlig utdannelse. Av de mandlige inspektører kræves og maa der kræves teknisk utdannelse, og denne maa efter stillingens art strække sig over et noksaa stort og forskjelligartet omraade: kjedelteknik med beregning, de mangfoldige arter av beskyttelsesarrangementer, saavel paa det rent mekanisk tekniske som paa det teknisk-hygieniske omraade, foruten hvad der kræves i administrativ og kontrollerende retning m. v.

Det var paa høie tid at vi fik kvindelig fabriktilsyn.

Det er godt, at man ikke utskjød reformen til man kunde finde en kvinde med teknisk utdannelse — den kvindelige inspektør maa da finde sig i ikke at komme paa høide med den mandlige m. h. t. løn.

Men dette maa ogsaa ansees for et foreløbig arrangement. Vi maa se efterhvert at faa i teknisk henseende fuldt utdannede kvinder til dette hverv.

Saa er retningen i Finland. Vera Hjelt, den bekjendte første kvindelige inspektør, har ikke teknisk utdannelse, men der er nu ansat en kvindelig inspektør ved siden af hende, som er specielt utdannet til hvervet.

Vi henleder yngre damers opmerksomhet paa dette, de som har evne og lyst i den retning kan glæde sig over, at der aapnes nye utsigter.

Intet forbud mod kvinders natarbeide.

Likesaa længe som vi har kjæmpet for kvindelige fabrikinspektører har vi kjæmpet *mot* tendenserne til at lægge særlige hindringer iveien for kvinders arbeide under deres nødtvungne konkurrance med mændene.

Vi har derfor en dobbelt grund til at glæde os over utfaldet av voteringen over fabriktilsynsloven.

Men ogsaa m. h. t. dette maa vi ikke lægge hænderne i skjødet; der trues fra motstandernes side at de vil komme igjen frygteligere end nogensinde, saa maa vi ogsaa ruste os bedre end før. Desuten er der allerede bestemmelser i fabriktilsynsloven fra ældre tid som virker hemmende paa kvinders arbeide, idet de hindrer deres forfremmelse. Vi tænker paa paragrafen om forbud mod at kvinder benyttes til rensning o. s. v. av maskiner. Til forbedring paa dette omraade, og derved til heldigere bestemmelser, vil en kvindelig fabrikinspektør — især en teknisk utdannet — kunne yde den bedste hjælp.

Mest glæder vi os imidlertid over utfaldet, fordi det aapner vei til at kunne kjæmpe for bedring i arbeidernes kaar og stilling, i baade de mandlige og kvindlige arbeideres, uten at ny undertrykkelse og uret behøver frygtes. Kortere arbeidstid, bedre og menneskeligere vilkaar for alle, la os lægge kraft i arbeidet for det. Ogsaa her mænd og kvinder side om side i kamp for ret og retfærdighed.

Vi omtalte i forrige hefte at regjeringen hadde foreslaat som løn for den kvindelige fabrikinspektør kr. 3000 stigende til 3600.

Flertallet i den kombinerede gage og socialkomite foreslog en løn av 2500 stigende til 3000. — Mindretallet forbeholder sig at stemme for propositionen.

Saavel Norske kvinders nationalraads som Norsk kvindesaks forenings styre har sendt anmodning til stortinget om ikke at ansætte lønnen lavere end i propositionen foreslaat.*)

I vort blad har det tidligere været nævnt at det socialdemokratiske parti har nomineret fru *Marie Aslaksrud* som stortingskandidat for Hammersborgs kreds i Kristiania. Utfaldet av nominationen blev imidlertid: som stortingskandidat fru *Marie Tynæs*, som varamand fru Marie Aslaksrud.

---

*) Se andetsteds i bladet.

The Women's battle song.

Forward, sister women!
Onward ever more!
Bondage is behind you,
Freedom is before.
Raise the standard boldly
In the morning sun.
'Gainst a great injustice
See the fight begun.

Refrain:

Forward, forward, sisters!
Onward ever more!
Bondage is behind you,
Freedom is before.

See the women's army
Press their country's sod!
Sisters, you are treading
Where the heroes trod;
Let no fear withhold you,
No oppression stay.
Out of night and darkness
Onward into day!

Refrain:

Women's hands have laboured,
Giving love and life.
Yours is now to follow
In the glorious strife.
Lift the burden gladly,
Strong in right and youth.
Victors' wreaths must crown you.
Nought can conquer truth.

Refrain.

Cheltenham. *Theodora Flower Mills.*

Fru Helene Marie Tønsberg

bestyrerinde av Lillesands telegrafkontor, fratraadte 15de juli paa grund av aldersgrændsen — idet hun 5te s. m. fyldte 70 aar — sin tjeneste ved telegrafvæsenet efter 50 aars samvittighedsfuldt og dygtigt arbeide.

Fru Tønsberg, den gang frk. Scheen, var blandt de første damer, som blev optaget i telegrafvæsenet. Den første var frk. Nilsine Breda og derefter kom samtidig frk. Scheen og frk. K. V. Breda (senere fru Schelven). Det var ikke en saa ligetil sag den gang som nu at begynde sit arbeide som telegrafistinde. Det var en i mange retninger ny arbeidsgren, og naar derfor fru Tønsberg nu træder tilbage fra sin tjeneste ved telegrafvæsenet, saa skal det mindes, at hun er en av dem, og endog af de første, som har brudt nye veie for kvindens arbeide.

Frk. Scheen bestod sin telegrafexamen i august 1859 i Kristiansand og mottok allerede fra 1ste oktober s. a. ansættelse sammesteds som dametelegrafist. I Kristiansand tjenstgjorde hun derpaa indtil 1ste sept. 1863, da hun udtraadte, idet hendes bryllup feiredes 7de s. m. med telegrafbestyrer Tønsberg, Kristiansund. Hun var imidlertid heller ikke nu ganske ute av telegrafvæsenet, men gjorde fremdeles av og til tjeneste, saaledes i 1866 som elev ved Kristiansund station.

Efter bestyrer Tønsbergs død blev fru Tønsberg 1ste januar 1868 ansat som telegrafbestyrerinde i Lillesand, hvor hun senere har tjenstgjort i over 40 aar; og — har fremdeles utført tjeneste dersteds, indtil den nye bestyrerinde tiltraadte 1ste september.

I al sin tjenestetid har fru Tønsberg med en sjelden omhu og nidkjærhet passet sit arbeide, hvilket ogsaa fremgik av de anerkjendende ord hvormed telegrafstyrelsen indvilgede hende den ansøgte afsked. Hun har ogsaa tjent staten trofast og som en mærkelighet maa det noteres, at hun ikke har forsømt sin tjeneste endog en eneste time i alle disse 50 aar. Sygepermission har hun altsaa ikke havt.

Men ogsaa socialt har fru Tønsberg utrettet et stort arbeide med de

smaa midler. Vi vil ikke gaa i detail herom, men det tør trygt siges at det er saadanne som fru Tønsberg, der bidrager til at bygge landet og gjøre det kraftigt og sterkt.

Derfor vil vi ønske hende alt godt og en lys fremtid og bede hende mindes at hun for kollegaer altid vil staa som den der fremdeles ikke er ude af »væsenet«, men kun som den der har taget sig en permission, den hun hidtil ikke har havt. *X.*

Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909

av **Betzy Kjelsberg.**

(Slutning.)

Det var mange gode figurer og mangen en ypperlig replik blev fremsagt og fængede blandt forsamlingen.

Voksfigurerne fremstilles af skuespillere der gjennem sin forening er tilsluttet alliancen.

Det var en helt igjennem stemningsfuld fest, som den engelske forening der havde arrangeret for os.

Torsdag aften var vi inviteret til et stort offentlig møde i Albert Hall, arrangeret af »The National Women's Social and Political Union.«

Det er denne forening der betegnes ved tilnavnet »Militants«.

Lederne er Mrs Pethick Lawrence, Mrs Pankhurst og Miss Christabel Pankhurst. Vi de delegerede havde faaet anvist egne loger for hvert land.

Tirsdag aften sad vi paa platformen i samme sal, nu i de elegante loger i 1ste etage. Landenes navn var anbragt med store bogstaver over hver loge. Salen var nær fyldt denne aften ogsaa.

Paa platformen havde alle de kvinder der havde lidt fængselsstraf for stemmeretssagen taget plads. En for en marcherede de frem til presidenten og modtog sin »Holloway degree«. En sølvbroche forarbeidet for anledningen.

Herlig sang og musik imellem talerne.

Det var forbausende at være vidne til en saa fenomenal veltalenhed, som den de kvindelige talere her gav prøve paa.

Mrs Lawrence talte først, hun er den ældste af lederne og har ofret mange penge og arbeide i ubegrænset maalestok for unionen. Nu klarer den sig selv.

Mrs Pankhurst talte derpaa, jeg likte hende bedre. Hun var mere be-

hersket i sin optræden og anvendte ikke saa mange theatralske fagter som Mrs Lawrence. Den unge jurist, og flere gange fængslede, Miss Pankhurst redegjorde derpaa for unionens taktik.

Hendes tale fremførtes med en eminent veltalenhed, hun fængslede det store auditorium og høstede stormende bifald. Enig eller uenig med dem om taktiken maa man dybt beundre deres selvopofrelse, energiske arbeide og glimrende administration. Flere hundrede medlemmer fordelte sig rundt i salen, logerne, gallerierne, hvor de solgte kort, brocher, hatte, naale m. v. De havde en rivende afsætning.

Kollekt blev ligeledes optaget. Checker paa store beløb udstedtes. Kontante beløb indsamledes. Mrs. Lawrence oplyste forsamlingen om, at givernes — checkudstedernes — navne vilde blive oplæst i salen samme aften. Det var ikke smaa summer der indsamledes den kvæld. 14.000 kr. var resultatet.

Det er ikke tvivl om, at det er denne forenings energiske og noget udfordrende maade at arbeide paa, der nu har bragt stemmeretskravet i forgrunden i England. Enhver tænkende kvinde derover har nu tat standpunkt til sagen.

Man ser kvinder fra Englands høieste aristokrati arbeide sammen med arbeiderskerne for det samme maal: Stemmeret for kvinder paa samme betingelser som for mænd. Der arbeides meget blandt arbeiderskerne, og nogen fart og tyngde i arbeibet blir det heller ikke før Englands arbeidersker slutter sig til stemmeretskravet gjennem sine organisationer.

De socialistiske arbeiderorganisationer kræver stemmeret for kvinder paa samme betingelser som for mænd. Flere ikke socialistiske foreninger og arbeidersker har ogsaa i den senere tid organiseret sig med stemmeretskravet paa sit program.

Imidlertid er det det liberale parti som nu har ledelsen i parlamentet, og den liberale regjering gjør ikke synderlig fortgang med at fremme kvindernes krav. Selv en deputation af kvinder, der ønsker at fremsætte sine krav for den, blir nægtet foretræde.

Det er vanskeligt for os at tænke os en saadan optræden af en regjering, vi, der altid har havt et aabent øre hos vor regjering, og da specielt hos den nuværende.

Det blev ogsaa stærkt beundret paa kongressen, at den norske regjering allerede iaar havde fremsat proposition om almindelig stemmeret for kvinder.

Udbrud som »*What a splendid parliament*» and »*excellent Government*» you have in Norway — summede os ofte om ørene.

Jeg undres rigtig paa om de norske kvinder i sin almindelighed sætter

tilstrækkelig pris paa den tillid regjeringen har vist os ved allerede iaar at fremsætte sin proposition om almindelig stemmeret. Maatte det gaa op for enhver stemmeretsberettiget kvinde her i landet at de benytter sin stemmeret ved valget iaar saaledes, at der blir flertal for indførelse af denne retfærdige reform.

Fredag aften var der et udmerket møde i St. James Hall med glimrende taler af en af de engelske delegerede, Miss Ashton, medlem af Manchester byraad, om »mænd og kvinder».

Den dygtige tyske taler fru Minna Cauer skildrede interressant arbeidet for stemmeret i Tyskland. Presten Ivory Cripps, en ung veltalende mand, skildrede i gribende ordelag den engelske nations stærke brug for dygtige kvinder i samfundsarbeidet.

Redaktør Rosika Schwimmer fra Ungarn talte paa engelsk først og siden paa tysk om arbeidet i Ungarn.

Parlamentsmedlem Mrs. H. Y. Stanger talte om udsigterne for stemmerets reformen i England. Han saa noksaa lyst paa forholdene.

Det var Mrs. Stanger som i 1908 fremsatte forslaget om kvindestemmeret i underhuset.

Det blev vedtaget, men det blev fortalt, at det har lidet at betyde, naar ikke regjeringen har indbragt forslaget.

Tilslut talte alliancens dygtige secretær og oversætter Dr. Schirmacher. Hun henrev baade ved sin veltalenhed og sin elskværdighed. Jeg har ondt for at forsone mig med at hun ikke mere er i styret.

Det var en beklagelig votering. Jeg tror, at det maatte være overanstrengelse hos de delegerede, der gjorde at de ikke i betids var opmerksom paa en saadan eventualitet.

Imidlertid haaber vi at faa beholde hende som alliancens eminente »interpreter.» Heldigvis er hun ogsaa opnævnt som medlem af indvoteringskomiteen.

Lørdag svigtede alle de norske delegerede og suppleanter paa en nær kongressen. Vi reiste nemlig til Oxford. Det var for fristende, indbydelsen var modtaget og jernbanebillet kjøbt for flere dage siden.

Vi drog da afsted og det viste sig, at det ikke bare var de norske delegerede som havde valgt Oxford til opholdsted den dag. Paa Paddington jernbanestation modtoges vi af Miss Robertson, Oxford student — hun hjalp os tilrette i kupeerne og afsted bar det i flyvende fart. Ved ankomsten til Oxford blev vi modtaget af elskværdige Oxforddamer — professorfruer, studenter m. v. der i elegante landauere og automobiler kjørte os rundt i byen. Vi besaa tre af de mest interessante college nemlig »Christ Church,« »Madeleine« og »New College.«

Vore værtinder fungerte som førere. Vor fører var en professorfrue der var vel bevandret i Oxford universitets historie. Gammel kultur mødte os hvor vi gik. Malerier, kobberstik smykkede væggene i den store spisesal. Flere hundre studenter indtog her sit maaltid. Vi besaa ogsaa det store kjøkken i »Christ Church College». Det var interessant, specielt for de af os der var interesseret i kogekunsten. Her stegtes hele oxelaar paa spid. Dette dreiedes rundt med elektricitet.

En mandlig kok med flere medhjælpere tillavede her den kraftige middagsmad. Store bjerg af posteier stod færdig til at fortæres af de sultne studenter, der ved dyrkning af al slags friluftssport forstaar at styrke sit legeme og skjærpe sin appetit.

Vi besaa ogsaa studenternes værelser, de var rigtig hyggelige. Men kostbart var opholdet. Jeg spurgte, hvad prisen var pr. aar. — Ca. 3000 kr. var svaret. — Det er saaledes kun rigfolks sønner, der kan studere ved dette college. Nu oplystes det, at det var forskjellige legater, som uddeltes, men disse var særlig knyttet til et par af de andre college. Vi besaa ogsaa »New College« hvor de unge kvindelige studenter holdt til. Nei, hvor her var koseligt, pene værelser for en og to. Hyggelig dagligstue og spisesal. Prægtige læsesale og bibliotheker. Lawn Tennis og Cricketpladse ved hvert college. Interesserede rige damer har skjænket store summer til legater ved kvindernes college.

The og kage serveredes i de fleste college for de delegerede.

Omtrent alle de kvindelige studenter og en hel del af de mandlige er ivrige stemmeretsarbeidere. De deltager aktivt ved at holde foredrag og reise rundt paa møder i omegnen, hvor de agiterer for sagen.

Mit selskab, der bestod af tre norske og en engelsk, drak the hos en ung universitetslærer (lektor) ved »Christ Ghurch« college. Det var rigtig morsomt at faa se et ægte engelsk studenterhjem »hybel». Han var ungkar, serverte selv the og kager for os. Efterpaa fik de røgende damer en god cigaret, som blev nydt af dem med velbehag i den elskværdige lektors selskab. Han fortalte os mangt af interesse fra Oxford. Selvfølgelig var han stemmeretsmand.

Det skulde synes som om lørdagen havde budt os nok i den herlige tur til Oxford, men de fleste af os gik ved hjemkomsten til London til den reception som »Men's League for Womens suffrage» gav til ære for de delegerede i »Royal Society of British Artist's» lokaler. En sjelden forening — tænk mænds forening til fremme af stemmeret for kvinder! Vi maatte — synes vi — skjønt trætte som vi var, vise foreningen vor taknemlighed ved at gaa. Angre paa det gjorde vi ikke. Det var en representativ forsam-

ling som var mødt frem. Taler holdtes af Mr. Herbert Jacobs, Sir John Cockburug og presidenten for alliancen Mrs. Chapmann Catt.

Hun talte som vanlig glimrende og udtrykte vor store beundring og erkjendtlighed for den hjælp og forstaaelse kvinderne her havde faat af »Men's League«.

Dr. Anita Augspurg, der ogsaa er en fremragende taler, frembar ogsaa en hilsen og tak fra Tysklands kvinder.

Mr. von Straaten, president for en lignende mandsforening i Holland, fortalte om arbeidet der.

Dr. Aletta Jacobs begeistrede den engelske del af forsamlingen ved sit udmærkede foredrag paa engelsk. Hun har meget at fortælle og mange aars praktisk og dygtig arbeide at redegjøre for. De hollandske kvinder kan være glade saa længe de har hende som sin leder.

Mellem talerne serveredes the og kage.

Et kapel af kvinder under ledelse af Madam Rosabel Watson underholdt med vakker musik. Mange afskedsord blev talt baade offentlig og privat den kvæld. Man takket for behageligt samvær, for nye bekjendtskaber, for gamle som var opfrisket, mange ønsket hinanden vel mødt i Stockholm om to aar. Sent var det før vi »called for a taxie» og drog hjem til vore hoteller.

Søndag skulde kongressens møder finde sin afslutning ved en herlig gudstjeneste i den verdenskjendte og vidunderlig skjønne St. Paul's Cathedral. Alle de delegerede havde reserveret plads. Det var en stor opmerksomhed, som kirken her viste stemmeretskvinderne. Det vakte ogsaa adskillig opsigt at St. Paul's Cathedral ei heller skulde undgaa suffragisterne. Det skyldes sikkerlig den store anseelse, som Mrs. Fawcett nyder blandt Englands geistlighed, at dette kunde finde sted. — Det var med underlige følelser vi indtog vore pladse i kirken. Den høit anseede Scott Holland, prest ved St. Paul talte gribende til os om religionens standpunkt til kvindernes stemmeret. Han skildrede forstaaelsesfuldt, hvor nødvendig det var for Guds riges fremme, at den anden del af menneskeheden — kvinderne — fik fulde medborgerlige rettigheder rundt om i landene og haabede han, at det ikke maatte vare for længe før Storbritaniens kvinder fik være med, som ansvarlige borgere i stat og kommune.

Dybt taknemlige maa vi være allesammen for den hjælp vor sag fik ved Scott Hollands herlige præken. Maatte mange prester følge hans gode exempel. Den herlige sang baade af kor og menighed gjorde ogsaa et dybt indtryk paa os.

Vi norske forlod kirken lidt før gudstjenestens slutning for at naa toget

til Eltham, hvor vi var indbudt til middag hos den norske consul Brækstad. En rigtig hyggelig dag afsluttedes her hos vor elskværdige landsmand og hans hustru.

Flere af de andre delegerede paahørte søndag aften Reverend Anne Shaws beaandede præken i »Weigh House Chapel».

Mandag eftermiddag var vi indbudt tll reception hos »Freedom League» hvor Mrs. Despard og Mrs. Billington Greig er ledere. Her mødtes vi da for sidste gang. Taler holdtes af Mrs. Despard, der hilstes med enthusiasene af alle de udenlandske delegerede. Flere af os talte her til afsked. Denne reception afholdtes i Caxton Hall.

Om aftenen var flere af de delegerede i King's College og hørte en interessant diskussion om »Hvad tænkte Shakespeare om kvinden.« Vi var her indbudt, som gjæster i »Shakespeare League.« Med den største interesse hørte vi hvor dygtige de engelske kvinder deltag i diskussionen sammen med fremragende professorer og docenter ved Londons universitet. De forskjellige kvindetyper i Shakespeares digtning blev drøftet. Enkelte spæde mandsstemmer hævet sig med indlæg for at Shakespeare skulde faa lov at hvile rolig i sin grav og ikke blive inddraget i den nu paagaaende stemmeretskamp, men det fandt ikke gjenklang.

Shakespeares aand maa fremdeles følge med i kampen. Forhaabentlig faar de engelske kvinder snart stemmeret, saa faar Shakespeare lov til at hvile i fred ogsaa.

*

Kongressen er slut. Vi har nu kun minderne tilbage. En dybtfølt tak sendes til alle de elskværdige engelske kvinder, der paa saa mange maader bidrog sit til at opholdet blev behageligt for os og at udbyttet blev saa rigt.

En speciel tak til Englands president Mrs Fawcett, hendes prægtige søster Miss Garret, Mrs Garret-Andersen, — borgermesteren, — der saa elskværdig tog fru Qvam, dr. Qvam og mig rundt paa det store »Women's hospital« — uddannelsesanstalt for kvindelige læger, som vi besaa med megen interesse. En tak til den engelske delegation med dens dygtige representanter Miss Ashton, Lady Balfour, Miss Isabella Ford, Miss Stirling, Lady Strochey m. fl.

For al privat gjæstfrihed, der udvistes ved at invitere os til Lunch rundt om i hjemmene, til the m. v. takker vi ogsaa paa det hjerteligste.

Der var foranstaltet en hel del udflugter og besøg til skoler, malerisamlinger, museer m. v. for de delegerede. Desværre tillod ikke tiden os at deltage i disse. Af den grund kan jeg heller ikke fortælle noget herom.

Heldigvis fik jeg senere anledning til at se adskilligt af interesse før jeg forlod England, herom skal jeg muligens fortælle senere.

Har man en gang deltaget i en international kongres for stemmeret eller kvindesag, faar man uvilkaarlig en stærk trang til at komme paa den næste, og derfor slutter jeg med: vel mødt i Stockholm 1911!

Seir eller nederlag?

er overskriften paa en redaktionsartikel i »*Dagny*« ianl. avslutningen av storstreiken. Den slutter saa:

Vi kan ikke gaa med paa den opfatning som gir sig uttryk i pressen, at *samfundet* har vundet en seir og arbeiderne er beseiret. Samfundet seirer i et tilfælde som dette kun i tilfælde av at det har fundet et middel til at løse interessemotsætningerne — aldrig bare gjennem den ene parts nederlag. At en saadan opfatning findes og gjør sig gjældende i den alvorstunge stund, da overenskomsten mellem de to parter finder sted — det er skjæbnesvangert.

Den gjør seiren saa meget længer frem til den virkelige seir over det sociale misforhold, som fremkalder streiker og lockouter. Den faar nag og forbitrelse til at blusse op i et øieblik, da det mer end nogensinde gjælder at dæmpe klassehatet og slaa bro over den kløft, som alt fra før av har utvidet sig saa sørgelig.

Det samfund som i denne stund kan triumfere over en saakaldet seir er et samfund, som er splittet i sig selv. Her kan ikke og bør ikke være tale om seir eller nederlag. Den ødelæggende strid er slut — det er hvad vi nu alle nærmest faar glæde os over. Gid saa den tid som kommer maa benyttes godt, saa at seir *virkelig* en gang maa vindes — av begge parter i et lykkeligere ordnet samfund.

Til Stortinget.

Vi tillater os herved at rette en anmodning til Stortinget om ikke at sætte lønnen for den kvindelige fabrikinspektør lavere end den i St. prp. nr. 16 av regjeringen foreslaaede, nemlig kr. 3000,00 som begynderløn med 2 alderstillæg paa kr. 300 efter 5 og 10 aars tjeneste.

Som der i propositionen fremholdes har den kvindelige inspektør det hele land til virkefelt. Hun faar en representativ stilling og en meget ansvarsfuld opgave at løse.

Der knytter sig stort haap til den eventuelle kvindelige fabrikinspektørs virke; det er derfor meget at ønske at hun maa faa en saavidt rigelig løn at hun ikke blir hemmet i sine bestræbelser for at utføre det paa bedste maate.

Underskrifter. *N. K. N.s styre**)

---

*) N. K. F.s andragende mottog vi saa sent at den ikke kunde finde plads her — se tillægsbladets 4de side.

Til kvindestemmeretsorganisationerne! Valget nærmer sig. Hvorledes staar sakerne nu i alle de herreder hvor ingen kvinder mødte ved urnerne ved det sidste kommunale valg? *S. U.*

I Bragernæs kreds i Drammen har venstre opstillet fru Betzy Kjelsberg som varamand.

Grønthandlerskerne i Kristiania er meget misfornøiet med flytningen fra stortorvet, idet de derved lider stort tap — hvorfor de har henvendt sig til *N. K. F.* med bøn om hjælp til at rette paa forholdene. Foreningen er alt gaat ivei med de nødvendige undersøkelser.

Mer end nogensinde

gjælder det at støtte arbeidet for kvindernes sak. Dette er en vanskelig tid. Vistnok har vi i det sidste kunnet melde mer end en seir. Men vi ser at netop disse seire driver motstanderne frem til sterkere virksomhet. Og samtidig ser vi at de slappere tilhængere af saken slaar sig til ro eller falder fra. Man kan si at derved er ingen skade sket, saa har vi en desto mer maalbevidst hær, med klart syn vendt mod fremtiden. — Dette kan der være noget i, men det gjælder da samtidig at faa mange nye tilhængere med nyt mot og ny iver ind i rækkerne.

Abonner

paa

Nylænde

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de september 1909.

Det internationale kvinderaads kongres i Canada 1909, med billede. (Gina Krog.) – Fra Frankrige. (Kirsten Holst.) — Fabriktilsynsloven. (red). — The Women's battle song. Theodora Flower Mills. — Fru Helene Marie Tønsberg, med billede. X. — Fra den internationale stemmeretskongres i London 26. april til 1. mai 1909 av Betzy Kjelsberg. — Seir eller nederlag? (efter „Dagny") — Til stortinget — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

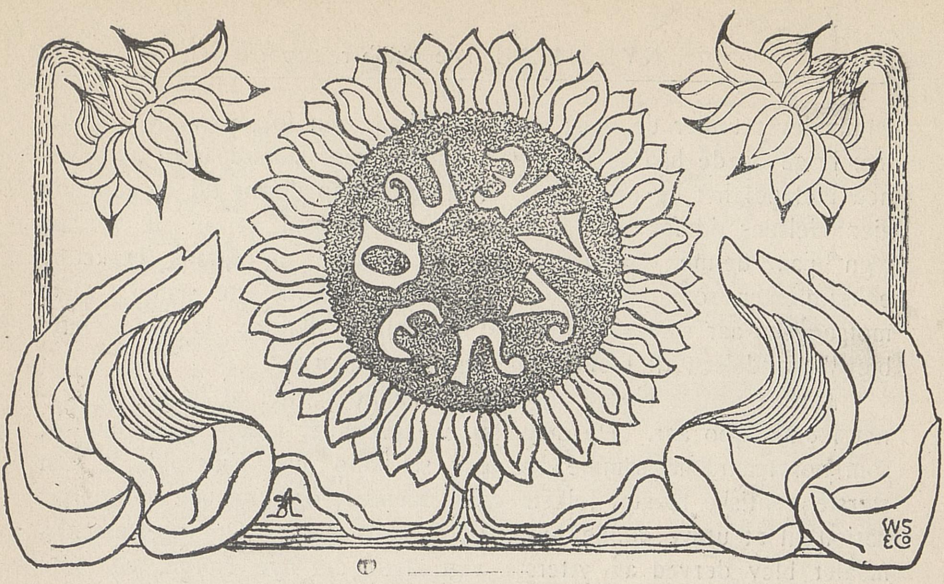

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. oktober 1909. | No. 19

Offentlige biblioteker i Norge.

Av Martha Larsen
bibliotekar ved Trondhjems folkebibliotek.*)

Ogsaa til *Ultima Thule* har vor tids store bibliotekbevægelse naad. Den er utgaat fra de anglosaxiske og har derfra bredt sig over de fleste andre civiliserte land, har blæst nyt liv i det gamle og faat bibliotekerne til at gjøre de største anstrengelser for at bli til mest mulig gavn for sit publikum.

Denne »de offentlige bibliotekers ide« er imidlertid i og for sig ikke nogen ny tanke i »Midnatssolens land,« og den har fra første stund av været knyttet til landets historiske og politiske utvikling.

Det er vistnok en stor del denne omstændighet som er grunden til at forholdene i vore biblioteker, sammenlignet med de fleste andre europæiske landes, maa sies at være meget gunstige, tiltrods for vanskeligheter, som har sin grund i landets naturforhold eller i de økonomiske forhold.

Skal vi faa et overblik over de norske bibliotekers historie, maa vi gaa tilbake til begyndelsen av det 19de aarhundrede, da nationen

*) Ovenstaaende beretning blev oplæst paa engelsk ved møtet i Toronto af den norske delegerede frk. M. Jacobsen fra New York.

endda levet under de mest trykkende kaar, en følge av de ulykkelige krige og de haarde tider som hadde bragt størsteparten av folket ned i elendighet og nød. Imidlertid var netop denne tid en aandelig gjenfødelsens tid for den norske nation, og som et av de synlige tegn paa denne opvaagnen kan vi betragte de første beskedne boksamlinger, som paa initiativ av offentlig interesserte mænd i disse motgangens aar spredtes over de forskjellige dele av landet. Dette blev begyndelsen til bibliotek-bevægelsen i Norge.

I 1814 skiltes Norge og Danmark politisk efter at ha været forenet i omk. 400 aar. De demokratiske principer i den nye grundlov, som nordmændene samme aar gav sit land paa Eidsvold, la den største politiske magt i folkets egne hænder, og krævede en oplyst nation til at utøve denne magt til landets gavn. Opdragelsesspørsmaalet blev derved av ytterste vigtighet i det nye Norge, og hele aarhundredet igjennem har konstitutionelle reformer i frisindet retning gaat haand i haand med forbedringer paa oplysningsvæsenets omraade. I ord og gjerning har landets mest fremragende mænd arbeidet for folkeoplysningen, og blandt disse mænd har de offentlige biblioteker fundet begeistrede forkjæmpere, idet de har paapekt deres betydning som et opdragende moment og deres nødvendighet som et suplement til den obligatoriske folkeskole, som fordrer læsekyndighet av alle landets indbyggere.

Gjennem forrige aarhundred dreves bibliotekarbeidet først utelukkende ved privat hjælp, senere ogsaa ved tilskud fra *Selskapet for Norges vel.* I 1841 havde saken arbeidet sig saa frem i den almene bevidsthet at stortinget bevilget 2000 specidaler = 8000 kr. til kjøp av bøker til offentlig bruk. Lignende beløp har ogsaa flere ganger i de følgende aar været bevilget, og fra 1876 har de offentlige biblioteker stadig været opført paa statsbudgettet. Længe var dette den eneste maate hvorpaa staten viste sin sympati for biblioteksaken. Skjønt dette i og for sig var en værdifuld støtte — saa meget mere som hvert bibliotek for at faa del i bevilgningen først maatte sikre sig et lignende beløp til indkjøp av bøker fra lokale institutioner, saa var de fleste bibliotekers stilling og indflytelse i det 19de aarhundred langtfra hvad man kunde ønske. Læselysten blandt folket er sterk nok, hvad bibliotekutviklingen i de senere aar har git vidnesbyrd om, og som ogsaa viste sig ved de mange biblioteker som blev grundet. Men det gik her i Norge som det til forskjellige tider ogsaa har gaat i andre land: størsteparten av bibliotekerne kom ikke

nok i berøring med sit publikum, og tilfredsstillet ikke deres trang. Begyndelsen var ofte lovende, men i de fleste tilfælde avtok tilgangen gradvis efter en kort blomstrende periode, og biblioteket døset hen av mangel paa de rette bøker og den rette ordning. En slem omstændighet ved hine tiders biblioteker var ogsaa at der fandtes saa faa passende bøker i de skandinaviske sprog. I de fleste tilfælde var alt biblioteks-arbeide helt ulønnet. Og da der heller ikke fra nogen kant blev git disse volontører som paatok sig biblioteksarbeidet nogensomhelst undervisning i faget, var det ikke at vente at de skulde forstaa at la de bøker som fandtes, komme til sin ret og til bedst nytte. Tiltrods for alle mangler har dog disse biblioteker gjort et godt arbeide, ikke mindst ved at berede jordbunden for biblioteksakens vext i de senere aar.

I de amerikanske bibliotekers historie er aaret 1876 blit kaldt „*a red letter year*", fordi dette aabnet en ny æra for bibliotekerne derover. 1898 betegner det samme for Norges vedkommende. Det er aaret for reorganisationen av det gamle *Deichmanske* bibliotek i Kristiania. Den skyldtes mænd som havde kjendskap til den moderne

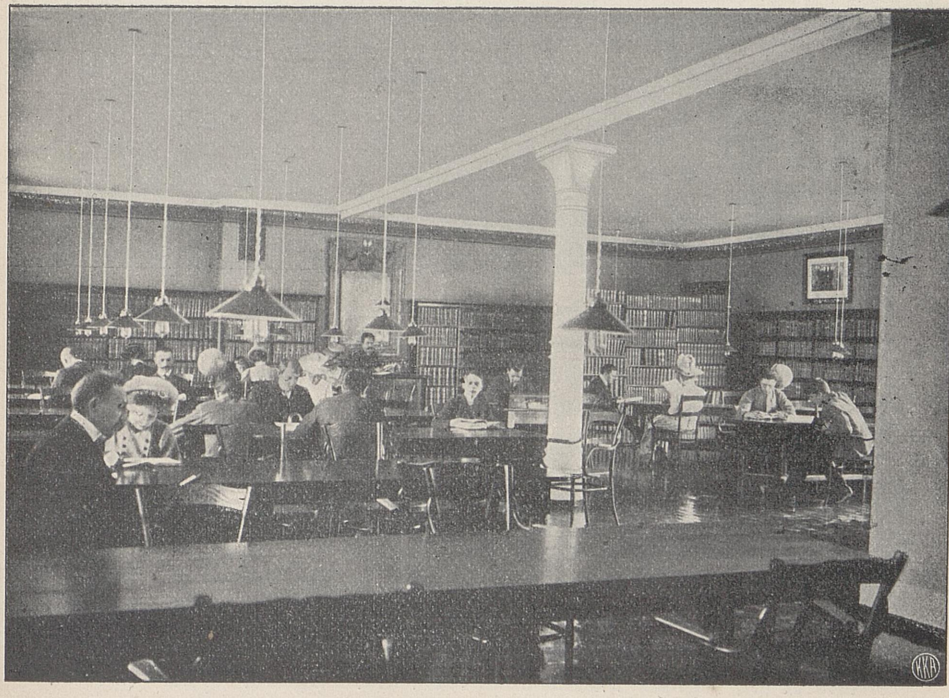

Centralbiblioteket: Læsesalen.

bibliotekbevægelse, de kjendte resultaterne av det bibliotekarbeide som var bygget paa disse principer i de engelsk talende lande, og satte som formaal at vække nyt liv i dette gamle kommunale bibliotek, som dengang førte en meget tilbaketrukken og upaaagtet tilværelse i vor norske hovedstad. For første gang blev administrationen av et norsk offentlig bibliotek lagt i hænderne paa en fagutdannet biblio-

Centralbiblioteket: „Populær læsning.“

tekar, idet dette arbeide overdroges hr. Haakon Nyhuus som fra den tid av har været den ledende aand i vort bibliotek-arbeide. En utvikling som den det *Deichmanske* bibliotek viser vilde vakt opmerksomhet i hvilketsomhelst land. Hos os har den sat sit tydelige merke paa alt senere bibliotekarbeide i landet. Nu fik man først erfare hvad et bibliotek kunde utrette for publikum under den rette ledelse. Fra at være en ubemerket samling av bøker, som autoriteterne knapt ofret en tanke, end mindre folket for hvem det var bestemt, voxte det i forbausende kort tid til at bli en indretning med hele det utstyr som gjør et offentlig bibliotek til en av de mest værdifulde og vigtige institutioner i vor tid. Og det syntes næsten

som om publikum bare hadde gaat og ventet paa at biblioteket skulde iføre sig den skikkelse som passed for dem. Allerede efter nogen faa maaneders forløp maatte grænserne utvides. Fordringer paa flere bøker, flere rum og større betjening, maatte straks imøtekommes av bystyret, og gang paa gang i de følgende aar er kravet blit stillet paa nyt. Det er altid utilfredsstillende at skulle belyse forholdene

Centralbiblioteket: „Populær læsning“.

ved et bibliotek ved tal. Jeg tror allikevel at statistik her taler et ganske tydelig sprog om hvilken rolle det *Deichmanske* bibliotek nu spiller i Norges hovedstad med dens 225000 indbyggere i sammenligning med dets tidligere liv i ubemerkethet og forglemmelse. I 1895 var antallet paa bøker i cirkulation 24000. Allerede det første aar efter reorganisationen steg antallet av cirkulerende bøker til 170000. Nu utlaaner biblioteket mere end ½ million bøker om aaret og dets læse- og referenceværelse besøkes av henimot 70000 mennesker. Men et blik paa stedet selv vil bedre end alle tal fortælle om det pulserende liv og den travle virksomhet som biblioteket utfolder. Det er blit et av centrerne i byen og et møtested for alle samfundsklasser. At

gaa »paa Deichman« er blit et staaende uttryk, og naar *slang* har faat tak i en ting er det et utmerket bevis for dens popularitet. I sine 90000 bind har biblioteket forsøkt at gi en likelig representation av alle arter og av alle literære retninger i litteraturen. Ved valget av bøker øves der naturligvis en skjønsom kritik, men paa samme tid passer man sig for at la biblioteket optræde som vogter eller dommer like overfor publikum. Man har altid for øie at biblioteket skal være en opdragende institution for alle samfundsklasser, hvilket kulturtrin de end staar paa. Den ensidige og moraliserende retning som har vist sig saa skjebnesvanger for mange av de ældre norske biblioteker er forsvundet, og den fordomsfrihet som utmerker bibliotekets styre sætter sit præg paa det hele. Dette har ogsaa gjort det mulig at lægge arbeidet saa nær ind til samfundslivet at biblioteket kan siges at være den paalideligste gradmaaler for hvad der interesserer og optar folks sind og tanker. Det avspeiler sig i kravet paa bøker som omhandler de til forskjellige tider opdukkende spørsmaal. Biblioteket

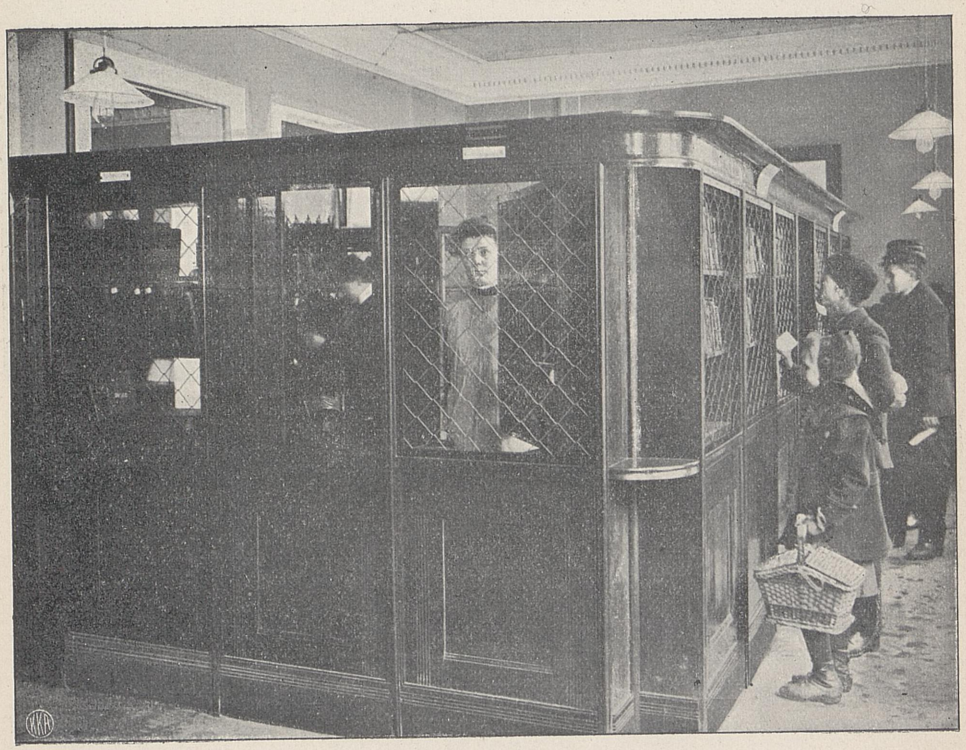

Centralbiblioteket: Ungdomsavdeling.

er altid meget imøtekommende likeoverfor saadanne krav og faar herigjennem stor indflytelse paa byens arbeids- og kulturliv.

Selvfølgelig bruker biblioteket alle de midler som en moderne teknik, saaledes som den har utviklet sig specielt i England og De forenede stater, stiller til en dygtig bibliotekars raadighet og gjør det lettere for ham at samarbeide med det læsende publikum. En omhyggelig klassificeren av bøkerne, gode kataloger, fri adgang til de fleste bokhylder, et hurtig virkende laanesystem, alt gjør sit til at lette veien til hvad man søker oplysning og kundskap om, og publikum blir aldrig opholdt med unødige formaliteter.

Da reorganisationen av det Deichmanske bibliotek blev en saa avgjort succes, var det naturlig at lignende reformer ogsaa gjorde sig gjældende, om end i mindre maalestok, i flere andre norske folkebiblioteker, og at nye grundedes hvor der ingen fandtes. Overalt hvor man har fulgt samme principer som i Kristiania har bibliotekerne havt det *samme held* med sig og publikum har overalt været ivrig til at dra fordel av de goder som biblioteket har ydet dem.

Men Norge er ikke hovedsakelig et land av byer, bibliotek-saken vilde være lettere at fremme om saa var tilfældet. Landets naturforholde er paa mange maater ugunstig for arbeidet. Landets utstrækning er stor i forhold til dets vel 2 mill. indbyggere, og de fleste landdistrikter er tyndt befolket. Avstandene mellem bønderne i vore fjelddale og mellem fiskerbefolkningen paa vor barske kyst er lange, og kommunikationsmidlerne faa.

I aaret 1901 tok staten endelig op spørsmaalet om at faa organiseret et effektivt biblioteksystem for det hele land.

Den komite som blev nedsat for at utarbeide en plan for en saadan organisation, hadde ikke noget let hverv. De hjælpekilder man hadde til sin raadighet var faa og smaa, baade med hensyn til penge og til anden hjælp. Der fandtes ingen fagskoler for vordende bibliotekarer og heller ikke saa gode utsigter for at faa dem i den nærmeste fremtid, at man kunde opbygge et nyt system beregnet paa en fagutdannet bibliotekstab. Der fandtes ikke engang nogen bibliotek-literatur i de skandinaviske sprog, som kunde retlede bibliotekarerne. Men man samlet og benyttet alt som kunde hjælpe til at bygge en passende plan paa grundlag av de existerende betingelser, og de resultater man har opnaad i de 7 aar siden organisationen 1902 traadte i virksomhet viser at planen var god.

Det første skridt staten tok for at indføre nye og bedre forhold

var at ansætte en bibliotek-sakkyndig mand i kirkedepartementet. Denne mand, dengang hr. Nyhuus, forberedte med assistance av paa alle omraader kyndige mænd en katalog til hjælp for offentlige bibiloteker. Fra denne katalog og dens aarlige tillæg med fortegnelse over ny utkomne bøker, har bibliotekerne at gjøre indkjøp for deres statstilskud. Herved sikrer staten sig i det mindste at faa en betydelig procent av hensigtsmæssige bøker ind i de av den understøttede biblioteker, uten derved at gjøre forsøk paa at fremtvinge ensformighet i bokvalget. Katalogerne er blit forfattet under hensyntagen til de høist forskjellige behov i de forskjellige dele av landet, og er saa omfattende at de gir bibliotekerne frie hænder i valget av bøkerne. Endvidere er der ingen indskrænkning med hensyn til de lokale bidrag til indkjøp av bøker, saa bibliotekerne kan frit bruke disse til bøker som ikke er opførte i katalogerne. Men det kan noteres som en kjengsgjerning at en hel del biblioteker vælger sine bøker utelukkende blandt dem der er opført i katalogerne, som tjener dem som den paalideligste raadgiver i det vanskelige spørsmaal. Men selv de allerbedste bøker i biblioteket gjør ikke den nytte som de kunde, saalænge utlaanet ikke er sakkyndig ledet. Kirkedepartementet søker derfor at la bibliotekerne faa sine bøker med et utstyr som passer for alle øiemed. Bøkerne blir klassificeret, nummereret og katalogiseret under ledelse av sakkyndige bibliotekarer og sendt til de forskjellige biblioteker, indbundne og fuldt færdige til utlaan. Uøvede bibliotekarer faar instruxer med hensyn til det anvendte biblioteksystem, og kirkedepartementet søker i videst mulig utstrækning at tjene som raadgiver i alle saker som angaar biblioteket. Spørsmaal besvares, hjælp ydes ved omordninger av gamle boksamlinger, planer til grundlæggelse av nye biblioteker utarbeides, der sørges for trykning av kataloger, saavel for nye som for gamle biblioteker. Kort sagt — naar en vanskelighet opstaar eller en oplysning ønskes, kan bibliotekarer fra alle kanter af landet henvende sig til kirkedepartementet og faa raad og hjælp.

De midler som staar til kirkedepartementets raadighet naar det gjælder bibliotekerne er meget knappe, og som følge herav har det ikke været mulig med en gang at gjøre dette centralbureaus arbeide saa omfattende som ønskelig kunde være. Man har saaledes ofte i disse omorganisationernes aar lidt under mangelen av en reisende inspektør, som ved personlige besøk i bibliotekerne kunde støtte kirkedepartementets arbeide, og som yderligere kunde gi forklaring og

oplysning ianl. de givne instruxer. Naar vi faar disse inspektører og de med længsel imøtesete kurser til oplæring av bibliotekarer er ikke godt at si. Imidlertid gaar arbeidet fremover fra aar til aar, og den ledende haand i centralorganisationen føles i den fjerneste krok av landet.

Fra alle kanter viser der sig tegn til en ny og sterk interesse i biblioteksaken. Antallet av de av staten understøttede biblioteker er nu over 800. I sin senest utgivne rapport uttaler hr. Karl *Fischer*, kirkedepartementets nuværende sakkyndige medlem, at der foruten de resultater som tallene viser er andre som endog er av større betydning end disse. Det er den opfatning som er vakt tillive og gjør sig gjældende hele landet over, at det er en pligt for enhver bygd, selv den mindste og fattigste, at eie og stadig underholde et offentlig bibliotek, og at de bidrag som gis til dette ikke kan regnes til luxus, men er en utgift som vil øke folkets dygtighet og fremme dets vel.

Ianl. stortingsvalgene.

begynder nu bølgerne at gaa høiere ogsaa i kvindernes leir. Flere er ute paa foredragsreiser for sine partier. Især er kvinder inden høirepartiet virksom i den retning. Men ogsaa inden de andre partier hører man om enkelte kvindelige foredragsholdere.

Fra kvinder inden venstre er utsendt et oprop, det er undertegnet av en mængde kvinder.

Kvindestemmeretsforeningerne og andre foreninger lar avholde oplysende foredrag og drøfter stortingsvalget.

Fru Tynæs er endnu, i det dette skrives, den eneste kvinde som er nominert som stortingsrepresentantant, men kvindelige varamandskandidater ser der ut til der blir endel av. Saaledes er fru Sigrid Due f. Stang, av Drøbaks venstre opstillet som varamandskandidat for Moss og Drøbak. Skiens kvindestemmeretsforening, har opstillet hr. Carl Stousland som representant og frk. Tørresen som varamand.

---

†

Statsraad Karl Seip.

Da regjeringen hadde indstillet N. K. N.s andragende om bidrag til Canada reisen til at indvilges, maatte statsraad Seip straks henvende sig personlig til N. K. N.s formand for at faa uttrykke sin glæde over det lykkelige utfald. Det er bare et av de mangfoldige vidnesbyrd om hvor varmt han følte for vor sak.

Denne interesse og sympati for kvindernes sak var ikke av ny dato, ved forskjellige leiligheter fra langt tilbake har vi set prøver paa den, og den forlot ham ikke, da han traadte ind i sin nye stilling som kirkedepartementets chef. Paa mange maater gav han det tilkjende. Vi minder her bare om opnævningen av kvindelig medlem av forfatterstipendiekomitéen og av kirkelovkommisionen.

Sterkest interesse hadde Seip for kvindestemmeretten, han virket for den paa forskjellig maate, og han har git kraftige indlæg for almindelig stemmeret for kvinder.

*

Ved hans jordfæstelse la formanden for L. K. S. F. en krans paa hans baare med følgende ord:

Fra Landskvindestemmeretsforeningens landsorganisation i dyb taknemmelighet for den forstaaelse hvormed han har mødt kvindernes krav paa stemmeret. Hans offervillige arbeide for at skaffe Norges kvinder denne deres ret fuldt ut skal aldrig glemmes, men sikre ham et eftermæle mellem vort lands bedste sønner.

Ogsaa for et av leddene var fru Qvam talsmand:

Jeg er anmodet av Frosta led av L. K. S. F. om at lægge disse blomster paa statsraad Seips baare med tak for alt han har ydet Frosta led af aandelige værdier, værdier der fra leddet er gaaet over til eie for hele Frosta bygd.

*

Mange kranse blev lagt paa kisten. De bragte bud fra hans livs forskjellige virksomhetsfelter, de gav tak fra alle som han var kommet i berøring med.

Enkle og varme faldt afskedsordene, de vakte gjenklang hos de mange i følget og sterkest hos dem som hadde kjendt ham personlig, og som stod i sorg over at et sjeldent og ædelt menneske var gaat bort fra dem.

Hvor stort savn der maa bli hos hans nærmeste, kan nok ingen fatte — men saa har de ogsaa de skjønneste minder.

Litt om den kristelige studenterbevægelse.

Møtet paa Eidsvold 1909.

Den mægtige aandsstrømning, som nu har bredt sig verden over, og som er kjendt under navnet den kristne studenterbevægelse, naadde som bekjendt de nordiske lande for henimot 20 aar siden.

Sine vigtigste utslag har bevægelsen — ved siden af dannelsen av nationale kristelige studenterforbund — faat i de store nordiske studentermøter, hvorav det sidste avholdtes paa Sorø akademi sommeren 1903. Siden den tid har de forskjellige lande avholdt en række nationale møter.

I tiden fra 18—22de august d. a. samledes saaledes henimot 200 norske studenter mandlige og kvindelige, paa Eidsvolds folkehøiskole til foredrag og diskussion om religiøse problemer.

Aldrig har man vel hat et bekvemmere og vakrere lokale for disse møter end dennegang.

Den store, rummelige folkehøiskolebygning, der har gjort arkitekt Arnebergs navn viden bekjendt, ligger høit og frit ved Vormens høire bred med en prægtig utsigt over Eidsvoldstrakterne.

Like foran huset reiser sig en vakker bauta med Henrik Wergelands navn.

Virker allerede selve bygningen imponerende utenfra, forhøies det festlige indtryk end mer, naar man kommer indenfor.

Her smelter linjerne og de pragtfulde, klare farver sammen til et betagende hele.

Dette er den lyse, farveglade, praktisk indrettede skole, man har talt og skrevet om, men aldrig har set virkeliggjort herhjemme før nu.

Det var derfor noget av en begivenhet for studenterne at faa se et slikt hus, reist for norsk ungdom.

Trangt om plads var der naturligvis, skolen rummed i disse dage det dobbelte av det beregnede elev-antal. Men, man laa i stor utstrækning paa flatseng paa gulvet med arméens rene, hvite uldtæpper over sig, — man opvarted sig selv og undværed mer end gjerne litt av hjemlivets komfort.

Kl. 7 om morgenen var der revelje, kl. 8 frokost, kl. 9 bibelstudium under ledelse av forskjellige av mødets fremtrædende deltagere, kl. 10½ foredrag, middag kl. 2, aften kl. 7.

Efter aftensmaten blev der holdt en kort opbyggelig tale, og kl. 10½ maatte alt være stille.

Som man vil se, levnedes der god tid til utflugter og kameratsligt samvær.

En eftermiddag foretoges der saaledes en dampskibstur paa Mjøsen i vakkert veir og med sang ombord, en dag besaa man Eidsvoldbygningen, en anden eftermiddag kransed man Wergelandsstatuen; folkehøiskolens store »leikarvoll« blev ogsaa flittig benyttet — saavidt veiret tillot det.

Det hyppige og sterke regnveir gjorde intet skaar i stemningen under dette overordentlig vellykkede møte.

Tvertom, det samled alle sind og tanker om det, som var møtets kjerne: foredragene, diskussionsthemaerne, bibeltimerne.

Møtets første foredrag var pastor Erling *Grønlands* om *Sandhedskjærlighet.*

I en aandfuld, fængslende fremstilling gjennemgik pastoren Pascals verdensopfatning: livet er et blændverk, hvor løgnen hersker, og hvor menneskene er hinandens medvidere og medskyldige. Vi vil selv behandles løgnagtig, vi vil agtes for andet end hvad vi er.

Og Ibsen har sagt: ta livsløgnen bort, og du tar lykken bort. Men kristendommen sier nei: Sæt sandheten istedet og lykken er der.

Bak hatet til sandheten ligger længselen efter sandhet. Denne længsel er tilknytningen for Guds frelserkjærlighet. Vær sand overfor det sande, og du blir en kristelig karakter, »den som er av sandheten hører min røst.«

Vær sand i stort og smaat. Her er lovmæssig sammenhæng.

Sanddrue menneskers sandfærdighet er produkt av *slegters sanddruhet.* Vi kjæmper i vor personlige kamp ogsaa for slægten. — Men sandhetskjærlighet forutsætter overensstemmelse mellem mine forestillinger og den objektive virkelighet.

Rigtignok sier subjektivisterne: virkeligheten eksisterer for os gjennem vore forestillinger.

Men virkelighetens *love* er uafhængig av mine forestillinger. Derfor, bøi dig under disse love, ogsaa i Guds frelserkjærlighets verden.

Den, som dreven av kjærlighet til sandheten, begynder at ane denne verdens vidunderlige lovmæssighet, faar ogsaa mot til at se løgnen i ansigtet og ta kampen op mot den. —

Den næste dag talte sogneprest Thv. *Klavenæss* over emnet: *Hvis Jesus Kristus er opstanden.*

Vor tids tvivl har begyndt at røre ved Kristi opstandelse. Dette driver os til at spørre: Hvad er opstandelsens betydning, dens konsekvens? Hvad har vi at regne med?

Opstandelsen strider mot naturloven, sies der.

Naturloven er loven for livet; vi kjender den kun i dens ytringer.

Kanske viser det sig, at de helliges opstaaen er i overensstemmelse

med naturloven, at aand har herskermagten i tilværelsen, at der er en levende vilje bak tilværelsen, en Gud.

Vor tid har opdaget lovene, men ingen lovgiver, den ser stof, kraft, ingen aand

Resultat: livet er meningsløst. Vort kulturliv trues med døden.

Er Jesus opstanden, er aanden stoffets herre.

Av alle umulige livsanskuelser er agnossticismen den umuligste: En Gud, der driver gjækkende lek med skabningen, som aner ham, længter og spør efter ham.

Men er Jesus opstanden, er Gud aabenbaret.

Trænges der da aabenbaring?

Kan man ikke se Gud i naturen?

Det 20de aarhundrede har umuliggjort en naiv natur tilbedelse. Videnskapen har belyst en sønderslidt disharmonisk tilværelse.

Dog, vi kan ikke undvære et elskende, følende hjertelag bak tilværelsen.

Er Jesus opstanden ligger dette hjertelag i dagen, er Jesus opstanden er fremstillingen om en kjærlig Gud *løftet op i virkeligheten.*

Først ved opstandelsen løftedes Jesus op i det plan, at verden faldt ham tilfote.

Her staar da kampen mellem materialismen og den opstandne.

Er Jesus opstanden vil han seire.

En eftermiddag var viet missionsforedrag.

Doktor *Jørgen Nielsen,* en for øieblikket hjemmeværende chinamissionær, fortalte fra missionsmarken.

Arbeidet derute har overtruffet forventningerne.

»Kunans jernporte«, som indtil for faa aar siden var stængte, er nu vidt aapne.

Aldrig har utsigterne for Chinas evangelisering været lysere end nu.

Men der trænges hjælp som aldrig før.

Doktoren gjennemgik en række av de opgaver, man i de nærmeste aar hadde at løse derute og nævnte først og fremst det rent evangelistiske arbeide, præken paa aapen gate og i kapellerne, bestyrelsen av missionsstationerne, oprettelse av evangeliske presteskoler.

Haand i haand hermed gik det sociale arbeide, grundlæggelse av industriskoler, blindeskoler og hospitaler, søndagsskoler og ungdomsforeninger.

Der var blandt Chinas 3—400 millioner et arbeidsfelt som utenforstaaende neppe kan gjøre sig nogen forestilling om.

Situationen har vendt sig. Vi staar nu likeoverfor de aapne døres problem.

Senere talte cand. med. *Anna Uchermann* og cand theol. *Steen Bugge*, som begge i den nærmeste fremtid reiser til missionsmarken i China.

I sit foredrag, *Evangeliet og samfundsopgaverne* hævded pastor *Eugène Hanssen* nødvendigheten av, at nutidens kristne mennesker tok de sociale spørsmaal op til alvorlig overveielse.

Man maatte lære at *forstaa* masserne, om man skulde kunne bringe dem evangeliets lys.

Kirken maatte ikke blande sig i de rent menneskelige partistridigheter, men samle sig om dette: som et fyrtaarn midt i tilværelsens brændinger at vise vei til det evige hjem, til Gud.

Det kraftig og klart fremførte foredrag gjorde sterkt indtryk paa de tilstedeværende og efterfulgtes av en livlig diskussion.

Om jeg i faa ord skulde samle de indtryk og resultater, dette møte gav, til forskjel fra tidligere studentermøter, maatte det bli omtrent dette:

Den religiøse tænkning, den religiøse utvikling har i de sidste aar foregaaet med rivende fart.

Moderne videnskapelige resultater gjennemsyrer nu bevidst og ubevidst nutidens religiøse tænkning og munder ut i en fastslaaen av det religiøse livs langsomme, *lovmæssige* utvikling og vekst.

Der kræves ikke længer en godkjendelse av et paa alle punkter fuldfærdigt dogme-system, der kræves kun en eneste ting:

At man i ærlig sandhetssøken stiller sig indenfor indflydelsen av Jesu Kristi personlighet.

Næsten som et seiersrop lød det gang paa gang under foredragene paa dette studentermøte: Jesus Kristus er en virkelighet. Han lever *idag*.

Mangt et bokstav vil falde for dette psykologiske gjennembrud inden moderne kristendom.

Thi kristendommens former er under forvandlingens lov, men indholdet vil seire i aand og sandhet.

Lilly Heber.

Grefsens Folkesanatorium.

Det er en glæde at faa melde at Grefsens Folkesanatorium nu er aabnet; at det lange utrættelige arbeide har ført til maalet. Aabningshøitideligheten foregik den 21 september i overvær av en del indbudne. Fru Qvam erklæret sanatoriet aabnet, hvorefter pastor Eugène Hansen holdt indvielsestalen.

Foreløbig hitsætter vi følgende oplysninger efter *Aftp.* En nærmere beskrivelse senere:

Sanatoriet begynder med 41 patienter, som kommer fra alle kanter af landet. Det er mænd og kvinder, hvoraf faa er over 30 aar. Prisen er efter værelsernes størrslse fra 80 til 100 kroner maaneden for fuld kost, lægetilsyn og medicin. Der blir denne gang 11 halve fripladse, idet endel af statsbidraget til tuberkuløse i Akershus amt gaar hertil.

Dr. *Tillisch*, som er specialist i brystsygdomme, er sanatoriets læge, medens frk. *Mørdre* har overtat husstel og økonomi. Og 3 sanitetssøstre og en oversøster besørger foreløbig sygepleien.

Det er næsten overflødig at si, at sanatoriet er udstyret med elektrisk lys, centralopvarmning, dampanlæg til kogning og vask, og alt er indrettet overensstemmende med moderne hygieniske krav.

Den tilsynshavende komite, fruerne *Dehli*, *Qvale*, *Hansen*, *Jacobsen*, *Boyesen*, *Grüner* og *Pettersen* har sørget, ikke alene for at sanatoriet skal være et sundt, men ogsaa et tiltalende opholdssted, og Kristiania Sanitetsforening har stor ære af det arbeide, som her er udrettet, og af det landsgavnlige virke, som paabegyndes i det ny aabnede folkesanatorium.

Af Svend Leopold udkommer til høsten paa Gyldendalske boghandel, Nordisk forlag en større moderne fortælling under titlen *Den grønne bog*.

Af frk. Clara Tschudi's bøger udkommer „*Napoleons moder*“ i september i italiensk og i fransk oversættelse og „*Marie Antoinette*“ i løbet af høsten paa finsk.

Paa Gyldendalske boghandel, Nordisk forlag udkommer i næste uge 4de udgave af *Selma Lagerløf: Gøsta Berlings saga*.

Samtididig vil den af Prof. *Gertz* besørgede udgave af *Homers Odysseen* i *Wilsters* oversættelse foreligge komplet.

Margrethe Muntes barnesange. Av Margrethe Munthes bekjendte barnesange „*Kom skal vi synge*“ utkommer den nye — 2den — samling i disse dage paa J. W. Cappelens forlag i 3dje oplag (7de tusen). Første samling er utkommet i 6 oplag og trykt i 15000 eksemplarer.

Ragnhild Jølsens samlede skrifter 12 og 13 hefte. H. Aschehaug & co. (W. Nygaard), Kristiania.

Den nye Kaffistova i Grændsen 19 er baade gjild og gjæv, det ska faa være vist. Den trænger nok ingen anbefaling for kundernes skyld, for der er alt fuldt op av dem.

Men vi vil be folk gaa og se paa den, selv om de ikke trænger kaffe og andet sligt — se hvor godt bondeungdomslaget har løst sin kulturopgave at faa frem noget av den beste bondekunsten. Baade i farver og former — norsk, fint og vakkert. —

Trykfeil. I artikelen fru *Helene Marie Tønsberg* i forrige hefte er indløpet en trykfeil 11te linje fra oven staar frk. Scheen, skal være frk. Scheel. Fru Tønsberg er datter av avdøde oberstløitnant Scheel, Kristianssand.

Mer end nogensinde

gjælder det at støtte arbeidet for kvindernes sak. Dette er en vanskelig tid. Vistnok har vi i det sidste kunnet melde mer end en seir. Men vi ser at netop disse seire driver motstanderne frem til sterkere virksomhet. Og samtidig ser vi at de slappere tilhængere af saken slaar sig til ro eller falder frå. Man kan si at derved er ingen skade sket, saa har vi en desto mer maalbevidst hær, med klart syn vendt mod fremtiden. — Dette kan der være noget i, men det gjælder da samtidig at faa mange nye tilhængere med nyt mot og ny iver ind i rækkerne.

Abonner

paa

Nylænde

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Hegdehaugsveien 19 I. Nylænde **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste oktober 1909.

Offentlige biblioteker i Norge. Av Martha Larsen. — I anl. stortingsvalgene. — Statsraad Karl Seip. (red.) — Lidt om den kristelige studenterbevægelse. Møtet paa Eidsvold 1909. Lilly Heber.— Grefsens Folkesanatorium. — Sommer i skjærene. Tre digte Alf Ingebrekt. — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva". Kristiania.

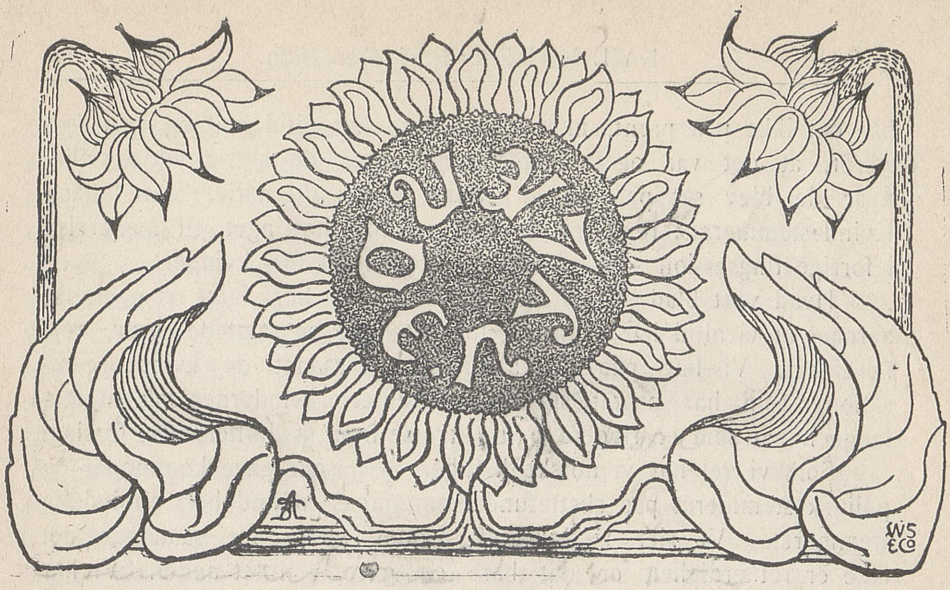

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. oktober 1909. | No. 20

For første gang —

Stortingsvalget er alt i fuld gang, — inden næste hefte kommer, er det avsluttet. For første gang kan norske kvinder stemme ved politiske valg. For første gang møte ved stemmeurnerne som fuldt myndige borgere. For første gang gir jo selv »smaating rang« — og dette er ikke smaating. Det er store ting det gjælder — landets ve og vel, fremtiden, folkets sak, kvindernes sak.

Som vi vet foreligger nu regjeringens forslag om stemmeret for kvinder efter samme regler som for mænd til avgjørelse for det storting som fremgaar av det nye valg. I den valgperiode som nu kommer skal det enten antages eller forkastes. Som vi ogsaa vet har tre partier sat saken paa sit program.

Baade med haap og frygt følger vi begivenheten. Som alle vet har vi altid kjæmpet for *stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd.* Og ikke bare for os, ogsaa for vore stemmeretsorganisationer, og derved for store skarer av kvinder, er det det gamle feltrop, det dyrebare merke.

Landskvindestemmeretsforeningen har de ord først paa sit program — ja det er dens *eneste* maal — Kvindestemmeretsforeningen,

har det ikke paa prent, men dens ledere har altid høit og dyrt forsikret, at det var ogsaa deres merke, som de aldrig vilde svike, naar de blev sat paa prøve. Som første alternativ i det forslag Kvindestemmeretsforeningen bragte ind for stortinget til avgjørelse i forrige tingsession stod almindelig stemmeret for kvinder.

Hvad vort blad angaar, saa vet alle som har fulgt os gjennem aarene, at vi altid har kjæmpet for det hele og samlede krav, retfærdighet. Vi har paa det alvorligste fraraadet de kvindeorganisationer som har paatat sig at representere kvindernes sak, at forlange noget som er ringere og at komme frem med alternative forslag.

Som vi vet har vi norske kvinder faat som gave kommunal og politisk stemmeret paa skattefundament, mens mænd har almindelig stemmeret. Vi sier med hensigt »som gave«, for saalænge det ikke er retfærdighet, er det bare en gave — intet andet. Vi har med stor tak mottat gaven, men vi har ikke skjult hvor ufuldkomment vi har fundet det hele, og hvor skjævt og svigtende grundlaget er — og nu har vi alle faat tilstrækkelig syn for sagn. Det system, ifølge hvilket vi har faat rettigheterne, virker helt imot sin hensigt — hvor der er fælleseie i ægteskapet lægger det saaledes det hele i de enkelte mænds hænder, saa mange kvinder derved taper stemmeretten, hvor der er særeie faar hustruerne som regel ikke stemmeret. Og mangfoldige absurde tilfælde vet skatteligningen at fortælle om — saa vilkaarlig er det hele system at det med rette maa karakteriseres som *uholdbart*. At la mænd ha stemmeret efter census er én ting — at la kvinder, hvis økonomi i de fleste fald er avhængig av mænds, ha det, er en anden ting — det er en uting. —

Men værst er den dype uretfærdighet de gjør sig skyldig i, som med vilje utelukker alle de arbeidende kvinder i by og bygd som ikke trods alt sit stræv naar op i skatteligningen. Mens de mænd som ikke naar op gaar i flok og følge til stemmeurnerne. Og vi andre kvinder kan samles der velberget og triumferende. Saa uretfærdig som nu har det aldrig været ordnet, en særskilt pariaklasse av kvinder. Og saa er der allikevel de kvinder, som selv er yderst fornøiet med at ha faat stemmeret, som høilydt proklamerer, at det haster paa ingen maate med at gi »de andre,« stemmeret.

Det haster ikke med vor livssak — det er jo bare den det gjælder — den og retfærdigheten — bare slike bagateller.

Og vi ser ogsaa nu klart, at fordi vi faar stemmeretten portionsvis, saa splittes kvinderne, saa der kan bli meget lange utsigter med

gjennemførelsen av vort fælles krav. Der er ikke mange saa gode venner av vor egen store sak iblandt dem, at de lar den være nr. et. Selv om de skader saken paa det alvorligste, stemmer en hel mængde av dem med det parti de traditionsmæssig tilhører, selv om de drages til en anden kant — saa har de for stor pietet for sit gamle parti. Nu vel, den følelse kan man ihvertfald *forstaa*, og var det bare det gamle høire som ikke var med os, saa kunde vi ha det bedste haap om at faa almindelig stemmeret gjennemført i den kommende tingperiode. Men det er ikke bare det gamle høireparti det gjælder, der er ogsaa et nyt parti som har besluttet ikke at sætte almindelig kvindestemmeret op paa sit program: »Det frisindede venstre«. Og det kan gjøre utslaget — det kan bringe os nederlaget. Et stort ansvar hviler derfor paa de kvinder, særlig de kvindesakskvinder, som var med at danne det parti, og som ikke stillet sit ultimatum og sa: enten kvindestemmeretten op paa programmet eller vi blir ikke med. Hadde de hat mot til at stille sit krav saaledes — og vi synes ikke der skulde saa svært stort mot til her likeover et nyt parti kunde der jo hverken være tale om pietet eller tradition — saa kunde alt været anderledes. Kanske hadde der da foruten venstres, arbeiderdemokraternes og socialisternes, været et fjerde parti som hadde almindelig kvindestemmeret paa sit program. Og naar saa mange partier hævdet vort krav, hadde vi været sikre paa seiren.

»Nylænde« har ikke lov til at tale partisak — sier man.

Det er netop det vi ikke gjør.

Vi taler nu som før kvindernes sak. Vort gamle feltrop er det som lyder, vort gamle merke løfter vi.

Og nu som før har vi den lykke at forstaa at kvindernes sak, det er folkets sak, fremtidens store sak — hvorledes saa end valgenes utfald vil bli denne gang.

Om de historiske forhold m. h. t. kvindestemmeretten har der i denne valgtid været meget tale. Vi henviser i den anledning til Nylændes aargange, særlig for 1890, 1893, 1895, 1898, 1901, 1904, 1907. Man vil der finde helt paalidelige oplysninger, og i flere tilfælde utførlige beretninger. —

Forut for Toronto-kongressen.

New York City—Wells River—Quebec,

Jeg har fortalt om samlingsstedet for I. C. W.s kongres i Canada. Universitetet i Toronto, men ikke om hvorledes vi kom dit.

For mit eget vedkommende tar jeg til utgangspunkt *the Singer-building* i New York. Singerbuildingen var indtil for kort tid siden verdens høieste *skyscraper*, den maaler 612 fot i høiden og har 41 etager. Men nu har den faat sin overmand i „*Metropolitan*". Dennes top er imidlertid endnu ikke tilgjængelig for publikum, saa *Singer Building i Broadway* er det høieste fjeld der var anledning at bestige i New York City. Jeg besteg den i følge med fru Elisabet Aas.

Som jeg saa stod der oppe og saa ut over alle de merkelige dype daler som dannes av skyskraperne, som jeg stod der og stirred ned i dem, hørte jeg mit navn nævne — jeg vendte mig og to damer kom hen til mig, den ene var Mrs *Villard*, som hadde indbudt mig til sit hjem, som jeg hadde vexlet breve med uten at det hadde lyktes os at træffes. Nu kom Singer os til hjælp. Mrs. Villard er en av verdens yndefuldeste ældre kvindesakskvinder, ægte amerikansk type, fine ædle træk, straalende øine, hvidt haar. Hun er datter av den berømte antislaverileder fra første halvdel av forrige aarhundred *William Lloyd Garrison*. Hun er likesaa stor idealist som han var, likesaa brændende interesseret for menneskelige fremskridt som han. Under de senere ukers begivenheter hadde jeg den glæde at lære hende nærmere at kjende.

Den anden dame var en gammel bekiendt Mrs *Ogilvie Gordon*, dengang endnu korresponderende sekretær i det internationale kvinderaad, nu 1ste viceformand i styret. »Hvor heldig sa hun, at vi træffes. — De vet vi begynder kongressen *før* vi kommer til Toronto.« »Ja jeg skal være paa pletten i *Montreal* den 12te juni.« »Det er ikke tidsnok, De maa være i Quebec den 11te, da kommer de fleste delegerede med the *Laurentic*. Provincens guvernør og mayren har indbudt alle til kjøreture, lunch, festlig mottagelse. De maa komme.« »Men det er ikke egentlig kongressen sa jeg, det er ikke en absolut pligt altsaa.« — »Nei, men kom allikevel.« »Tør ikke love det« sa jeg, idet vi sank nedover med elevatoren.

Jeg turde ikke love det, fordi jeg havde lovet amerikanske venner i Wells River, Vermont, at besøke dem paa veien til Montreal.

Det var vidunderlig at komme fra den rastløse kjæmpeby og op til Wells Rivers stilhet. Vistnok finder adskillige larmende jernbanetog veien til det nære nabolag, men landsbyen selv virker som den fuldkomneste idyl. Elven gaar igjennem den, med flere broer over, de hyggelige borgerhuser vender gavlen til gaten og har plæner paa begge sider og smaa haver foran, — jorder og skog bortover, og deilige blaa bølgende fjeldlinjer længer væk. En gaar i gaterne uten hat og overtøi og stanser op og taler til de fleste en møter — skal høre hvorledes alt staar til siden sidst. Der er doktorens frue, hun er ute paa plænen med sine smaabarn som hun passer. Hun ser ut som hun har slit meget og er tidlig ældet.

De er svært huslige kvinderne her, og de følger de gamle skikke. Her er jeg bange det ikke nyttet dem at tale stemmeret, sa min vertinde — det er nyt, og de er som regel fiendtlig mot det som er nyt.

»Ikke for nyt paa praktisk omraade,» sa jeg, jeg hadde nylig faat vite at der var bad og elektrisk lys indi husene. »Nei, nei, og der kan nok bli store omvæltninger snart, for pengene strømmer ind her med — men de humane ideer tror jeg desværre ikke de har øre for.«

Landsbyens gamle hædersmænd, som har levet sit liv ytterst enkelt og strengt og redelig — ryster paa hodet av alle pengespekulationerne og synes ikke altid det gaar for sig som det bør. En av dem, en mand opi 80 aarene, kom paa visit til mig og presenterte mig et stort stykke brunt maple-sugar (lønnesukker.) Det er en betydelig industri i de trakter at utvinde saft og sukker av lønnetræ. »Det maa De ta med dem Dem hjem, sa han, saa kan *your folks* se hvad vi driver paa med her.«

Næste dag kjørte vi utover landet flere mil, vi rusled alene avsted i en trille, min vertinde, hendes husholderske og jeg, maalet var en *camp*, I Amerika bruker man meget at tilbringe sommerferien i *camps*, man slaar leir et eller andet sted med telter eller let opførte træbygninger, hele familien holder til der, og ofte slaar flere familier sig sammen, undertiden ogsaa en flok kamerater. Man flygter fra det anstrengende mode- og verdensliv, nyder alle landlivets glæder frit og friskt. Den leirplads vi nu reiste til stod forladt, men til sommeren skulde den befolkes av en stor skare unge piker. De skulde gaa paa skole og studere lidt, men forøvrig bruke tiden til at ro og bade og fiske og leke og danse o. s. v. Jeg har senere faat brev om at de har hat en straalende sommer.

Som vi kjørte avsted og kom helt ut paa landet, kunde jeg tro jeg var hjemme i Norge, leirpladsen laa ved et vand som ligned de største Nordmarksvandene — løvskogen var nok mer fremtrædende, men forøvrig var det svært likt. Vi pakked saa ut vor niste, fik kogt poteter inde i det store leirhus og nød forøvrig livet i skoven. —

»Hvad mener De om Quebec?« sa jeg, mens vi laa paa græsset og dovned os. »Jo det er lidt lang avstikker, men De *maa* se den — det er den ældste by, det mest historiske Canada eier.« Dannede amerikanere har overordentlig sans for historiske mindesmerker, hvor de saa finder dem.

— — Ja saa la jeg idyllen bag mig, for avsted med hurtigste tog og drog indover grænsen til det land jeg skulde se saa meget av og faa saa kjært.

Jeg kom saa vidt tidsnok frem til lunch, der holdtes i jernbanehotellet *Frontenac*, et herlig gammelt slot, med utsikt over fjeld og sjø og elver og byer.

Jeg sier byer, for det er ikke bare Quebec, men ogsaa St. Levis paa den anden side av elven vi overskuer — og begge elver, baade St. Charles og St. Lawrence elven, saa vi skinne i sol langt utover.

Saa knapt opholdet blev for mig der, saa angred jeg ikke turen. *Quebec* er av de sterkt prægede personligheter blandt byerne, man glemmer den ikke, har man bare faat et glimt av den. I den gamle del av byen er saa trange gater at man fra vognen kan røre husene paa hver side — sa de som havde gjennemstreifet den kjørende. Fransk er det dominerende sprog, taler man engelsk til folk paa gaten, kan man bli mødt med: »forstaar ikke« *je ne comprends pas.* Maleriske bygninger, interessant, vakkert land omkring med fosser og stup.

Her traf jeg nogle av de norske delegerede, frk. Jacobsen fra New York, og frkn Sæhlie og Holck, som var kommet med »Laurentic« over England. De havde reist paa 1ste plads, men de delegerede som havde tat anden plads, hadde nok hat det morsommere. De var en mængde i følge, en 50, 60 engelske og dertil danske, svenske, hollandske, tyske m. fl. og mange var alt blit gode venner og kammerater. Da lunchen, med samt de officielle taler fra stedets autoriteter og med svar fra vor president Lady Aberdeen, var færdig, maatte vi skynde os avsted i vogn, og saa i færge over elven, og saa i et specielt tog som var sat til vor raadighet. Fra jernbanen ser en strax det sørgelige spor av de herjende skogbrande, tørre skeletter av trær, som staar bortover moerne mil

efter mil. Gjennem store dele av det østlige Canada ser en sporene — Det gjør ikke saa meget, sa folk — det bereder jorden for dyrkning, og der er meget, skog igjen. Men det gjør ihvetfald landskapet trist — og de som hadde reist paa jernbanetog i nærheten av skogbrande beskrev det som grufuldt at sitte i den kvælende røk.

Først ved midnat kom vi frem til Montreal og blev mottat av vore vertsfolk. (Forts.)

G. K.

Schneiders keramik i kunstindustrimuseet

Efter en meget lang pause træffer vi oppe i kunstindustrimusæet atter paa en præktig samling keramik fra Andreas Schneiders kunstnerhaand. Det er rigtig en glæde at vite ham i fuldt arbeide igjen med den bløte lere, som imellem hans hænder antar saa tiltalende former, dem han derpaa overgyder med henrivende farvekompositoner og med en glassur av delikateste art. Dette med *glassuren* gjør pottemakeriet til en ganske lunefuld kunstart at gi sig av med. Spørsmaalet blir ofte «brændende», det vil si: kunstnerens beregninger kan ofte ved en tilfældighet i *brændingen* slaa aldeles feil, men ogsaa mangengang avgi rent overraskende skjønne resultater. Det er ikke saa særdeles ofte at alt gaar akkurat efter kompositionen. Men derfor blir det ogsaa saa fristende at experimentere i denne kuntsart — dels med farvernes anbringelse, dels med glassuren. Vi ser saaledes paa utstillingen slike nye experimenter f. ex. ved en *overrisling* av farvet glassur i de forskjelligste nuancer direkte anbragt paa den nydreiede form — eller ved bemaling av blomstermotiver paa den første aldeles ferske glassur.

I hr. *Larsen* fra en av de store Kjøbenhavnske keramikfabriker har Schneider vistnok en utmerket og yderst interessant medarbeider i utførelsen av sine idéer.

Utstillingen bør besøkes — ikke mindst paa grund av den tiltalende originale samling farvede kompositioner, som maa friste kunst-sømmersker og exekutører i de forskjelligste kunstarter.

R. B.

Henry B. Blackwell.

Henry B. Blackwell, den store talsmand for kvindernes sak, er død. Han døde i Boston 7 september efter et par dages sykeleie 84 aar gammel.

Det er ikke længe siden jeg talte med Mr. Blackwell, jeg tilbragte en dags tid i Boston, før jeg reiste hjem fra Amerika, og blev indbudt til en improviseret lunch paa *The Woman's Journal's* kontor sammen med bladets medarbeidere og chefredaktører: H. B. Blacwell og datteren Alice Stone Blackwell.

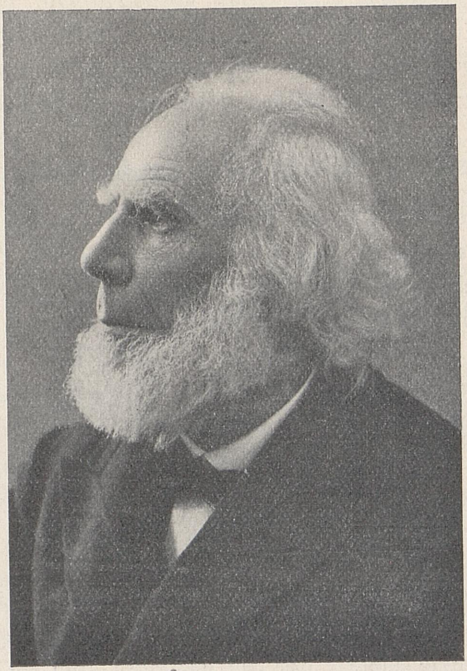

Da jeg kom ind stod han i telefonen og blev interwievet om kvindesakens berettigelse; jeg hørte hans djerve og klare svar, der skulde rent ut selvbeherskelse til ikke at forstyrre samtalen ved applaus. Da ogsaa jeg var blit færdig med de interviewere som havde faat nys om lunchen — fik jeg tale med Mr Blackwell. — Jeg uttalte min glæde over at faa se den mand som hadde tat op vor sak likesaa tidlig som selveste Susan Anthony.

Det var nok endda tidligere — sa Mr. Blackwell. Jeg spurgte om han hadde et portræt til mig. Jeg har, sa han, men synes De da det er noget at ha? »Ja — det skal ind i vort norske kvindesaksblad.«

Han var, da jeg saa ham, saa livlig og rask som nogen ungdom, var ivrig for at jeg skulde faa se saa meget som mulig av Boston i den korte tid jeg var der. Tok mig med op i statens prægtige parlamentsbygning, og sendte mig paa kjøretur med en cicerone, som var vel bevandret i Bostons historie. Litet aned jeg, da jeg tok farvel med ham, at jeg skulde ha at melde hans dødsfald samtidig med at jeg presenterte hans billed for Nylændes læsere.

Det billed av hans liv som gis i »Woman's Journal« kunde jeg ogsaa ønske at overføre her, men det vilde opta mere end heftet, jeg faar da indskrænke mig til at fortælle om hans arbeide for kvindernes sak, og hvad dermed staar i forbindelse. Bare først disse oplysninger:

Henry B. Blackwell er født 4 mai 1823 i Bristol, England. Hans far, ivrig liberal og en beundrer av amerikanske institutioner, utvandred med sin familie til Amerika og slog sig først ned i New York.

Forældrene interesserte sig varmt for antislaveribevægelsen, og deres hjem paa *Long Island* blev et tilflugtssted for forfulgte abolitionister.

Faren flyttet til Cincinnati for at ta op et industrielt foretagende, men han døde strax efter, og enken og hendes barn maatte føre en stri kamp for tilværelsen. Henry begyndte som kontorvisergut, kom senere ind som assistent paa et bankkontor og blev saa reisende agent for et jernvarefirma.

Det var høist eventyrlige reiser man dengang maatte foreta i Amerika, naar man skulde ut over alle de øde trakter. Der skulde dristighet og snarraadighet til at klare sig. Han lærte at kjende de jevne folk i vesten paa disse reiser, og det var, sa Mr Blackwell senere, mere værd end en lang opdragelses og studiumstid. Bare et aar havde moren raad til at gi ham universitets opdragelse ved Kempen College i St. Louis, saa maatte han over i *business* liv igjen. Men han nytted tiden godt, og han læste hele sit liv en hel del, blev en mand av utstrakte kundskaper og førte en utmerket pen, som alle hans indlæg for kvindesaken og andre liberale reformer gir vidnesbyrd om.

Han havde mange selskabelige talenter, var lystig og fuld av indfald, og blev let alles yndling hvor han viste sig.

Han overtok nu selv en isenkramforretning, som lønnet sig godt.

I 1853 holdt Mr. Blackwell sin første tale for kvinders stemmeret ved et stort møte i Cleveland O. Samme aar skulde han delta i et andet møte, som blev av den største betydning for hans fremtidige liv. Det holdtes i Massaehusetts, det gjaldt at samle navne til en petition for kvindestemmeret, og talerne var *Lucy Stone*, Wendell Philips og Theodore Parker. Lucy Stone havde han før mødt og følt sig tiltalt av, nu blev han saa forelsket i hende at han beslutted, hende maatte han vinde — hvis han bare saasandt kunde. Han drog til hendes fars gaard i *West Brookfeld* for at begynde strax, han fandt da sin utkaarede staaende paa et bord og vaske kjøkkentaket.

Lucy Stone var paa den tid den mest kjendte forkjæmper i Amerika for kvindernes ret. Hun var alle konservatives *bête noir*, og det var ikke længe siden der i Bostonaviserne hadde staat nogle verslinjer, som gav ut-

tryk for den dype taknemlighet man vilde føle for den tapre mand, som vilde gifte sig med hende og ved ægteskap (saa forutsatte man) vilde bringe hende til taushet.*)

Længe og utholdende maatte han kjæmpe for at vinde Lucy Stone. For Lucy havde besluttet at vie hele sit liv til arbeidet for kvindernes ret, og havde ikke isinde at gifte sig. Men Henry Blackwell lovet at hengi sig til det samme arbeide, og det lykkedes ham tilsidst at overbevise hende om, at de to tilsammen kunde gjøre mer for saken, end om de arbeided hver for sig. Han har trofast holdt sit løfte, ikke bare i sit 38 aars ægteskap, men ogsaa i de 16 aar siden sin hustrus død. De blev gift 1 mai 1855. Ved ægteskapets indgaaelse utsendte de en fælles protest mot uretfærdigheten i ægteskapsloven, som dengang gav manden næsten uindskrænket herredømme over sin hustrus person, hendes eiendom og over barnene. Denne protest vakte opmerksomhet viden om og hjalp til at faa lovene ændret.

Harriet Beecher Stowe var nabo til Blackwells familie, da de bodde i Cincinnati og hadde ofte hørt om Henrys lystige streker. Hun kunde ikke komme sig av sin forbauselse, da hun hørte at den alvorlige unge reformator Lucy Stone havde giftet sig med ham.

Men den skøieragtige gutten voxte op til den ridderligste mand, og det er for litet at si at ægteskapet blev lykkelig. Det blev et samliv og et samarbeide som sjelden er set make til, en gjensidig respekt, beundring og kjærlighet gjennem et langt liv. Da hustruen døde var Henry Blackwell fortvilelsen nær. Spiritisme hadde han aldrig trod paa, men nu sat han i hendes værelse alene i mørke, nat efter nat, og haapet paa at hun skulde vise sig for ham — men han vented forgjæves.

Og indtil sin død beholdt han mindet friskt. I sommer var han paa foredragsreise til stillehavskysten, en ven presenterte ham til en fremmed og sa: »denne herre er Lucy Stones mand — eller *var* Lucy Stones mand« — »*er* Lucy Stones mand,« sa Mr. Blackwell, og baade ømhet og stolthet gav sig uttryk i stemmens tonefald.

Han havde lovet sin hustru at være en utrættelig forkjæmper for deres fælles sak, og han holdt sit løfte. Han gik over i nye forretningsbrancher og tjente gode penge.

Da det økonomiske var sikret, ofret han sit arbeide til kvindesaken — altid ubetalt arbeide. Han var sekretær i den amerikanske kvindestemmeretsforening i 20 aar, i Massachusetts kvindestemmeretsforening i 30 aar, og i Ny Englands K. S. F. fra den blev stiftrt i 1868 og like til sin død. I

---

*) A name like Curtius shall be his, On Fame's loud trumpet blown,
Who whith a wedding kiss shuts up The mouth of Lucy Stone.

det hele stod han i 56 aar i kvindestemmeretsarbeidet, bar store byrder og gav ut en mængde penge av sin private kasse.

Det blad, som er blit kvindesakens ledende organ i Amerika: *The Woman's Journal* blev grundlagt i Boston 1870 med Mrs Livermore som chefredaktør. Medarbeidere var Mr. Blackwell og hustru, Mrs Julia Ward Howe og flere.

Mrs Livermores tid blev imidlertid saa beslaglagt ved foredrag, at hun ikke kunde fortsætte som redaktør, og Mr. Blackwell og hans hustru Lucy Stone overtok da utgivelsen av bladet. Som omtalt har han sammen med sin datter fortsat med dette arbeide like til sin død. Han hadde ikke tænkt det saa. Da bladet blev startet, sa han til sin hustru, jeg skal gi en ordentlig sum til grundlæggelsen og fortsætte med at gi økonomisk støtte, men ha noget med redaktionen at gjøre — nei det vil jeg ikke.

Men et par aar efter, da der trængtes en redaktør som vilde gjøre alt arbeide gratis, gik han i sælen og var i den opimot 40 aar.

I 40 aar har han heller ikke undladt at møte ved noget landsmøte for kvindestemmeret i Amerika. Ved det sidste, som blev holdt i Seattle i juli, talte han med liv og kraft og deltog ogsaa som taler ved flere friluftsmøter.

Ogsaa i de felttog for kvindestemmeret som har været ført i Amerikas forskjellige stater, deltok han med største iver og opofrelse. I Kansas i 1867. Vermont i 1870, i Colorado i 1876 og senere i Michigan, Nebraska, Rhode Island og South Dakota. I 1889, da Washington, Montana og North Dakota blev optat som stater i unionen, var han tilstede og arbeided for at faa kvindestemmeretten bragt ind. I North Dakota vakte han saa stor begeistring ved sine ord, at det med engang blev besluttet at indføre fuld stemmeret i konstitutionen, men senere da man ikke længer var under hans indflytelse, blev det reduceret til stemmeret i skoleanliggender. Han har arbeidet for kvindestemmeret rundt omkring i alle unionens stater, han benvendte sig til de lovgivende forsamlinger og direkte til folket, har stiftet foreninger og har tat op reformer i kvindens stilling paa mange omraader — ikke mindst i hustruens stilling, og med gode følger.

Han var altid fuld av initiativ og kunde finde utveie under de vanskeligste forhold. Paa en foredragstur han foretok sammen med Mrs *Chapman Catt* kom de til en by i South Dakota, hvor fordommen mot kvindestemmeretten var saa sterk, at de ikke kunde faa lokale at tale i. Mr. Blackwell leied da en kjærre, lot den staa like utenfor posthuset netop som aftenens post var i vente. Han og Mrs. Catt steg saa op i kjærren. Han ringte av alle kræfter med en klokke. Folk samlet sig omkring kjærren, og

Mr Blackwell presenterte med kraftig røst Mrs Catt som taler. Hun fremførte sin tale og presenterte saa Mr. Blackvell, som derpaa talte. Resultatet blev at de fuldstændig henrev mængden, som enstemmig erklærte sig for kvindestemmeret. — Men det var ikke bare kvindesaken han kjæmped og talte for. Hans humane interesser var store og omfattende, og hans veltalende ord hørtes overalt hvor det gjaldt at protestere mot undertrykkelse og uret. Han talte ved masser av protestmøter for 14 aar siden, da blodbadene i Armenien fandt sted, og i senere aar blev han ofte opfordret til at tale for det russiske folks frihet og mot jødernes undertrykkelse. Hans uhyre popularitet ved disse møter skyldtes ikke bare hans veltalenhet, men følelsen hos folket av at han representerte Amerikas første frihetsidealer.

Som politiker tilhørte Mr. Blackwell det republikanske parti, og han indfandt sig til stadighet ved den republikanske ligas aarsmøter for at faa antat en resolution tilbedste for kvindestemmeret, hvad der i regelen lykkedes ham.

Henry Blackwell var i sin familie omgit av en kreds av merkelige kvinder, en av hans søstre er dr. Elisabeth Blackwell, den første kvindelige læge i Amerika, en svigerinde Rev Antoinette Brovn den første kvindelige prest, hans hustru den store kjendte leder for kvindesaken, datteren Elisabeth Stone Blackwell, redaktøren av Woman's Journal.

Alt det bedste jeg har utrettet skylder jeg min hustru, uttalte Henry Backwell ved flere leiligheter; »den heltemodigste, den blideste av kvinder.« En anden gang sa han: hvad der er av høiest værd hos mig, skylder jeg min mor, min hustru og min søster.

Og de gav igjen ham vidnesbyrdet for at være den bedste søn, bror, ægtefælle, far. —

Hans datter skriver: »der er blit sagt saa meget om Mr. Blackwell som ægtefælle — jeg vil tale om ham som far.« Han var ikke den der holdt paa disiplinen netop — det blev overladt min mor — men han var den ømmeste, mest opofrende far, den morsomste lekekamerat og den merkeligste eventyrfortæller- og digter. Disse eventyr hang sammen, og de blev foredraget dag efter dag for den ivrig lyttende lille pike, som traved haand i haand med ham paa spaserturene utover landet. Endnu husker jeg mange av de fantastiske og vidunderlige tildragelser i disse mine barndoms eventyr, og da jeg engang fortalte lidt fra dem til Mrs. Julia Ward Howe, bad hun mig om at sørge for at de kunde komme ind i kjendte eventyrbøker og bli til glæde for andre barn.

De fleste mænd i ottiaarene, sier hun andetsteds, maa søke støtte hos sine barn. Men indtil det sidste var det mig som fandt støtte hos ham.

Med hensyn til at gi praktisk hjælp var han mere som en yngre bror end som en far. Paa hvad tid av døgnet jeg kom hjem fra reisen, saa stod han paa platformen for at ta imot mig, og altid vilde han bære mine pakker og reisesaker. Med selvbebreidelse tænker jeg paa hvor tunge de ofte var. Alt det forretningsmæssige ved *Woman's Journal* hadde han paa sig, om jeg end i de senere aar fik befriet ham fta det meste av det redaktionelle arbeide. Ogsaa i vore egne anliggender paatok han sig det forretningsmæssige.« —

Men det var ikke bare for sin egen familie han var en støtte, han hadde den aapneste haand — selv de »uværdigste« som bad ham, kunde han ikke vise bort.

Som han hadde den mest omfattende sympati for alle humane bestræbelser, saa hadde han og det varmeste hjertelag for alle mennesker enkeltvis, alle som hadde det ondt. Uavladelig ofret han tid, arbeide, penge, stilfærdig og som selvfølgelig. Han var uselvisk og beskeden til det ytterste. Naar hen blev hyldet for sine store fortjenester, glædet det ham, men det vakte ikke en hovmodig tanke hos ham.

Han hadde fra ungdommen av et sprudlende humør, var fuld av vid og overgivne indfald, gjorde livet lyst for sine omgivelser, og helt forlot humøret ham ikke, selv paa sit sidste korte sykeleie spøkte han med doktoren. Men sykepleiersken syntes han synd paa, hun hadde det for tungt og sørgelig, syntes han. Dette at hans erfaring hadde vist ham saa megen lidelse i verden, og de tap han hadde lidt, var det som efterhvert hadde gjort ham alvorligere tilsinds. Da han var død, saa man at det sidste arbeide han hadde paabegyndt, men ikke faat sluttet, var en anmeldelse av *Edward P. Devines* bok: *Nøden og dens aarsaker.*

*

Da jeg traf Mr. Blackwell i Boston, hadde han netop læst et interview, som var kommet i morgenens avis.

Jeg ser, sa han, at de har sagt De synes det gaar svært smaat med saken i Amerika — det hadde jeg nu ikke netop sagt, men intervieweren likte at lægge mig de ord i munden — men, fortsatte Mr. Blackwell, vet De hvem som sinker det for os? Deres egne landsmænd i flere av staterne. Ja ikke bare de norske, men skandinaverne i det hele, de er efter vor erfaring et konservativt folkefærd. Kunde de faa dem paavirket til bedste for saken, gjorde De os en stor tjeneste.

Til næste høst i september skal der være *referendum* (folkeavstemning)*) om saken i tre stater. Washington, Oregon og South

*) Gjennem disse folkeavstemninger har kvindesaken ofte lidt store nederlag i Amerika.

Dakota. I alle tre stater er det skandinaviske element betydelig. Se at faa dem omvendt — og vor taknemlighet skal være stor. —

Ja kunde jeg saasandt faa landsmænd i Amerika i tale igjen — ifølge den lille erfaring jeg har gjort er de meget langt fra at være upaavirkelige — men det er nok desværre utelukket.

Allikevel tror jeg, jeg skal kunne utrette lidt i den retning. Og nu ber jeg først og fremst alle de intelligente kvinder og mænd derover, som er enig med os, om at ta sig av saken i de tre stater; de maa begynde strax. Der maa være forkyndere at finde i New York i Chicago, i Philadelphia og flere steder.

Mr Blackwell hadde selv lagt planen til en reise did — men han blev hindret. Desto ivrigere bør vi andre arbeide. Det gjælder at faa avbetalt lidt av vor gjæld til de store pionerer og paa denne maate feire den ædle og ridderlige *Henry P. Blackwells* minde.

Gina Krog.

Kvindelige valgkandidater.

Siden vi sidst omtalte stortingsvalgene har vi at melde om nomineringen av to kvindelige stortingskandidater, nemlig frk *Jenny Garfjeld*, stillet av socialisterne i Tromsø, og frk. *Gina Krog*, stillet av venstre i Uranienborg kreds, Kristiania. I Tromsø er alt valget foregaat, idet dette skrives, og frk. Garfjeld blev ikke valgt. Vi gir her en liste over kvindelige kandidater og varamænd.

Stortingskandidater: Jenny Garfjeld, Gina Krog, Martha Tynæs.

Varamandskandidater: Fru Aslaksrud, Betzy Kjelsberg, Cecilie Krog, Anna Rogstad, Sigrid Stang, frk. Tørresen.

Til de opstillede stortingskandidater kommer der mange interpellationer. De forskjellige organisationer søker hjælp og støtte hver for sine særinteresser.

Fra vore kvindestemmeretsorganisationer kommer saa vidt vi vet ingen henvendelse til kandidaterne med forespørsel om deres standpunkt. Og dog er den sak de arbeider for langt mer end en særinteresse.

Vi synes det er en forsømmelse av vore stemmeretsforeninger at ingen interpellationer er fremkommet. L. K. S. F. har ved tidligere anledninger ofte henvendt sig til de forskjellige partier med bøn om at fremme deres krav.

Skolekjøkken.

En dame, hvis navn og adresse jeg har glemt, da brevet er bortkommet skrev til mig isommer og bad om oplysninger om vort skolekjøkken, og hvorledes det var kommet istand. Da det muligens ogsaa kan interessere andre, er jeg saa fri at be Nylænde opta følgende:

«Vort skolekjøkken er kvindesaksforeningens kjælebarn, og det har vi æren av at ha faat istand, men vi har strævet med det i flere aar. Da vort nye skolehus for ca. 12 aar siden blev bygget, blev der i kjælderen avsat et stort, lyst rum med tanke paa skolekjøkken engang i fremtiden, men pinagtige tider og høie skatter gjorde at de styrende, trods flere gange gjentagne henstillinger fra kvindesaksforeningen, intet gjorde ved saken. Foreningen begyndte da at faa istand aftenunderholdninger med opførelse av skuespil, sang, musik m. m. til indtægt for saken, og paa ca. 4 aar hadde vi samlet 1100 kr. Denne sum tilbød vi da skolestyret til hjælp ved indredning av lokalet og indkjøp av materiel, om saken kunde bli fremmet snart, men skolesyret avslog. Saa vedblev vi med indsamlingen, og sendte saa dokumenterne til bystyret med yderligere tilbud om at sørge for driftsutgifterne i 3 aar. Sparebanken gav da 600 kr. til istandsættelse av lokalet, mens et legats bestyrelse bevilget 200 kr. aarlig til lærerindeløn i 3 aar. Kvindesaksforeningen betinget sig at faa være med ved indkjøpene og ha tilsyn med indredningen for at faa alt saa praktisk som mulig efter vort skjøn, og saa gik man da igang med at faa alt Istand, og høsten 1907 var kjøkkenet færdig til at tas ibruk. Vandindlægning og vask, 3 komfurer med tilbehør samt fuldt materiel til 3 familier kostet ca. 900 kr. som vor forening betalte. Lærerinde fik vi paa den maate at hun foruten de 8 timers skolekjøkkenundervisning fik 20 timers haandarbeidsundervisning ved skolen og ansattes i fuldstændig post som timelærerinde. I to aar har nu kjøkkenundervisningen været drevet med 2 partier, idet 6te folkeskoleklasse utgjør et parti og 7de folkeskoleklasse samt 4de middelskoleklasse utgjør et parti, omkring 15 elever paa hvert.

Maten som spises gratis av eleverne har kostet kvindesaksforeningen ca. 250 kr. aarlig, idet hvert parti har praktiske øvelser en gang ukentllg. Sparebanken har senere git os 100 kr. og samlaget 125 kr. til hjælp ved driften, det øvrige har vi selv samlet, saa vi nu haaper at kunne greie utgifterne et aar til. At kommunen vil overtage det hele, naar dette aar er omme, gjør vi altsaa sikker regning paa, da saken nu er meget populær.

Flekkefjord september 1909.

Olevine Urdal
formand i kvindesaksf. hersteds.

Minde.

Minde du grønneste gift!
Du ridses i sind med det svarteste blæk,
Dryppes i saar med saa utsøgt list,
Saa ingen paa kloden kan viske det væk. —
Kun selveste ljaamand tilsidst —
Bleker saa stærk en skrift.

Lalla.

Norske kvinders nationalraad vil omkring midten av november holde et offentlig møte i Kristiania, hvor formanden og forhaapentlig flere delegrerede vil gi beretning om Canadakongressen. Dagen for møtet vil annonceres saa tidlig, at utenbys medlemmer av N. K. N. vil kunne delta. —

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.
Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.
Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Hegdehaugsveien 19 I. **Nylænde** **Telefon 9235.**
Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys
Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys
kr. 4.70 udlandet.

NB. NB.
Fra flyttedag er Nylændes adresse:
Viktoria Terasse 5 II.

Indholdsfortegnelse.

15de oktober 1909.

For første gang (red). — Forut for Torontokongressen. (G. K.) — Schneiders Keramik i kunstindustrimuseet. (R. B.) — Henry B. Blackwell med billede (Gina Krog.) —Kvindelige valgkandidater. — Skolekjøkken. Olevine Urdal. — Minde. (Lalla) — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Bogtrykkeriet „Minerva“. Kristiania.

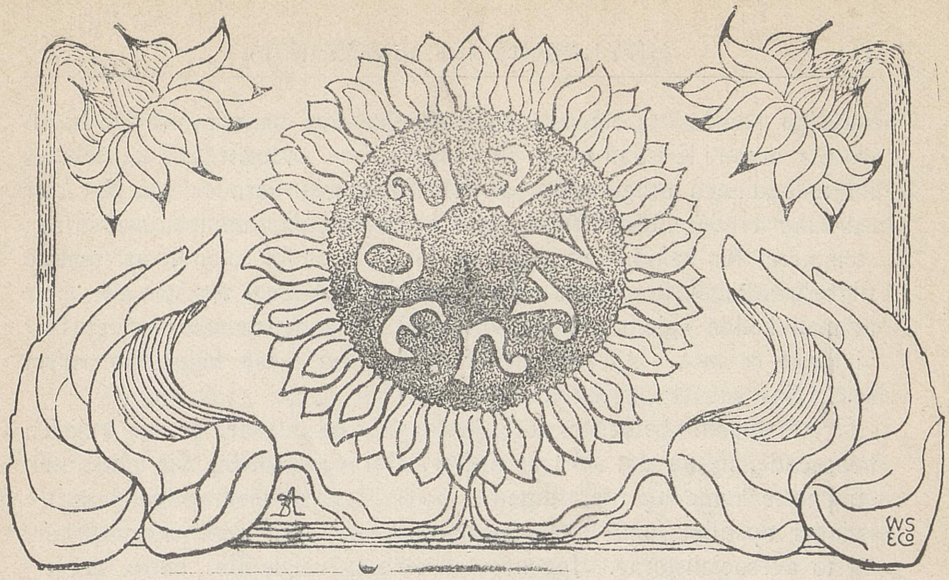

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK
KRISTIANIA 1. november 1909. | No. 21

Ianl. Stortingsvalgene.

Idet dette skrives er stortingsvalgene endnu ikke over, men saa meget kan paa dette tidspunkt forutsies, at de partier som har stemmeret for kvinder efter samme regler som for mænd paa sit program — ikke tilsammen vil kunne naa til det to trediedels flertal, som skal til for at faa almindelig politisk stemmeret gjennemført i treaarsperioden. Anderledes med almindelig kommunal stemmeret, som bare trænger simpelt flertal, den kan vi vel ha utsigt til at faa gjennemført.

Skulde vi kunne opnaa ogsaa politisk stemmeret, maatte det ske ved at representanter av de to forenede partier, som ikke har reformen paa sit program, enkeltvis sluttet sig til, i saa stort antal at vi fik de fornødne 82 stemmer. Der bør naturligvis arbeides i den retning, men utsigterne er, ifølge hvad der er fremkommet i de nævnte partiers presse, ikke lyse. Man har der gang paa gang set fremhævet, at det ikke haster i ringeste maate med den reform. Ved den vil norske mænd politisk bringes ned i evig haapløs minoritet, har der med dyp bekymring været indvendt — et ræsonnement, som har retning mot den opfatning at de kvinder som nu er utelukket helst bør være det til evig tid. Ja, se nu til! Flere blade, særlig et hovedstadsblad, har ihvertfald været overflødig med ukvemsord likeoverfor de kvinder

som har hævdet reformens gjennemførelse som paakrævet. »De frisindedes« organ i Kristiania, og dets efterlignere andetsteds, har saaledes for anledningen brugt et sprog, som ikke lidet minder om det vor saks motstandere benyttet sig av i 90 aarene, da samme krav som nu: stemmeret for kvinder efter samme regler som for mænd, var fremme til behandling i stortinget. Nu — det grodde godt for vor sak efter at man hadde »gjødslet historiens mark« paa den maate — det faar vi trøste os med. Av vore nederlag har der i det hele ofte spiret seir. Saa kan ske fremdeles.

At valgene betegner et nederlag for kvinderne, i mer end en henseende, nytter det ikke at negte. Det nye storting vil møte uten en eneste kvindelig representant. Som vi sidst meldte var kun tre kvinder opstillet som stortingsmandskandidater: en av venstrepartiet og to av socialisterne. Ingen av disse blev valgt, idet høire seiret i de tre kredse.

Av de 6 varamandskandidater er, idet dette skrives, bare en valgt, og der skal lykke til om der blir flere.*)

Da kvinderne første gang gik til de kommunale valg blev der, som det vil erindres, drøftet om kvindelister burde anvendes, og der blev fra en kant experimenteret med upolitiske lister — en fremgangsmaate som forøvrig blev forladt ved sidste kommunevalg.

Ved de politiske valg, hvor jo en anden valgmetode — enmandskredse — anvendes, er saadant ikke kommet paa tale, men hvad man har drøftet er sakerne.

Ogsaa inden kvindeleire har man drøftet spørsmaalet om saker — saaledes paa L. K. S. F.'s landsmøte paa Lillehammer, somren 1908. Hvilken sak bør kvinderne slutte sig om?

Til dette er der her i bladet, som andetsteds, blit svaret: selvfølgelig kvindernes sak, vort eget program, folkestyret gjennemført, stemmeret for kvinder paa samme betingelse som for mænd.

Valgenes utfald vil vist komme til at vise at kvinderne ikke har tat stort hensyn til denne sak.

Et særlig klart exempel paa dette er utfaldet av valget i Uranienborg kreds, Kristiania. Der var en kvinde, en forkjæmper for kvindernes sak, frøken Gina Krog, stillet av venstrepartiet, som har reformen stemmeret for kvinder efter samme regler som for mænd paa programmet. Frk. Krog hadde offentlig uttalt at hun først og fremst stillet sig paa denne post, og at hun ikke hadde kunnet motta den

*) Før heftet gaar i pressen har vi vishet for at der ikke blir flere.

ære at være partiets kandidat, hvis det hadde undladt at opta den post paa sit program.

Fra høire hadde man stillet en mand som, saa vidt os bekjendt, ikke har utrettet nogetsomhelst for kvindesaken eller vist nogen interesse for den.

Paa denne kandidat stemte et overvældende flertal, paa den kvindelige kandidat en liten brøkdel — knapt 10 prc., paa den socialistiske kandidat nogle fler.

Uranienborg kreds er den sterkeste høirekreds i landet, sies der. Kan saa være — men der er ogsaa det at merke ved denne kreds, at trods den inskrænkede kvindestemmeret er der adskillig flere stemmeberettigede kvinder end mænd i mandtallet, man skulde da ventet at det vilde sætte lidt spor i valgresultatet. Men det satte intetsomhelst spor; stillingen fra sidst holdtes saavidt, og representant og varamand fik samme antal stemmer. Hverken sak eller person har spillet det allerringeste ind. Om veterinærdirektør Malm hadde været frk. Krogs motkandidat, var sandsynligvis utfaldet blit nøiagtig det samme.

Ogsaa i de andre kvindelige stortingskandidaters og varamandskandidaters kredse har partilinjerne været det ene avgjørende. — I gamle Akers kreds har dog en avvigelse — men ikke i kvindevenlig retning — vist sig, idet den valgte kvindelige varamand, frk. Anna Rogstad, stillet av høire og frisindede, fik adskillig færre stemmer end den valgte representant.

Nu — hvad saa, spør man, bør da partilinjerne utslettes? Paa ingen maate. Det eneste sunde er at man deler sig i partier efter sine meninger og med ledetraad i partiernes hovedretning. Efter vor mening gjør de mange forskjellige mindre særinteresser sig alt for brede i vor praktiske politik.

Men likesom vi har set der kan komme forhold i vort nationale liv, som gjør at partispørsmaalene maa vike tilside, saaledes mener vi at der ogsaa kan indtræffe tilfælde paa det sociale omraade, som gjør at partierne kommer i anden belysning for os. Saa stor og betydningsfuld, saa væsentlig kan en enkelt sak være, at vort valg av parti ved den givne leilighet blir avhængig av forholdet til den.

Og i dette tilfælde var det en kjendsgjerning at mange kvinder stod raadvilde m. h. t. partiretningen; de følte sig ikke paa forhaand at være knyttet til noget bestemt parti. Man skulde da tro at disse vilde fundet en veileder i sin egen sak. Men de kan nok snart tælles

som hadde øie for den under valgkampen. Under følelsen av det høitidelige ved at de skulde med i den praktiske politik, blev deres egen store sak liten og betydningsløs for dem.

Skal der uttales noget om kvindernes holdning ved dette valg, kommer en vist sandheten nærmest ved at si: mængden av dem har været yderst pligtopfyldende soldater i partiernes rækker.

*

Naar vor saks motstandere tidligere har mødt os med den indvending at kvinderne endnu ikke er modne til stemmeretten — har vi svaret: det er ganske sandt, men det kan vi heller ikke bli før vi faar den. Vi skal opdrages gjennem den. Vi gjennemgaar nu læretiden. Det er bare sørgelig at der staar saa meget paa spil for os netop i denne læretid.

*

Vi har tidligere uttalt som vor mening, at stemmeretsreformen i 1907 fik vi saavidt knepet unna en opdukkende reaktion. Selve den seir og andre seire for kvinderne i den forløpne stortingsperiode har kastet saa sterkt lys paa én side, at mangt paa andre kanter har undgaat opmerksomheten. Ifølge vor opfatning har dog reaktionen, vi mener reaktionen blandt kvinderne likeoverfor deres egen sak — den hele tid bredt sig utover.

Men længe vil den nok ikke vare, vi vil paanyt faa se dem flokke sig om merket, og den klarhet vi har vundet gjennem stortingsvalgene vil hjælpe os til at finde veien fremover.

Frøken Anna Rogstad

som er valgt som varamand for Gamle Akers kreds, Kristiania, og som derved i tilfælde representanten i samme kreds hr. generalkrigskommissær Bratlie faar forfald, vil komme til at gjøre sin indtrædelse i stortingets sal som kvindernes første representant — er født 1854 i Lands prestegjæld. 1873 blev hun folkeskolelærerinde i Trondhjem og er nu ansat ved Grünerløkkens skole. Frk. Rogstad er formand i Kristiania lærerindeforening og er lærerindernes representant i skolestyret.

Hun var i vaar med at konstituere det nye parti: »det frisindede venstre.«

M. h. t. frk. Rogstads betydningsfulde arbeide i skolens og i kvindesakens tjeneste henviser vi til en artikel i vort blad for 15. oktober 1906, hvor ogsaa hendes billede findes.

Like efter valget holdt en kreds av frk. Rogstads kvindelige meningsfæller ca. 100 i tal en fest for hende paa Holmenkollen.

Litt om Peter Jonas Collett og Camilla Collett.

ved

Lilly Heber.

Efter at Camilla Collett med Badeliv og Fjeldliv i 1843 foreløbig hadde avsluttet sin virksomhet som føljetonist i pressen, vendte hun hele sin opmerksomhet mot novellen og romanen. Nogle aar senere offentliggjorde hun novellerne Kongsgaard (For Hjemmet og Vandringen, 1847) og Et Gjensyn (Ydale, 1851) og i 1854—1855 utkom Norges første psykologiske roman Amtmandens Døtre.

Likesom professor Collett hadde været hendes trofaste medarbeider og raadgiver, da hun debuterte i Den Constitutionelle, saaledes tok han ogsaa levende del i hendes novellistiske forsøk.

Fru Collett har selv meddelt følgende om deres literære samarbeide:[1])

»Collett har saa egentlig skabt mit Forfatterskab, d. v. s. han har baade aandelig forberedt og praktisk givet det stødet. Uden at han maaske havde en bevidst Hensigt dermed, blev han dog Redskabet dertil. Han havde dengang meget lidt Tid til selv at læse Skjønliteratur, derfor ansatte han mig i Egenskab af baade Udvælger og Meddeler; havde jeg fundet noget Interessant, maatte jeg *fortælle* det, ikke læse det for. Dette skete da mest paa vore Spadsereture, ofte blev paa en Spadseren op og ned ad Gulvet, en ny Novelle af Gutzkow eller Steenberg muligst kort tilegnet, drøftet og diskuteret. Dermed troede jeg, det ogsaa skulde bero og følte mig nok saa stolt ved den Rolle, der var overdragen mig.

Men engang, medens jeg var i mit Sommerbesøg i Eidsvold, skriver han, at A. Munch havde purret ham for en Feuilleton til sit Blad, men han havde ikke Tid til at skrive nogen, om jeg ikke vilde skrive en, som han kunde lade M. faa. —

Forfærdet Afslag, med Spørgsmaal om, han var gal! Ny Anmodning, der endte med Løfte fra min Side om, at jeg skulde forsøge det, dog kun under Betingelse af den strengeste Taushed og en

---

[1]) »Et Gjenmæle, Nordisk Tidsskrift, udg. v. Nordahl Rolfsen, 1877, II senere optat i Mod Strømmen I.

ubrydelig syvforseglet Anonymitet. En af hine smaa Opsatser kom da ud og Dagen efter hilste mine Venner mig paa Gaden som Forfatterinde.«

Det var vistnok En dag ved Eidsvoldsbrønden, som dengang blev offentliggjort i Den Constitutionelle, i juli 1841.

Imidlertid synes det, som om begges opmerksomhet snart rettedes mot nordiske og da først og fremst mot hjemlige literære tilstande gjennem fru Gyllembourgs strengt anonyme Hverdagshistorier der netop dengang »gjorde Epoche heroppe og Collett og jeg læste dem flittigt.«

(Utrykt brev til Johan Ludvig Heiberg, juni 1854.)

Der findes i Den Constitutionelle et lys levende litet interiør fra en af deres literære spadserture op og ned ad gulvet, nemlig føljetonen: *Et Stykke af en norsk Dames Brev til en dansk.*

Fru Collett havde læst fru Gyllembourgs novelle Fjern og Nær, som blandt andet gir en skildring av en ung norsk Dame, der »optræder som en komplet Uting af Raahed og Voldsomhed, der ender med, at hun vil støde en Bordkniv i sig.

Denne Opfatning af norsk Kvindelighed — Jfr. Muck er saavidt vi erindre, den eneste norske Kvindefigur, der er traadt op i Fru G—s Noveller —« har oprørt hende, og hun har meddelt sig til Collett.

»Deraf hint Tilsvar. (Et Stykke af et Brev —)

Det er skrevet af To — eller rettere sagt oprindelig af En, som derefter overlod til en kvindelig Haand at affile det lidt og give det en Titel —, men kunde ligesaa godt være skrevet af 10, thi vi følte os Alle meget fornærmede og vilde paa ingen Maade vedkjende os Landsmandskabet med Jfr. Muck.«[1])

Fru Collett tilføier mange aar senere i Mod Strømmen I følgende bemerkning:

»Man bedes i denne vistnok lidt dunkle Erklæring kun at ville se det første Øiebliks maaske lidt keitede Forsøg paa at holde et andet kjert Navn udenfor. Men Sandheden er nu saa udfordrende og vedholdende gaaet paa Klingen, at den maatte helt ud af sit Skjul. Endnu engang: jeg har ingen Del i hin Artikel, men benægter slet ikke, at jeg maaske vilde finde den berettiget.«

Det er imidlertid ikke selve kritiken av fru Gyllembourgs novelle, der gir denne føljeton sit største værd — skjønt den er interessant

[1]) Et Gjenmæle.

nok; thi det er vistnok den moderne psykologiske romans allerførste forpostfægtning heroppe mot en literaturretning, der inden længe hadde overlevet sig selv.

Sin største interesse eier føljetonen derved, at den fører os tilbake til kilderne, til enkelte av de bortgjemte, smaa bækkefar, der i en fart er svulmet op til en bred kultur og literaturstrøm i vort land.

Av slike opkommer i norsk aandsliv kan her nævnes Camilla Wergelands møte med Welhaven, men av mindst like saa stor betydning er Camilla Colletts samliv med P. J. Collett, den fine og aandfulde stilist og kritiker, den nobleste, den mest fuldendte skikkelse blandt hin Tids unge Riddere!

Er det ikke mon fra fru Gyllembourg, Camilla Collett fik sin første store idé at skildre norsk hverdagsliv, som fru Gyllembourg hadde skildret det danske?

Hun og Collett bygger videre paa den grund, fru Gyllembourg hadde lagt, — de gripes av hendes idé, de beundrer hende, men de noterer hendes feil og stræper dristig langt videre frem. I et Stykke af et Brev[1]) heter det saaledes blandt andet om den anonyme forfatter av En Hverdagshistorie:

— — — — »De ved, hvor meget jeg har yndet ham, med hvilken Overraskelse jeg har læst den første Række af hans Fortællinger. Jeg har beundret denne sunde Sans for Hverdagslivet, for dette Liv, som han stedse vidste at forskjønne, idet han lokkede den usynlige Poesi deri frem for dagen, denne Zarthed i Behandlingen, og denne smukke hjemlige Tone i det Hele. Noget ved Fremstillingen har ogsaa altid gjort mig godt hos denne Forfatter, noget som jeg vil kalde Sprogets Pudeur. Han alene har kunnet vedligeholde denne Moderation og Holdning i et Genre, der er bleven saa usigelig trivialiseret ved slette Efterligninger.

— — Men min Glæde over vor Forfatter er forbi.

Er den draget bort med Dem? Hvorfor har han skrevet 14 Bind istedetfor 4? Man er derved kommet efter noget, som man ellers ikke saa let var kommen efter; jeg mener en vis selvgod Forgudelse af dette Liv, han skildrer. Han har efter haanden vænt sig til at finde det fortræffeligt; han er ordentlig blevet en borneret Borger deri og har tabt Maalestokken.

Finder De ikke det samme?

---

[1]) Den Constitutionelle 1842 no. 30.

Han har selv ligesom nedsat sig i sine Bøger, i sin egen Verden. Efter alt hvad jeg har mærket under mit korte Ophold i Kjøbenhavn, saavel som af Deres Meddelelser, kjære Veninde, finder jeg det sandsynligt, at denne Forf. har virket meget paa det kjøbenhavnske Hverdagsliv; men troer De, at det i det Hele har været fordelagtigt? Dertil elsker han det Individuelle, det Personlige for lidt, han har for liden Begeistring, han er overhovedet illiberal.

Jeg har et Indtryk af alle hans sidste Bøger som af noget Borneert, noget Selvgodt, noget Stillestaaende . . . . De finder mig maaske for streng, dog tror jeg det ikke. Hertil kommer, at hans Themaer synes opbrugte. Og man kan i den senere Tid ikke frikjende ham før Træthed; heraf forklarer jeg mig hans Griben efter Charakterer, der ere absolut usande. Især i Skildringen af de qvindelige Figurer røber denne Træthed sig. Heltinderne ligne et smukt, reent Speilbillede, men som kastet tilbage fra et andet Speil, reproducerer sig i en uendelig Række, hvoraf hvert Billede bliver svagere, indtil det Hele taber sig i en Plet, et Intet. Jeg har længe søgt efter Grunden til denne Gjentagelse. *Kunne* de danske Damer ikke frembringe nogen anden Typus af Qvindelighed? eller maa man søge den i en eensidig illiberal Forkjærlighed for denne ene hos Forf.? Denne milde, lunkne Passivitet, disse reglementerede Dyder, denne traditionelle Elskværdighed er god at møde i Livet, men i Bøger er den inderlig kjedsommelig. Naar man har læst det 1ste Bind af disse Noveller, kjender man alle hans Heltinder, man ved i Forveien, hvor de ville sige »ja«, og hvor »nei«' hvor de ville rødme stærkt, og hvor svagt; man veed det fra forrige Gang, hvor de hedte Julie og Clara, man veed det til næste, hvor de maaskee komme til at have blondere Haar og hede Jette og Marie

Denne Pauline er nu det svageste Aftryk af dem alle; hun afvinder aldeles ingen Interesse. Trods den stærke Modsætning Forf. har givet hende i en anden Dame, Thora Muck. Hvorfor just en Karrikatur?

Heri røber sig atter Forf.s Had mod alt Individuelt, der saa godt kan forenes med sand Qvindelighed. Hvad nu bemeldte Jomfru M . . . anbelanger, da er det, saavidt jeg ved, første Gang Forf. indfører norske Personer i sine Noveller; men denne uventede Opmerksomhed vises os paa en Maade, hvorved de norske Damer maa finde sig lidet smigrede. Jeg vover ikke at opkaste mig til deres Tolk, og hvis jeg kjender mine Landsmandinder ret, ville de kun

ved ædel Taushed føre deres Sag; men det er for min egen Part jeg taler, og derfor stiller jeg dem høitidelig udenfor Ansvar for de Betiser, jeg maatte begaae. Se, kjære Veninde, jeg seiler i Tanken modig over det blaae Kattegat, lander paa Danmark, opsøger Forfatteren og siger til ham.

»Hr. Forfatter, jeg er ikke Jfr. Muck, ikke engang, som De formoder, en fjern Beslegtet af hende.

Hun har aldeles ingen Slægt i Norge, Deres Storhed maa være i Vildfarelse. De har i Deres Novelle skildret et Par norske Personer, og De har tillige deri synligen villet opstille Typer paa norsk Kultur, især gjælder dette om den qvindelige Figur. Ædle hr. Forf. vi have intet imod, at De kalder vort Land for et Bären-Eiland, og os for Bären-Eilændere eller Eilands-Bären. Vi ere vante til denne Synsmaade. Havde de kun formaaet at give os et sandt Billede af den norske naive Tølperagtighed; af denne, hvad skal jeg kalde den, malmrige Raahed, da vilde vi følt os grebne og slagne ligeoverfor dette Billede, det vilde maaske endog rørt os, ligesom Grøndlænderne røres til Taarer midt i det cultiverede Liv ved Synet af en Sælhund. Hvad vi anke over, er at dette Billede er saa usandt, saa unorsk.

Vi kjender os ikke igjen, og vi kunne ikke finde os i, at De lyver os en fremmed Raahed paa. Gud ved, hvor De har Deres Muckske Familie fra? Jeg begriber ikke hvorledes De »Finhedens og Moderationens Digter,« har kunnet fremstille noget saa uskjønt, som denne Dame. Hun er med Deres Tilladelse en Uting, en Blanding af spansk Mandighed og dansk Vandighed og Broderen ligesaa klodset som tosset; og dette elskværdige Søskendepar udstyrer De med et norsk Pas og norsk Signalement, og lader dem pludselig tumle ind i den stille hyggelige danske Familie-scene, hvor Pauline skjænker saa rart The for sin Oncle; her støie og larme de, tale «ramnorsk» med lidt svensk i og ende med attenterende Drab og Afmagter. Dog nei, dermed ender det endnu ikke; nu kommer det Bedste: Damen, der støder sig Bordkniven i Struben, vaagner op for at *spille virkelig Comedie*. Hr. Forfatter, dette er et stort Misgreb. Vor Mangel paa Cultur kan yttre sig mangelunde, men den frembringer aldrig nogen Karrikatur i Kunst. Jeg beder Dem her betragte vort Theaters Skjæbne, det er ikke af *norske* Kunstdilettanter det har lidt, og endnu mindre er det blevet noget Nationaltheater. Vi sættes i saadan Skræk ved Jfr. M's Kunst og Theaterexclamationer, at vi i

Begyndelsen ganske glemme Motiverne til hendes Fremtræden. Det er denne Side ved Sagen, der især bør fremhæves, og den er saa nærgaaende for vore Damers Hæder og Ære, at jeg paa det Bestemteste maa modsige den. Den Uqvindelighed hun har, kan være hvad den vil, norsk er den ikke. En Eiendommelighed ved vor Nation er en uendelig Frygt for Ridiculen; denne modificeres gjennem alle Selskabets Classer; vi finde den hos den raa Almue, som i vore dannede Kredse, og den vil vogte os for Alt, der fremtræder latterligt. Raaheden maa paa Grund af denne medfødte Selvkritik og en vis naturlig Stolthed hos Nationen vise sig mere indadvendt, mere i Tanker, end i Gjerning, mere i Udtryk end i Tale. Det er ikke tænkeligt, at en norsk Pige af nogensomhelst Stand vilde løbe efter sin Elsker til Danmark og offentlig reclamere ham. Opslag og brudte Løfter høre alt for meget hjemme hos os, hvor de lange Udsigter ofte undergrave Tilbøieligheden; vi kunne paavise hundrede Offere for denne Art Letsindighed, men ikke et eneste Exempel paa, at hun opsøgte den Utro og tryglede ham om at vende tilbage. Skulde jeg bebreide vore Landsmandinder noget, da var det, at de under disse langvarige, svindsottige Forlovelser undertiden driver deres Trofasthed vel vidt, men hvem har Hjerte til at dadle her? De mangle ofte Mod til at bryde Baandet, hvor de burde gjøre det, de nøde ofte ham dertil; men er det skeet, saa vide de at tie og lide.

Nei, bedste Hr. Forfatter! Vi kunne glemme, elske igjen, eller dø, vi kunne foragte, blive Guvernanter, eller gifte os, men vi kunne ikke reise til Danmark for at reclamere vore Elskere.»

Netop idet disse specielt nationale forhold berøres, der først i Amtmandens Døtre toges frem til nærmere belysning slutter desværre føljetonen med et behændigt: «Hvad mener De kjære Veninde, at Forf vilde sige til denne Tale? Han vilde maaskee ligesom De finder den for lang . . . . , ...

—— Først gjennem denne P. J. Colletts opposition mot tidens herskende idealer, først gjennem hans sterke hævden av det individuelle «der saa godt kan forenes med sand Qvindelighed,» faar man et begreb om den idéverden som fyldte ham, og som tilslut lot ham vinde frem til Camilla Wergeland, den individuelleste, den høiest begavede av alle Norges kvinder. Deres forhold eied da ogsaa en rigdom og en aandsfylde som meget faa andre, og dets følger for norsk kultur og literatur synes uoverskuelige.

«Vort korte Samliv syntes kun bestemt til at klargjøre for os selv og for hinanden, hvor merkværdig enige vi var i alle store Livs-

spørgsmaal, og til at opdage, hvor grunduenige vi som oftest var med Verden udenfor os,» skriver fru Collett.[1]) «Saa syntes jeg ved hans ak, saa tidlige Bortgang kun bestemt til at føre hans Idéer ud i Livet, en Mission, som mere end én Gang har øst Styrke og Udholdenhed i Tanken paa ham.«

Fra denne Artikel „*Et Stykke af et Brev*" gaar den røde traad gjennem alle Camilla Colletts verker frem til det merkelige digt, hvormed hun tre aar før sin død indvied hele sin produktion til P. J. Colletts minde. Ved siden av den fantasifulde brevveksling mellem Helene og Ernst[2])» er det denne artikel og dette digt, der i klare linjer tegner dette enestaaende forhold.

Digtet begynder saaledes:

Den vender tilbage den gamle Fest,
Aarrækkers ærværdige Scene,
De sidder der alle, Gjæst ved Gjæst, ...
Der mangler kun han, den Ene.

Den Ene! den ene! der altid var
I Salen mig Lyset og Varmen,
Den Luftning, der Festtrykket løfted og bar —
Den eneste Tone i Larmen.

Da gik der og kom, lig trøstende Blink
I Taagen, Forstaaelsens Blikke,
Kun to forstod disse stumme Vink,
De andre merked dem ikke.

Men i en aabenbaring hører hun hans stemme,

— Saa lydt, saa klar, med en ukjendt Trøst
Den naar mig som sænkt fra Himlen:

— — —»Hvad engang jeg tænkt og digtet og drømt,
»I hine vaarlig svulmende Dage —
»Hvad varmest jeg hyldet', strængest fordømt'
»I Vredesmod — Jubel og Klage —
«Sjeletoner, der fanged et Bliv
»Gjennem Aandens Rune, Ordet —
»Ord, som neppe fødte til Liv,
»I en anden Sjel jeg jorded.
»Alt hvad i Ømhedens skinsyge Hu
»Dig, ene dig jeg har givet —
»Løft af sit smuldrende Gjemme det nu
»Og giv det tilbage til Livet «

[1]) Brev til Mr. Legouvé. (Fra De Stummes Leir.)
[2]) I de lange Nætter.

* * *

Forstod jeg dig ret? O salige Aand
Var du nær, vied selv du mit Bæger?
Det Bæger, der rummer det hele Væld
Af det Aandens Livsmod, du gjød i min sjel,
Forstod jeg dig ret, min skjælvende Haand
Skal det række, at andre det kvæger? . .
Se, høit over Mængden jeg løfter det nu.
Vær hilset min Husbond kjære,
I Mindernes Sødme og Mindernes Gru
Dig tømmer jeg Bægret tit Ære!

Henrik Ibsens og Alexander Kiellands verker og deres leilighedsvise breve til fru Collett er et av de mange bevis paa, at den idéstrøm, som brøt sig vei fra det Collettske hus, den er nu vokset frem til at bli hele det norske folks eie, ja mer end det, den er blit ét med den kulturstrøm, som har baaret og vil bære Norges navn vidt over verden.

Kvindelig skolebestyrer.

Nu som spørgsmaalet kvindelige overlærere eller bestyrere formentlig vil bli end mere aktuelt og gjenstand for diskussion end hittil, har det sin interesse at meddele, at Kristianssands skolestyre august d. a. ansatte frøken *Alvilde Nielsen* som bestyrer ved en av folkeskolens avdelinger. Til posten var stipuleret samme løn som for den mandlige bestyrer, der har en i størrelse svarende skoleavdeling som frk. Nielsen at bestyre, likesom et fradrag i de ugentlige læsetimer ogsaa tillagdes posten. Frk. Nielsen var først konstitueret et par aar, og i den tid hævdet hun sin stilling som bestyrer saaledes, at det berettigede i fast ansættelse var en selvfølge, mot hvilken ingen røster hævet sig. Som forkjæmper for den indvundne stilling bør lærerindernes repræsentant i skolestyret frk. Dora Samuelsen nævnes. Ved at gripe det rette øieblik og ved sit ihærdige arbeide fik hun sat igjennem konstitution for en kvinde. Frk. Samuelsen kunde blandt sine argumenter ogsaa nævne, at nu avdøde frk. Marie Conradi — veteranen ved Kristianssands folkeskole — velvillig hadde overtat en del bestyrerarbeide gjennem flere aar for den da fungerende mandlige bestyrer. Selv vilde frk. Conradi i saa fremskreden alder som hun var ikke overta posten, da skolestyret besluttet konstitution for en kvinde; men glædet sig i sit sidste skoleaar ved at arbeide under vor første kvindelige skolebestyrer frk. Alvilde Nielsen.

X.

Arbeidsstuerne for barn

gaar nu i sit 23de aar. 2000 av vore smaa byesbarn sat ifjor i stuerne og arbeidet. Lidt flere var der det foregaaende aar, men til gengæld var barna mere utholdende og stadig det sidste aar. Der er ogsaa strenge regler for forsømmelser.

Hvad har det ikke at si at barna paa denne maate tidlig lærer at bruke sine næver til selvhjælp. Og allerede her faar de ved siden av den gode lære straks en liten indtægt, mest i form av *sparemærker*. Dette er for hjemmearbeide, som betales efter fastsat pris. *Ved bestemmelsen av arbeidsløn tages fortrinsvis hensyn til den flid og nøiagtighet hvormed arbeidet er utført. De sjuskede arbeider erholder ingen betaling*

Ja saa staar der i instruksen. Likesaa at værktøiet skal behandles med forsigtighet. *Skade forvoldt ved kaathet eller skjødesløshet kan kræves erstattet.* Utmærkede regler til fremme av »kultur og disciplin.«

Og ved et besøk i utstillingen i disse dage forstaar man hvilken drivfjær instruksen er. De smaa utstillere, som det vrimler av er fuld av interesse og opmærksomhet. De mærker sig vel hvor godt de saker slaar an som er *sirlig og vel gjort.* Og den stadige besøker mærker sig ogsaa straks det iøinefaldende fremskridt der er gjort paa denne vei i aarenes løp. Saa vakkert syd Hardangersøm, saa regelmæssig og propert behandlet filetguipure, hedebo- og anden søm, saa jævn strikning, hækling og væv, saa utmærket velgjort spaan- bast og snekkerarbeid — og saa ikke at forglemme skomaker- og metalarbeidet alt fortjener sandelig *hæderlig omtale*, og vinder de besøkendes varme interesse. Denne forhøies yderligere ved at se de smaa fingre i virksomhet i de forskjellige arbeidsgrene paa selve utstillingen. Der sitter f. ex. en flok smaapiker ivrig og gesjæftig med *dukkestas.* En hel hop med smaa hardangerjenter og sogninger skal skapes ut av de tilklippede hauger til nationale bunader, som ligger der paa bordet. Oppe paa et utstilllingsbord ser vi færdig en hel dukkefamilje ved thebordet. Det er en liten 14-aaring som har lavet dem og hun er saa nethændt at der strak kom forespørsel efter hende fra en stor damekorparation her i byen. Det samme var tilfældet med de to smaapiker som har arbeidet det aldeles nydelige *filetguipures sengetæppe* som hænger i *Lakkegatens* avdeling arangeret av bestyrerinden fru *Smith.*

Ved den ene væg sitter skomakergutterne og syr saa ivrig som om de sat paa voksent værksted. Og ved den anden væg har vi gutterne som syner frem læstarbeider. I det andet udstillingsvindu kan man se et par smaapiker ved vævstolen og knipleputen — og saa fremdeles. —

Av nyt er der forsøksvis i det siste optat blomsterarbeide i papir. Dette maatte kunne bli lønnende om publikum vilde gi stuerne større bestillinger — til dansemoroer, til dekorationer i forskjellig form i trappeopganger, koridorer o. l.

Av økonomioversigten vil jeg peke paa at stuerne f. a. solgte for 7385,07 kr. og den aarlige utstilling for 3187,74 efter fradrag av omkostninger ved utstillingen. Er det ikke morsomt? Foreningen for arbeidshjem for børn har for tiden igang 6 stuer i de forskjellige bydele. De kan godt fordobles.

Randi Blehr.

Sommer i skjærene.

Fjorden.

Den blanke fjord med sandet bund,
de lange blide søer,
den duft af alle vinde
og de høgne, vaade øer — —

Der kom jeg fra, der gik jeg,
da jeg var ung og veg.
Og hvide jægter saa jeg staa
til havs, naar solen steg.

O al den duft af tang og sø
og fjærelugt fra strande!
Fra fjærne hav drev alger ind,
jeg stod og saa dem lande. . . .

Ak, alle vindes dufte,
jeg kender dem igen fra før.
Og søndenvindens farve
er i dag som gylden hør!

Sommer.

Blide dage vandrer
henover mit livs horisont.
I den blaa og bløde havvind
er det onde mindre ondt.

Naar gusen langsomt letter
før dag og driver mod sør,
i hjærnens rum en smerte
forløses mildt og dør.

De lange pust af længsel,
der kommer med vindenes træk,
gør sjælen træt og rolig
og bærer tankerne væk. . .

Stilhed.

For stedse rummets stilhed
har standset vindenes spand.
Havets speil er forstenet,
og stivnet søernes brand.

Baaernes rygge bærer
som altid dybets tang.
Timen er øde og evig,
en tid har endt sin gang.

En blaasort nat slaar over
dagens urolige strand.
Mit hjærte er slukket og stille
som det dunkle og tidløse vand.

Alf Ingebrekt.

Frugtutstillingen i Kristiania 1909.

Trods den mindre straalende sommer saa man pen og velstelt frugt fra de fleste kanter av landet. Der er ikke tvil om at slike aarlige frugtstevner vil faa sin store betydning. Producenterne vil lære ved at sammenligne. Og saa kommer kappestriden som ogsaa vil føre til at der lægges øket kraft og omhu i arbeidet, baade hvad *dyrkning* og *pakning* angaar.

Av særlig interesse for *Nylændes læsere* vil det være at der er kvindelige utstillere. Men mange flere *burde* der være. Her er et stort felt for kvinderne. Hvor mangen plet kan ikke »lægges ind til ager« — hvor mangen »provins til landet lægges« ogsaa gjennem kvindernes rydning av jordflekkerne.

Fra Danmark skriver man til os:

Her har vi havt begivenhedsrige dage. Med det nye radikale ministerium har vi bedre utsigter end nogensinde til kvindevalgret — om det sidder længe nok.

Abonner

paa

Nylænde

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Viktoria Terrasse II. Nylænde **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys

kr. 4.70 udlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de oktober 1909.

Ianl. Stortingsvalgene. (re l.) — Frøken Anna Rogstad. — Litt om Peter Jonas Collett og Camilla Collett ved Lilly Heber. — Kvindelige skolebestyrer. (X.) — Arbeidsstuerne for barn. (Randi Blehr.) — Sommer i skjærene. Fjorden. Sommer. Stilhed. Alf Ingebrekt. — Frugtutstillingen i Kristiania 1909. — Notiser. — Tillægsblad.

UDGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Boktrykkeriet „Minerva". Kristiania.

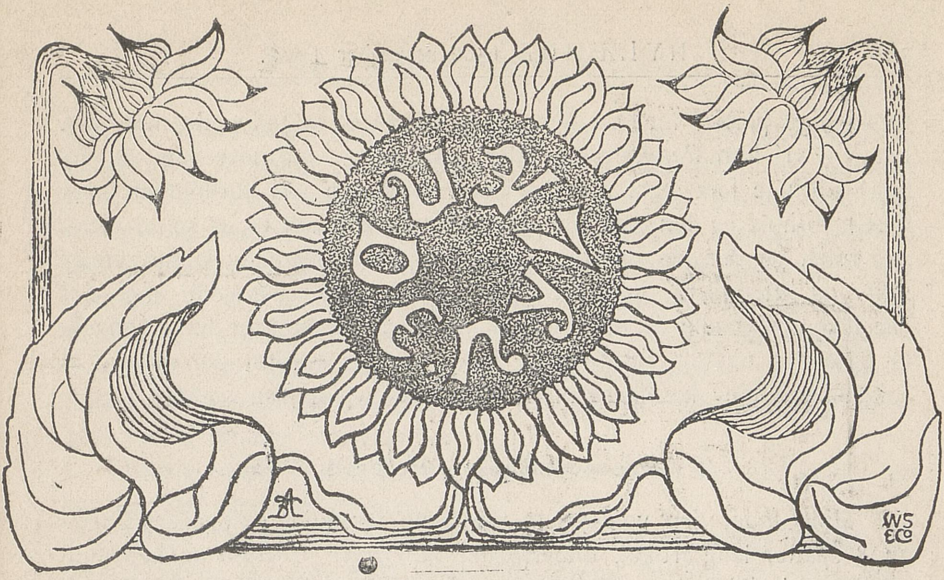

23de aarg. TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 15. november 1909. No. 22

Efter valgene.

Enmandskredse. Omvalg.

Utfaldet av valgene kjender man forlænge siden herhjemme, Men mange i utlandet venter oplysninger gjennem Nylænde, og vi hitsætter det derfor her: 63 høire og frisindede, 48 venstre, 1 uavhængig*) og 11 socialister. De forenede partier har derved flertal og vil danne den nye regjering.

Vi uttalte i en tidligere artikel at om vi end antagelig ikke kunde faa almindelig politisk stemmeret, kunde vi vistnok paaregne kommunal. Efter utfaldet ser vi imidlertid at ogsaa dette er tvilsomt, de seirende partier vet man har ikke saken paa sit program.

Men der maa strax arbeides for det. Vi maa henvende os til representanterne. Fik vi bare en 4, 5 av de forenede partier til at gaa med paa det, kan reformen gjennemføres. Vil ikke *nu* stemmeretsforeningerne træ frem. Det hadde jo været virkningsfuldere forut for og under valgene — men ogsaa efter valgene kan det gjøre nytte.

Enmandskredssystemet, som de nye vælgere nu har faat se paa nært hold, er efter vor mening ikke tiltalende. Og vi har mange av

*) Der er dem som regner to uavhængige og 47 venstre, andre regner 49 venstre. Atter andre regner 2 uavhængige av de 63 opførte h. f.

forskjellige partier med os her. Der er meget at indvende mot det, her vil vi kun fremhæve, at det maa virke indsnevrende og let kunne bringe folk frem som har for smaat syn paa forholdene. De lokale forhold og den personlige paavirkning kommer til at spille altfor stor rolle, og der blir ikke gjenklang nok for de store og landsgavnlige saker og interesser. Reformen direkte valg er av det gode, men det var ikke nødvendig at indføre enmandskredssystemet for det. Omvalg er ogsaa en uheldig institution. Disse var for en stor del skyld i at valgkampen blev hæsligere efter hvert som avgjørelsen nærmet sig.

Presseorganer. Polemik.

Midt under den voldsomste valgkamp fandt jeg i »Verdens Gang« en 8 spalter lang artikel, undertegnet *Margrete Vullum* og henvendt til mig. Artiklen var paagaaende og utfordrende, men alvorlig og, i motsætning til andre artikler til min adresse i samme organ, holdt i en tone saa man kunde værdige den svar.

Mange har bebreidet mig at jeg ikke har villet svare paa den. Men jeg *har* svaret i »Norske Intelligenssedler« for 8de november. Jeg sendte først svaret til »Verdens Gang« og bad det optat strax. Det var ikke halvparten saa langt som angrepet. Men det var ikke velkomment der. Man hadde ikke plads for tiden. Jeg forstod at artiklen skulde hvile til valgkampen var over, eller kanske aldrig se lyset i det noble organ.

Jeg var taknemlig for at finde plads i »Norske Intelligenssedler«, men svaret kommer jo derved ikke til det samme publikum som har læst angrepet. Jeg kan ikke staa mig paa at tilhængere av kvindesaken skal tro jeg ikke har mottat utfordringen. Av »Nylændes« læsere er der antagelig adskillige som læser enten »Norske Intelligenssedler« eller »Verdens Gang«, de færreste læser vel begge blade. Jeg vil derfor her opta lidt av angrepet og lidt av svaret; jeg holder mig utelukkende til hvad der angaar kvindesaken.

Fru *Vullum* uttaler herom:

»Jeg vilde ønske De kunde føle, hvilken skam for kvinder jeg synes det er, at de opfordres til, uten hensyn til hvad det gjælder for landet, at stemme bare for kvindestemmeret, og jeg gad vite om der ikke er mange der føler det samme. Skulde *det* bli pendentet til den skjønne dag den 13. august, da de mellem 2 og 300,000 kvinder av frit tiltak bragte fædrelandet sin stemme! Enten maa det den-

gang ha været noget langt mindre end det syntes, eller ogsaa er kvinderne siden dengang paa ubegribelig vis blit forandret. Jeg vet godt, maa De tro, hvor mange forkjerte forhold der kan opstsaa ved den nuværende stemmeret. Skjønt hustruens stemmeret saasnart familien betaler skatten er den soleklareste erkjendelse av hendes andel i fortjenesten, er det selvfølgelig uhyggeligt at mandens forsømmelse kan berøve hende den, men hvad veier den uret mot den uret der gjøres kvinderne i sin helhet ved at selve deres forkjæmpere og talsmænd sætter dem *under* den almindelige fordring til alle borgere, at de skal vareta landets interesse.

Aldrig hadde jeg tænkt mig muligheten av at kvinder kunde bli sat saa lavt som her er sket!

Skjønt De har bak Dem Deres store noble og modige arbeide for kvinderne og jeg ikke stort andet, end at jeg holder av dette land, maa De ta mot denne protest. Om vi ikke hadde det i os selv, at det er vor ret og vor ære at gavne landet, saa vilde De ha vakt den følelse hos os. Jeg vender derfor rolig Deres eget arbeide mot Dem, selv om De i dette øieblik synes at ha glemt det; og taler derfor *nu* om landet.« — — — —

Av min artikel tar jeg følgende utdrag som svar paa ovenstaaende:

»Gjennem «Verdens Gang» (nr. 295) sender de mig et aapent brev, en meget lang protest, der former sig som et helt anklageskrift imot mig i anledning min optræden under valgene. De synes at finde min virksomhed hitintil udmerket, men fordi jeg fortsætter den efter samme linje, naar det gjælder aktuel politik — utnævner De mig med en gang til folkefiende. — — — —

Fra 1885 av har den post stemmeret for kvinder efter samme regler som for mænd staat i spidsen paa vort eget praktiske program. Under det merke har vi tilkjæmpet os seir paa seir, hvad vi nu hadde utsigt til, var endelig engang at vinde vor *ret.* Og saa trodde de om mig, at jeg nu skulde gjemme bort det merke — kanske gjøre høire om og flygte fra stillingen?

Deres forbauselse og vrede ved at erfare, at jeg fremdeles peker paa merket, tyder paa, at De har forutsat en slik troløshed hos mig. — Jeg vilde anse det som en stor personlig fornærmelse, hvis ikke hvad De forøvrig utvikler viser, at grunden til det hele maa søkes i Deres eiendommelige syn paa kvindesaken og dens betydning.

De opfatter tydeligvis den store menneskesak som en liten særinteresse, som, naar den er iveien, kan puttes bort i et hjørne — et

kjønsproblem kanske, som ikke har noget med alvorlig politik at gjøre? Jeg har fundet en lignende opfatning, eller mangel paa opfatning, hos flere av det faatal av norske, svenske og danske kvinder, som selv hadde levende politiske interesser, før kvindesaken kom og vandt terræn i de nordiske lande. De synes den kom iveien, der skulde et helt nyt syn paa tingene til, for at man kunde gi den sin rette plads.

At De ikke har git den sin rette plads, fremgaar med stor tydelighed av hvad De sier, og de uttryk De bruker. Hør her: forkjæmperne sætter dem (kvinderne) «*under**) den almindelige fordring til alle borgere, at de skal vareta landets interesser» — det er «en skam» — kvinderne er «sat lavt» — det er «vor ret og vor ære at gavne landet« o. s. v.

Ja, her har vi det med rene ord: kvindesaken har ikke noget med landet at gjøre. Man kan ikke sætte tidens største demokratiske reform almindelig stemmeret, folkestyrets gjennemførelse, i spidsen og samtidig vareta landets interesse, man kan ikke andet end skade landet ved at søke at kjæmpe frem kvindernes sak gjennem politiske valg.

Jeg synes dog at huske, at De, fru Vullum, selv engang var høit interesseret for stemmerettens almindeliggjørelse. De fandt det bakvendt at den var begrænset, De ivret for den, men sørget vist ikke for i forveien (hvad De nu bebreider mig, jeg ikke har gjort) at faa instrueret alle de nye stemmeberettigede paa slik vis, at ikke socialismen kom til at vinde paa det. Vi har faat vidnesbyrd om at den vandt paa det. De syntes det hastet svært med reformen. Jeg tror De engang syntes det var en livssak for nationen. De fandt ihvertfald ikke det var en skam at søke reformen gjennemført andre partier tiltrods. De vilde vist heller fundet det skammelig, om nogen hadde antydet det var landsforrædersk handlet av Dem. — Nu er det kvinderne det gjælder, — bare kvinderne ja. Men kunde De, trods Deres manglende følelse for kvindernes ret, ikke allikevel gjøre et litet tankeexperiment. Der skal ikke saa svær fantasi til. Forsøke at tænke Dem, hvorledes de maa ha det, som nu er likesaa, om ikke mer, begeistret for menneskestemmeret som De engang var det for mandsstemmeret, forsøke at forstaa mine forklaringer, naar jeg sier: Mange norske mænd og kvinder ser denne sak som den største. Vi kan ikke, saa store opgaver vi har for os i landet, bygge paa et saa skjævt og daarlig grundlag som det der nu er. En liten nation som vor har ikke raad til

*) Uthævet af M. V.

længer at utsætte med den reform; vi maa ha hver eneste selvhjulpen borger med i det fælles arbeide. Den politiske opdragelse tar tid, ingen kan faa den, før de faar rettighederne. Hver god og stor reform i landet har været søkt stanset ved skræmsler, vi bryr os ikke om dem. Om det til en begyndelse vil skade vort eget parti — der pleier følge reaktion i hælene paa stemmeretsutvidelser — det faar ikke hjælpe, naar det gjælder en stor retfærdighedshandling. Vi vet det vil bli til landets gavn.

Og til landets ære. Ja, der er ære ved at gi sterke og retfærdige love, som kan være andre lande til exempel. — De siger jeg skal ha brugt ordet skam; det har jeg, men ikke i den forbindelse, De mener, — jeg skal gjerne staa til skrifte om hvorledes jeg brukte det.

Jeg har fortalt om, at det vækker beundring for vort land ute i verden, naar der meldes: Norge er den første suveræne stat, som har git kvinder politisk stemmeret; og hvor der igjen falder skuffelse, naar man oplyser om: vi har den ikke paa samme vilkaar som mænd, de har almindelig stemmeret, og vi har den paa skattefundament. Saa er det jo bare halvveis, saa er det ikke retfærdig! Men naar jeg saa — i utlandet — har meldt: Nu er der fremsat forslag av vor regjering om almindelig kvindestemmeret, flere partier har tat saken op paa programmet, vi kan ha haap om snart at faa den — da blir der jubel omkring Norges navn.

I den anledning er det jeg har sagt i mine foredrag: For en *skam*, om vi nu skulde stanse paa halvveien, saa Norges flag blir tat bort fra hæderspladsen! Det varer ikke længe, saa hører vi det bud klinge utover verden: første suveræne stat, som har vist kvinder retfærdighed og gjennemført folkestyret! — og et flag blir plantet fast for al tid. Blir det Norges? Det trodde jeg, men nei, det blir det nok ikke.« — — — —

Gina Krog,

Alvilde Prydz: *I Ulvedalen.* Gyldendalske bokhandel. Nordisk forlag.

Kristofer Janson: *Hjørdis.* Gyldendalske bokhandel. Nordisk forlag.

Karin Michaëlis: *Tro som Guld,* fortælling. Gyldendalske bokhandel. Nordisk forlag.

Mabel Collins: Roman *Diciplin.* Oversat af *Eva Blytt.*

Dr. Alice Salomon.

Paa den lange tur gjennem Canada til *Stillehavskysten*, som de delegerede og andre foretog, henved 100 i følge, efter Torontokongressen, var det to tyske damer, som avvexlende representerte det internationale kvinderaad ved alle høitideligere anledninger. Den ene var fru *Marie Stritt*, som hadde været 1ste vicepresident, indtil hun fratraadte i Toronto, den anden var raadets nye korresponderende sekretær dr. *Alice Salomon.*

Begge løste sin ikke saa litet vanskelige opgave paa en meget anerkjendelsesværdig maate, de var værdige og tiltalende representanter. Nylænde har tidligere fortalt om fru Stritt og bragt hendes billed, idag bringer vi dr. Alice Salomons billed og endel oplysninger om hendes liv, som hun har været elskværdig nok at sende os.

Som min store opgave, sier hun, ser jeg det at vinde den kvindelige ungdom for kvindesakens tanker. Selv blev jeg som ganske ung pike vundet for kvindesaken, og offentlige interesser i det hele, gjennem en forening for socialt hjælpearbeide, en forening som søgte at anspore de mere velstil-

lede unge piker til at opta sine sociale pligter. Og siden denne forening blev stiftet for 17 aar siden, har jeg deltat i socialt arbeide, først i omsorg for fattige barn, hvis mødre er ute paa arbeide, saa gjennem mange aar i den store fattigpleieforening, og endelig har jeg været med at stifte det første arbeiderskehjem i Berlin, som har det formaal at gi fabrikpikerne anledning til en ædlere form for selskapelighet, til høiere dannelse og renere glæder. Ogsaa ved stiftelsen av en lignende klub for arbeidende kvinder av de høiere klasser har jeg været med, og man har git mig fremtrædende stillinger der.

I denne Berlinerkvindeklub av 1900 staar jeg endnu som formand, og jeg er viceformand i selskapet til oprettelse av arbeiderskehjem — en forening, som har faat stiftet 3 saadanne hjem i Berlin, og som underholder en ferieanstalt for fabrikarbeidersker. Men i aarenes løp er mine plikter mer og mer gaat over fra eget praktisk socialt arbeide til paavirkning av andre til at opta arbeide paa dette omraade. Siden *Jeanette Schwerins* død for 10 aar siden er jeg formand for foreningen for socialt hjælpearbeide, — en forening hovedsakelig for unge piker, som teoretisk blir ansporet til socialt hjælpearbeide ved forelæsninger og møter, og som gjennem mig bringes i praktisk arbeide ved Berlins filantropiske institutioner, alt efter forskjellig lyst og evne. I denne forening har jeg lagt mit største arbeide. Alle som har været med paa Berlinkongressen 1904, vil huske den store skare av unge piker som i oplysningskontoret, ved møterne og i selskaperne og ved andre leiligheter søgte at gjøre sig nyttige; den store iver og interesse de la i dette arbeide skrev sig fra at de som medlemmer av denne forening var vundet for kvindebevægelsens ideer; og derfor satte sin glæde i at kunne tjene den store sak. Ved de impulser som er utgaat fra denne forening er ogsaa den sociale kvindeskole fremstaat, som blev grundet i aaret 1908, med formaal at gi en fagmæssig utdannelse til socialt arbeide og især at utdanne unge piker av de velstaaende klasser paa helt systematisk vis for sine borgerpligter. Denne skole som jeg bestyrer blev aabnet med 85 elever i 2 klasser, og har tjent som forbillede for lignende bestræbelser i hele Tyskland.

Det uavbrudte arbeide med sociale spørsmaal bragte mig naturlig ind paa forfatterbanen, og paa grund av endel arbeider om sociale emner fik jeg i 30 aars alderen adgang til Berlins universitet, hvor jeg efter i 3 aar at ha studeret nationaløkonomi, historie og filosofi opnaadde doktorgraden, et maal som jeg aldrig tidligere hadde vovet at rette mine bestræbelser mot, da min hele opdragelse og utdannelse ikke syntes at kunne aapne veien for mig til en videnskapelig løpebane; og fremdeles er det ingenlunde videnskapelig forskning jeg lægger min kraft i — det er i arbeidet for kvindesaken.

I de sidste 10 aar har jeg været med i bestyrelsen for *Tyske kvinders nationalraad* som sekretær, og fra endnu længer tilbake har jeg deltat i alle dets møter. Ved foredrag som jeg har holdt i de fleste av Tysklands store og middelstore byer har jeg søgt at komme i rapport med foreninger av forskjellige retninger, og som representant for kvindebevægelsen er jeg i den sidste tid, da mændene jo er begyndt at søke vort medarbeiderskap, indvalgt i styret for nogle av vore største og betydeligste socialpolitiske organisationer, saaledes centralstyret for »Folkets vel» »Tysk forening for fattigpleie og velgjørenhet.» Av den sidste betydningsfulde organisation, som har representanter for alle kommunale institutioner og alle store velgjørenhetsforeninger, fik jeg paa en av dens kongresser i opdrag at behandle et av Tysklands mest brændende kvindespørsmaal: spørsmaalet om mødrenes beskyttelse (Mutterschutz) som hos os har ført til store kampe og sammenstød, idet nogle ved dette ord kun mener praktiske foranstaltninger og forbedring av lovene i forskjellige retninger, mens andre dermed mener en principiel berettigelse til større frihet paa det kjønslige omraade. Ved siden av disse fremstillinger, som jeg har utgit i bokform under titel «*Muttershutz und Mutterchaftsversicherung*» har jeg i de sidste aar ogsaa utgit et skrift om aarsaken til den forskjellige lønning av mænds og kvinders arbeide og en lærebok i statshusholdning bestemt for høiere pikeskoler — samt en række foredrag som jeg har holdt for kvindelig ungdom. Det er hvad jeg først og sidst vil ofre mit arbeide til, at faa ungdommen interesseret for at opfylde de borgerplikter som den ældre slegt av kvinder har kjæmpet for at faa Ti først naar den opvoxende slegt optar hvad vi har arbeidet for, først naar de tror paa kvinders mission i det offentlige liv, kan vor kamp og vort arbeide ha utsikt til at faa varige følger.

Og fordi jeg har oplevet og følt hvad det betyr at la de bedste kræfter av et med idealer fyldt ungt liv ubenyttet, idet der dengang ikke stod noget virkefelt aapent for en, — vil jeg søke at bringe de yngre nærmere den lykke at leve sit liv gagnrigt og tro mot de store plikter, en lykke som faldt mig i skjødet ved at Foreningen for socialt hjælpearbeide fik tak i mig.

»Hvorfor søgte jeg veien saa længselsfuldt, naar det ikke var for at vise veien til andre?» — Det er fra den tid av blit mit motto.

*

Vi kan prise os lykkelige i det internationale raad at vi har frk Salomon til korresponderende sekretær. Det er en vanskelig post at faa fyldt, baade fordi der er faa som *vil* paata sig et saa omfattende arbeide der kræver stor offervillighet, men ikke mindre fordi der er faa som *kan* paata sig det.

Frk. Salomon uttalte sig, da hun mottog posten, om sin ængstelse ved at gjøre det, og om sin følelse av ikke at være dygtig nok. Det var ikke almindelige fraser, men ærlig mente ord — men likesaa litet fraser og likesaa ærlig ment var det, naar flere forsikred hende om at hun var den bedste sekretær vi kunde faa — hun var den rette kvinde paa det rette sted. —

Forut for Toronto-kongressen.

(Forts. fra nr. 19.)

Montreal. Ottawa.

Vi kom sent om aftenen frem til Montreal. Det tok tid at faa alle de reisende avleveret til sine vertsfolk eller deres stedfortrædere; og først ved midnatstide kom jeg til det sted som skulde være mit hjem for et par dage.

Midt i byen laa det, et herskapelig hus i en parkliggnende have, med store trær og plæner og skinnende blomster og drivhuse og smaa fontæner.

Her fik jeg det stilleste, herligste værelse med tilstødende baderum til min raadighet. Den som var gla var jeg. Har en reist nat og dag med støv fykende ind i kupeerne, tørster en efter bad, og har en forsømte plikter at drages med i sin samvittighet, hungrer en efter ro. Dagen efter ankomsten var alt det første møte i raadet, styremøtet *(Executive)*, for os formænd — det var en alvorlig paamindelse. Beretningen fra N. K. N. var endnu ikke blit til, saamange dage blev det ikke til den skulde foredrages, for derefter at avleveres paa nogenlunde ulastelig engelsk til trykning.. Og nu laa der fuldt av indbydelser til selskabelighet og utflugter.

Jeg maatte ta en sterk beslutning og strax sløife noget av det; — andre delegerede som var med paa alt, kan derfor fortælle mer om Montreal end jeg kan, skjønt, naar jeg tænker mig om, er det ikke saa litet jeg har set enda av Canadas største by, den livlige handelsstad, med sine parker og kirker og sine smukke interiører, sine klosterlige opdragelsesanstalter og helt moderne høiskoler. Katolicisme og protestantisme, fransk og engelsk i venskabelig forening, — for en overfladisk tilskuer saa det idetmindste saa ut.

Men havnen fik jeg bare se i det fjerne — og den skulde jeg

netop set, sa vor konsul hr. Jacobsen, saa mange norske flag som der ser en ikke til hverdags hjemme.

Ved avskedsfesten, som holdtes i Montreals store kunst- industri- og husflidsforening, talte, foruten Lady Aberdeen og byens autoriteter, ogsaa den norske konsul paa skandinavernes vegne. Han fortalte om at de fleste norske, svenske, danske settlere hadde fundet et godt hjem i Canada — det var fordi kvinderne hadde været med dem fra første stund av. Hr. Jacobsen fik dette listelig bragt over til den fremskredne stilling kvinderne har i de nordiske land og den sidste stemmeretsutvidelse i Norge. Talen gjorde stor lykke hos kongressens damer.

I Montreal var flere av vore norske delegerede stødt til, frk. Amalia Hansen og frøken Schnelle fra Bergen, fru Drewsen fra New York, og her ved festen fortalte de om hvilken henrivende utflugt de hele dagen hadde været med paa, mens jeg hadde været flittig, de hadde reist i baater nedover elvestrykene — men om det var St. Lawrence eller Ottawaelven skal jeg ikke kunne si, mine geografiske kundskaper har ikke rigtig kunnet holde trit med utviklingen — det sikre er, de hadde hat det høist interessant, saa jeg kunde nok angre.

Men jeg følte ingen anger. Min samvittighet var blit fri en byrde, og saa hadde jeg været hjemme. Og der hjemme var det skjønt, og menneskene var det bedste av alt.

Canadiere av skotsk æt, formuende folk, som ofred sine penge paa den stilfærdigste maate til alt det som godt er, hjertegode, med den fineste takt, literært og kunstnerisk begavede mennesker med den mest utsøkte smak, og med et væsen som fortryller. Der var en ung pike i besøk, en niece, som kom østenfra. Da jeg traf hende, gik det med engang op for mig hvad jeg hadde savnet hos de amerikanske unge piker jeg hadde mødt. Jeg hadde været sammen med en hel del av dem. Beundre dem maatte jeg jo — smukke, intelligente forekommende som de var. Men jeg tok mig i at tænke paa vore bakfischer og sammenligne, ja de staar tilbake for dem i mangt, men mange av dem har noget — skal jeg kalde det natur eller poesi, eller la os bare kalde det *noget*, noget som kanske kan bli baade til godt og ondt, men som er forfriskende at møte, fordi det er ungt; de er likesom ikke voxne fra begyndelsen av, som de amerikanske unge damer ofte gjør indtryk av at ha været.

Men her traf jeg en som var ung og hadde seilet sin egen baat

og færdes omkring med brødre og venner i »Blue Nose« landet, med en holdning og en reisning, en freidighet som det lyste av — minded om vore bedste exemplarer av rasen, men var elegantere og virked mer harmonisk. Det var hun som to sig av mig, naar jeg var ute, og det gjorde ikke færderne kjedeligere.

Men nu skulde jeg reise og ikke se dem igjen mer i livet kanske. Den underlige saare følelse, som siden gang paa gang blandet sig med glæden under de lysende dage, kom over mig — herregud hvor livet, er dybt og rigt, og saa skal en ikke faa staa stille og øse av de rene kilder — saa skal en saa fort forlate det altsammen! — —

Men hvad jeg sa var dette: «og jeg som skal reise fra dere og rent har glemt min amulet, jeg misted den paa turen til Quebec og konduktøren sa jeg skulde spørge efter den i Montreal, nu skal vi til en anden station.» — Den amuletten skaffed jeg mig i Italien ifjor. Jeg saa at mange syntes en slik, helst i form av et kroket horn, var go at ha, de hængte den under vinvognene sine og mangesteds ellers. Se det vil jeg ogsaa skaffe mig, tænkte jeg, for jeg er ikke saa langt fra at tro paa det onde øie — der er saa mange slags øine nemlig; — i Neapel kjøpte jeg saa et lidet horn av koral med en løkke i, og det stak jeg fast ved hjælp av et smykke fra Trondhjem, et domkirke troldfjæs, det tilsammen maatte da hjælpe. Og jeg indbildte mig det hjalp — at ondt blev til ingenting Jeg var ræd for at miste det, og syntes det var bra at ha med paa turen· de onde øinene kan jo være baade her og der.

»Ja hvorledes skal det nu gaa — jeg har mistet min amulet?«

»Den behøves slet ikke, for nu er De i et godt land — *a good country* — De faar lykken med Dem.»

Og det gik i opfyldelse, og nu tror jeg paa noget som virker vidunderligere end amuletten. Av alt det gode og kjærlige og lysende som møter en, væves en klædning, en rustning som beskytter, Har en skullet slaas, saa har en jo ofte tat paa sig rustning for at staa sig, men den er ofte saa haard og tung at den skader huden — og tar en den saa av, saa gud hjælpe en; saa kan det onde gjøre værre skade end før. Men se denne jeg mener, den er myk og bløt og den føier sig efter — ja det er som den er den rene lækedom at ha den paa — og jeg kan ikke forklare det anderledes, end at det er den som beskytter, naar det værste og hadefuldeste slet ikke kan saare en og ikke naa en.

Saa reiste vi videre i det gode land. Vi skulde til hovedstaden.

Vi betalte billet efter vanlig pris, men toget skulde staa og vente paa os i Ottawa for at føre os videre til Toronto. Dette var min første erfaring med Pullmanvogne — og jeg faar strax si, det var en skuffelse. Jeg hadde set saamange lokkende billeder av dem, men virkeligheten naadde ikke op.

Vistnok kan de i og for sig være beundringsværdige, det var en ren fornøielse at se de svarte opvarterne ordne dem for natten — saa praktisk grep alt ind i hinanden at ikke det ringeste rum spildtes. De er ogsaa i og for sig bekvemme nok, naar en først er kommet til ro og tæpperne er vel trukket for — ganske anderledes brede og rummelige og gode end køierne paa de europæiske jernbaner — men det hele fællesarrangement er ikke tiltalende. En lang vogn med som regel 6 pladse paa hver side, køierne i to etager altsaa 24 køier. Ingen særskilte dame- eller herrevogner. Dette er at drive fællesopdragelse vel vidt. Ja saamænd kan man si opdragelse — der skal megen opdragelse til at kunne beherske sig, naar man skal stige ind og ut av køien aften og morgen. Det er et kunststykke at klæ sig, sætter en sig ret, dunker en hodet mot overkøien, sætter en føtterne ut paa gulvet, resikerer en at de blir traadt under føtter av de mange forbifarende, og ikke maa en skrike eller bære sig, hvad vilde man paa den gallei!

Komiske scener hørte jeg berette om — hvorledes en dame i en overkøie hadde sat føtterne i hodet paa en herre som netop bøiet sig ut av en underkøie, hun blev gla og trodde det var et trin paa en trap. Lar en noget av sin bagage komme endog det mindste utenfor sit raaderum, resikerer en ikke at se den igjen, idetmindste ikke paa længe.

Og like bli maa en være. Aa jo da, det er nok opdragelse.

Men da vi kom frem om morgenen, var alle sorger glemt, en dame kom imot os: Velkommen, velkommen, i 5 aar har vi ventet paa dere. Det var formanden for Ottawas kvinderaad. Saa kom Mrs. *Villard* og en amerikansk dame jeg var blit venner med ifjor i Genf — »kom med os saa fort De kan,« vi sat os op i en automobil, og avsted føk vi. Jeg trodde først det bare var mig som blev bortført paa den maate, men det var: hver tar sin, saa tar jeg min! Da jeg vendte mig, saa jeg et helt tog av automobiler komme susende med mit reisefølge i. Vi hadde en privat automobil, »vi kan være tryg, vi som har Ottawa's bedste chauffeur, han har netop tat prisen.«

Den unge herre smilte gla over anerkjendelsen. Der var nok et reglement om hvor hurtig en skulde kjøre, men idag sov alle love. Det gik rasende. Men hvad kan det nytte at ha den bedste chauffeur, naar en om et hjørne netop møter den daarligste chauffeur, som manøvrerer bakvendt. Se saa, tænkte jeg — nu gaar det i knas! men næste øieblik befandtes vi at være langt ind paa en plæn i et blomsterbed. »Vær bare ikke ræd, sa den unge herre — en slik kloss, træffer vi ikke to gange.« Og vi kom ogsaa velbeholdne frem til *The experimental farm*, en interessant institution: et stykke jord som er sat til raadighet, hvor en dyrker som experiment alle de urter og planter alle de trær som en haaper kan finde et hjem i Canada.

Her fik vi lunch i telter — saa samled vi os paa en svær plæn og fik talerne.

Der var landbruks- og andre ministere, som talte uklanderlig, men mairen av Ottawa gjorde mest indtryk. En topmaalt Bjerkebæk vilde vi sagt herhjemme. Han gav uttryk for sin patriotisme paa en stornaiv maate, men svært tiltalende var det nu, syntes mange med mig. Det er ikke saa længe siden Canada er vaagnet til bevidsthet som nation, — det har været et stykke England, og nu er det — sig selv. De vaagner op folk og ser landets store muligheter, og de maa meddele sin glæde. Lojale bevars, de synger *God save the King* sent og tidlig — men ogsaa „*The Maple leaf*“ (»Lønnebladet — lønnen er nationaltræet,) og saa synger de „*Oh Canada!*“ Jeg traf ogsaa folk som sa, vi vil ha selvstyre helt ut, men de fleste sa, vi føler ingen baand som vi har det nu. Den nationale bevidsthet voxer i hvertfald for hver dag som gaar, og her var vi i kjernen av landet, i residentsstaden — skulde saa ikke mairen prise sig lykkelig at han var født som borger av det mest »begunstigede land« under solen, som omfatter saa megen skjønhet. Og at han ikke bare var patriot ialmindelighet, men bypatriot i særdeleshet kunde vi ogsaa klart forstaa.

»Vi vil, sa han, «at hvor I nu end reiser i landet, saa skal dagen i Ottawa staa som den bedste, græsset her skinne lysere, solen straaler klarere i eders minde, end paa noget andet sted.« Og han talte sandt — sa mer end en av de delegerede som jeg mødte efter alt var over. — Saa fyke videre og stanse ved Ottawas stolthet: regjerings- og parlamentsbygningerne, som troner i al sin herlighet paa *Parlament Hill*, hvorfra en kan se utover hele byen, skal ha

kostet 5 millioner £, var ikke bare storartet, men smuk. I parlamentsbygningerne er, i et ottekantet rum som gaar op gjennem etagerne, et yderst værdifuldt bibliothek paa 300,000 bind. Vi maatte skrive vore navne før vi gik videre ind i stortingssalen. Her, sa en av herrerne som viste om, her sitter regjeringens parti og her oppositionen. Regjeringen som har beholdt tøilerne rolig valg efter valg er liberal. Hvem er regjeringens chef? Sir *Laurier*, svarte man. Men hvor sitter socialisterne? fins ingen, eller agrarer? fins heller ikke. Canada er et svært land; for de bare 6 à 7 millioner mennesker som bor der er der uhyre god plads og meget at spise. De er ikke plaget med problemer. Kanske det var derfor alle var saa snille. Men engang imellem tok jeg mig allikevel i at tænke: det er nu ikke saa frit at de livsproblemerne sætter tanker i fart og følelser i glød i vore stakkers fattige problemredne lande i Europa. Forresten — i Montreal er fattig- og arbeidsløshetsspørsmaalet adskillig oppe i aarets løp — flere av vore landsmænd f. ex. skal gaa ledige paa torvet. Men velgjørenheten er stor, saa det løses foreløbig ad den vei.

Da automobilerne stanset næste gang efter en tur i omegnen, var det ved *Rideau Hall*, hvor generalguvernøren residerer. Der var *garden party*. Vi gik ind i bygningen, det var helt hjemlig at komme ind i forhallen hvor en mængde ski var opstillet, men de er ikke rigtig paa façon som vore, kortere og bredere. Saa efter at ha ordnet vor frisure efter den vilde fart, gik vi ut; paa plænen i parken stod den forrige generalguvernørs frue, vor president Lady Aberdeen, og den nuværendes frue Lady Grey paa et tæppe, sammen med sine fornemme opvartende kavallerer, og hilste taalmodig paa os alle efter som vi kom.

Det var av interesse for os halvandet hundrede delegerede endelig at træffes paa et terræn, hvor vi kunde komme i samtale med hinanden, uten at avbrytes av taler, og humøret kom snart op. Jeg har været i en mængde *gardenparties* i mit liv, og jeg har fundet dem mere eller mindre tiltalende, men om jeg har likt dem aldrig saa godt, saa har jeg vogtet mig vel for at beskrive dem. Slike beskrivelser er nemlig noget av den kjedeligste læsning i verden — synes jeg. Men skulde jeg nogensinde faa lyst at male op — saa blev det her. Arrangementet var ypperlig, praktisk og smakfuldt, og det var en sjelden skjønhet og elskværdighet over Ottawas elite som den her viste sig — baade de unge og de ældre damer og herrer

var yderst tiltalende i sin forekommenhet, som har et hjerteligere og mindre konventionelt præg i dette land end i moderlandet. Og flere interessante og distingverede typer! Der er en gammel herre — bevars for en elegant diplomatskikkelse — — — — her kunde vore skuespillere gjøre studier — jeg syntes nemlig han var *næsten* lidt *for* graciøs og stilfuld til at gaa paa plænen — jeg satte ham strax ind paa brædderne. Paa mit spørsmaal svarte man, det er Sir Laurier, premieministeren, franskmand, katolik, en sjelden begavet mand, ogsaa smidig diplomat, som har løst forviklingerne, eftersom de er kommet; ved næste valg spaar flere regjeringens fald, men han blir vist staaende, han staar ikke tilbake for Roosevelt som taler — sa hans beundrere.

Vi drog videre, vi skulde se en stor filantropisk kvindeforening, nu var vi trætte vi reisende, men ved souperen livnet jeg op igjen — jeg var bænket ved suffragisternes bord — vi spurgte og vi svarte. Ja nu faar de rigtig snakke stemmeret for os i Toronto, sa man. Her i Canada er vi ikke kommet langt, men mange av os staar rede. — — Saa endelig de nu længselsfuldt imøtesete »Pullmaner« i vort træn, som stod og vented. Vore sorte tjenere hadde redt godt op for os, og vi sov os rolig frem til Torontos plikter og fester.

G. K.

Bøker.

Hjalmar Søderberg. Doktor Glas. Oversat af Paul Damkier. Gyldendalske boghandel. Nordisk forlag. 1909.

Hjalmar Søderberg har her leveret et rammende billede av den moderne materialisme:

Religionen er for utviklede mennesker et tilbakelagt stadium. De altruistiske kræfter reduceres in absurdum.

»Der findes ingen glæde og ingen sorg og intet liv uten gjennem legemet.»

Konsekvenserne av denne livsanskuelse trækker Søderberg med logisk nødvendighet:

«Ikke gjætte gaader! Ikke spørge! Ikke tænke! . . . Det er maaske ikke meningen at man skal forstaa livet. . . . . Første bud: Du skal ikke forstaa formeget. Men den, der forstaar det bud, han — har allerede forstaaet formeget . . . . Det svimler, det gaar i ring for mig. Fra mørke til mørke.»

Paa bakgrund av dette mørke skildres saa med mesterskap en gripende, uhyggelig historie, hvor problemer sættes under debat, som fremtiden før eller senere vil maatte ta under behandling.

Dog kan man ikke værge sig for den tanke, at de delvis er opstaat med selve den materialistiske retning og vil forsvinde med den.

Men disse spørsmaal er behandlet med en gjennemtrængende intelligens og en finhet, som man mangengang savner hos bærerne av de mere livsdygtige aandsretninger.

L. H.

Oberst Gregersens Samlede Verker I: *Fra Norges Natur.* Illustreret av H. Gran. A/S W. C. Fabritius & Sønners forlag. 1ste hefte. Pris 75 øre.

Grace S. Fichmond: *De Unges Hjem.* H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

Hermann Kutter: *Retfærdighed.* Oversat ved Eugène Hanssen. Steenske boktrykkeri og forlag.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

Viktoria Terrasse II. **Nylænde** **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys. Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys. kr. 4.70 utlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de november 1909.

Efter valgene. Enmandskredse. Omvalg. Gina Krog. — Dr. Alice Salomon med billede. (red.) — Forut for Toronto-kongressen. Montreal. Ottawa. (G. K.) — Bøker. (L. H.) — Notiser. — Tillægsblad.

UTGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Boktrykkeriet „Minerva". Kristiania.

Nylænde

23de aarg.	TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK. KRISTIANIA 1. december 1909.	No. 23

Norske kvinders nationalraad

holder mandag 6te december møte i Grand hotels Rococosal, hvor der gis beretning om Canadakongressen.

Det er sjelden det gaar paa at N. K. N. foranstalter møter her i byen. Da forbundet omfatter det hele land, finder man ikke det er rigtig at begunstige Kristianiamedlemmerne paa den maate.

Men naar det gjælder beretninger fra det internationale raads femaarsmøter og begivenheter av lignende betydning gjør man en undtagelse og underretter da itide alle led og enkeltmedlemmer paa andre steder. Ved begge de tidligere anledninger: møtet efter Berlinkongressen 1904 og efter kongressen i Paris 1906 har der været adskillige representanter for leddene, ogsaa utenfor Kristiania tilstede.

Vi haaper 3die gang ikke blir mindre god, og at der vil samle sig mange baade her fra byen og andetsteds fra. Det blir ikke tørre beretninger bare. De deltagerede frk Amalia Hansen og frk. Fanny Schnelle i Bergen har faat istand lysbilleder fra turen, som vi faar overladt den aften, der blir musik og anden underholdning.

Der er adgang for alle: medlemmer og ikke medlemmer, mænd og kvinder. Om det øvrige se annoncen (anden side tillægsbladet.)

Til sommeren 1910 skal N. K. N. holde sit landsmøte i Stavanger. Det blir den eneste anledning til at møtes inden den begivenhet, saa vi haaper lokalet vil bli fyldt til sidste plads.

Stemmeretskravet herhjemme

har som vi oftere har oplyst om helt fra begyndelsen været stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som for mænd. Kvindestemmeretsforeningen har forsaavidt fraveget dette, som det ved siden av dette krav ogsaa er kommet frem med alternative forslag om stemmeret for kvinder i ringere utstrækning end for mænd. Men ingen av vore stemmeretsforeninger har nogensinde fordret mere for kvinderne end efter de til forskjellige tider gjældende regler for mænd.

Først paa grundlag av almindelig stemmeret for mænd er der ogsaa fordret almindelig stemmeret for kvinder.

Fra socialdemokratisk hold har der dog altid været opponeret mot »den borgerlige kvindebevægelse«, fordi den ikke fordret almindelig stemmeret for kvinder *før* det var gjennemført for mænd. Imidlertid hindret dette ikke de socialdemokratiske representanter i stortinget fra ogsaa at stemme for det forslag som gav kvinderne stemmeret paa skattefundament, ogsaa *efter* det almindelige stemmeretsprincip var knæsat ved almindelig mandsstemmeret i 1898. Vi bebreider ikke socialdemokraterne dette, tvertimot, vi er, som vi har uttalt, taknemlig mot alle som var med at gi os den gave vi fik, men vor *ret* har vi ikke faat.

Hvad vi altid har hævdet er at vi som talsmænd for kvinderne har at be om ret og retfærdighet for dem, hverken mer eller mindre. Og vi har hat den glæde at se at den store internationale kvindestemmeretsalliance har fastholdt dette standpunkt med seig utholdenhet — i erkjendelsen av at dette var kvindesaken. Kommer vi utenfor den, kommer vi de forskjellige politiske opfatninger i vold, og forskyver det grundlag hvorpaa alle kvindesaksforkjæmpere burde samles.

Men om vi end fastholder at dette bør være det uavviselige krav for os, kan vi dog forstaa, at det kan være forbundet med større vanskelighet at hævde dette krav i det ene land end i det andet, og saa urimelige kan vel gjældende bestemmelser være at man maa gaa forbi dem. Vi har med taknemlighet mottat den artikel om kvinde-

stemmeretsbevægelsen i Tyskland, som fru *Breitscheid*, en av de ivrigste kvindesaksforkjæmpere har sendt os. — Vi er sikker paa at vore læsere, hvad opfatning de end selv har, vil motta de oplysninger som fremkommer gjennem artiklen med den største interesse. —

Kvindestemmeretsbevægelsen i Tyskland.

Paa den internationale kvindestemmeretskongres i London blev det fastslaat gjennem statuterne, at bare de kvindestemmeretsorganisationer skulde kunne optas, som fordrer stemmeret for kvinder paa samme vilkaar som mændene i deres land har den.

Det tyske kvindestemmeretsforbund var med nogle andre i den minoritet som stemte mot denne del av statuterne, og deres opfatning blev motiveret av formanden dr. *Anita Augspurg*. Vi blir endnu ofte, men især av kvinder i andre land, spurgt hvorfor vi ikke fandt denne bestemmelse, som dog er baade logisk og klar — rigtig. Tillat mig at faa forklare det ganske kortelig.

I alle land hvor almindelig stemmeret er indført, er det selvindlysende, at kvinderne maa forlange at stilles like med mændene m. h. t. politiske rettigheter. Og ogsaa der hvor blot faa indskrænkninger er fastslaat kan vi forstaa, — om ikke billige — at kvinderne først ber om *sin* ret for saa sammen med mændene at kjæmpe frem like rettigheter for det hele folk. Men overalt hvor lovgivningen gir en liten del av befolkningens rettigheter med tilsidesættelse av den store masse, skulde kvinderne ikke arbeide for at faa del i denne uret, men først og fremst arbeide for at faa et retfærdig valgsystem.

I det tyske rige har mændene almindelig stemmeret, i de enkelte forbundsstater finder vi derimot de forskjelligste valglove, de mest reaktionære vistnok i Preussen og i Sachsen. Det tyske kvindestemmeretsforbund bestaar av landsforeningerne, som er selvstændige forøvrig, men slutter sig sammen om lovene i hovedorganisationen. De forlanger likesom den almindelig, direkte, hemmelig stemmeret for kvinder, gaar altsaa langt videre end til de vilkaar som er sat for mændenes stemmeret i deres eget land. For at kunne forstaa grunden til denne organisations holdning, maa man ta i nærmere øiesyn de tyske forbundsstaters valgsystem, fremforalt Preussens.

Her blir vælgerne ifølge sin skatteerlæggelse delt i tre dele, og i det man begynder med de største skatteydere, kommer de som representerer den første trediepart av skattene — i første klasse m. h. t. valgene; til dette kræves kun faa av skatteyderne, ja det hænder at det bare blir en eller to personer. Ogsaa den anden klasse dannes ofte kun av faa personer. Alle de

øvrige vælger i tredie klasse. Da disse tre klasser er delt og har at vælge det samme antal mænd, saa blir resultatet at de faa mænd av første klasse, har likesaa stor magt som de mange i tredie klasse tilsammen; og hvis første og anden klasse slutter sig sammen, saa er den tredie fuldkommen magtløs. Dertil kommer at valget er indirekte og offentlig. Det store flertal av avhængige mænd, især bestillingsmænd og jordarbeidere, kan saaledes ikke faa stemme som de vil, forsaavidt de ikke vil stemme paa konservative eller ihvertfald nationalliberale. Følgen herav er, at de konservative, og med dem reaktionen, har den store overmagt i den preussiske nationalforsamling, mens det parti som har de fleste vælgere, det socialdemokratiske, kun kan bringe det til at faa ca. 6 pladse.

Hvorledes vilde nu stillingen være, hvis kvinderne kunde vælge under det bestaaende system. De fleste av dem vilde i hvert tilfælde forstærke den tredie klasse. Ifølge de gjældende skattelove blir ved fælleseie hustruens eiendom regnet som mandens; for manden betaler skatten, og det regnes ham tilgode m. h. t. politiske rettigheter. De eneste kvindelige vælgere som da vilde kunne stemme i en av de høiere klasser er enslige kvinder, eller de formuende hustruer som lever i særeie. Den faktiske forstærkelse av tredie klasse betyr for disse ikke en forøkelse, men en formindskelse av deres politiske indflytelse; den blir kun en forøkelse av den uret som det hele folk lider under. En saadan uretfærdighet kan vi ikke gaa ind under, vi som kjæmper for ret for os selv. Med rette vilde vi tape tilliden hos de arbeidende, de i sine forskjellige fag erhvervende, kvinder, hvis vi ikke vilde hævde et retfærdig valgsystem. Og for disse kvinder er det netop vi maa arbeide, de trænger stærkest politisk magt, og til denne klasse kan vi alt nu i Tyskland regne over en trediedel av kvinderne.

Valgsystemerne i de andre forbundsstater ligner dette, nogle kan være mer, andre mindre reaktionære; hvad *vi* fordrer er den stemmeret som mændene besidder i det tyske rike, og som her har været opretholdt. Hvis vi nu vilde fordre treklasse stemmeretten, eller en anden indskrænket stemmeret, saa vilde vi ogsaa derved tilføie agitationen for almindelig mandsstemmeret i forbundsstaten et haardt slag, nu da den efter mange anstrengelser endelig har faat mere fart i sig. Vi kan ikke falde denne bevægelse i ryggen, vi maa tvertimot hjælpe den alt hvad vi kan, hvis vi skal komme vort maal: alle kvinders politiske ret og likestilling, nærmere.

Desværre kan vi ikke i en overskuelig fremtid vente noget resultat av vort arbeide. Likegyldigheten likeoverfor politiske rettigheter er i mellemlagene, i den saakaldte borgerstand, saa stor, at der endnu trænges flere aartiers arbeide og agitation for at rive — ikke bare kvinderne, men ogsaa mæn-

dene ut av sin likegyldighet. Kanske vil den fordyrelse av levnetsmidlerne som er en følge av de sidste aars finansreformer hjælpe os, idet de vil bringe folket tydelig for øie, at det er nødvendig at faa politisk indflytelse for at hindre slike love, kanske vil det gaa op for det tyske folk at det intet utretter ved passivitet og likegyldighet, at det behøver rettigheter og maa utøve rettigheter for at naa indflytelse. Da vilde finansreformen, trods alle sine slette egenskaper, dog utrette noget godt; og isaafald vilde ogsaa vi kvinder komme et godt stykke nærmere vort maal: statsborgerlig stemmeret for kvinder.

Berlin september 1909.

Tony Breitscheid.

Kvinders deltagelse i en folkeafstemning.

Som et hjemme vistnok ukjendt forbillede for de norske kvinders deltagelse i folkeafstemningen i 1905 kan nævnes, at ved folkeafstemningen i Toscana den 12te marts 1860 om tilslutning til Sardinien i en afstemning, der paa et kritisk punkt fik en afgjørende betydning for det italienske frihedsverk hændte det, ifølge en samtidig toscansk optegnelse, at »ogsaa tusender andre, der efter dekretet om afstemningen ikke havdè stemmeret, saasom unge mænd under 21 aar og *kvinder* underskrev og til regjeringen indsendte erklæringer om at de, saafremt de havde havt adgang til det, vilde have følt glæde og stolthed ved at afgive sin stemme til fordel for tilslutningen.»

Florents, september 1909. *F. B.*

Borghild Arnesen

har aapnet en utstilling av sine arbeider hos *Georges Petit* i Paris. De skjønne og interessante kunstgjenstande i drevet og ciseleret sølv og messing vækker almindelig beundring og ikke mindst hos de kunstskjønnere som hadde indfundet sig paa aapningsdagen 19de november og senere.

Norsk kvindesaksforenings oplysende foredrag paa universitetet er optat igjen. Det tok sin begyndelse med et ypperlig foredrag av advokat Einarsen om jordspørsmaalet.

Bøker.

Alexander L. Kielland Breve til hans Datter. H. Aschehoug & co. Kristiania 1909.

Endnu mer brevliteratur — sier en og anden i en tone som ikke røber bare tilfredshet, naar de hører om en ny samling. De synes paa en vis det tyder paa fattigdom, naar en i den sidste tid presser saa helt ut alt hvad der er kommet fra de avdøde forfatteres haand, ofte ting hvorom en maa tænke: se det hadde de nu ikke ønsket skulde overleve dem.

Endnu en brevsamling — og en begynder at læse, lidt kritisk kanske, og ikke er en kommet langt saa sitter en der, henrevet, fuld av beundring — og taknemlighet mot utgiveren fru Beate *Krag f. Kielland*, som overvandt sine betænkeligheter ved at ntgi brevene og derved har skjænket os alle en saa stor glæde. For jeg gad se den, som ikke paa en eller anden vis blir gla ved at læse disse brevene — skjønt de ofte er vemodige nok og ikke bare gir bud om hvad der er lyst. Det første brev er fra 29 januar 1890 og det sidste fra 26 mars 1906. »Disse helt intime breve,« sier utgiveren, »som min fader har skrevet til mig fra jeg som 14 aarig første gang reiste alene hjemmefra og lige til hans død.« Den som mottar brevene ser vi som barn, som ung pike, som gift, som mor, og det er saa langt fra at baandet mellem far og datter løsner og følelsen slappes; der kommer altid nye toner til, nye fortryllende nuancer i hans uttryk for sin hengivenhet. Jeg har lagt merke til at én ting fortæller han hende to gange med aar imellem. Det er om da det blev meldt ham, at hun var kommet til verden; det findes fortalt i et brev fra 1902 og i et fra 1906 ikke længe før hans død — om »da Maren kom faldende ned af Trappen og stak Hovedet ind med Bud, at det var en liden Pige. — Ak — jeg blev saa glad, saa glad! og hver Dag blev jeg gladere over dig og i dig og aldrig var jeg gladere i dig end idag.«

Naar en læser Kiellands bøker, sier en, se det liker jeg svært godt, det ikke saa godt; og da en læste hans »Breve«, lærte en at beundre nye karaktertræk hos ham, men en hadde ogsaa sine indvendinger her og der. Her kan en ikke skjelne ut, her er alt godt, alt menneskelig, alt fint og varmt, det er som en strøm der vælder frem, og det glitrer lys, — skjælmeri, ømhet og ynde — og uvoren munter lek indimellem alvoret.

Vi kommer ind i de mange huslige og praktiske ting og familiebegivenheter, der er, som rimelig er, mest om det, men der er ogsaa om almene og aandelige interesser og foreteelser, og da skriver han som til en jevnbyrdig.

Saa ser vi den kloke opdragers haand, dens raske kraftige grep, tiltrods for ømheten — og saa faar en glimt av al den morro de to har hat tilsammen.

Jeg hadde netop læst en hel del bøker, fantasiens fostre, fuld av eiendommelige sterke tildragelser, dype sjælegranskninger og malende skildringer — saa tok jeg fat paa brevene fra far til datter, og det gik mig saa, at alt det andet blev til ingenting, saa forelsket blev jeg i virkeligheten, i dagens liv som det glider frem. Og jeg synes den gjør en velgjerning som gir en følelsen av skjønheten i »denne velvillige syslen med livet«. og som lar en fornemme den varmebølge som ruller frem. Selv stiller Kielland altid hengivenheten, den trofaste, som det høieste, menneskekjærligheten i sindet »mens det er ungt for siden at bevare den som den eneste Varme, der holder ud i den Kulde hvoraf Livet bestaar,« — er hans vemodige ord

Men ikke for at vende sig bort — nei længe gaar ikke det heller — fra literatur og kunst. Og allermindst vilde den vi her taler om vende sig fra det som er ægte der.

Her maa jeg anføre noget der betegner hans forhold til kunst, vi kjender det fra før av hos forfatteren Kielland, hans kjærlighet til kunsten, hans selvfølelse, fornemhet, stolthet, like til familiestolthet — men her har det faat et særlig personlig uttryk: —

»Ser du, Kunst! min Pige! det er noget, som i vort Hus ikke blev saa synderligt værdsat, fordi jeg ikke forlangte det selv. Men I maa vide, det var ikke fordi jeg ikke var blandt de rette; men fordi min Blufærdighet har lunefuldt kun utviklet sig paa dette ene Punkt.

Skal nogen av mine uden Vielse træde ind i Templet, saa har Guderne straffet mig haardt. Thi jeg var af de rette, jeg var ikke ydmyg — Gud ske Lov! heller ikke beskeden — takket være mit Lange Kielland blod; men jeg gad ikke sige hvad saa mange har sagt.«

Det eiendommelig smukke forhold som belyses gir bogen et større og almenmenneskeligere værd end vi straks forstaar. Heller ikke tror jeg vi endnu fuldt kan forstaa for en hædersplads i literaturen boken vil faa. Kiellands stil utfolder sig gjennem denne mangfoldighet av smaating, og i varmen av denne inderlige følelse, i al sin smidighet, elegance og rigdom. Denne brevsamling betegner høi kultur. Vi kan med stolthet peke paa den likeoverfor lignende bøker i de store nationers literatur.

G. K.

Mine uttalelser

her i bladet ianl. Margrete Vullums artikel har »Verdens Gang« svaret paa under en opsiktvækkende overskrift. Jeg sætter pris paa dette, da bladets læsere derav faar vite at jeg har villet ha ind et svar. Det er altid noget. V. G. har talt linjerne i begge artikler og fundet ut at min var længst. Naar jeg bragte længden paa tale, var det ikke fordi jeg lægger vegt paa det. Jeg gjorde det fordi V. G. i et brev, som fulgte tilbakesendelsen av mit manuskript, anfører som en av indvendingerne mot optagelse, at artiklen vilde bli 3½ spalte Jeg husket at fru Vullums artikel bredte sig over 8 spalter. Længere regnestykke gjorde jeg ikke. Men jeg indrømmer det var meget uforsigtig av mig. Jeg burde talt linjerne og ordene og helst bokstaverne med, saa hadde vi været sikker paa det var korrekt.

Men selv det mest sandhetselskende organ kan komme til at misforstaa. Saaledes V. G. naar det fortsætter tællingen og saa trækker parallel mellem Nylænde og de politiske dagblade. Der noteres at her i bladet er fru Vullum bare citeret i 25 linjer, mens der er 85 linjer av min artikel.

Det er som man vil ha forstaat en simpel følge av at bare det som angik kvindesaken skulde frem. Hadde fru Vullums uttalelse om dette emne været flere gange saa lang som min, skulde den faat plads. Men dette blev bare behandlet i et litet avsnit, alt det andet var om politiske kampspørsmaal, som koncessionslovene o. l. Nu er der ingenting iveien for at koncessionslove o. l. kan drøftes i Nylænde, men ikke som politisk valgnummer. M. h. t. vor sak følger vi samme linje som dens forkjæmpere altid har været enig om, støter vi her paa de politiske linjer, kan vi ikke vike unna; men nogen tumleplads for partipolitiske stridigheter forøvrig har bladet ikke været og skal det ikke bli.

*

Mit svar i »Intelligenssedlerne» er derfra optat i »Bergens tidende,« og har hat tilfølge flere venlige henvendelser fra Bergen. Mulig anfører jeg noget av dette senere, det som peker paa ting av interesse for vor sak.

G. K

Ella Anker: Et aar i Rom. Cammermeyers bokhandel.

Antonie Tiberg: Ragnhild Jølsen i liv og digtning H. Aschehoug & co.

Barbra Ring: Fnugg. Aschehoug & co.

O. T. Olsen: Norske folkeeventyr og sagn J. W. Cappelens forlag.

Den norske husflidsforenings haandbok i vævning. J. W. Cappelens forlag.

„Bergensbanen."

Bergensbanen — det har været forrige uges tema. Da banen blev aapnet for drift i 1908 vakte det stor interesse og glæde paa mange kanter. Vore læsere vil saaledes erindre at fru. Randi Blehr, som Nylændes korrespondent, gav en livfuld og fængslende skildring av begivenheten her i bladet.

Men nu da alt var færdig og iorden og den officielle aapning foregik, var begeistringen endnu større. Aviserne har flommet over av text og billeder for at referere festerne og forherlige begivenheten.

Men det er det slemme med dagens ord og billeder, at de synker saa hurtig ned i fortiden. Man kræver derfor ved siden av noget som kan fastholde mindet om begivenheten længer utover. Det har vi faat i det festskrift som er utgit paa Cappelens forlag av ingeniør *Sigvard Heber*. Et rigt illustreret og elegant hefte! Vi faar læse om Bergensbanens historie, om arbeidets utførelse, om beliggenhet og omgivelser — og ikke bare om de nærmeste. Vi føres omkring til vestlandsfjordene og faar se de vakreste billeder ogsaa derfra.

Utmerket er det at man faar denne veiledning til turer i landet. Heftet utkommer nemlig i en tysk, engelsk og fransk utgave og viser saaledes vei ind i Norge. Vi anbefaler den til julesending til venner i utlandet!

Nye felter for kvindearbeide.

Et arbeide, som man skulde tro var kvinderne særlig forbeholdt, er alt hvad der hører til dame-konfektion. Det forholder sig imidlertid ikke saa. I de utenlandske stormagasiner og hos de store modister har hidtil det arbeide som bestaar i at gjøre utkast til nye moter, og til modellerne for disse, omtrent overalt og utelukkende været betroet mænd. Dette er saaledes tilfældet f. ex. hos det store firma *Herm. Gerson* i Berlin. Tysklands største etablissement i sit slags. I den avdeling af denne forretning som befatter sig med moddeltegning og billedlig fremstilling av nye motesaker, fandtes hittil kun mænd, — fuldt utdannede tegnere med kunstneriske anlæg. Fornylig er heri sket en forandring, idet en ung dame har faat plads i avdelingen. Denne dame er frøken *Inger Hammer* herfra byen. Efterat ha avlagt en prøve paa sin kunst blev hun ansat paa særdeles fordelagtige betingelser. Frøken Hammer, der kun er 18 aar gammel, havde netop forladt et se-kursus for mønsterarbeide og modeltegning ved den kvindelige industriskole. Dens lærerinde i dette tip-top moderne fag er fru Nørregaard, født Tillier, som har utdannet sig herfor i Paris og Brüssel. Det er paa dette omraade utvilsomt et rigt felt for kvindelig opfindsomhed og praktisk arbeidsevne.

Maria*)

av

Helene Bøhlau

oversat av *Olaug Preuthun.*

»Nei aldrig«, sa hun og lo. — — —

Han hadde spurgt hende, om hun ikke fandt tiden lang ved at maatte bo paa landet hele aaret.

Han er gjest og hendes fars ungdomsven. Sommerens fred ligger utbredt over den store herregaards have. — Der staar tungt belæssede frugttrær, som holder sig nærmere til jorden end de høitstammede fornemme løvtrær. Paa de bløte græsplæner hviler gjennemsigtige kolde skygger. Bærbuskene har røde lysende grene. Den lange like vei, som fører op til huset fra landeveien, er paa begge sider tæt indrammet av rabatter — med straalende blomster i alle farver. De bøier eller hæver sine traader lystig mellem hinanden i den blaa sommerluft og indhyller den bene vei i varm vellugt.

Bier og tusen andre insekter summer og surrer. Høit oppe i luften høres de pilsnare sommerbebudere at sende sine fløitetoner lik spændte gyldne strenge over himmelen.

De staar begge avsides fra veien, midt i frugthaven. Hun bøiet sig over den lille klare bæk, som glider stille gjennem græsplænen og tar op et purpurrødt æbleskal. Det laa paa bunden.

Dryppende og lysende rødt glinset det i hendes faste haand. — »Dette er Marianes verk,« sa hun henkastet.

»Hun maa strammes mere — hun, hun trækker ikke« —.

»Naar jeg gifter mig en gang, maa hun overta alt det, jeg gjør her.»

»Maria, naar begyndte De at tænke paa at gifte Dem? Dette er det første ord, jeg hører om det,« sa den alvorlige distingverte mand.

Han var en type paa den fine, lærde mand, av gammel stamme. Et svakt bygget, udadlelig klædt menneske, hos hvem bare blikket forraadte at han hørte til dem, som fører et ensidig aandsliv.

Han hadde noget i øinene, som hadde han ikke lært den kunst at se sig om, tiltrods for at han saa ut som en verdensmand. Dette gjorde at han forekom yngre, end han i virkeligheten var.

»Nei,« sa den store, blonde unge pike rolig. — »Det er heller

*) Muttersehnsucht.

ingen, som jeg skulde ha lyst til at gifte mig med; men det som ikke er kan komme.« »Jeg er 24.«

Hun kastet æbleskallet som en rødt lysende slange langt fra sig bort paa en komposthaug. Denne var lagt op ved siden av en række grønsakssenger. Idet hun saa efter det, sa hun med velbehag: »Du er jord og skal bli til jord.«

Den lærde saa eftertænksomt hen for sig.

»Jeg maa nu se efter, om det blir ordentlig dækket. Om en halv time spiser vi.«

»De forvænner Mariane.«

»Først maa hun bli opdraget. »Nei, nei, jeg forvænner hende ikke. Hos os maa enhver tro paa sin pligt, ellers gaar alt hulter til bulter.«

Han fulgte hende.

»Sig mig Maria, det er vist ikke ganske godt for Deres far?«

»Nei!«

»Er — er — er det — — —«

»Det er aldeles intet at gjøre ved det — det er en gammel historie. Immenbacherne kommer ikke paa nogen grøn gren. Stakkars far han er ikke den mand, som har lykken. Her kunde en haard haand utrettet noget. Mors sidste sykdomsaar tok sterkt paa ham.«

Maria snakket rolig og enkelt, som barn fra byerne ikke pleier at gjøre.

»Kort og godt Immenbacherne er ikke paa nogen grøn gren.« Det var en kjendsgjerning, hun hadde gjort sig fortrolig med. Det hørtes ikke bedrøvet, ikke trykket, ikke klagende. Hun sa det like saa kjernekraftig som: »Du er jord og skal bli til jord.»

Hun hadde en solvarm stemme — saa varm, at naar hun talte, maatte man tænke paa jord og løvlukt. — Paa trær overfytdte med frugt — paa bølgende gule kornmarker. —

Eller var det kun professoren hvem det syntes saa, fordi han i dagevis hadde hørt denne stemme under bugnende trær — i en have fuld av vellukt, paa smale veie mellem uendelige gyldne kornbølger.

Det forekom ham, som var han paa disse dage og ved denne stemme blit friskere. Han hadde været saa hjernetræt, saa overarbeidet, saa ophidset, da han bestemte sig for at reise til sin gamle ungdomsven for engang at hvile i stilhet.

Her i dette gamle hus paa landet hadde han fundet løv- eng- og skogfreden — den sommerlige havefred Han var her kommet ind i noget forunderlig — i en drøm med aapne øine — i en ny, for længe siden, glemt drøm. Som et lunkent bad var det flydt hen over hans lemmer. Nu ja, — men han hadde heller aldrig før følt den sande og fulde landsens ro.

Aldrig i sit liv som nu!

Sommerforfriskning av enhver sort hadde han hvert aar igjen og igjen været med paa, sammen med overarbeidede, nervøse bymennesker. Denne nervøse hast efter at nyte naturen fra det mest larmende og urolige hotelcentrum! Men her! Her var man utenfor verden som begravet i kornbølger — som et med løv og jordlukten — her hørte man med til det — man blev trukket ind i det. Her gik man ind og ut og følte sig hjemme under den store himmelklokke. Ak det var saa enkelt — saa enkelt og gik saa vemodig til hjertet. Atter og atter var han tilmote, som hadde han gaat tapt av noget usigelig. — Ofte overkom der ham en stor sørgmodighet. Hans liv paa jorden forekom ham saa meningsløst, saa litet hyggelig. Han, den høit ansete mand, forekom sig selv fattig og ulykkelig.

Ja, hvorfor egentlig? Havde han villet bytte med sin ven? — Eller med en eller anden markarbeider? Ikke for alverden. — Umulig.

Og dog, denne svævende fornemmelse av sorg, som ofte kom over ham. Kulturmenneskets sorgfulde længsel, en urgammel hjemve efter moder jord.

Den blonde unge pikes stemme hadde vakt denne følelse, likesom musik vækker smerten over det evig tapte, aldrig kjendte.

For ham laa noget hemmelighetsfuldt i denne stemme. Han ventet noget av den. Denne ubestemte venten gjennemvævet en gammel, træt mands unge drømme.

* * *

I spisestuen sat den hele familie ved middagsbordet. Det var et stort firkantet rum i første etage, lavt til loftet og lave vinduer. Forbi de østlige vinduer løp en liten bæk; man hørte, naar det var stille inde, en behagelig plasken og klunken. Mot syd var vinduerne tæt opkranset av vildvin. En lang gren hadde banet sig vei mellem karmen og muren og lyste grønt i værelset, ja, det var dets eneste pynt.

En gammeldags sekretær stod beskeden i et hjørne og gjorde indtryk av at være et daarlig holdt og mishandlet møbel. Den var fuld av frøposer og al slags krimkrams.

Omkring bordet sat en kraftig slægt: Alle lyse, sto:e skikkelser robuste mennesker, som i betragtelig grad overgik almindelige dødelige. De yngste barn hadde manker av blondt krøllet haar. Døtrene bar det store haar i en fast dreiet knute i nakken. De to store gutter var ogsaa nu hjemme i ferien. De hadde ret tilveirs staaende haarlugger. Der var noget drømmende over de grovt skaarne ansigter. De utmerket sig ikke netop ved bestemte karaktertræk; en liten smule letsind var ogsaa i uttrykket, som om de hovedsagelig var fantasimennesker.

Deres bedstefar hadde været digter og berømt langt utover Tyskland. Hans blonde barnebarn saa ut, som hadde bedstefarens digteriske genius tænkt dem ut.

Smukke mennesker, ualmindelig smukke mennesker. Disse unge labaners far var ogsaa en iøinefaldende personlighet. I høi grad et fantasi-menneske. Hans store lemmer hadde en viss bløthet, som man kunde ønsket borte.

Alle disse solmennesker ved det store bord i det enkle værelse gjorde, at man ikke hadde følelsen av tarvelighet. Det var saa mange av dem, og fra enhver av dem utstraalet saa meget varme, munterhet og blondhet, at man ikke blev fri indtrykket av noget gyldent overvættes.

De behøvet ingen møbler, ingen drapperier. Enhver hadde sin plads ved bordet, hvor han kunde sitte og der fik han spise. Utenfor hadde de naturen!

Der gaves ogsaa noget, som skulde være salon: Et kvalmt, ubebodd værelse, hvor der aldrig fandtes et menneske.

De var altid sammen, naar de ikke drev omkring ute, og bestandig opholdt de sig i det store, lave rum. Her utførte barna sit skolearbeide. Der blev det lappet og sydd; der betalte faren ut til folkene, og der holdt de sine maaltider. Kraftige maaltider som professoren først maatte vænne sig til.

Idag var, slik forekom det ham, en halv faareskrot paa bordet. I et kjæmpefat svømmet kjæmpestykker om i brun saus sammen med melboller, store som kanonkugler. Av alt paa bordet duftet det som av en offerrøk fra fjerne tider. Og de opløftet hænderne til det lækkert tilberedte maaltid.

Professoren tænkte paa sine maaltider hjemme med sine to døtre og sin søn Der hadde det ikke faldt ham ind at maten duftet. Enhver spiste likegyldig noget likegyldig.

De var alle overtrætte og hadde alle hodet fuldt. Det hadde ikke vært anderledes da hans hustru endnu levet — der var de alle aandsmennesker, alle intelligenser. Hans frue hadde snart latt koke efter denne, snart efter hin anvisning. Mat som bedst kunde ernære hjernen og foraarsake organerne mindst mulig besvær. Men aldrig hadde han set, at barna hadde spist med apetit eller hat apetit paa livet.

Tidlig var de gaat løs paa bestemte maal. Bevidst, bra og plikttro fuldt av nervøse egenheter, som blev respektert av moren.

Ubehagelige mennesker — hjernemennesker uten varme! Ingen hadde hat glæde av huslige ting. Ved redebygning eller ved ting som er gjennemtrukket av urgammel dyrisk varme, og som staar dyremennesket saa nær, og som holder aandsmennesket oppe.

Naa — de hadde levet som uten fast undergrund, ikke jordsikre; men disse de levet jordsikre.

Med sine store føtter stod de alle saa fast og løp gjennem huset som manglet overbygning, saa det drønnet.

Deres tilværelse gik ikke i høiden, strakte sig i bredden nær ved jorden.

I salonen i anden etage følte de sig allerede ikke jordsikre og jordhjemme.

Direkte gjennem værelsets dør med et par skridt ut i det fri, — slik maatte de ha det. De vilde ellers føle sig som fanger.

Professoren følte, at her talte tit hans hjerte. Ja, ogsaa det tiltalte ham — denne enkle, solide husorden. Alt, hvad man berørte, var brukt, likesom avslipt, men blankt og rent.

Her føltes en dygtig haand — Marias haand.

Den avdøde frue maatte ha været en god husmor; for det var gamle, veltilkjørte spor, hvori forvaltningshjulene løp. Fra moren hadde ogsaa de fleste av børnene en bestemt, smukt formet mund, som gjorde godt i de ellers bløte ansigter.

Ogsaa denne sundhet i huset!

Uvilkaarlig holdt gjesten sig her mere opreist end almindelig; han forekom sig selv kraftigere.

Den luft, som omgav disse blonde, unge skabninger, oplivet hans nerver. Ja, i dette store rum, ved dette brede bord steg livskraften likesom vaarregn vækker kraften i jorden.

Gjæstens fint oparbeidede intelligens berørtes her av billeder, som lot ham føle finheten i sin kulturelle dannelse, som en langvarig, smertefuld sykdom.

Naar han, som den sidste, gik til ro, stod familiens skotøi paa trappeavsatsen for om morgenen at bli pudset av piken.

Det var ingen aften, hvor han ikke betragtet denne uoverskuelige række truende støvler med tykke saaler og urgamle ansigter. De stod altid ordnet efter størrelsen: først farens kjæmpebaater, derefter de fire døtres, og saa tre par sterkt sydde — umulige at vokse ut av. Alle stod de der saa uskyldige, saa trohjertige. De skammer sig ikke over sine mangler og sine lapper. Det var, som om de sa: — her er vi, og slik som vi er, er vi. Vi er tilfredse, og vi løfter os ogsaa altid tilfredse paa de levende, varme ben. De bar deres støv og smuds stolt som et ærestegn — de hadde ved Gud ikke dovnet sig. Det var slik en sund, fornøielig skidt paa dem; som fortalte om overmodige streker — om en intim omgang med dyreverdenen. Der stod Marias sko; hun opholdt sig i fritiden helst hos hestene.

Idag hadde han truffet hende paa engen omgit av fem brune føl. Med sine bløte muler hadde de snuset paa hende. Hun løp, og føllene galoperte om hende i lange, stive sprang. Hvor kostelig saa ikke den unge blonde pike ut mellem disse lodne væsener med sorte manker og haler. Uforglemmelig!

Ja, disse unge menneskers sko gik hver aften denne sensible mand til nerverne.

Det var glade, verdensfremmede guder og gudinders fotbedækning.

Saa tænkte han paa sin avdøde frues lille smale fot og paa sine døtres endnu mindre og sirligere.

Han saa disse blodfattige, bleke føtter, som ikke visste, hvad det var at løpe, men som strævet med korte skridt mot anstrengte aandelige maal.

De ilte til statsbiblioteker og forsamlinger, til forelæsninger, atelie'er, nu ogsaa til auditorier. Til Gud vet hvad!

De maa staa stille under de mørke klær uten luft og lys, indtil de igjen kan faa tilbakelægge en kort strækning paa haarde gatestene.

* (Forts.)

Vor føljeton.

Mange vil bli opmerksom paa det usedvanlige at en føljeton optar saa stor plads i Nylænde som »Maria« dennegang. Man vil finde forklaringen i det brev vi offentliggjør nedenfor. Skal den diskussion, som muligens blir en følge av optagelsen, ikke begynde altfor langt uti 1910, saa maa vi fordele føljetonen i større portioner end vanlig, og den vil i det hele lide meget ved at bli for opstykket. Red.

26 - 11 09

Kjære redaktør!

Sender Dem idag manuskriptet til „*Muttersehnsucht*" av *Helene Bøhlau*. Jeg har kaldt novellen „*Maria*": for Muttersehnsucht lader sig ikke godt oversætte.

Det skal glæde mig om De kan og vil ta den ind i Deres blad.

Helene Bøhlau har været saa elskværdig at gi mig den til Nylænde. Kanske vil De ikke like dens tendens; men det spørgsmaal den omhandler er jo nu saare aktuelt, den vil kunne komme til at gi anledning til nogen strid — men skulde ikke Nylænde netop være den rette plads for en diskusjon over dette emne? Deres

Olaug Preuthun.

Utkommer 1ste og 15de i hver maaned

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

ViktoriaTerrasse 5 II. Nylænde **Telefon 9235.**

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys, « 1.93 utenbys. Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys, « 3.85 utenbys. kr. 4.70 utlandet.

Indholdsfortegnelse.

1ste desember 1909.

Norske kvinders nationalraad — Stemmeretskravet herhiemme. (red.) — Kvindestemmeretsbevægelsen i Tyskland. (Tony Breitscheid.) — Kvinders deltagelse i en folkeafstemning. (F. B.) — Borghild Arnesen — Bøker. Alexander L. Kielland. Breve til hans Datter. — (G. K.) — Mine ustalelser (G. K.) — „Bergensbanen." — Nye felter for kvindearbeide. — Maria av Helene Bøhlau oversat av Olaug Preuthun. — Vor føljeton. — Notiser. — Tillægsblad.

UTGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Boktrykkeriet „Minerva". Kristiania.

Nylænde

23de aarg. | TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAK.
KRISTIANIA 15. december 1909. | No 24.

Bjørnstjerne Bjørnson.

77 aar.

Det er et stort festtog av tanker som idag den 8 januar drager her nordenfra ned til Paris til vor store digters sykeleie.

Et kampens liv er hans.

»At være hvor det netop galdt, det var mig næsten mer end alt, som til min pen blev fæstet.«

Og kampen har ikke altid hat samme maal. Eftersom han til forskjellig tid har hat forskjellig syn paa hvad og hvor det rigtig gjaldt, har han kastet sine spyd; paa forskjellige steder har han reist merker og flyttet merkerne. Under et sligt liv vinder en venner, mister venner, ægger motstandere, skaper fiender, — for saa igjen at forsones med dem. Det har ikke altid gaat lempelig, og mangt et saar kan der være slaat.

Men faa er de som i disse dage kan dvæle ved hvad der saaret; der er saa rikt at ta av det som har glædet. Et menneske skal dømmes efter det han har naad — er det ikke saa Bjørnson har sagt? Hvor og hvad tid i hans liv, han har naad høiest det

er der forskjellige meninger om — baade naar en ser ham som digter og som høvding. Men hver især gaar nu dit hvor en finder hans bedste digtning, hans største daad; og fra de høider ser en utover hans liv og forstaar hans personlighet bedre end nogensinde før. Og selv fra vor tigerstad faar han nu rigelig av det »hjertelag,« han engang — tungt nok at tænke paa — maatte trygle om.

Fra det ganske land kommer det strømmende ind til ham. Hilsener i mangfoldighet fra kvinder og mænd vifter som norske flag og vimpler, varme ønsker og gode ord fra store og smaa daler som en blomsterregn over vor store digter, vor gamle høvding. —

Kristiania 8 januar 1909.

Elise Auberts minde.

Den 30 november kom sørgebudskapet: fru Elise Aubert er død.

Hun var født 8 februar 1837 i Lier og datter av sogneprest N. F. I. Aars og hustru Sophie født Stabell. Hun blev i 1864 gift med professor L. M. B. Aubert som døde i 1896.

Fru Aubert var en av de faa kvinder som før 80-aarene traadte ut av »de stummes leir« herhjemme, hun optraadte baade i pressen og som forfatter av fortællinger. Hendes første bok »Hjemmet« fortællinger for de unge, utkom i 1877 og fulgtes med aars mellemrum av en række andre, som fik en stor læsekreds. Mest værdsat er hendes memoireskrifter. »Fra de gamle prestegaarde« (1902) og »Dage som svandt« (1903). Den første av disse er iaar utkommet i ny og forøket utgave. Men ogsaa hendes fortællinger fra de senere aar vandt mange venner. —

Fru Aubert var blandt stifterne af »Læseforening for kvinder« og har staat som dens formand i en række av aar. »Læseforening for kvinder er blit en forpost i kulturarbeidet« het det i et telegram, som sammen med blomster kom til fru Aubert til hendes hjem i Slemdal, paa hendes 70 aars fødselsdag, 8 februar 1907, fra medlemmer og gjæster i Læseforeningen. I dagens anledning bragte Nylænde hendes billed og en liten artikel. Fru Aubert var den dag syk av influensa og kunde ikke motta, ellers, sier Nylænde, »vilde der mødt sammen fra mange kanter venner av hendes forfatterskap, venner av hendes forening og personlige venner.

Disse grupper glider forøvrig over i hinanden, for kommer man inden kredsen av fru Auberts indflytelse, saa har man forunderlig let for at føle sig som personlig ven.« — —

Fru Aubert har uttalt at hun var gla i de ordene, derfor anfører vi dem nu.

Fru Elise Aubert har av justitsdepartementet været opnævnt medlem av styret for kysthospitalet i Fredriksværn En krans saa man derfra ved begravelsen den 6te december.

I kapellet og ved graven blev der bl. a. lagt kranse fra styret for Læseforening for kvinder og fra medlemmer av samme forening, fra Kvindelig læseforening i Kjøbenhavn og fra Norske kvinders nationalraad, ved frk. Sophie Cappelen, fru Mathilde Schiøtt, fru Cecilie Krog, frk. Gina Krog, m. flere.

Frk. Cappelen uttalte:

»Fra bestyrelsen i Læseforening for kvinder lægger jeg denne krans paa fru Auberts baare med tak for hendes trofaste arbeide for læseforeningen, som hun for 35 aar siden var med til at stifte og hvis høitskattede formand hun var til det sidste. Og saa en sidste hilsen til Elise Aubert fra hvert enkelt medlem af bestyrelsen og en tak for hvad hun gav os af venskab og hjertelag. For hvert aar som gik blev hun os kjærere og kjærere. Det var en glæde for os at have hende i vor midte, derfor er savnet saa stort, nu hun er gaaet bort fra os.

*

Fru Mathilde Schjøtt traadte derpaa frem og uttalte:

Fra medlemmer af *Læseforening for kvinder* har jeg den ære at lægge en krands paa fru Elise Auberts baare.

„Tak og Farvel."

er fru Auberts *sidste* ord i hendes *sidste* bog. Man føler den vemodige, dybe mening nu, hun er gaaet bort.

Blandt de mange, som mangfoldigen giver takken tilbage og med sorg gjengjælder farvellet, er medlemmerne af *Læseforeningen for kvinder* i første række. Fra dens stiftelse af, i over en menneskealder, har fru Aubert viet foreningen et stilfærdigt, energisk arbeide, en aarvaagen omhu, en aldrig svigtende offervillighed — om man har lov at kalde *offer* noget, der ydes saa gjerne. Og saa langt fra at hendes iver kjølnedes eller hendes kræfter slappedes, var det tvertimod som de voxede med aarene og med de voxende krav. Fru Aubert var lydhør for tidens tegn. Ikke at hun *bøiede* sig for dens krav, men naar hun, klogt og stille, havde veiet dem, gik hun i spidsen, førte hun an, hvor det gjaldt at gjøre dem fyldest. Under hendes anførsel fulgte Læseforeningen alsidigt med i aandslivet, og utrættelig aarvaagen var hun for at skaffe medlemmerne det, der kunde bringe dem udbytte og udvikling. Fra de gamle præstegaarde, hvor hun var voxet op,

medbragte fru Aubert en jevn, hjemlig hygge, der velgjørende prægede hendes væsen og færden, og med sit hjertelag og sit forfriskende humor jævnede og løste hun i munterhed hvad der ellers kunde bragt rivninger.

Fru Aubert hørte til den generation, der endnu havde *urkraften*, men med vækst og udvikling baade i karakter og intelligents. Hun var en rig, varm natur og hendes livlige aand drog hende mod lys og fremgang. Derfor forekom hun ung, trods sine aar. Man syntes hun havde endnu en *fremtid*, endnu meget at give.

Og derfor ogsaa, er det saa saart at sige hende det *sidste*

Tak og Farvel.

*

Samme dags aften hadde Norske kvinders nationalraad sin festlige sammenkomst. Efter at formanden hadde ønsket gjæsterne velkommen, uttalte hun idet alle reiste sig:

Saa vil jeg be Dem stanse en stund ved et minde. Fru Elise Aubert er gaat bort fra os. Hun var formand for en av de tilsluttede foreninger og har altid vist den største interesse for vort forbund. Hun gav mange av os saa megen varme og saa megen glæde, at savnet blir svært. Men —

lyst er hendes minde!

N. K. N.s festlige sammenkomst

hadde samlet mange deltagere i Grand hotel. Av indbudte var tilstede stortingspresidenten med frue og handelsdepartementets chef med frue. Formanden fik derved anledning til at overbringe sin tak for stortingets bidrag til Canadakongressen. Andre indbudte som var hindret fra at komme var statsministeren, utenriksministeren med damer samt kirkedepartementets chef. Efterat formanden hadde git en kort oversigt over kongressens arbeide, fremvistes lysbilleder som velvillig var oversendt fra de delegerede frkn. Amalia Hansen og Fanny Schnelle, Bergen. De forevistes av de delegerede frk. Sæhlie, fru Darre Jenssen og formanden. Publikum sat placeret om smaa dækkede borde i Rococosalen. Lysbillederne var 72 i tal, selv om flere passerte uten text tok det tid, saa mange vist syntes at de blev sat paa vel sterk hungersprøve. Men desto bedre apetit fik man paa N. K. N.s enkle retter. Saa bragte Brandt Rantzau endel pianonumere, og fru Raabe sang. Det eneste vi beklager er at der ikke blev tid til at være mere sammen med alle de som hadde mødt fra N K. N.s forskjellige — ogsaa utenbys — led.

Norsk Kvindesaksforening

holdt sit aarsmøte 30 november. De tre uttrædende medlemmer fru Randi *Blehr*, fru Cecilie *Krog* og fru Aadel *Lampe* gjenvalgtes. Til suppleanter valgtes dr. phil Emily *Arnesen*, doktor Marie *Kjølset* og fru Pauline *Horst*.

Det blev enstemmig besluttet at N. K. F. skulde gaa ind som direkte led av Norske kvinders nationalraad og frk. Thea Holst og fru Aadel Lampe valgtes til repræsentanter, mens valget af suppleanter overlotes styret. —

I anledning foreningens 25aarige bestaaen valgtes ved enstemmig beslutning Gina *Krog* og H. E. *Berner* til æresmedlemmer av N. K. F.

Følgende skrivelse er indløpet til styret:

Norsk kvindesaksforenings styre!

Min hjerteligste tak til «norsk kvindesaksforening» for den store æresbevisning, som er blit mig tildel, idet den har valgt mig til sit æresmedlem.

Det er mig en særdeles glæde at staa som stifter og æresmedlem av en forening, som ved kvindernes forstaaelsesfulde arbeide i de forløpne 25 aar har skaffet sig et navn som bærer av en av vor tids betydningsfuldeste frihedsbevægelser.

Maatte held og lykke altid følge foreningen!

Kristiania 6. 12. 09. Deres ærbødigste

H E. Berner.

Til Norsk Kvindesaksforenings formand.

Kjære *Randi Blehr.*

Paa aarsmøtet, da jeg pludselig fik høre at man valgte mig til æresmedlem, fremførte jeg nogle ord til tak, men nu ber jeg dig overbringe den til det samlede styre. Si dem alle at jeg føler det som en stor ære, at man vil utmerke mig paa den maate.

Jeg har jo været med at stifte og lede flere organisationer, men N. K. F. var nu den første for mig, og desuten den første kvindesaksorganisation i landet; jeg har hat med den at gjøre i de grundlæggende aar og senere altid hat den kjær og fulgt den med den største interesse.

En større glæde kunde man derfor ikke gjøre mig end at knytte mig til foreningen paa denne maate.

Din hengivne

Gina Krog.

Selma Lagerløf er blit tilkjendt den literære nobelpræmie.

Betzy Kjelsberg.

Der behøves ingen presentation av den første norske fabrikinspektør fru *Betzy Kjelsberg*. Alle bladets læsere vil kjende hende, de som har fulgt os fra de første aar og like til dem som er kommet med iaar. Fru Kjelsberg har nemlig været og er fremdeles en av de kraftigste arbeidere for vor sak. Hendes interesse var vakt helt fra den første ungdom av. Hendes arbeide kom naturlig mest til utfoldelse i Drammen, den by hvor hun stadig har bod siden hun blev gift i 1885. En søndag i 1894, sier fru Kjelsberg, mødtes endel kvinder i Drammens børs, som vi hadde faat laane, og der blev stiftet Drammens kvindelige handelstandsforening. Ut fra den er gaat: Drammens sanitetsforening. Senere har fru Kjelsberg stiftet Drammens kvindesaksforening, Drammens led av L. K. S. F. Drammen & Oplands husflidsforening og endelig Drammens kvinderaad, hvis formand hun endnu er.

Det arbeide fru Kjelsberg kanske omfatter med størst interesse er Drammens Kvindesaksforenings husmorskole. Den begyndte i april 1899, den har nu utdannet over 400 unge piker der er spredt over hele Norges land. Fra 1899 fik den statsbidrag til hjælp for driften, det blev ifjor øket med et beløp for stipendier. For 6 aar siden saa det mørkt ut, der forelaa enstemmig indstilling fra budgetkomiteen om at bevilgningen til husmorsskolen skulde utgaa av budgetet i løpet av 2 aar. Det sies at det skyldes fru Kjelsbergs energiske bestræbelser at seiren her blev vundet.

Fru Kjelsbergs mor er fra *Fifeshire* i Skotland, kanske har datteren for en del sit skotske blod at takke for sin energi og seige utholdenhet.

Disse egenskaper vil komme vel med i hendes nye stilling.

De maa tro, sier fru Kjelsberg, jeg glæder mig til at ta fat. Det blir mange tunge tak i den første tid, men jeg gaar til arbeidet med mot og vilje til at gjøre det saa lyst og godt som mulig for de industriarbeidende kvinder. ——

Der mangler ikke fru Kjelsberg paa varme interesser ogsaa utenfor kvindernes sak, hun har saaledes helt fra ungdommen været sterkt politisk interesseret. I Drammens kommunestyre har hun representeret venstre, og i en periode avholdspartiet. Hun var iaar opstillet som venstres varamand i Bragernæs kreds i Drammen, utfaldet kjender vi. —

Mellem jul og nytaar reiser fru Kjelsberg til Helsingfors for at træffe Vera Hjelt, som ogsaa vore læsere kjender: Finlands kvindelige fabrikinspektør, som har ledet arbeidet saa utmerket i sit fædreland.

Fra det hele land, fra kjendte og ukjendte, og ogsaa fra utlandet har Betzy Kjelsberg mottat glade telefonbud, breve og telegrammer ianl. hendes utnævnelse til fabrikinspektør.

Av ganske hjerte slutter vi os til, vi sender vore varmeste hilsener og vore bedste ønsker. —

Til Bjørnsons fødselsdag blev der sendt telegrammer fra N. K. N. og N. K. F.

Til N. K. N.s fest kom telegram fra Fr.halds lokalraad.

Telegramer blev sendt Selma Lagerløf paa Nobeldagen fra N. K. N.; N. K. F. og kvindestemmeretsklubben. —

Bøker til jul.

Asbjørnsen og Moe. **Barneeventyr**

revideret og utgit av *Molkte Moe.* Illustreret av Th. Kittelsen (H. Aschehoug & co.)

Det er noen av de samme eventyrene vi læste som barn, men vi fik nok ikke slike billeder. En spekulerte ofte paa hvordan alt saa ut. Den stakken til Kari Træstak f. ex. som det ramlet saa fælt av, naar hun gik i trapperne, nu viser Kittelsen os hvorledes den naturligvis ser ut — og de tre mostre; ja slik var de *selvfølgelig*. Og ridderen sprængende op over glasberget, og jomfruen som sat øverst oppe, slik har en drømt dem — og alle fuglene som blev blaast ind for at fortælle om hvor Hvittenland laa. — Men saa vakker hadde en ikke drømt om den var, den eken utenfor kongsgaarden, som Per og Paal og Esben Askeladd skulde prøve at hugge ned. — —

Sidst i samlingen er der to nye eventyr av utgiveren. Det ene er om »grisen som gik til tings for at faa dom paa en anden levemaate,» — og grisen stakkar behandles svært underfundig baade av forfatter og tegner. Og saa er det «Ræveenken« med billeder av bjørn og pus og ræv i sin bedste stas. Hvis de to eventyrene fortælles paa rette vis, vil der bli stor jubel paa de smaa. Alle som kan skaffe barn de eventyrene maa gjøre det. —

G. K.

Barbara Ring **Fnugg**. (Aschehoug & co.)

Boken er ikke egentlig for barn, men den passer godt for alle og for julen, saa hyggelig som den virker med sin levende og kjække sprogtone. Der er baade spøk og alvor, men slik er det fortalt, at der staar som et friskt veir av det alt sammen. — Det er mest om smaafolk paa landet vi faar høre; undertiden er det som forf. ser paa dem ut fra eller ned fra prestegaardens og skrivergaardens vinduer — — aa jo — lidt er der av det, minder av og til om den maaten hvorpaa en inden de væggene kan gjengi scener fra de *andre* lag — og le av det. Men det vil ikke si at hjertelaget mangler. Der er varme nok at ta av, og paa sine steder faar forstaaelsen og medfølelsen et sjelden vakkert direkte og umiddelbart uttryk.

G. K.

Sigrid Undset. Fortællingen om **Viga-Ljot** *og* **Vigdis**. (Aschehoug & co.)

En fortælling fra Olav Trygvasons tid, — paa Island og i Norge en roman hvor Olav Trygvason selv optrær! Det høres ikke lovende — for hvem kan magte at gi det, saa ens kritik ikke skal plage en for hver side en snur i boken. Men merkelig nok klarer forf. det, Der blir ikke rum og tid for kritik, mens en sitter fængslet av de pragtfulde skildringerne — og ikke efterpaa heller. —

En ser sagaens liv og karakterer igjen, bare med et nyt lys over sig. Hvor det lyset kommer fra vet en ikke saa nøie, men det er vel at det er godt gjennem et moderne menneskes bevidsthet. De lærde sier, at der er ikke en feil i boken, vi andre føler at den psykologiske skildring har sin rigtighet.

Den merkelige evne som aapenbarer sig her vil ha stof nok at øse av. Forf. maa kunne gjøre en stor gjerning for sit folk. Hjælpe det til at følge budet: *kjend dig selv.*

G. K.

A. Collett. **Gamle Kristiania Billeder.** (I. W Cappelen.)

Dette sjelden vakre og interessante verk foreligger nu avsluttet. En bedre julepresent kan man ikke by.

Kristoffer Janson **Hjørdis** (Gyldendal). En utmerket bok at læse i julekredsen. Den er fuld av morsomme skildringer og fornøielige historier, ogsaa av de gammelbergenske.

I Hjørdis har forfatteren git en tiltalende type av den moderne kvinde, kjæk, varm, høisindet.

Maria

av

Helene Bøhlau

oversat av *Olaug Preuthun*

(Forts. fra forr. nr.)

Professoren var i disse omgivelser kommet til, at han følte lyst til at hengi sig til sine fantasier. Dette hus og denne have influerte paa ham, og hans tanker beskjæftiget sig mest med Maria.

Naar han gik paa de ujevne stier mellem det gyldne korn, fulgte hendes billede ham, likegyldig om hun gik levende ved siden av ham eller ikke, om han hørte den blonde, solrike stemme eller ikke.

Hun var blit nødvendig for hans velbefindende. Hendes vidunderlige sundhet oplivet ham og likeledes den kjærlighet, hvormed hun omsluttet alt levende — hvert dyr, hver plante.

Han følte, som hadde hun berørt ham selv med sin moderlige omsorg, slik som hun gjorde det med enhver skabning.

Som hun med bløt haand hævet op et halmstraa, hvis tunge hode hadde lagt sig ned paa veien, og som hun igjen med kjærlig haand gav tilbake til dets mange brødre.

Dette forekom ham som en rørende handling. Aldrig før i livet hadde han møtt den moderlige kvinde.

Sjelden møter hun en. Ja, og det er intet under, tænkte han, da han igjen engang gik ved Marias side; det moderlige har man ogsaa lat forkomme, alt har man gjort indgrep i, ogsaa dette — det dyrebareste. — En falsk, hæslig skamfølelse er bredt over det. De vil ikke være sig sin moderlighet bevist. Deres aandelige moderlighet voxer ikke som en smuk blomst i solen; den forkommer i sløvhet, som var den noget formastelig Naar de blir mødre, blir de det uten den aandelig søte, varme forberedelse.

* * *

Maria gik ofte taus med ham. Engang sa han: »Ikke sandt, de sa det aapent, om De foretrak ikke at følge mig?»

»Naturligvis,« sa hun; »men jeg gaar gjerne med Dem, naar De liker mig. Vi har aldrig endnu hat en gjæst som Dem; vi lever som bønder, ikke stort anderledes; men vi har allesammen altid vært lyk-

kelige ved det. Vi vil alle komme til at savne Dem meget, Mariane ogsaa. Ved Dem er der kommet noget nyt til os, noget vi ikke kjendte før, noget som ligner rastløshet»

Han spurgte hvad hun mente med det; men hun viste ikke at finde det rette uttryk og sa intet en stund.

»De bruker Deres hjerne bestandig, og det vækker hos Dem alle mulige tanker. Alle vi, vi føler bare. Det er en stor forskjel De kan ikke være stort yngre end far og er dog meget yngre. Det kommer av, at Deres aand altid er levende. Her paa landet ældes menneskene, naar kroppen ældes. Se paa far! Men vi er meget roligere end dere. Alt har sin gode side.» Hun sa dette fornemt og nedsatte derved hverken sig selv eller sine paarørende; hun sa bare, vi er anderledes end dere.

Han maatte fortælle hende om sin søn og sine døtre, om den avdøde hustru og om sit eget liv.

Han klaget ogsaa over, at det hjemme hos ham ikke var gemytlig.

»Det kan jeg saa godt forstaa,« sa hun; »for hos dere har jo ingen nogen kjærlighet til huset og tingene. Alt vil bli elsket, og dere er alle for kloke til det.«

Han lo. Men fra den time blev hans drømme og fantasier forstaaeligere. I timevis kunde han gaa op og ned i haven, uavladelig beskjæftiget med det ønske at kunne omplante denne solrike, stærke kvinde i sit eget hus. Det foresvævet ham da noget forunderlig, noget formløst — noget som hadde sin oprindelse i gamle, næsten forglemte, kanske helst bibelske indtryk.

En herlig omhyggelig huspike — et klenodie — noget som ikke gives og ikke gaves — uoget gammeltestamentlig — noget vidunderlig

Hans hele hus syntes ham ar bli varmt og solrikt, om hun ordnet og stelte i det.

Døtrene blomstret op, og de umulige tjenere forsvandt som urent pak.

Ja, han var kommet dypt ind i denne verdensfremmede drøm. Saa dypt, at han lidenskabelig begyndte at elske sine drømme. Slik som en ung mand elsker livet.

Naar han forestilte sig, at han skulde gjøre hende til professorfrue, da forekom det ham ængstende, umulig; ikke paa grund av barna — det var ikke grunden.

Han var en velstaaende mand, og hans døtre, hvis engenart syntes at drive dem utenfor ægteskapet, vilde faa et holdepunkt i

livet, om han gav dem en stedmor. Paa barn i andet ægteskap regnet han ikke, — ønsket det ikke.

Det vilde igrunden være en rolig, fredelig gjerning at bringe denne sol ind i huset. Det var noget hos ham, som ikke ønsket Maria til hustru, men som den bibelske tjenerinde — saa underlig en tanke dette ogsaa var.

I tanken paa et andet egteskap laa der saa meget pinlig for ham likeoverfor verden. Han med sine syvogfemti aar — far til døtre, som for længe siden var voxne. Enhver tanke paa at trække opmærksomheten hen paa sig var ham usigelig imot.

Elskov kunde han knap kalde den følelse, som trak ham til den unge pike. Nei, det var meget mere en estetisk trang til at ha hende i nærheten — en længsel efter varme og velbefindende. Men denne længsel var sterk, næsten lidenskabelig og pinte ham. Slik gik sex uker — for ham sex merkværdige og oprivende uker. Han fandt ut, at hans væsen slet ikke var saa avsluttet, som han hadde trod.

* * *

Landopholdet hos ungdomsvennen sluttet med, at professoren blev forlovet med den ældste datter. Maria hadde forlangt en kortere betænkningstid, og i de dage gik hun med sin far lange ture utover landet.

For det meste gik de tause ved siden av hinanden, kun nu og da faldt ord som: »Ja, hvordan skal jeg egentlig raade dig? — — — Jeg skulde ønske, at han hadde 20 aar mindre paa baken — men, — men»

Saa igjen stor stilhet.

»Han er bra, rik og anset.» — Hvordan skal jeg kunne skaffe mine døtre mænd? — Og en slik familie! — Maria, det er dig da ikke rent imot? — Hvad man kalder motbydelig?« »Far! Nei — aldeles ikke —. Saadant et ædelt, godt menneske!«

»Men de voxne barn, Maria.»

Ja, det var ogsaa for hende det vanskeligste, og alle hjemme. Saa talte de om de trykkede familieforholde, om hvor umulig det var for dem, døtrene, at kunne bli hjemme — og over det at være hos fremmede.

Selv at skulle tjene sit brød, om de svære utgifter, som sønnerne foraarsaket.

De la frem for hverandre alle de byrder, som igrunden hvilte paa familien, og som truet med langsomt at kvæle den.

»Saant et fast holdepunkt ute i livet, er for folk som os, av stort værd.»

Men saa igjen — »du skal gjøre aldeles som du selv synes, ikke tænke paa os, tænk paa dig selv.«

De snakket med hverandre som mennesker der vil noget, men paa samme tid ikke vil, som den der ikke har mot til at la noget gli ut av hænderne og dog ikke har magt til at holde paa det.

Tilslut fandt Maria kraft til at ta, hvad skjæbnen bestemte for hende, og med en ærlig godhet holdt hun paa det. Hun vilde gjøre sin pligt, saadan som hun hadde gjort den indtil nu. Hun vilde gjøre hjemmet behagelig for dette gode, kloke menneske.

Som hendes natur var, syntes det hende ikke som noget offer.

* * *

(Forts.)

Fra fru *Helene Lassen* den bedste kjender av Selma Lagerløfs digtning har vi faat løfte paa en artikel for anledningen, den vil komme over nytaar. —

Utkommer 1ste og 15de hver maaned.

Ifølge bestemmelser i postloven kan kontingent for løpende og foregaaende termin indsendes portofrit. Abonnementet er bindende for et aar. Kan betales halvaarsvis. Opsigelser er ikke portofri; for at være gjældende maa de være indkommet skriftlig, direkte til expeditionen før terminens utløp.

Annoncepris er pr. petitlinje enkelt spalte 20 øre. Paa første side 30 øre. For halvaars og aarsannoncer betydelig rabat.

VictoriaTerrasse 5 II. **Nylænde** Telefon 9235.

Pris pr. halvaar: kr. 1.75 indenbys « 1.93 utenbys

Pris pr. aar: kr. 3.50 indenbys « 3.85 utenbys

kr. 4.70 utlandet.

Indholdsfortegnelse.

15de december 1909.

Bjørnstjerne Bjørnson. 77 aar. (red.) — Elise Auberts minde. (red) N. K. N.s festlige sammenkomst. — Norsk Kvindesaksforening. H. E. Berner. — Til norsk kvindesaksforenings formand. Gina Krog. — Betzy Kjelsberg med billede (red.) — Bøker til jul anm. av (G. K. — Maria av Helene Bøhlau oversat av Olaug Preuthun — Notiser. — Tillægsblad.

UTGIVET OG REDIGERET AF GINA KROG.

Boktrykkeriet „Minerva". Kristiania.

Depotbiblioteket
h020 04 177

(r)
396 N
1909 - 23å